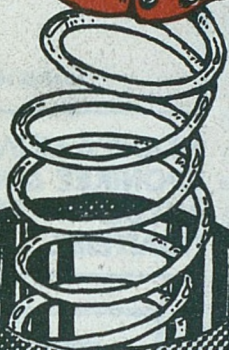

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

δραχ. 25

Περίοδος Β', τεύχος 164, Παρασκευή 7 Νοεμβρίου 1980

Ο ΜΕΓΑΛΕΞΑΝΤΡΟΣ του Αγγελοπουλου

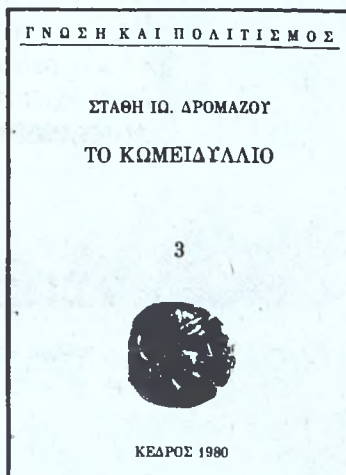
ΜΙΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΑ: Ἡ φάση τῆς «φρόνιμης στρατηγικῆς»
ΣΠ. ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΥ: Τά ἀδιέξοδα τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς
Κ. ΣΗΜΙΤΗ: Ἡ Ἀριστερά καί ἡ πολιτική τοῦ Δικαίου
Ποίός εἶναι ὁ νέος πρύτανης τοῦ Ἀθηνῆσι;
Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ: Τό κοινό τῶν Θεσσαλονικέων καί τά κοινά

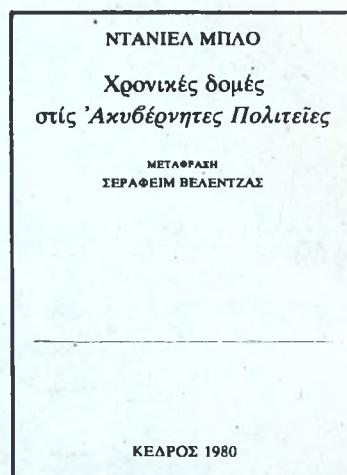
ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΜΗΝΑ

ΦΑΣΙΑΝΟΣ
Με πρόλογο
Λουί Αραγκόν

ΣΤΑΘΗΣ ΙΩ. ΔΡΟΜΑΖΟΥ
ΤΟ ΚΩΜΕΙΔΥΛΛΙΟ
(Μελέτη)

ΝΤΑΝΙΕΛ ΜΠΛΟ
ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΣΤΙΣ
ΑΚΥΒΕΡΝΗΤΕΣ
ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ

ΠΡΟΚΟΠΗΣ ΠΑΝΤΑΖΗΣ
ΕΘΕΛΟΝΤΕΣ ΤΗΣ
ΚΑΚΟΥΧΙΑΣ (Νουβ.)

ΓΕΩΡΓΗ ΜΑΝΟΥΣΑΚΗ
ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΤΩΝ
ΣΦΑΚΙΩΝ

ΠΕΤΡΟΣ ΜΠΙΚΟΣ
ΕΥΤΥΧΙΑ
ΜΕ
ΜΠΑΛΩΜΑΤΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 6 (Πάροδος Ακαδημίας.) Τηλ. 3615783

Περίοδος Β'
Χρόνος 7ος
Τεύχος 164

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

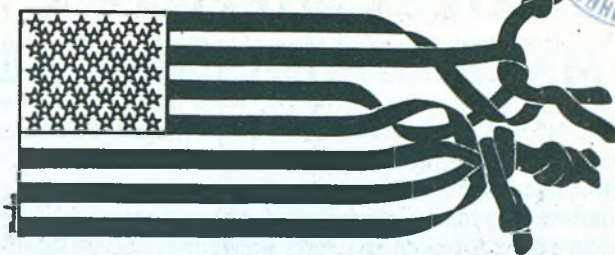
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ: 'Ανακατατάξεις και ἀναταραχές.....	4
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ.....	5
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ.....	6
Γ. ΚΑΛΑΙΤΖΗ: Slow - motion.....	8

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: Λαϊκές Δημοκρατίες: φύση της εξουσίας και λειτουργία της κοινωνίας.....

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ: ΗΠΑ. ...	10
ΣΠ. ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΥ: Τά αδιέξοδα της εξωτερικής μας πολιτικής.....	12
ΑΝΤ. ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ: 'Η φάση της «φρόνιμης στρατηγικής» - αλλά και η κοινωνική ενσωμάτωση;.....	15
Φ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ: 'Ασθμαίνοντας τέλειωσε τόν προσυνεδριακό μαραθώνιο ή «Ν.Δ.».....	18
ΡΕΠΟΡΤΕΡ: Ποιός ό νέος Πρύτανης και ποιά ή Σχολή του.....	20
Κ. ΣΗΜΙΤΗ: Δίκαιο και Πολιτική: μπορεί ή 'Αριστερά νά ασκήσει πολιτική δικαίου;.....	22
ΠΛ. ΣΕΡΒΑ: 'Η εξέγερση του 1931 στην Κύπρο.....	40
ΠΑΝΤ. ΚΑΡΑΚΑΣΗ: Παρουσίαση γιά τόν «Μεγαλέξανδρο» του 'Αγγελόπουλου.....	27
ΑΝΤΙΘΕΜΑ	
Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ: Τό κοινό των Θεσσαλονικέων και τά κοινά.....	32
ΠΕΤΡΟΥ ΔΕΡΒΑΚΟΥ: 'Ο Κορνήλιος Καστοριάδης και ή κριτική της παραδοσιακής σκέψης.....	37
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ.....	42
Γ. ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ: 'Ηρωδιάδες.....	44
Κ. ΜΑΝΙΑΤΗ: 'Επετειακά και έκλογές.....	48
ΝΤ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ - ΡΟΓΚΑΝ: Βλ. Κατιάρης.....	46
ΑΛ. Γ. ΞΥΔΗ: Φρ. Μιχαλέα.....	47
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ.....	49
ΔΙΑΛΟΓΟΣ.....	52

ΕΝΑ ΔΥΣΟΙΩΝΟ «ΧΑΠΕΝΙΝΓΚ»

ΜΕΤΑ τόν Τζόνσον, ό Νίξον. Καί μετά ό Φόρντ και ύστερα ό Κάρτερ. Κι έτσι, από χρεοκοπία σέ χρεοκοπία, άνοιξε ό δρόμος γιά τόν Ρήγκαν.

Ο,ΤΙ φαινόταν άπίστευτο πρίν από λίγες ήμέρες, έγινε ξαφνικά πραγματικό. 'Η μεγαλύτερη - και ή παλιότερη - δημοκρατία του κόσμου, ή μόνη χώρα (μαζί, ίσως, μέ τήν 'Ελβετία) όπου τό αντιπροσωπευτικό σύστημα λειτουργήσε από τή δημιουργία του, χωρίς καμιά διακοπή, παράδωσε τήν εξουσία σέ ένα «άπίστευτο», (ας μās επιτραπεί νά μεταφράσουμε τό άμερικάνικο incredible) πρόσωπο.

ΜΕΣΑ στη γενική άδιαφορία - ή αποχή ύπηρξε πρωτοφανής - και μετά από μία προεκλογική εκστρατεία που κατάπληξε όλους τούς παρατηρητές μέ τήν κενότητά της, μία μικρή μειοψηφία 'Αμερικανών εγκατέλειψε τήν τύχη της χώρας τους σέ χέρια μιας ομάδας άνευθύνων δημαγωγών. Καί ή πολεμοκάπηλη και παραφασιστική κινδυνολογία του Ρήγκαν, που ήταν τό μόνο - είναι ή αλήθεια - άξιοσημείωτο στοιχείο στην προεκλογική διαμάχη, έγινε ή επίσημη ιδεολογία των ΗΠΑ.

ΑΛΛΑ και παραπέρα ή εθνικιστική και συντηρητική συσπείρωση χαρακτηρίζει - όπως δείχνουν τά αποτελέσματα των άλλων εκλογών που διεξάγονταν παράλληλα - τή διάθεση της άμερικάνικης κοινής γνώμης αυτή τή στιγμή. 'Από ήττα σέ ήττα και από απογοήτευση σέ απογοήτευση, ή πρώην ήγέτιδα δύναμη του δυτικού κόσμου οδηγήθηκε, όπως ήταν φυσικό, στά πιο λανθασμένα κι επικίνδυνα γιά τήν ειρήνη του κόσμου συμπεράσματα.

ΤΩΡΑ σέ ό,τι μās άφορā...

ΜΑΖΙ μέ τόν Ρήγκαν έρχεται ό Κίσινγκερ και ή πιο άνθελληνική έκδοχή της δεδομένης άμερικάνικης μεροληψίας υπέρ του τούρκικου επεκτατισμού στην Κύπρο και στό Αιγαίο.

ΜΑΖΙ μέ τόν Ρήγκαν έρχονται οι έμπνευστές και καθοδηγητές της 'Απριλιανής χούντας, οι κάθε λογής σκοτεινοί παρακρατικοί παράγοντες που άπεργάζονται τήν άνωμαλία στη χώρα μās.

ΜΑΖΙ μέ τόν Ρήγκαν, οι κίνδυνοι ενός πυρηνικού όλοκαυτώματος γίνονται άπτή πραγματικότητα γιά όποιον διατηρεί άμερικάνικες πυρηνικές βάσεις στό έδαφός του.

ΚΑΙ σ' αυτήν τήν 'Αμερική που πήρε, μέ τό χθεσινό «χάπενινγκ», ξεκάθαρα τή μορφή ενός άμεσου κίνδυνου γιά τήν ειρήνη και τήν επιβίωση της ανθρωπότητας και τήν ανεξαρτησία των συμμάχων της, έσπευσε ή κυβέρνηση νά παραδώσει λίγες μέρες πρίν από τις εκλογές τά κλειδιά της χώρας.

ΚΑΙ μόνο γι' αυτό επιβάλλεται νά άφαιρεθεί ό λαός νά εκφράσει άμεσα τή γνώμη του γιά τόν κ. Ράλλη και τήν πολιτική του.

anti

πολιτικό δεκαπενθήμερο

ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

ΚΑΙ ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΕΣ ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ

ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ, σέ συνάρτηση μέ τό δγκούμενο άπεργιακό κύμα, φαίνεται νά 'ναι τό κέντρο ένδιαφέροντος τών εξέλιξεων αὐτῆς τῆς φάσης. Στήν πραγματικότητα, όμως, καί σέ άλλους σημαντικούς τομεῖς, συνεχίζονται άποφασιστικές διαδικασίες, όπως στήν έξωτερική πολιτική, καί αναπτύσσεται μιά ιδιαίτερη κινητικότητα στήν άντιπολίτευση, καθώς όλα ἐπηρεάζονται άπό τήν αίσθηση ενός «*παρατεταμένου ἐκλογικοῦ κλίματος*».

Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ τοῦ κ. Ράλλη στήν τηλεόραση -άμφισβητούμενης άποτελεσματικότητας άλλωστε-δέν μπόρεσε νά διασκεδάσει τίς άνησυχίες, αλλά καί νά άποσειεί τίς εϋθύνες τών κυβερνητικῶν χειρισμῶν, γιά τή διαρκῶς ἐπιδεινούμενη εξέλιξη τῆς οίκονομίας. Ἡ πιό «*λεπτή*» πλευρά, πάντως, τῆς πρωθυπουργικῆς ἐμφάνισης ἦταν πῶς, ἂν καί ὁ λόγος του στηρίχθηκε στά περί οίκονομίας, ὁ στόχος του ἦταν διάφανα πολιτικός. Ἀποσκοποῦσε, κυρίως, στή διατήρηση τοῦ «*ἡπίου κλίματος*», πού αὐτή τή φορά εἶχε διαυγέστερα τό χαρακτήρα μιάς προσπάθειας νά άποσπάσει τή συναίνεση τών δυνάμεων τῆς άντιπολίτευσης σέ μιά πολιτική λιτότητας. Εἶναι χαρακτηριστικό, πῶς ὁ κ. πρωθυπουργός άπέφυγε, στό διάγγελμά του, ὁποιαδήποτε άπόδοση εϋθυνῶν στήν άντιπολίτευση γιά τήν άπεργιακή άναταραχή καί ὄχι μόνο γιατί, ἐν πολλοῖς, αὐτό εἶναι ἀληθινό, αλλά, κυρίως, γιατί ἡ διασφάλιση αὐτῆς τῆς συναίνεσης εἶναι ὁ ὁρος γιά τήν ἐφαρμογή τῆς πολιτικῆς τῆς λιτότητας πού, όπως εἰδείξε καί ἡ πρόσφατη τοποθέτηση τοῦ καθηγητῆ κ. Λάζαρη, δέν φαίνεται ἐντελῶς ξένη πρὸς τήν οίκονομική ἀνάλυση τῆς συγκυρίας, πού ἐπεξεργάζονται οἱ ἀρμόδιες ἐπιτροπές τοῦ ΠΑΣΟΚ.

ΠΑΡ' ΟΛΑ αὐτά, ἡ «*διαλλακτικότητα*» τοῦ κ. Ράλλη, μοιάζει νά εἶναι μόνο φραστική. Συνοδεύεται, ταυτόχρονα, άπό μιά στάση πυγμῆς στήν πρακτική άντιμετώπιση τών άπεργιῶν, όπως φάνηκε διάφανα στήν άπεργία τῆς ΓΕΝΟΠ - ΔΕΗ, όπου ἡ Διοίκηση, μέ κυβερνητική προτροπή, κράτησε μιά ἐντελῶς ἀδιάλλακτη στάση, μέ ἄρνηση διαλόγου, μέ πλήρη χρήση τοῦ ν.330, μέ μαζικές άπολύσεις ἐπὶ συμβάσει ὑπαλλήλων, κλπ.

Ἐνδοκυβερνητικές δυσχέρειες

ΕΝΩ, πάντως, οἱ προβολεῖς τοῦ ένδιαφέροντος στρέφονται στά οίκονομικά, συνεχίζονται ἀμειώτες, στό ἐσωτερικό τῆς «Ν.Δ.», διαδικασίες πού άλλοτε παρουσιάζονται καί περιγράφονται σάν διαλυτικές, μπορεῖ όμως, ἐξίσου ἄνετα, νά ἐρμηνευτοῦν σάν μιά διαρκῆς μετατόπιση καί ἀναχώνευση τών ἐσωπαράταξιακῶν ζυμώσεων, καί ἀναζήτηση νέων συσχετισμῶν ἰσορροπίας καί ἐξουσίας.

ΜΙΑ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ, γιά παράδειγμα, πού φαίνεται νά ὁδηγεῖται σέ «*εὐόδωση*» εἶναι ἐκείνη τῆς τελικῆς ἀφομοίωσης τῆς «*ἐθνικῆς παράταξης*» στό κυβερνῶν κόμμα. Πράγμα πού μπορεῖ νά πραγματοποιεῖται μέν άπό τήν ἀρχηγία Ράλλη, αλλά αὐξάνει κατά πολύ τό «*εἰδικό βάρος*» τῆς Ἀβερωφικῆς λογικῆς μέσα στή «Ν.Δ.». Δέν πρέπει, άλλωστε, νά παραγραφεῖ τό γεγονός ὅτι ὁ κ. Ἀβέρωφ δέν χάνει καμιά εὐκαιρία νά ὑποδηλώνει τήν παράλληλη πρὸς τόν κ. Ράλλη ἐσωκομματική του παρουσία. Ἔτσι, τήν Τρίτη τό ἀπόγευμα, λίγο πρίν ἐμφανιστεῖ ὁ κ. Ράλλης στήν τηλεόραση, ὁ κ. Ἀβέρωφ δεχόταν, μετά άπό δική του πρόσκληση, ἀντιπροσωπεία τοῦ προεδρεῖοῦ τοῦ ΣΕΒ γιά συζή-

τηση, πού προφανῶς δέν συνδεόταν καί τόσο μέ τά προβλήματα τῆς Ἐθνικῆς Ἀμυνας.

ΑΛΛΩΣΤΕ, μόνο μιά συγκριτική παράθεση τῆς κάλυψης άπό τήν ΥΠΕΝΕΔ τῶν τελετῶν γιά τήν 28η Ὀκτωβρίου θά «*εἰλεγε πολλά*», όπου μετά τόν κ. Καραμανλή καί τήν ἀναιμική παρουσία τῆς δοξολογίας στή Μητρόπολη μέ τόν κ. Ράλλη παρόντα, ἡ ΥΠΕΝΕΔ παρακολούθησε ὅλη τήν ἐκστρατεία τοῦ κ. Ἀβέρωφ στήν Ἡπειρο καί ὑποχρέωσε τό πανελλήνιο νά ἀκροασθεῖ τό λόγο του. Οὔτε, σέ τελευταία ἀνάλυση, εἶναι τόσο «*τυχαῖα*» καί τόσο πιά «*ὑποβολιμαῖα*» τά ἀλλεπάλληλα δημοσιεύματα τῶσων καί τῶσων «*ἐγκύρων*» ἐντύπων τῶν ἱμπεριαλιστικῶν κέντρων, όπου ὁ κ. Ἀβέρωφ προβάλλεται σταθερά ὡς πρόσωπο «*εὐρύτερου ρόλου*» άπό ἐκεῖνο τοῦ ὑπουργοῦ, ἔστω καί σημαντικοῦ ὑπουργοῦ.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ, άλλωστε, πού ἀπροκάλυπτα πιά, ἔχει γίνει τό ἐπίκεντρο τῆς ἀνασύνταξης ενός παράλληλου κέντρου ἐξουσίας, μέ ἀναβίωση ὧλων τῶν «*τεχνικῶν*» προϋποθέσεων πού ἔκανε δυνατά γεγονότα, όπως ἡ 21η Ἀπριλίου (σχέδιο «Ε», σχέδιο «Ααβίς», σχέδιο «Ἰαπετός» πρόσφατα), καθώς καί μέ τήν ἀνάπτυξη πρωτοβουλιῶν (π.χ. ἐπιστολή Ἀβέρωφ πρὸς ΗΠΑ), πού ὅσο καί ἂν εἶναι γνωστές στήν κυβέρνηση, δέν παύουν νά στοιχειωθετοῦν τήν εἰκόνα ενός παράλληλου «*κέντρου δύναμης*».

NATO καί ἑλληνοαμερικανική συμφωνία

ΜΕΣΑ σ' αὐτό τό κλίμα, συνεχίζονται οἱ διαβουλεύσεις γιά τήν ἑλληνοαμερικανική συμφωνία, πού ἡ κυβέρνηση ἀφήνει νά ἐννοηθεῖ ὅτι δέν διεξάγονται στά μέτρα τῶν ἀμερικάνικων ἐπιθυμιῶν. Ἡ κυβέρνηση ἀφήνει νά διαρρεύσει ὅτι δέν πρόκειται νά δεχθεῖ διεύρυνση τοῦ ρόλου τῶν βάσεων ἐκτός σκοπῶν

NATO, ὅτι «*βάση τῶν συζητήσεων εἶναι ἡ συμφωνία πού μονογραφήθηκε τό 1977, σέ συνδυασμό μέ τήν ἀμερικανοτουρκική συμφωνία τῆς Ἀνοιξης τοῦ '80*». Εἶναι γεγονός ὅτι οἱ ἀντίστοιχες ἀμερικάνικες διατυπώσεις εἶναι σαφέστερα ὑποβαθμισμένες γιά τό ἴδιο θέμα. Γιά παράδειγμα, ἡ ἀμερικάνικη πλευρά δέν βλέπει ἀναγκαῖα τή συνάρτηση μέ τήν ἀμερικανοτουρκική συμφωνία, παρά μόνο τήν ἀντληση, ἐνδεχομένως, «*ὀρισμένων στοιχείων*» άπό αὐτή.

ΤΟ ΘΕΜΑ, βέβαια, εἶναι ιδιαίτερα σημαντικό. Γιατί ἡ ἀμερικανοτουρκική συμφωνία δημιουργεῖ τίς προϋποθέσεις, μέσα σέ ἐλάχιστα χρόνια, τῆς πλήρους ἀνατροπῆς τῆς ἰσορροπίας δυνάμεων μεταξύ τῶν δύο χωρῶν, καθώς πράγματι μετατρέπει τήν Τουρκία σέ ἕνα ἀπέραντο ὅπλοστάσιο, μέ αὐτάρκη πολεμική βιομηχανία, μέ πλήρη ἐξοπλισμό μέ τά πιό σύγχρονα ὀπλικά συστήματα κλπ. πού, σέ συνδυασμό μέ τόν ἐθνικό ἔλεγχο τῶν βάσεων, τή χρηματική ἐνίσχυση, καί τά πολυποικίλα ἐρείσματά της, καθιστᾷ τήν Τουρκία ἕνα ιδιαίτερα ἐπικίνδυνο γείτονα, ἂν ὑποτεθεῖ ὅτι δέν ἐπιλυθοῦν οἱ μεταξύ τῶν δύο χωρῶν «*διαφορές*».

ΧΩΡΙΣ, πάντως, νά μᾶς ἑλκύει ὁ ρόλος τῆς Κασσάνδρας, δέν βλέπουμε (μετά ιδιαίτερα τήν χωρίς ὁρους - καί μάλιστα μέ παρአωρήσεις - ἐπιστροφή στό NATO), μέ ποιά ἐρείσματα καί ποιά διαπραγματευτική δυναμική, θά ἐπιτύχει ἡ ἑλληνική κυβέρνηση ἀνάλογες ρυθμίσεις μέ τήν Τουρκία. Εἶναι φανερό, πῶς

θά γιορτάσουμε άλλη μια «διπλωματική νίκη», όπου θά πανηγυρίζουμε όχι για όσα κερδίσαμε, αλλά γιατί δεν πάθαμε όσα μπορούσαμε να πάθουμε...

και η αντιπολίτευση

ΟΛΑ ΑΥΤΑ, αλλά μόνο σε πρώτη ματιά, φαίνεται να ευνουθίζουν την αντιπολίτευση. Είναι φανερό ότι η πολυποικίλη δυσφορία που δημιουργούν οι κυβερνητικοί χειρισμοί πυκνώνει το εκλογικό δυναμικό των κομμάτων της αντιπολίτευσης. Μία λίγο προσεκτικότερη ματιά θά έδειχνε, πάντως, πώς το πολιτικό σκηνικό, όπως διαμορφώνεται τελικά, είναι εξίσου δυσόινο και για τις δημοκρατικές δυνάμεις που ευέλπιστον σε μία διαδοχή της Δεξιάς. Καθώς τώρα κυταργείται οριστικά το μεταβατικό πλαίσιο λειτουργιών της μεταπολίτευσης, καθώς οι όροι του παιχνιδιού προσδιορίζονται με σαφήνεια στις κοινωνικές και πολιτικές συνιστώσες, κάθε κόμμα της Άλλαξης αντιλαμβάνεται τις δυσχέρειες που θά κληρωνομήσει με μία ένδεχόμενη ήττα της Δεξιάς. Με δεδομένη την ένταξη στην ΕΟΚ, την επανένταξη στο ΝΑΤΟ και την ελληνοαμερικανική συμφωνία, με τον κ. Καραμανλή στην Προεδρία, οι δυνάμεις της δημοκρατικής αντιπολίτευσης θά πρέπει να σταθμίσουν με πολλή προσοχή τη χάραξη μιάς πολιτικής τόσο αυτόνομης, όσο ένδεχομένως και συμμαχιών, πού να εξασφαλίζει διάρκεια και αποτελεσματικότητα στην εξαγγελία και υλοποίηση της «Άλλαξης».

ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΡΟΝ, πάντως, η προοπτική συμπράξεων δε συζητιέται, καθώς κυρίαρχη τάση είναι η ενίσχυση των κομματικών συγκροτημάτων. Μετά και την - τυπική - διάλυση της «Σοσιαλιστικής Πρωτοβουλίας» και τη διακήρυξη προσχώρησης

στο ΠΑΣΟΚ «*μέ η χωρίς κομματική ένταξη*», μετά τις παράλληλες κινήσεις στον Κεντρικό χώρο (ό κ. Μαύρος διέψευσε μόν τά περί συνεργασίας με τό ΠΑΣΟΚ, αλλά σαφώς αναπτύσσει μιά ορισμένη σχέση προσεγγίσεως με τό χώρο, ενώ οι κ. κ. Άγγελόπουλος και Κοκκέβης σιωπούν ευγλωττως), τό ΠΑΣΟΚ, με ένδεχόμενη ενίσχυσή του και από άλλες δυνάμεις, ενισχύει την εκλογική του προοπτική και δέν πιέζεται από προτάσεις συνεργασίας, είτε από τον κ. Ζίγδη, είτε από τό ΚΚΕ κι αν προέρχον-ται.

ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ χαρακτήρα ζυμώσεις παρατηρούνται και στό χώρο της κομμουνιστικής Άριστερας, όπου η «*εμφύλια διαμάχη*» αυτή τη φορά θά διεξαχθεί μέ τους πιό καθαρούς όρους, (αυτοδύναμη κάθοδος και των δύο ΚΚΕ μέ έπιλεκτικές συνεργασίες εκατέρωθεν). Τό ΚΚΕ έσ. θά έπιχειρήσει, αλλά χωρίς ουσιαστική διαπραγμάτευση της εκλογικής του φυσιογνωμίας, μιά και δεσμεύεται ήδη από αποφάσεις της Κεντρικής του Έπιτροπής, να συλλέξει τά σπαράγματα της «Συμμαχίας», πού τόσο εύκολα απέμπολησε την έπομένη των προηγούμενων εκλογών, ενώ τό ΚΚΕ, έπιχειρεί πέραν της ΚΕΑ και του ΑΚΕ, διακριτικές κρούσεις πρós παράγοντες πού θά μπορούσαν να έμ-πλουτίσουν τά ψηφοδέλτιά του.

Σ' ΑΥΤΟ τό κλίμα, είναι φανερό πώς οι μείζονες σημασίες συγκρούσεις, δέ θά αποτελούν τμήμα μιάς εκλογικής τακτικής, μιά και όλα συντείνουν στην υπόθεση πώς τό εκλογικό πεδίο άποτελεί τό προνομιακό έπίπεδο διασταύρωσης της στρατηγικής όλων των κομμάτων, συμπολίτευσης και αντιπολίτευσης.

ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

Τετάρτη 22

● Ένω συνεχίζονται οι συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας σ' όλες τις πόλεις της χώρας κατά της απόφασης της κυβέρνησης για την επανένταξη στο ΝΑΤΟ, ό Α. Παπανδρέου στην όμυλία του στη Βουλή ζήτησε να εξετάσει ό Πρόεδρος της Δημοκρατίας τις δυνατότητες διενέργειας σχετικού δημοψηφίσματος.

Πέμπτη 23

● Ύστερα από παρέμβαση του Γ.Γ. του ΑΚΕΑ κ. Έξ. Παπαϊωάννου, η κυπριακή Βουλή, μετά από μακρά συζήτηση, διεμήνυσε με τηλεγράφημά της πρós τον Πρόεδρο της Έλληνικής Βουλής την άνησυχία της για τις συνέπειες της έπιστροφής της Έλλάδας στο ΝΑΤΟ.

● Μετά την παραίτηση - για λόγους ύγείας - του Άλεξέι Κοσίγκιν, την πρωθυπουργία της χώρας ανέλαβε ό Νικόλαϊ Τιχόνωφ, 75 έτών, αντιπρόεδρος της σοβιετικής κυβέρνησης.

● Τό νέο Σύνταγμα της Ν. Κορέας «καταργεί» τά πολιτικά κόμματα και την πολιτική έν γένει. Κι οι πολίτες προσπέγραψαν την διάλυσή τους σάν πολιτικό σώμα και αυτοκαταργήθηκαν... υπερψηφίζοντας το μέ 91% σε σχετικό «δημο»-ψήφισμα.

Παρασκευή 24

● Στην ψηφοφορία της Βουλής για την πρόταση έμπιστοσύνης πρós την κυβέρνηση Ράλλη, 182 βουλευτές έδωσαν θετική ψήφο, 20 άρνητική, ενώ άποχώρησαν οι 94 βουλευτές του ΠΑΣΟΚ ό εκπρόσωπος του ΚΚΕ έσ.

Α. Κύρκος και ό Άπόστολος Καλλόδρας.

● Όταν η έξουσία άμφισβητείται στό μονοπώλιο της πολιτικής διαχείρισης, εγκαταλείπει τό θεσμικό έπίπεδο της διαπραγμάτευσης με τον αντίπαλο και καταφεύγει σε άδητη ταχυδακτυλουργία: τό δικαστήριο της Βαρσοβίας συμπεριέλαβε στό καταστατικό του «Σολινταρνόσκι» διάταξη πού άναγνωρίζει τον «ήγεταικό ρόλο του ΚΚ», ενώ αυτό άποτελούσε άπλώς «έρμηνευτική δήλωση». Πρίν δέ προλάβουν καν να αντιδράσουν οι εκπρόσωποι του «Σολινταρνόσκι», τό δικαστήριο διέκοψε τη συνεδρίαση, άμέσως μετά την άναγγελία αυτής της λάθρας απόφασης.

Τετάρτη 29

● Πραγματοποιείται η πρώτη έπίσημη συνάντηση μεταξύ του κ. Μακλόνκι και του άναπληρωτή γεν. γραμματέα του Ύπουργείου Έξωτερικών κ. Ρούσσου, για τό ζήτημα των άμερικανικών δάσεων.

● Ανακοινώθηκε ότι η καρδιά του Νικολάου Πλαστήρα θά μεταφερθεί στη γεννήτρά του Καρδίτσα, σε έπίσημη πομπή. Την καρδιά του στρατηγού φύλαγε για 27 χρόνια ό προσωπικός του γιατρός κ. Άντ. Παπαϊωάννου.

● Έπιβεβαιώνονται οι ίσχυρισμοί του Ίράκ για την όλοκληρωτική κατάληψη της, στρατηγικής σημασίας, Ιρανικής πόλης Χορρασάν.

Πέμπτη 30

● Σε έμπιστευτική έκθεση του ΚΕΠΕ πρós την κυβέρνηση άναφέρεται ότι θά διατηρηθεί η πτωτική πορεία της Έλληνικής οικονομίας.

● Την παραμονή μιάς κρίσιμης συνάντησης μεταξύ εκπροσώπων του «Σόλινταρνόσκι» και της πολωνικής κυβέρνησης, ό Γ.Γ. του Κ.Κ. Πολωνίας συναντιέται στη Μόσχα με τον Α. Μπρέζνιεφ για να συζητήσουν, μεταξύ άλλων, και τό πρόβλημα των «άνεξαρθήτων πολωνικών συνδικάτων».

● Ό πρόεδρος της Άλγερίας Σάντι Μπεντζεντίτ διάταξε την πλήρη άπελευθέρωση του ήγέτη της άλγερινής επανάστασης Μπέν Μπέλλα.

Παρασκευή 31

● Έμφανίζεται καθολική παράλυση στό λειτουργία όλων των έθνικών ύπηρεσιών, μετά την άπόφαση για 48ωρη άπεργία των δημοσίων ύπαλλήλων, πού άρχισε σήμερα με πλήρη έπιτυχία.

● Σε δήλωση του πρós τους Έλληνες και ξένους δημοσιογράφους στη Λευκωσία, ό Πρόεδρος Κυπριανού άνέφερε ότι η Κυπριακή κυβέρνηση προσδίδει σε μιά λύση διυπερφερειακής Όμοσπονδίας, στα πλαίσια της πλήρους κυριαρχίας, άνεκραιότητας και ένότητας του κυπριακού κράτους.

● Η κρατική δία ύποκινεί μιά δυναμική πού καθίσταται άνεξέλεγκτη κι άπ' τόν ίσχυρότερο καταστατικό μηχανισμό: στην Τουρκία κύκλοι της χούντας όμολογούν «έξαρση της τρομοκρατικής δραστηριότητας» στη χώρα μετά τις 12 Σεπτέμβρη.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

Σάββατο 1

● Άπαντώντας γραπτά σε έρώτηση (Ίσουλίου) του ΚΚΕ, ό κ.

Άδέρωφ παραδέχθηκε την ύπαρξη σχεδίου για τη σύλληψη άριστερών πολιτών «σε περίπτωση Πολέμου, ή κηρύξεως της χώρας εις Κατάστασιν Πολιορκίας». Πληροφορίες για τό σχέδιο, με την έπωνυμία «Ίαπετός», άρνήθηκε να δώσει ό κ. ύπουργός. «Κρατικών μυστικών»... και δε συμμαζεύονται κάποιες συνέπειές του.

● Νίκη του «Σολινταρνόσκι» χαρακτήρισε τη χθεσινή συμφωνία με την κυβέρνηση ό Λέχ Βαλέσα. Η συμφωνία άφορά σε μιά σειρά αίτήματα των άνεξάρτητων έργατικών συνδικάτων πού κρίθηκαν καθοριστικά τόσο για τη σημερινή κυκυρία, όσο και μακροπρόθεσμα.

Κυριακή 2

● Η Κ.Ε. της Σοσιαλιστικής Πρωτοβουλίας συνεδίασε και με συντριπτική πλειοψηφία άποδέχθηκε την εισηγήση του Γ.Α. Μαγκάκη για αυτοδιάλυσή της και ενίσχυση του ΠΑΣΟΚ με η χωρίς ένταξη σ' αυτό.

Κυριακή 2

● Σε συνδιάσκεψη των μελών της Κ.Ε. και των ένεργών στελεχών της «Σοσιαλιστικής Πρωτοβουλίας», και ύστερα από εισηγήση του κ. Άλεξ. Μαγκάκη, πάρθηκε άπόφαση για την αυτοδιάλυση του κόμματος και την ύποστήριξη πρós τό ΠΑΣΟΚ «μέ η χωρίς κομματική ένταξη». Άπό τούς 78 της συνδιάσκεψης ψήφισαν υπέρ οι 70.

Δευτέρα 3

● Μετά από τη γνωστοποίηση των «δρών του Ίράν» για την άπελευθέρωση των Άμερικανών όμήρων, οι φοιτητές με σχετική «άδεια» του Χομεινί, άποφάσισαν να παραδώσουν τους όμήρους στην Ιρανική κυβέρνηση.

ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ Η ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗ ΠΤΩΧΕΥΣΗ

Κάνω πολιτική, σημαίνει ότι χρεώνομαι τό κόστος των επιλογών μου και τό έξοφλώ «Ιδίους χρήμασι», χωρίς, δηλαδή, να προσφεύγω σέ έξωτερικό δανεισμό ή σέ άσύμφορους, γιά τούς άλλους, πλειστηριασμούς. "Αν δέν μπορείς νά άνταποκριθείς σ' αυτά, τότε, στήν πολιτική, κινείται ή διαδικασία γιά νά κηρυχτείς ύπό άναγκαστική διαχείριση ή πτώχευση.

Προσφύγαμε σέ «συναλλακτική» όρολογία γιά νά μπορέσουμε νά μιλήσουμε γιά τήν πολιτική τής «Νέας Δημοκρατίας» στό δικό μας καπιταλισμό. Καί άφορμή γι αυτό είναι ή άποψη τού κ. Ράλλη ότι γιά τήν άνησυχία πού εξέφρασε ή κυπριακή Βουλή, σχετικά μέ τίς συνέπειες πού θά έχει ή «συμφωνία Ρότζερς», υπεύθυνος είναι ό κ. Παπανδρέου' δηλαδή, ό άρχηγός τής άξιωματικής άντιπολίτευσης, έρμηνεύοντας άρνητικά τή σχέση έπανεένταξη / διχοτόμησης τής Κύπρου / έπίλυση τού κυπριακού, έδωσε «γραμμή» στόν κυπριακό λαό νά άρχίσει νά άνησυχεί.

Είναι γνωστό τό σύνδρομο τής άντιστροφής των ρόλων καί τής άπάθησης τής πολιτικής εύθνης στήν παραδοσιακή άστική παράταξη. Γνωστό καί τό παράγωγο αυτού τού συνδρόμου: ένοχοποίηση τού πολιτικού «λόγου» καί τής συμπεριφοράς τού άντιπάλου. Βέβαια, ή λογική τής έκαστοτε πολιτικής συγκυρίας (πχ. μεταπολίτευση) ή ό άντιθέσεις μέσα στό άρχον συγκρότημα (πού είναι πραγματικές) θέλουν, ή ρήση τού Λαδά: «έγώ έχω καθαρά τά χέρια», νά είναι άποκλειστικό γνώρισμα τής δικτατορικής καί όχι τής αντιδικτατορικής Δεξιός' έμεις, όμως, έρμηνεύοντας τήν... έρμηνεία πού έδωσε ό κ. Ράλλης στίς αιτίες τής άνησυχίας τού κυπριακού λαού, θεωρούμε ότι ή κυβέρνηση δέν έξόφλησε τό χρέος τής έπιλογής της, τού 1974, ότι, αντίθετα, προσέφυγε στόν έξωτερικό δανεισμό καί ύπερχρεώθηκε πλέον μέ τήν τελευταία πράξη της, άποδεικνύοντας ότι είναι άνίκανη νά διαχειριστεί άκόμα καί τούς δικούς της περιουσιακούς τίτλους όσο κι άν δέν είναι περιούσιοι' καί τώρα μετωνυμώντας πανικόβλητη τίς εύθνης της, λέει: «έμεις έχουμε ήσυχη τή συνείδησή μας» έσείς, κύριοι... έκθέτετε τήν ύπόληψη καί φερεγγυότητα τής Πολιτείας μέ τά έπιτόλαιο λόγια σας». Κι όχι μόνον αυτό: προκαλεί τούς άντιπάλους σέ άσύμφορο πλειστηριασμό — άσύμφορο καθότι τό πλειστηρίασμα δέν είναι έλεύθερο θαρών, άλλα θεβαρυμένο μέ πολλαπλές ύποθήκες — πλειοδοτώντας στό έπιχείρημα: «μέ τήν άπόφασή μας αυτή δημιουργούνται καλύτερες προϋποθέσεις γιά τήν έπίλυση τού κυπριακού προβλήματος».

Δέ λέμε... είναι κι αυτός ένας τρόπος πολιτεύεσθαι' ώσπου νά κηρυχτείς σέ κατάσταση πτώχευσης. "Ας εύχηθούμε ό νέος παραλήπτης τής «έντολης διαχείρισης» των κοινών νά φροντίσει νά θέσει «έν άμφιβόλω» τήν έγκυρότητα των χρεώγραφων τού προκάτοχου καί ή σχετική διαδικασία νά μήν έκτυλιχθεί «εκλεισμένων των θυρών».

ΑΚΡΑ ΔΕΞΙΑ ΣΕ ΤΙΜΗ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ

'Η Ιστορία τής αυτόνομης κοινοβουλευτικής εκπροσώπησης τής "Ακρας Δεξιός στήν Ελλάδα φαίνεται ότι ήταν σύντομη. Μαρτυρίες άπό όλα τά διαμερίσματα τής χώρας, συμπίπτουν στό ότι τό μεγαλύτερο μέρος άπό τούς ψηφοφόρους πού έστειλαν στή Βουλή άντιπρόσωπους τής μοναρχοφασιστικής ιδεολογίας, έχει στραφεί πιά πρós τήν έπίσημη Δεξιά ή πιά συγκεκριμένα, πρós τήν αντιδραστικότερη πτέρυγα τής Ν.Δ.

Γιά τήν εξέλιξη αυτή πού είναι ενδεχόμενο νά έχει εξαιρετική σημασία γιά τήν έκβαση των προσεχών εκλογών, συνεργάστηκαν τέσσερις παράγοντες.

● 'Η άποσύνθεση κατ' άρχήν άπό έξωτερικούς δικούς της παράγοντες τής λεγόμενης «Έθνικής Παράταξης». Συνοθύλευμα άπό άφσων καί τάσεων, άπό τούς καθυστερημένους κάπου στήν 'Ιστορία νοσταλγικούς βασιλόφρονες, μέχρι τούς νεαρούς νεοφασίστες λάτρεις τής μοντέρνας τεχνικής καί τούς άπαραίτητους Μουσουλμάνους πού ψηφίζουν, κατ' έντολή των προξενικών τής Άγκυρας, πάντα αντίθετα στήν έθνική όμοφωνία, δέν μπόρεσε νά βρεί μία κοινή πολιτική γλώσσα.

● Φοβερή ήταν επίσης ή κρίση ήγεσίας. Σιωπηλός ό μικρόνους καί άσωτος «έως βασιλιάς, δημιούργησε στους νοσταλγούς του ένα αίσθημα εγκατάλειψης. Οι άπόπειρες τού μαραμένου κόντε-Θεότοκη — πού άπουσίαζε άλλωστε κι αυτός συνεχώς στήν 'Ελβετία—νά έντυπωσιάσει τό Κοινοβούλιο, στάθηκαν άκαρπες.

Καί τέλος, οι τρομοκρατικές έξορμήσεις των νεοτραμπούκων έσπασαν τά μούτρα τους μπροστά στή λαϊκή αντίδραση. "Ετσι οι ψηφοφόροι έγιναν εύκολη λεία γιά τούς δοκιμασμένους ψηφοθής τού παραδοσιακού ρουσφετολογικού μηχανισμού. 'Εξάλλου, είναι γνωστό ότι ή ιδεολογία τής εθνικοφροσύνης δέν αναπτύσσεται ποτέ μέ τό άζήμιωτο.

● Τέλος, ή στροφή τής Ν.Δ. στά έθνικά θέματα καί ιδιαίτερα ή επανένταξη στό ΝΑΤΟ έδωσε δικαιολογίες σέ ένα άριθμό στελεχών τής «Ε.Π» πού έπιθυμούσαν άπό καιρό νά επιστρέψουν στά παχιά λειβάδια τής κυβερνητικής πλειοψηφίας. "Όπως είπαν μερικοί, ό καλύτερος ρήτορας τής Ν.Δ. στή συζήτηση γιά τήν επανένταξη υπήρξε ό Θεοτόκης.

Τόν κίνδυνο τής διαρροής φαίνεται ότι έχει άντιληφθεί καί ό τελευταίος των ήγετών τής "Ακρας Δεξιός Μαρκεζίνης, πού έκφωνεί λό-

Η «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ» ΣΕ ΝΕΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ

Τό «ΑΝΤΙ» επανειλημμένα καί σέ έκταση άσολήθηκε μέ τό θέμα τής «ΛΟΚΧΗΝΤ» (τχ. 54-55-58) καί τής ΕΑΒ (τχ. 150). Προσπαθήσαμε νά δείξουμε τήν άντινομία τής κυβερνητικής πολιτικής, πού ύπονόμευσε άπ' τήν άρχή καί φαλκίδευσε τό έργο πού ή ίδια άνέλαβε νά ύλοποιήσει, λόγω τής άυτονόησης έθνικής σημασίας του. "Ετσι, άπό τήν ιδρυτική πράξη της, ή ΕΑΒ, ύποτάχτηκε στόν πολυεθνικό γίγαντα τής Λόκχηντ, πού άποκότρεξε όλα τά προνόμια τής σύμβασης καί απέφευγε κάθε δέσμευση καί έπιβάρυνση. Παράλληλα, ή στελέχωση τής νεοσύστατης εταιρείας, άντί νά στηριχτεί άποκλειστικά σέ άξιοκρατικά κριτήρια επάρκειας καί άπόδο-

σης, στηρίχτηκε, σέ μεγάλο βαθμό, στους δυό άξονες τού μεταπολέμου: τήν έθνικοφροσύνη καί τό ρουσφέτι.

Μέ ύπονομευμένη, λοιπόν, άπό τήν άρχή, κατεύθυνση λειτουργίας, μέ άντιορθολογική όργάνωση προσωπικού, μέ έξαρτημένη λειτουργία σέ σχέση μέ τίς μείζονες άνάγκες τής Λόκχηντ, μέ κυβερνητική άτολμία στήν άνάληψη πρωτοβουλιών στή διεθνή αγορά, ή ΕΑΒ πολλαπλασίασε τίς δυσχερείς της μέ τήν εμφανογή μιάς άπαράδεκτης άντεργατικής πολιτικής, πού τήν άπαρχή της είχαμε ήδη καταγγείλει στό τεύχος 150. "Αφού άπέτυχε ή προσπάθεια τής διοίκησης στή δημιουργία άντισωματείου, οι

εργαζόμενοι, συσπειρωμένοι γύρω άπό τούς δημοκρατικά αναδειγμένους εκπροσώπους τους, προχώρησαν σέ άπεργιακή κινητοποίηση στίς 23/10, μέ αίτημα τό σταμάτημα των άπολύσεων καί τή διασφάλιση των συνδικαλιστικών έλευθεριών στό χώρο δουλειάς.

'Η εύαισθησία τής διοίκησης έκδηλώθηκε άμέσως, μέ τήν άπόλυση των μελών τού Δ.Σ. τού Σωματείου, πράξη πού άποτελεί κατάφωρη παραβίαση των βασικών συνταγματικών δικαιωμάτων, άκόμα καί τού ίδιου τού περιβόητου νόμου 330.

Τό θέμα είναι σημαντικό, καί όχι μόνο γιά τή συνδικαλιστική του διάσταση. Άλλά κυρίως,

γιατί αυτή ή «σκληρή» πολιτική τής ΕΑΒ, είναι ό μηχανισμός προώθησης τής άνυπαρξίας έπιχειρησιακής πολιτικής. Μέ λίγα λόγια, ή διοίκηση τής ΕΑΒ, μέ τήν τακτική της άποδιοργάνωσης τήν εταιρεία' καί μειώνει άκόμα περισσότερο τίς δυνατότητές της νά επιβιώσει σάν έπισκευαστική μονάδα στό διεθνή όρίζοντα. Ποίος λοιπόν όφελείται όταν μία στρατηγικής σημασίας μονάδα καθίσταται σταδιακά άνενεργή, καί μάλιστα σέ μία τέτοια συγκυρία δυσκολιών πού άγκαλιάζουν τή χώρα;

'Η κυβέρνηση όφείλει νά σταθμίσει τή στάση της καί νά άναπροσαρμόσει τήν πολιτική της, πριν είναι άργά.

γους άπανταχοϋ τής 'Ελλάδος, μπροστά σέ άκροατηρία πρωην ταγμασασφαλιτών και χουντοτραφών στελεχών. Κι αϋτήν τή διάλυση προσπαθεί νά άποτρέψει ο «'Ελευθερος Κόσμος» αρθρογραφώντας μέ αϋξημένη δξϋτητα άκόμα και κατά τοϋ Προέδρου τής Δημοκρατίας. Έφτασε στο σημείο ο Κωσταντόπουλος νά γράψει οτι τά πράγματα θά βελτιωθούν μόνο αν φύγουν από τή μέση ο κ. Καραμανλής και τό ΠΑΣΟΚ, δηλαδή λίγο πολύ, μέ βάση τίς σφυγομετρήσεις γιά τίς επόμενες εκλογές, τό 80% τοϋ Ελληνικοϋ εκλογικοϋ σώματος.

Ό,τι, όμως, κι αν κάνουν όσοι δέν έχουν άκόμα εγκαταλείψει τό σαρακοφαγωμένο υπερδεξιό σκάφος δέν θά μπορέσουν νά εμποδίσουν τήν φυσική ροή τών πραγμάτων. Οι καθαρόαιμες φασιστικές ιδέες δέν είχαν ποτέ στήν 'Ελλάδα αϋτόνομη κοινωνική υποδομή. Μπλεκόντουσαν μέ τή γενικώτερη αντιδραστική ιδεολογία κι εκφράζονταν μέ τήν υποστήριξη τών πιά παλαιολιθικών υποψηφίων στα ενιαία ψηφοδέλτια τής κοινωνικής συντήρησης. 'Η αϋτόνομη περιπέτεια τής άκροδεξιάς - αντικοινοβουλευτική και κοινοβουλευτική - όφειλόταν σε συγκυριακούς λόγους, όπως ή στρατιωτική δικτατορία και ή εκπτώση τής δυναστείας και δέν μοιάζει νά έχει κανένα μέλλον, πιά.

Η «ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ»...

Τό «πανελλήνιον» πληροφορήθηκε άπ' τόν 'Αν. Παπανδρέου τήν άνησυχία τής κυπριακής Βουλής σχετικά μέ τίς επιπτώσεις τής συμφωνίας Ρότζερς. 'Ισως, όμως δέν πληροφορήθηκε τήν... πηγή πληροφορήσης τοϋ άρχηγού τής αξιωματικής αντιπολίτευσης. Πρόκειται γιά ένα Κύπριο δημοσιογράφο, τό Γιώργο Τσαλακό, πού, έδώ κι ένα χρόνο εργάζεται

στή Λευκωσία, στήν εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ» τοϋ άρχηγού τής ΕΔΕΚ Βάσου Λυσσαρίδη.

Πτυχιούχος τής Νομικής τοϋ Πανεπιστημίου 'Αθηνών, διαμορφωμένος στήν πολιτική του συνείδηση μέσα στους πανεπιστημιακούς αντιδικτατορικούς κύκλους τής εποχής 1970-1974, στρατεύθηκε στήν προοδευτική δημοσιογραφία μετά τή μεταπολίτευση, δουλεύοντας στήν «'Εξόρμηση».

Γιατί τά λέμε και πώς τά ξέραμε αϋτά; Τά λέμε και τά ξέρουμε άπλά γιατί ο Γιώργος Τσαλακός άνηκε, γιά τρία χρόνια, στή σύνταξη τοϋ ΑΝΤΙ μας, καλύπτοντας πολλούς τομείς τής πολιτικής πραγματικότητας. Είμαστε, λοιπόν, δικαιολογημένα χαρούμενοι γιά τήν αξία προσφορά του.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΥΙΟ ΣΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ...

Δέν υπάρχει καμιά άμφιβολία και σε κανέναν, πώς ο κ. 'Αθέρωφ αντιπροσωπεύει ό,τι πιά άναχρονιστικό, παρωχημένο και επικίνδυνα αντιδραστικό διαθέτει τό παραδοσιακό πολιτικό όπλοστάσιο τής Δεξιάς. Δέν κρύβει άλλωστε και ο ίδιος τή νοσταλγία του γιά όρισμένες «χαμένες» αξίες και τήν άνάγκη νά εναναφερθούν στο πολιτικό προσκήνιο.

Ό λόγος πού ο κ. 'Αθέρωφ δέν έχει μεταταγεί στο χώρο τοϋ γραφικοϋ στοιχείου τής πολιτικής μας ζωής δέν άνάγεται μόνον στήν «πολυσυλλεκτικές» άνάγκες τής Δεξιάς, αλλά, κυρίως, στήν άγκίστρηση τοϋ κ. 'Αθέρωφ στο 'Υπ. 'Αρμόνης, όπου επίμονα συντηρεί, μέσα στα στεγανά του, τίς γέφυρες μέ τό παρελθόν, συντήρηση πού άποτελεί τή δική του γέφυρα προς τό μέλλον.

Έτσι, λοιπόν, υπό τή φωτεινή καθοδήγηση τοϋ κ. 'Υπουργού, οι άρμόδιες επιτελικές υπηρεσίες τοϋ ΓΕΣ, επεξεργάστηκαν ένα «νέο» σχέδιο γιά τίς μαζικές συλλήψεις δημοκρατικών πολιτών και παραγόντων τής δημόσιας ζωής σε περίπτωση «εκτάκτου άνάγκης». Πρόκειται στήν ουσία, γιά επαναπροσαρμογή στις νέες πραγματικότητες τοϋ σχεδίου πού είχε επεξεργαστεί ή ΑΣΔΕΝ τό 1968, πού, μέ τή σειρά του, βελτίωνε τότε τό σχέδιο «Προμηθεύς», εμπλουτισμένο από τήν εμπειρία τής πρακτικής του εφαρμογής, τήν 21 'Απριλίου τοϋ '67.

Τό χαριτωμένο άποκαλυπτικό στοιχείο τής όλης ιστορίας, βρίσκεται στήν άλλαγή όνομασίας. Τό «Προμηθεύς», έγινε «'Ιαπετός» και όχι κατά σύμπτωση. Γιατί ο 'Ιαπετός ήταν κατά τή μυθολογία, ο πατέρας τοϋ Προμηθέα. Έτσι, μέ αλάνθαστο ένστικτο, ή επιστροφή στις πηγές, δόηγησε από τό γυιό στον πατέρα.

Άς ελπίσουμε μόνον, πώς όλες αϋτές οι μετωνυμίες και μεταθέσεις θά παραμείνουν στα συρτάρια τοϋ 'Υπ. Έθν. 'Αρμόνης, όπου μνημεία τής άστυνομικής εκδοχής τής ιστορίας.

ΑΝΤΙ-ΠΛΗΘΩΡΙΣΤΙΚΑ;...

Διανύουμε, ήδη, τόν έβδομο χρόνο τής κυκλοφορίας τοϋ 'Αντί από τήν επανέκδοσή του μετά τή μεταπολίτευση. Τό 'Αντί, στο διάστημα αϋτό προσπάθησε νά διατηρήσει τήν τιμή του όσο χαμηλότερα ήταν δυνατό. Μέ τή δελτίωση τής κυκλοφορίας του και τήν αϋξηση τών διαφημίσεων και παρά τήν αϋξηση τών σελίδων του κατάφερε - μόνο σχεδόν άπ' όλα τά έντυπα - νά μήν προχωρήσει σε αϋξηση παρά μόνο τό Φλεβάρη τοϋ '79, κατά 5 δρχ. ανά τεϋχος.

Σήμερα, 21 μήνες από τήν αϋξηση εκείνη, είμαστε υποχρεωμένοι νά προχωρήσουμε σύντομα σε μιά αντίστοιχη αϋξηση τής τιμής τοϋ περιοδικού από 25, δηλαδή, σε 30 δραχμές τό τεϋχος. 'Η αϋξηση θά ισχύσει από τό τεϋχος 167 τής 5 Δεκέμβρη. Οι λόγοι είναι περίπου αϋτονόητοι, αλλά νοιώθουμε τήν άνάγκη ν' αναφερθούμε σ' αϋτούς και μέ αριθμούς. Από τό Φλεβάρη τοϋ '79, στους 21 μήνες πού μεσολάδησαν, ο πληθωρισμός έφτασε στο 45%, μέ ιδιαίτερη αϋξητική τάση μάλιστα στο χαρτί, σε φίλμ κλπ. στο έκδοτικό δηλαδή κόστος. 'Αν ακολουθούσαμε τήν άνοδο αϋτών τών δεικτών, τό 'Αντί θά 'πρεπε νά πουλιέται τουλάχιστον 36 δραχμές. ('Υπενθυμίζουμε μόνο οτι στο ίδιο διάστημα οι εφημερίδες αϋξηήθηκαν κατά 50% και τά περιοδικά μεγάλης κυκλοφορίας μέχρι και 100%).

Γιά μās πάντως, και χωρίς νά θεωρούμε οτι αντίστοιχόμαστε στον πληθωρισμό αϋτοσυνγκρατούμενοι (δέν μās έχει πείσει γι' αϋτό ή κυβέρνηση) αλλά μή θέλοντας νά συμμετέχουμε στή μικρή έστω, επιβάρυνση τοϋ άναγνώστη μας, ή αϋξηση τών 5 δρχ. είναι ή όριακή δυνατότητα τοϋ περιοδικού σε σχέση μέ τό ραγδαία ανερχόμενο κόστος έκδοσης.

'Ελπίζουμε πώς οι φίλοι άναγνώστες θά κατανοήσουν τήν αναγκαιότητα αϋτής τής μικρής, σχετικά αϋξησης, και θά συνεχίσουν νά στηρίζουν τό περιοδικό, όπως και πρίν.

ΚΑΙ ΜΙΑ ΜΙΚΡΗ ΕΥΚΑΙΡΙΑ

Γιά 30 μέρες από σήμερα, μπορείτε νά γραφτείτε συνδρομητές στήν 'Ελλάδα ή τό εξωτερικό μέ τίς ήδη υπάρχουσες τιμές. Είναι μιά ευκαιρία πού θά μπορούσατε νά αξιοποιήσετε. Ταυτόχρονα, έτσι ενισχύεται και τό 'Αντί, πού μέ τίς συνδρομές βοηθιέται ουσιαστικά.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΤΕ ΤΟ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΔΕΛΤΑΡΙΟ ΚΑΙ ΣΤΕΙΛΤΕ ΤΟ ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΟ ΑΝΑΛΟΓΟ ΠΟΣΟ * ΣΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: Δημοχάρους 60 'Αθήνα Τ.Τ. 601.

ΔΕΛΤΙΟ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΗ

Όνομα

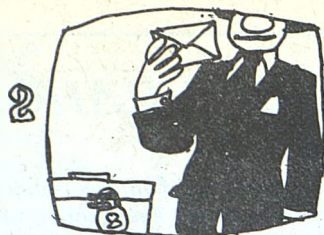
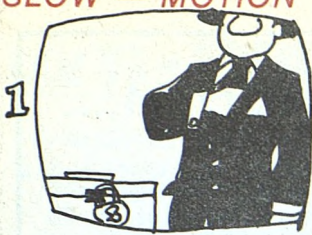
Διεύθυνση

ΕΞΑΜΗΝΗ ☐

ΕΤΗΣΙΑ ☐

Υπογραφή

★ Τό ανάλογο ποσό - αν πρόκειται γιά έτήσια ή εξάμηνη συνδρομή, γιά τήν 'Ελλάδα ή γιά χώρα τοϋ εξωτερικοϋ, θά βρείτε στή σελ. 54. αϋτοϋ τοϋ τεϋχους.

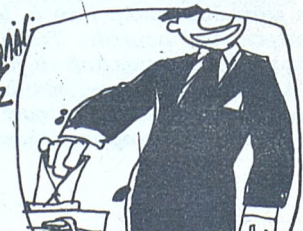
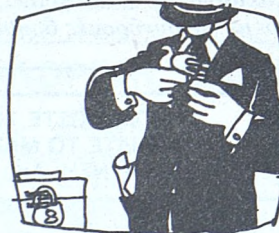
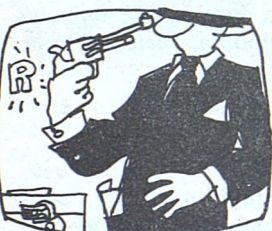
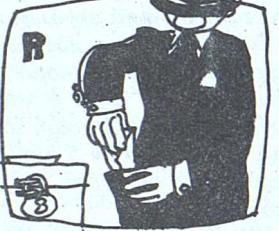
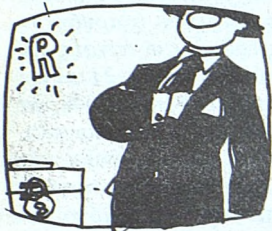
ΣΤΟΟΠ

ΕΠΕΙΔΗ ΜΕΧΡΙ ΤΗ ΣΤΙΓΜΗ
ΑΥΤΗ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΓΝΩΣΤΑ
ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ
ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ
ΑΣ ΞΑΝΑΔΟΥΜΕ ΤΗΝ ΣΚΗΝΗ
ΣΕ ΑΡΓΗ (ΕΠΗΧΟΟΥΜΕ ΑΡΓΗ)
ΚΙΝΗΣΗ

ΡΙΠΛΕΥ

ΕΤΟΙΜΟΙΣ

ΠΑΑΜΕ

ΛΑΪΚΕΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΕΣ: Φύση τῆς ἐξουσίας καί λειτουργία τῆς κοινωνίας

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΝΤΕΙΟ

Φαντάζει ταυτολογική ή άποψη ότι ένα πολιτικό περιοδικό τῆς ἀριστερᾶς ὀφείλει νά δημοσιοποιεῖ τή μείζονα περιοχή τοῦ ιδεολογικοῦ «λόγου» του: τό σοσιαλισμό – τόν «πράγματι ὑπάρχοντα», τόν «ἐπερχόμενο», τόν «ἐν ταῖς πηγαῖς» – ἀλλά καί τούς ἱστορικούς, κοινωνικούς ἢ θεωρητικούς ὅρους ὑπαρξῆς τῶν ἀντιπάλων κινήματων καί ρευμάτων. Αὐτό, στήν πράξη, σημαίνει ὅτι ὀφείλουμε νά καταστήσουμε ἀντικείμενο διαλόγου τήν ταξική συγκρούση – σέ κοινωνικό καί σέ ιδεολογικό ἐπίπεδο – τόσο στό σοσιαλισμό ὅσο καί στίς «προϊστορικές», σέ σχέση μέ αὐτόν, κοινωνίες.

Ἡ ἱστορική «στιγμή» καθιστᾷ ἀκόμα πιά ἐπιτακτική τήν ἐξόφληση αὐτοῦ τοῦ χρέους: δέν εἶναι μόνον ἡ κρίσιμη συγκυρία τῶν χωρῶν τοῦ ἐφαρμοσμένου σοσιαλισμοῦ, ἀλλά καί ἡ κρίση τοῦ καπιταλισμοῦ πού, θέτοντας στήν ἡμερήσια διάταξη τό πρόβλημα τῆς ἱστορικής διαδοχῆς του, καλεῖ σέ μιά πολιτική, ἠθική καί θεωρητική συνέπεια γιά τήν ἐπεξεργασία τῆς «ἐναλλακτικῆς λύσης». Καί στήν ἐπεξεργασία αὐτῆς τῆς λύσης πρέπει νά συμμετάσχουν ὅπωςδήποτε ὅλοι ὅσοι «ὀμιλοῦν» καί «δροῦν» ἐμπνεόμενοι ἀπό τό σοσιαλιστικό ὄραμα γιά τήν ἀλλαγὴ τῆς ζωῆς.

Διάλογος, λοιπόν, γιά τή σοσιαλιστική πρόταση, πού ἐμεῖς τόν θέλουμε συναρτημένο μέ τήν ἐμπειρία τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, ὅπως αὐτή καταγράφεται στήν ἱστορική διαμόρφωση, τίς δομές καί τήν ιδεολογία τῶν κοινωνικῶν σχηματισμῶν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης.

Ἐγχοποιῶμε αὐτό τό διάλογο μέ τή μορφή μιᾶς διεθνοῦς συνάντησης, πού θέμα τῆς θά ἔχει, ἀκριβῶς, τίς «Λαϊκές Δημοκρατίες: φύση τῆς ἐξουσίας καί λειτουργία τῆς κοινωνίας». Φιλοδοξοῦμε, ἡ συνάντηση αὐτή νά ἀποτελέσει συνέχεια καί ἀνάπτυξη τῆς προβληματικῆς καί τῶν ἀπόψεων πού διατυπώθηκαν σέ δύο προηγούμενες συναντήσεις μέ ἀνάλογη θεματική, ὅπως π.χ. αὐτές πού ὀργάνωσε στή Φλωρεντία τό «MANIFESTO» τό 1977 καί τό 1978. Ὁ πρώτιστος στόχος μας, ὅμως – πέρα ἀπό μιά συμβολή μας στό διεθνή, πιά, διάλογο γιά τά προβλήματα πού θέτει ἡ «μετάβαση» καί ἡ οἰκοδόμησις τοῦ σοσιαλισμοῦ – εἶναι νά πειραματιστοῦμε καί νά δοκιμάσουμε, στήν Ἑλλάδα, τίς δυνατότητες ἀνάπτυξης ἀνοικτοῦ διαλόγου γιά ἓνα ζήτημα πού ἀποτελεῖ «μείζον σημεῖο τριβῆς» στίς τάξεις τῆς ἰδίας τῆς Ἀριστερᾶς.

Καθορίσαμε τή διεθνή αὐτή συνάντηση τριήμερη (27-28-29 Νοεμβρίου), πιστεύοντας ὅτι ὁ διάλογος αὐτῶν τῶν ἡμερῶν θά ἀποτελέσει πεδίο ἀναφορᾶς, ἐπισήμανσης καί ἀνάδειξης προβλημάτων πού, οὕτως ἢ ἄλλως, ἐγγράφονται σάν μακροπρόθεσμα μεγέθη στήν ἱστορία τοῦ κινήματος τῆς ἐργατικῆς τάξης καί τῶν συμμάχων τῆς.

Λεπτομέρειες γιά τήν τριήμερη συνάντηση – πού θά φιλοξενηθεῖ στήν Πάντειο μετά ἀπό τήν εὐγενική ἀνταπόκριση τῆς Συγκλήτου τῆς Σχολῆς σέ σχετική πρότασή μας – θά βρεῖ ὁ ἀναγνώστης στό ἐπόμενο τεῦχος τοῦ ANTI.

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗΣ

ΘΕΜΑ:

Λαϊκές Δημοκρατίες: Φύση
τῆς Ἐξουσίας καί Λειτουργία
τῆς Κοινωνίας.

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ:

Πέμπτη 27, Παρασκευή 28 καί
Σάββατο 29 Νοεμβρίου 1980.

ΧΩΡΟΣ:

Μεγάλο Ἀμφιθέατρο τῆς
Παντείου Σχολῆς.

ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ:

Διανοούμενοι ἀπό τήν
Ἀνατολική καί Δυτική
Εὐρώπη.

ΓΛΩΣΣΑ:

Γαλλική μέ ταυτόχρονη
ἐλληνική μετάφραση.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ:

Εἰσηγήσεις, παρεμβάσεις,
ἐλεύθερη συζήτηση.

ΕΙΣΟΔΟΣ:

Ἐλεύθερη στό κοινό.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ:

Ἀπό τό περιοδικό «ANTI».

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

ΗΠΑ: Προεδρική εκλογή: ο χρεωκοπημένος καί ο έκβιαστές

Οι θεσμοί των Ηνωμένων Πολιτειών είναι ίσως οι μόνοι στον κόσμο που έχουν μείνει σε τέτοιο βαθμό αναλλοίωτοι από τη δημιουργία τους στο τέλος του 18ου αιώνα. Αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του αμερικάνικου «πιστεύω»· στοιχείο του ιδιόμορφου πατριωτισμού που ένωσε, με πληθώρα ανισότητες και διακρίσεις βέβαια, μέσα

στο χωνευτήρι του κυρίαρχου αγγλοσαξωνικού πρότυπου τόσο διαφορετικές φυλετικές και πολιτιστικές μειονότητες.

Έτσι δεν είναι παράξενο ότι η μεγάλη πλειοψηφία των Αμερικάνων δεν έχει συνειδητοποιήσει ότι οι διαδικασίες που επιτρέπουν στην πολιτική ζωή να ακολουθεί το δρόμο της έχουν σε μεγάλο βαθμό ξεπεραστεί από την κοινωνική εξέλιξη και συχνά μπορεί να θεωρηθεί ότι έχουν ήδη χρεοκοπήσει.

Γιατί πώς αλλιώς να χαρακτηρίσει κανείς το γεγονός ότι μόνο μία μικρή μειοψηφία πολιτών εκλέγει τελικά έναν Πρόεδρο που έχει - όσο κι αν προσπαθεί πρόσφατα να του την περιορίσει το Κογκρέσο - εξαιρετικά έκτεταμένες εξουσίες. Ο αριθμός των Αμερικάνων που ψηφίζουν, τελικά, στις προεδρικές δεν ξεπερνά το 50% του εκλογικού σώματος κι' αν ληφτεί υπ' όψη η μακρά διαδικασία της έσωκομματικής ανάδειξης των υποψηφίων (οι λεγόμενες προκριματικές) είναι ακόμα μικρότερος.

Κι' ασφαλώς η φύση των θεσμών έχει παίξει κάποιο ρόλο για να δημιουργηθεί ή απογοήτευση και η αδιαφορία των ψηφοφόρων που διαπιστώνουν όλα τα μέσα ενημέρωσης. Γιατί αδιαφοροί δεν είναι μόνο όσοι δεν θα ψηφίσουν. Ένα σημαντικό μέρος από όσους έχουν διαλέξει τελικά τον εκλεκτό τους δίνουν εντελώς στοιχειώδεις

δικαιολογίες, σχεδόν λένε ότι θα ψηφίσουν τον Κάρτερ γιατί δεν είναι ο Ρήγκαν και αντίστροφα.

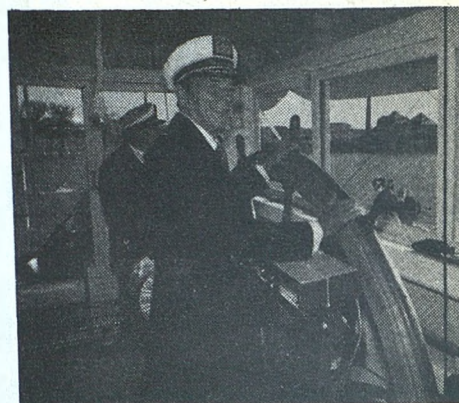
Έτσι δεν είναι παράδοξο ότι η θορυβώδης και πολυδάπανη προεκλογική εκστρατεία λήγει με μία γενική αβεβαιότητα. Κι αυτό στη χώρα, όπου η πρόβλεψη των εκλογικών αποτελεσμάτων έχει φτάσει σε επίπεδα τελειότητας. Μία μικρή μετατόπιση ενός ποσοστού 2-3% των ψήφων είναι δυνατό να δώσει μία συντριπτική πλειοψηφία εκλεκτόρων - η εκλογή είναι έμμεση - στον ένα ή τον άλλο υποψήφιο.

Γι' αυτό και τό πιο μικρό κι' άσημαντο από πρώτη όψη περιστατικό είναι δυνατό να αλλάξει τη ροή των πραγμάτων. Σχεδόν σε ισοψηφία, οι Ρήγκαν και Κάρτερ αποφάσισαν τελικά να συμμετάσχουν στην τηλεοπτική μονομαχία που τούς πρότεινε η Ένωση Γυναικών. Το αποτέλεσμα, όμως, υπήρξε αμφίρροπο. Κι' έτσι όλοι αναμένουν - οι Δημοκρατικοί με έλπιδα οι Ρεπουμπλικάνοι με φόβο - την «εκπληξη του Οκτωβρίου», δηλαδή το αστάθμητο γεγονός που θα ανατρέψει την κατάσταση ισορροπίας που έχει δημιουργηθεί. Κι' όλοι συμφωνούν ότι κάτι τέτοιο θα μπορούσε να είναι μόνο η απελευθέρωση των ομήρων που τό «Ματζέλε», η Ισλαμική έθνοσυνέλευση της Τεχεράνης, συζητά μέσα σε πυρετώδη ατμόσφαιρα.

Είναι πραγματικά μία τραγική ελρωνεία της Ιστορίας, η εκλογή του ήγέτη της πιο σημαντικής Ιμπεριαλιστικής μητρόπολης του κόσμου να εξαρτάται από την απόφαση του νομοθετικού όργανου της χώρας που ήταν πριν από λίγο ο πιο εξαρτημένος αμερικάνικος δυροφόρος.

Γενικά έχει δοθεί η εντύπωση ότι για τό αποκαρδιωτικό αυτό αποτέλεσμα φταίει η ανεπαρκής προσωπικότητα και του απερχόμενου πρόεδρου και του διεκδικητή του αξιωματός. Κι είναι αλήθεια ότι οι δύο ανταγωνιστές μοιάζουν με ήθοποιους δεύτερων ρόλων, σε κακής ποιότητας τηλεοπτική σειρά. Ο Κάρτερ νευρικός και επιπόλαιος, με άστεια που σπάνια διασκεδάζουν τους ακροατές του, εμφανιστικός σε δεύτερο ρόλο σημαία και σιωπηλός για καίρια προβλήματα. Ο Ρήγκαν, πομπώδης και παλιοκαιρινός, προσπαθεί χωρίς επιτυχία να διατηρήσει την παλιά εικόνα του σκληρού και ριψοκίνδυνου κάουμπόυ, χωρίς να ανησυχήσει τους μετριοπαθείς εκλογείς. Οι ακροβασίες που αναγκάζεται να πραγματοποιήσει και στο λόγο και στο ύφος, αφήνουν μιά έντονη γεύση υποκρισίας.

Αλλά και πέρα από τις προσωπικές ελλείψεις - όπωςσδήποτε τό κλίμα των εκλογών θά ήταν διαφορετικό αν συμμετείχε ένας Κέννεντυ π.χ. - παραμένει τό καιρίο

θέμα της ανυπαρξίας, εκατέρωθεν, σαφούς προγράμματος και πολιτικής γραμμής.

Ο Κάρτερ επιμένει στις βασικές του θέσεις, την εξοικονόμηση ενέργειας, τον περιορισμό των στρατηγικών όπλων, που τον έχουν χρωματίσει σαν προοδευτικό υποψήφιο. Τό πρόβλημα είναι ότι και στις δύο περιπτώσεις έδειξε τρομερή άσυνέπεια, όπως, άλλωστε, και σε άλλα πιο δευτερεύοντα κεφάλαια του προγράμματός του. Υπήρξε ενδοτικός στις πιέσεις των καταναλωτών που δεν έννοούσαν να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες που έχουν δημιουργηθεί στην αγορά καυσίμων, παρά τις αρχικές ένθουσιώδεις διακηρύξεις του για έναν άλλο τρόπο ζωής. Καί χρησιμοποίησε, χωρίς να σταθμίσει σωστά τό συσχετισμό δυνάμεων, την υπογραφή του SALT II σαν έκβιασμό για να ανακόψει τό «σοβιετικό έπекτατισμό».

Κάνοντας κάθε είδους γκάφες και συσσωρεύοντας υπερβολικούς ένθουσιασμούς και άτοπες άμχανίες ο Κάρτερ προσπαθεί να μαζέψει και την τελευταία διαθέσιμη ψήφο. Απόφυγε μόνο ένα είδος δημαγωγίας: την εξαγγελία μιάς νέας κοινωνικής πολιτικής για τούς οικονομικά άσθενέστερους και τίς μειονότητες. Τά προγράμματα κοινωνικής δικαιοσύνης αντιμετωπίζονται με έχθρότητα από τά μεσαία στρώματα και με δυσπιστία από τούς φτωχότερους που υποτίθεται ότι θά ώφεληθούν από αυτά. Η παταγώδης άποτυχία των αντίστοιχων προγραμμάτων των Τζόνσον και Κέννεντυ δεν έχει ακόμα ξεχαστεί.

Διαισθανόμενος ίσως την έλλειψη πειστικότητας του λόγου του όσον αφορά τό μέλλον, ο Κάρτερ άφοσιώθηκε τίς τελευταίες ήμέρες της εκστρατείας του, στην κατατρόπωση του αντιπάλου του, με τό βασικό έπιχείρημα ότι είναι ένας μανιακός του πολέμου κι' ότι έχει μόνιμα τό δάχτυλο στη σκανδάλη.

Ο Ρήγκαν προσπαθεί να καθουχάσει τον μέσο ψηφοφόρο. Λέγοντας ότι αυτός θά επιδιώξει καλύτερα την ειρήνη με τη σταθερότητά του και αναπτύσσοντας τη στρατιωτική ικανότητα των ΗΠΑ στο να άποκρούουν κάθε είδους έπιβουλή κατά της παγκόσμιας κυριαρχίας τους. Έτσι έχει ήδη άπειλήσει την ΕΣΣΔ ότι αν δεν υπογράψει τό SALT II σύμφωνα με τούς αμερικάνικους όρους θά αναπτύξει σαν Πρόε-

Τά Προγνωστικά

	KARTER	PHΓKAN	ANTEPΣON
19 Μαρτίου	39%	32%	20%
29 Μαρτίου	35%	34%	20%
14 Μαΐου	34%	36%	23%
26 Αύγουστου	39%	39%	15%
14 Οκτωβρίου	42%	41%	12%

δρος μία νέα γενιά πυραύλων που θα δώσουν στη χώρα του σημαντική υπεροπλία. Είναι φανερό οι συνέπειες που θα έχει για την παγκόσμια ύφεση, μία τέτοια στάση.

Παράλληλα, μαίνεται έναντιον κάθε μορφής δημόσιας δαπάνης, όπως η βοήθεια προς τις μεγαλουπόλεις, για να ξευγιάνουν τα οικονομικά τους και να μπορέσουν έτσι να επιβιώσουν σαν άνθρωποι οικισμοί. Καί ακόμα δηλώνει ότι πρέπει να περιοριστούν από το νομοθέτη τά (εργατικά) συνδικάτα (απολιτικά, αλλά με μεγάλη αποτελεσματικότητα) γιατί οι πιέσεις που ασκούν τροφοδοτούν τον πληθωρισμό.

Τό τελευταίο του δημαγωγικό κόλπο ήταν όταν δήλωσε - για να ανατρέψει την πρωτοπορία σε ψήφους που είχε κερδίσει ο Κάρτερ - ότι θα διορίσει, αν εκλεγεί, μία γυναίκα στην πρώτη κενή θέση που θα δημιουργηθεί στο Ανώτατο Δικαστήριο.

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, η θέση του ελληνοαμερικανικού λόμπυ είναι βέβαια δεινή. Κυριολεκτικά δεν έχουν με ποιόν να παζαρέψουν τις ψήφους των ομογενών. Μέ το Ρήγκαν, που έχει βασικό σύμβολο για την εξωτερική πολιτική το γνωστό αν-θέλληνα Κίσινγκερ. Ή με τον Κάρτερ, που είναι ο άνθρωπος που έδωσε και κέρδισε την μάχη για την άρση του «έμπάργκο».

GREEK CONNECTION ΓΙΑ ΤΟΝ ΡΗΓΚΑΝ

Στή σελίδα του Τζάκ "Αντερσον: «Washington merry go - round» (θα μπορούσε να μεταφραστεί «τό γαϊτανάκι της Ουάσιγκτον»), βρήκαμε όρισμένες πληροφορίες που ενδιαφέρουν τους Έλληνες αναγνώστες. Ιδιαίτερα, όσους έχουν διαβάσει την έρευνά μας για το ελληνοαμερικανικό λόμπυ στο ANTI, τχ. 144.

Ένας εκπληκτικά μεγάλος άριθμός ξένων πρακτόρων, πρώην ή έν ενεργεία, αποτελούν τό στενό κύκλο των βοηθών και συμβούλων του Ρόναλντ Ρήγκαν. Ή διαπίστωση αυτή έγινε από τό δημοσιογράφο Τζάκ "Αντερσον πριν από λίγο καιρό. Όμως, τό θέμα των συνεργατών του Ρήγκαν θα αποτελούσε προσωπική του υπόθεση αν, ανάμεσα στα όνόματα των βοηθών και των συμβούλων του, δεν υπήρχαν και όρισμένα ελληνικά, τά όποια στελέχωναν

τό «λόμπυ» της ελληνικής χούντας στην Άμερική. Άς δούμε, λοιπόν, τί πληροφορίες έχει για αυτό τό θέμα ό Τζάκ "Αντερσον.

Επικεφαλής της προεκλογικής έκστρατείας του Ρήγκαν για τίς εθνότητες στην Ουάσιγκτον είναι ό Ευγένιος Ρωσσίδης. Οι περισσότεροι Έλληνοαμερικανοί, όμως, τόν υποπτεύονται σαν ύποστηρικτή της ελληνικής χούντας, που είχε καταδυναστεύσει τόν ελληνικό λαό στή διάρκεια των ετών 1967 - 74.

Ό Ρωσσίδης είχε καταλογογραφηθεί σαν πράκτορας ξένων συμφερόντων στην Άμερική, όχι για λογαριασμό της Ελλάδας, αλλά της Γαλλίας, όταν δούλευε σαν λομπίστας για τήν προώθηση του ύπερηχητικού αεροπλάνου «Κονκόρντ». Ήταν επίσης μέλος του «Άμερικανικο - Έλληνικού Ίνστιτούτου», που προωθεί συστηματικά ζητήματα που σχετίζονται με τήν Κύπρο.

Όστόσο, ούτε ό Ρωσσίδης ούτε τό «Άμερικανικο - Έλληνικό Ίνστιτούτο» έχουν καταλογογραφηθεί σαν πράκτορες για τήν προώθηση ξένων συμφερόντων. Καταλογογραφημένοι πράκτορες αυτού του είδους δεν χρησιμοποιούνται για τήν κλοπή κρατικών μυστικών. Επίσης, αυτοί σπάνια δεν είναι άμερικανικής ύπηκοότητας: συνήθως είναι Άμερικανοί πολίτες μισθωμένοι στην ύπηρεσία ξένων συμφερόντων, με σκοπό να επηρεάσουν τήν κυβέρνηση των ΗΠΑ έτσι, ώστε να ενεργήσει ύπέρ των συμφερόντων που εκπροσωπούν.

Σύμφωνα με τήν άμερικανική νομοθεσία, αυτοί που πρακτορεύουν ξένα συμφέροντα πρέπει να είναι καταλογογραφημένοι. Ό Ρωσσίδης έχει άποφύγει τήν καταλογογράφηση του με ένα νόμιμο, ή μάλλον, δικολαβίστικο τρόπο. Ένα χρόνο μετά τήν είσοδό του στο Ίνστιτούτο, συνέστησε μία θυγατρική του Ίνστιτούτου «έπιτροπή δημοσίων ύποθέσεων». Ή έπιτροπή αυτή, που χρηματοδοτούνταν άποκλειστικά από εγχώριους συνδρομητές, έθεσε ύπό τόν έλεγχό της όλόκληρο τό ελληνικό λόμπυ. Τό Ίνστιτούτο, που χρηματοδοτούνταν ένμέρει από ξένους συνδρομητές, μπορούσε πιά να έλέγχει μόνο τίς οικονομικές ύποθέσεις. Τά κονδύλια για τίς δύο αυτές «δψεις» του ελληνικού λόμπυ έμπαιναν σε χωριστό λογαριασμό και, έτσι, δεν άπαιτούνται πιά ή καταλογογράφηση κανενός σαν λομπίστα ξένων συμφερόντων.

Πηγές τυπικά έξαρτημένες από τό Ίνστιτούτο λένε ότι ή διάκριση αυτών των κονδυλίων σε δύο είδη, δεν ήταν πάντα ύποχρεωτική, με άποτέλεσμα οι δωρεές από τούς Έλληνες

πλοιοκτήτες κάλλιστα μπορεί να έχουν διοχετευθεί όχι στίς οικονομικές, αλλά στίς πολιτικές δραστηριότητες του λόμπυ.

Μιά έμπιστευτική έκθεση, που στάλθηκε στον Έλληνα πρέσβη στην Ουάσιγκτον, περιείχε τήν πληροφορία ότι ή «έπιτροπή δημοσίων ύποθέσεων» είχε ελάχιστα έπιχορηγήσεις, αλλά πολλές δραστηριότητες, ένώ τό Ίνστιτούτο, αντίθετα, είχε ελάχιστα δραστηριότητες παράλληλα με γενναιόδωρες έπιχορηγήσεις.

Ή ελληνική πρεσβεία προσπάθησε να άποφύγει τήν έπαφή με τό Ίνστιτούτο του Ρωσσίδη, και ένας Έλληνας έπίσημος, ό Τζών Νικολόπουλος, έπειδή τόν ύποψιαζόντουσαν ότι είχε γίνει πολύ βοδικός για τό Ίνστιτούτο, μετατέθηκε με τήν αίτιολογία ότι οι δεσμοί του με τό Ίνστιτούτο «θα φέρουν σε δύσκολη θέση τήν ελληνική κυβέρνηση».

Πολλοί έξέχοντες Έλληνοαμερικανοί - άνάμεσα στους όποιους συγκαταλέγεται και ό πρώην πολιτικός έξόριστος Ήλιος Δημητράκοπουλος - άρνούνται να έχουν όποιαδήποτε έπαφή με τό Ίνστιτούτο, έξαιτίας των προηγούμενων δεσμών του Ρωσσίδη με τή στρατιωτική χούντα. Έκτός από τή δραστηριότητά του αυτή, πρέπει να πούμε ότι ό Ρωσσίδης ήταν έπίσης άστέρας του φουτμπώλ στο Columbia University και άνώτερος υπάλληλος του Υπουργείου Οικονομικών επί προεδρείας Νίξον.

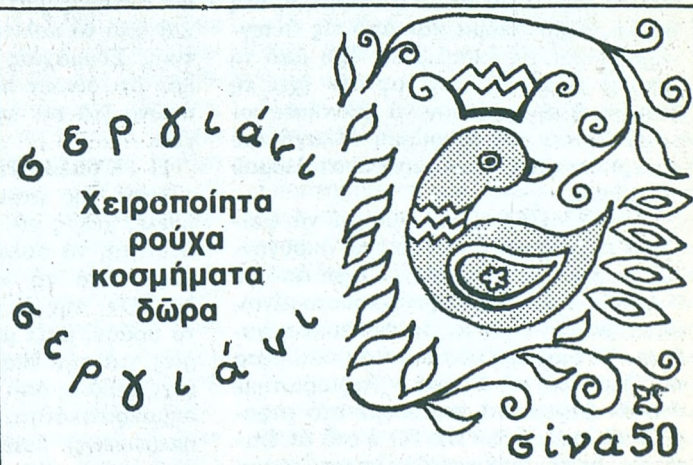
Επί προεδρείας Φόρντ, όργανα του Υπουργείου Δικαιοσύνης διενεργούσαν μία έντατική έρευνα για τίς δραστηριότητες του Ίνστιτούτου, αλλά μυστηριωδώς σταμάτησε. Πηγές που γνωρίζουν τά πράγματα, ύποπτεύονται ότι ό Πρόεδρος Φόρντ και οι πολιτικοί του σύμβουλοι φοβήθηκαν ότι ό Ρωσσίδης θα άπεκάλυπτε ένα γεγονός που δεν ήταν εύρύτερα γνωστό: ό Τζέραλντ Φόρντ, όταν ακόμα ήταν ήγέτης της μειοψηφίας, είχε ζητήσει από τό Ρωσσίδη - στα τέλη της δεκαετίας του '60 - να γράψει τόν G. Gordon Liddy στή μισθοδοτική κατάσταση του Υπουργείου Οικονομικών, δηλ. τόν άνθρωπο που άργότερα άναδείχθηκε σε πρωταγωνιστή του σκανδάλου Γουότεργκεϊτ.

Ό Ρωσσίδης, που παραμένει ακόμα έπικεφαλής του Ίνστιτούτου, λείει, βέβαια, ότι ποτέ δεν είχε ύποστηρίξει τήν ελληνική χούντα και ότι τό Υπουργείο Δικαιοσύνης, που έκανε έρευνα για τό Ίνστιτούτο, τό έχει άπαλλάξει άπό κάθε κατηγορία.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ Ο 12ος ΤΟΜΟΣ του ANTI

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΓΙΑΝΓΚ ΜΙΝΓΚ-ΣΙ
Εικονογραφημένο
ΤΑΪ ΤΖΙ ΣΟΥΑΝ

Ήντοχή - Ήγεία - όμορφιά
450 ΔΡΧ. ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Τά αδιέξοδα τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς καί ἡ συζήτηση στή Βουλή

Τοῦ Σπ. Λιναρδάτου

ΕΙΝΑΙ γνωστό, ὅτι οἱ ριζικές διαφωνίες στά θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς σέ οποιαδήποτε χώρα δημιουργοῦν συχνά βαθιά ρήγματα καί ὁδηγοῦν ἀκόμα καί σέ ἐθνικούς διχασμούς. Ἐμεῖς, ἔχουμε πικρή πείρα αὐτῆς τῆς ἱστορικῆς διαπίστωσης καί ὄχι μόνο ἀπό τήν ἐθνική μας τραγωδία τοῦ Α' Παγκοσμίου Πολέμου...

ΕΥΤΥΧΩΣ, ἡ τελευταία συζήτηση στή Βουλή γιά τήν ἐπανεκτίμηση τοῦ στρατιωτικοῦ σκέλους τοῦ ΝΑΤΟ (ἡ τήν εἰδική σχέση, ὅπως θέλει ἡ Κυβέρνηση) ἔδειξε ὅτι δέν ὑπάρχει σοβαρός κίνδυνος νά ὁδηγηθοῦμε αὐτή τή φορά σέ ἓνα τέτοιο ἐπικίνδυνο διχασμό. Πρῶτα ἀπό ὅλα, γιατί, παρά τήν ὀξύτητα πού πῆρε σέ μερικές στιγμές, γενικά ἡ τριήμερη συζήτηση ἦταν ἡπια καί κρατήθηκε σέ σχετικά ὑψηλό ἐπίπεδο. Καί ἦταν ἡπια ὄχι μόνο φραστικά, ἀλλά καί οὐσιαστικά: ἀποδοκιμάστηκε ἔμπρακτα ἀπό ὅλες τίς πλευρές κάθε ἐπιστροφή στίς παλαιές καί πολύ εὐκόλες στή χώρα μας ἀλληλοκατηγορίες γιά ἐθνική μειοδοσία ἢ προδοσία. Οἱ ἡγέτες τῆς Ἀντιπολιτεύσεως, ἀκόμα καί ὁ συν-ἡθως φραστικά ὀξύτερος, ὁ κ. Ι. Ζίγδης, κατηγόρησαν τήν Κυβέρνηση γιά λάθη στούς χειρισμούς πού ὁδηγοῦν σέ παραχωρήσεις κυριαρχικῶν δικαιωμάτων, ἡ γιά ἐπικίνδυνες ἀσάφειες στή συμφωνία, ἐνῶ ἡ ἴδια ἡ συμπολίτευση φέροθηκε μέ πολύ «τάκτι» (ὄχι μόνο στόν ἀρχηγό τῆς Ἀξιωματικῆς Ἀντιπολιτεύσεως, ἀλλά καί στόν ἴδιο τόν κ. Φλωράκη πού μίλησε πιό ἔντονα ἀπό ὅλους γιά μερικά «εὐαίσθητα» θέματα) ἀποφεύγοντας τίς παλαιότερες προσπάθειες μονοπωλήσεως τοῦ πατριωτισμοῦ καί τῆς «ἐθνικοφροσύνης».

ΑΝ ΗΤΑΝ, ὅμως, μόνο τό ἡπιο κλίμα, θά ἔφτανε γιά νά σημειώσουμε μία ἀξιόλογη πρόοδο στά κοινοβουλευτικά καί πολιτικά μας ἥθη, ὄχι, ὅμως, γιά νά θγάλουμε γενικότερα συμπεράσματα. Ἐκεῖνο πού, εὐτυχῶς γιά πολλούς, δυστυχῶς, ἴσως, γιά ἄλλους, προκύπτει ἀπό τήν τελευταία διαμάχη γιά τήν ἐπανεκτίμηση τοῦ στρατιωτικοῦ σκέλους τοῦ ΝΑΤΟ (ὄχι μόνο ἀπό τή συζήτηση στή Βουλή, ἀλλά ἀκόμα καί ἀπό τίς ἀντεγκλήσεις καί τίς ἐκδηλώσεις ἔξω ἀπό τή Βουλή) εἶναι ὅτι κανένας δέν ἔχει τή διάθεση ἡ τήν πρόθεση νά ξεκινήσει σοβαρό ἀγῶνα γιά τή ριζική ἀλλαγὴ τοῦ σημερινοῦ ἐξωτερικοῦ προσανατολισμοῦ τῆς χώρας.

ΤΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ μπορεῖ νά φαίνεται παράξενο, ἀφοῦ ἀκόμα ἀκούγονται οἱ κραυγές τῶν νέων «Ἐξω ἀπό τό ΝΑΤΟ», ἀλλά οὔτε πρωτᾶκουστο εἶναι, οὔτε ἀντίθετο μέ τά πραγματικά γεγονότα. Ἡ διαμάχη οὐσιαστικά – καί μέσα καί ἔξω ἀπό τή Βουλή – περιορίστηκε στό ἄν ἔπρεπε νά γυρίσουμε στό στρατιωτικό σκέλος τοῦ ΝΑΤΟ ἢ στό ἄν ἐπιστρέψαμε τήν πιό κατάλληλη στιγμή καί

μέ τούς καλύτερους δυνατούς ὁρους. Ὅχι μόνο τά κόμματα τῆς Ἀντιπολιτεύσεως πού διακηρύσσουν ὅτι δέν θέλουν ἀλλαγὴ τοῦ γενικοῦ ἐξωτερικοῦ προσανατολισμοῦ τῆς χώρας (ΕΔΗΚ, ΚΟΔΗΣΟ), ἀλλά καί ἐκεῖνα πού ἔχουν ταχθεῖ ἀπό καιρό ὑπέρ τῆς ἐνεργοῦ οὐδετερότητας (ΠΑΣΟΚ, ΚΚΕ) ἡ τᾶσσονται τώρα (ΚΚΕ-ΕΔΑ) δέν ἔθεσαν ἄμεσα καί κατηγορηματικά τό θέμα νά φύγουμε καί ἀπό τό πολιτικό σκέλος τῆς Ἀτλαντικῆς Συμμαχίας (ΠΑΣΟΚ) ἡ δέν ἔδειξαν ὅτι δίνουν πρωταρχική σημασία σέ ἀγῶνα γιά τήν ἐπιτυχία αὐτοῦ τοῦ στόχου.

Ἡ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ἔδωσε ἀπό τήν πλευρά της μερικές ἐνδείξεις, ὅτι θά ἤθελε, χωρὶς νά προκληθεῖ καί σοβαρή ὀξύτητα, νά πολωθεῖ τό ἐκλογικό σῶμα γύρω ἀπό τό «μέσα ἢ ἔξω ἀπό τό ΝΑΤΟ»: τήν Κυριακή, 19 Ὀκτωβρίου τό βράδυ, μαζί μέ τίς πρῶτες πληροφορίες γιά τήν ἐπανεκτίμηση, ἡ Τηλέοραση (ὄχι, βέβαια, ἀπό κάποια αἰφνίδια κρίση δημοκρατικότητας στά μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως) μετέδιδε μεγάλα ἀποσπάσματα ἀπό τήν πρώτη ἀνακοίνωση τοῦ

ΠΑΣΟΚ ἐναντίον τῆς ἐπανεκτίμησης. Καί ὁ ἴδιος ὁ Πρωθυπουργός κ. Γ. Ράλλης στήν ἐναρκτήρια ὁμιλία του γιά τό θέμα ἐμπιστοσύνης στή Βουλή (Τετάρτη, 22 Ὀκτωβρίου) καλοῦσε τό ΠΑΣΟΚ νά θέσει καθαρά στό λαό τό θέμα «Ἐξω ἀπό τό ΝΑΤΟ». Καί πρόσθεσε:

«Ἐμεῖς θά θέσουμε τό ἀντίθετο καί θά ποῦμε, ὅτι ἐντός τοῦ ΝΑΤΟ, ἐφ' ὅσον δέν βλάπτονται τά ἐθνικά μας συμφέροντα, θά παραμείνουμε γιατί αὐτό εἶναι τό συμφέρον τῆς Ἑλλάδος. Καί θά καταγάγουμε μία εὐκολή νίκη».

ΠΙΘΑΝΟ ἡ Κυβέρνηση νά σκέφθηκε, ὅτι μία πόλωση γύρω ἀπό τό θέμα ΝΑΤΟ ἢ ὄχι ΝΑΤΟ θά τήν συνέφερε, γιατί θά συγκέντρωνε γύρω στή Νέα Δημοκρατία, ὄχι μόνο ἀκροδεξιούς, ἀλλά καί συντηρητικούς κεντρώους ψηφοφόρους καί δυσαρρεστημένους πρώην ὁπαδούς της πού ὀδεύουν πρὸς τήν Ἀντιπολίτευση καί πού μπορεῖ νά τοὺς τρώμαζε τό ἐνδεχόμενο μίας ριζικῆς ἀλλαγῆς τῶν ἐξωτερικῶν προσανατολισμῶν τῆς χώρας

από κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ και οι έσωτερικές συνέπειές της.

ΠΑΝΤΩΣ, ή Κυβέρνηση δεν επέμεινε σ' αυτή την πρόκληση. Και ο κ. Α. Παπανδρέου δεν έπεσε στην παγίδα...

ΕΞΑΛΛΟΥ, είναι βέβαιο, ότι ο Πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ δεν έχει την πρόθεση, τουλάχιστο στην πρώτη τετραετία που θα του δώσει ο λαός τη διακυβέρνηση της χώρας, να δώσει τη χώρα έντελώς από τό ΝΑΤΟ. Γι' αυτό και περιορίστηκε να προειδοποιήσει, ότι θα ξαναφέρει στη Βουλή - όταν θα έχει τό ΠΑΣΟΚ την πλειοψηφία - τη συμφωνία για την επανένταξη. Δηλαδή, έθεσε μόνο ζήτημα να αναθεωρηθεί ή επανένταξη.

ΠΑΣΟΚ και ΕΟΚ

ΑΛΛΑ εκείνο που πολύ λίγο, ή και καθόλου, πρόσεξαν οι πολιτικοί παρατηρητές και τά άλλα κόμματα, είναι ότι ο άρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης, στην απάντησή του στον ύπουργό των Έξωτερικών κ. Κ. Μητσοτάκη, τη δεύτερη μέρα της συζήτησης στη Βουλή, καθόρισε και την τακτική του ΠΑΣΟΚ, όταν γίνει κυβέρνηση, στο θέμα της ΕΟΚ:

«... σέ ό,τι αφορά την ΕΟΚ - έλεπε ο κ. Α. Παπανδρέου - έχουμε πάρει την απόλυτα σωστή θέση. Όλες οι χώρες, κύριε ύπουργέ των Έξωτερικών, οι όποιες προσχώρησαν στην ΕΟΚ, μετά την αρχική προσχώρηση των 6, έκαναν δημοψήφισμα και σεδάστηκαν την γνώμη και την έτυμγορία του λαού. (...) Θά ήθελα νά τονίσω ότι, βέβαια, τό δημοψήφισμα δεν είναι κάτι τό όποιο διαθέτει ή Κυβέρνηση, αλλά κάτι τό όποιο διαθέτει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Τώρα, εάν ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας θά άρνηθεί νά άκούσει τό μήνυμα της νωπής λαϊκής έτυμγορίας, νομίζω ότι θά διαπράξει σφάλμα μεγάλο. Άλλά, εάν τούτο συμβεί, πρέπει νά γνωρίζετε ότι είμαστε σέ θέση, όπως και σεις είσατε σέ θέση, να παραδιάσουμε εκείνους τούς κανονισμούς της ΕΟΚ, οι όποιοι άμεσα βλάπτουν την οικονομία και τό έθνος. Τό έχουν κάνει άλλες χώρες, μπορεί νά'τό'κανε και ή μικρή Ελλάδα...»

ΞΑΚΑΘΑΡΙΣΕ δηλαδή ο κ. Παπανδρέου, ότι αναγνωρίζει ότι τό δημοψήφισμα είναι προνομία του Προέδρου της Δημοκρατίας. Και ότι, άν τό ΠΑΣΟΚ γίνει κυβέρνηση, θά ζητήσει δημοψήφισμα για την ΕΟΚ - μέ θέμα, όπως έχει πεί σέ άλλη ευκαιρία «ένταξη ή ειδική σχέση». Άλλά, άν ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, όπως είναι σχεδόν βέβαιο,

άρνηθεί νά τό προκηρύξει, τό ΠΑΣΟΚ δεν πρόκειται νά προκαλέσει συνταγματική κρίση. Άντί γι' αυτό, θά προτιμήσει νά διακινδυνεύσει κάποια μικρή κρίση στις σχέσεις μέ την ΕΟΚ - και έδώ είναι τό καινούριο που αποκάλυψε ο κ. Α. Παπανδρέου για την τακτική μίας κυβερνήσεως του ΠΑΣΟΚ - παραδιάζοντας μερικούς κανονισμούς της Κοινότητας, μπορεί νά ύποθέσει κανείς, π.χ. στά θέματα των εισαγωγών.

ΕΞΑΛΛΟΥ ή κοινοβουλευτική εμφάνιση, ο επιτυχημένος και συγκεκριμένος διάλογος επιπέδου που έκανε ο κ. Α. Παπανδρέου μέ τον Πρωθυπουργό και τούς αρμόδιους ύπουργούς, επιβεδαίωσε τις διακηρύξεις του ΠΑΣΟΚ για τόν απόλυτο σεβασμό των κοινοβουλευτικών διαδικασιών και του ίδιου του Κοινοβουλίου ως θεμέλιου της Δημοκρατίας. Μέ την ευκαιρία, θά πρέπει νά σημειώσουμε πόσο στενή και απαρχαιωμένη αντίληψη για τη δημοκρατία έχει ή ελληνική Δεξιά, ακόμα και ή «φωτισμένη», άν πραγματικά πιστεύει στον προπαγανδιστικό θόρυβο που ξεσήκωσε τό καλοκαίρι για τις διακηρύξεις του κ. Α. Παπανδρέου στο λόγο του της Κέρκυρας, και άργότερα στην όμιλία του στη μεγάλη συγκέντρωση της Πάτρας, ότι «τό κοινοβούλιο είναι αναγκαίος, αλλά όχι ικανός όρος για μία δημοκρατική δομή της πολιτείας» και ότι τις κατακτήσεις του λαού, ύστερα από τη θητεία μίας σοσιαλιστικής κυβερνήσεως για ένα άρκετό διάστημα, δεν μπορούν οι συντηρητικές δυνάμεις να τις πάρουν εύκολα πίσω.

Αύτες είναι αλήθειες που επιβεβαιώνονται, ή πρώτη, από την εξέλιξη όλων των σύγχρονων προηγμένων δυτικών δημοκρατιών, που βασίζονται, έπίσης, στά γερά συνδικάτα, στις λαϊκές οργανώσεις και στην Τοπική Αυτοδιοίκηση μέ αυτόνομες και διευρυμένες έξουσίες, καθώς και, ή δεύτερη, στην πρακτική της διακυβερνήσεως δυτικοευρωπαϊκών χωρών από τά, κάθε άλλο παρά επαναστατικά, σοσιαλδημοκρατικά κόμματα.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΝΟΝΤΑΣ για την πολιτική του ΠΑΣΟΚ, μπορούμε νά συμπεράνουμε, ότι ή πλήρης αποχώρηση από τό ΝΑΤΟ και ή απομάκρυνση των άμερικανικών βάσεων, παραμένουν μακροπρόθεσμοι στόχοι του Κινήματος. Όχι, όμως, στόχοι άμεσοι για την πρώτη κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, άν ο λαός του δώσει την έξουσία. Πρό παντός, είναι φανερό, ότι ο κ. Α. Παπανδρέου, όπως διακήρυξε και ο ίδιος επανειλημμένα, θά δαδίσει προς την άλλαγή, σέ όλους τούς τομείς, μέ προσοχή, μέ ύπομονή, εξασφαλίζοντας για κάθε δήμα την συναίνεση της μεγάλης λαϊκής πλειοψηφίας και προσέχοντας νά μή προκληθούν ρήγματα στον έθνικό κορμό,

που νά τά εκμεταλλευτούν οι δυνάμεις της άποσταθεροποίησης και της άνωμαλίας.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ τυχαίο, από την άποψη αυτή, ότι, στην πρόσφατη συνεδρίαση της Κοινοβουλευτικής Όμάδας του Κινήματος (30 Όκτωβρίου) ο κ. Α. Παπανδρέου έπεσήμανε ιδιαίτερα «την ριζοσπότητα των στιγμών» και «την έθνική ανάγκη, άσχετα από τις διαμετρικά αντίθετες θέσεις του ΠΑΣΟΚ από τις θέσεις της Ν.Δ., νά ύπάρξει ύψηλό αίσθημα ευθύνης που νά αντιστοιχεί και στη σοβαρότητα και τη σημασία ενός κινήματος που εκπροσωπεί τις δυνάμεις της Άλλαγής».

Τά έπιχειρήματα

ΑΛΛΑ, για νά ξαναγυρίσουμε στη συζήτηση στη Βουλή, θά πρέπει νά έπισημάνουμε, ότι, άν ή Άντιπολίτευση δεν κατόρθωσε νά πείσει ότι, μέ τη συμφωνία για την ένταξη, έγιναν συγκεκριμένες «παραχωρήσεις κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας» (Α. Παπανδρέου), ούτε ή Κυβέρνηση απέδειξε, ότι έπιστρέφοντας στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, «άποφύγαμε εθνικές περιπέτειες» (Γ. Ράλλης). Μήπως, δεν είμαστε στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, όταν, έξαιτίας, βέβαια, και των προδοτικών πραξικοπημάτων της ύποστηρίζομενης και κινούμενης από τούς Άμερικανούς, Χούντας, κατέλαβαν οι Τουρκοί τά 38% της Κύπρου και δημιούργησαν άμεση άπειλή έλληνοτουρκικού πολέμου;

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ δεν απέδειξε, ότι πραγματικά γυρίσαμε στο καθεστώς του 1974, άφου ουσιαστικά παραμένουν όλα τά θέματα του έλέγχου του Αιγαίου νά συζητηθούν μέσα στο ΝΑΤΟ, ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία μέ «άμερικανική επιδιαιτησία» (Α. Παπανδρέου), ούτε ότι οι εκκρεμότητες και οι ασάφειες δεν έγκυμονούν σοβαρούς κινδύνους για τά έθνικά μας συμφέροντα (Ι. Πεσμαζόγλου). Δηλώνοντας ότι ή απόσυρση των δυνάμεών μας από τό ΝΑΤΟ «δεν απέδωσε ό,τι αναμέναμε» (Γ. Ράλλης), ή Κυβέρνηση ουσιαστικά όμολόγησε άποτυχία της σέ ένα καιριο πρόβλημα της έξωτερικής μας πολιτικής. Έίτε αυτό όφείλεται στο ότι ή πολιτική αυτή «ύπενομεύθη εκ των ένδον», όπως ύποστήριξε σέ μία έξαιρετικά θεμελιώμενη άγόρεσή του ο κ. Γ. Μαύρος, είτε γιατί, όπως έγινε, ή κίνηση ήταν «λανθασμένη», άφου μάλιστα δεν συνδυάστηκε μέ, προσωρινό έστω κλείσιμο των άμερικανικών βάσεων (Ι. Ζίγδης), γεγονός παραμένει ότι απέτυχε. Και ή Κυβέρνηση δεν μπορεί νά έπικαλείται τό έμπάργκο και τις αποφάσεις των διεθνών οργανισμών, άφου - και άν ακόμα όφείλονται κατά κύριο λόγο, πράγμα

Έξάντας

Τά βιβλία του μήνα

Γουίλιαμ Φώκνερ
 'Η Βουή και τό πάθος

Τζών Γουίνταμ
 'Η ώρα των τριφίδων

Μαρκήσιος ντέ Σάντ
 Οι 120 μέρες των Σοδόμων
 (τόμος Α')

Μαρκήσιος ντέ Σάντ
 'Ιουλιέτα (τόμος Α')

Πόπη Γερωνυμάκη
 Δέ βγαίνει τίποτα

Ίουλίτσα Ίατρίδη
 Τά πέτρινα λιοντάρια

Ντίνος Άρβανίτης
 Τέσσαρες μέρες
 για τό θάνατο
 του Καραϊσκάκη

Μάκης Συνοδινός
 Τέσσαρα δείπνα στον
 καθρέφτη

Στέφανος Ροζάνης
 'Η δραματουργία
 της μεταμόρφωσης

Κεντρική διάθεση: Κωλέττη 11
 τηλ. 36.04.885

ΚΑΘΕ ΠΡΟΙ

αφραζε

διαβαζε

διαδιδε

την ΑΥΓΗ

τη δικη 68

ΦΩΝΗ

άρκετά αμφίβολο, σέ αυτή τήν «κίνηση» τής τότε ελληνικής κυβερνήσεως – δέν ὀδήγησαν στό νά ἀπαλλαγεί ἡ Κύπρος ἀπό τήν κατοχή τοῦ Ἀττίλα, οὔτε στό νά σταματήσει ἡ Τουρκία τίς ἀπειλές ἐναντίον τῶν ἐλληνικῶν νησιῶν τοῦ ἀνατολικοῦ Αἰγαίου καί ἄλλων ἐθνικῶν ἐδαφῶν καί δικαιωμάτων μας.

ΤΗ ΒΑΡΥΤΗΤΑ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ ἐναέριος χώρος μας περιορίζεται γιά σκοπούς τοῦ ΝΑΤΟ, σύμφωνα μέ τήν διάταξη τῆς Συμμαχίας τοῦ 1960, σέ 6 ἀπό 10 μίλια, μπορεῖ νά τήν σταθμίσουν οἱ εἰδικοί στρατιωτικοί. Ἀλλά, ὅπως εἶπε ὁ κ. Ἀδέρωφ, ὅταν γίνονται ἀσκήσεις τοῦ ΝΑΤΟ, στήν πραγματικότητα δέν ὑπάρχουν ἐθνικοί χώροι. Ἀπό τό γεγονός αὐτό δέν δημιουργοῦνται κίνδυνοι, ἀφοῦ βασικός μας συνεταῖρος στίς ἀσκήσεις στό Αἶγαίο θά εἶναι ἡ Τουρκία πού δέν ἐγκαταλείπει τίς ἐπιβουλές της κατά τῆς ἀκεραιότητος τῆς χώρας μας καί τῶν ἐθνικῶν μας δικαιωμάτων;

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ δημοκρατικές κοινοβουλευτικές κυβερνήσεις καί ἀντιπολιτεύσεις εἶναι ὑποχρεωμένες, μετά τήν ἐπάνοδό μας στό στρατιωτικό ΝΑΤΟ, νά ἐντείνουν τήν προσπάθειά τους σέ ἕνα ἄλλο σοβαρό κίνδυνο πού μόνο, ἔμμεσα, ἔγιναν γι' αὐτό ὑπαινιγμοί στή Βουλή: στίς «διεισδύσεις» τῶν «συμμαχικῶν» ὑπηρεσιῶν στίς ἐνοπλες δυνάμεις μας γιά σκοπούς ἐλέγχου τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς, πού θά γίνουν τώρα εὐκολότερες.

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ἀμφιβολία, ὅτι οἱ πιέσεις πού δέχθηκε ἡ ἐλληνική κυβέρνησις γιά νά ἐπιστρέψουμε στό στρατιωτικό σκέλος τῆς Συμμαχίας καί νά κλείσει τό ρήγμα στή ΝΑ πτέρυγα τοῦ ΝΑΤΟ, κυρίως ἀπό τοὺς Ἀμερικανούς πού βασικά ἐνδιαφέρονται γιά τίς βάσεις τους (καί ἡ συμφωνία γι' αὐτές εἶναι «ἐπὶ θύραις») ὀφείλονται κυρίως στή σημερινή διεθνή συγκυρία.

Εἶναι φανερό, ὅτι καί οἱ δύο Ὑπερδυνάμεις διάζονται νά ἐνισχύσουν τίς θέσεις τους στήν περιοχή ἐνόψει μιᾶς ἀναμετρήσεως (ἄς ἐλπίζουμε μόνο διπλωματικῆς) ἐκεῖ. Γι' αὐτό οἱ Ἀμερικανοί στέλνουν ἀεροπλάνα στή Σαουδική Ἀραβία καί δυνάμεις στόν περσικό κόλπο, ἔδωσαν τό «πράσινο φῶς» γιά τό πραξικόπημα στήν Τουρκία καί προσπαθοῦν νά δελτιώσουν τίς σχέσεις τους μέ τό καθεστῶς τοῦ Ἰράν καί οἱ Σοβιετικοί προχώρησαν στή συμφωνία μέ τή Συρία, περιποιοῦνται τή Χούντα τῆς Ἀγκυρας κλπ. Θά εἶναι ἡ Κύπρος τό ἐπόμενο θύμα αὐτῶν τῶν «τακτοποιήσεων» πού ἐπιχειροῦν οἱ Ὑπερδυνάμεις;

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ἐπικαλέστηκε λοιπόν διάφορα ἐπιχειρήματα γιά τήν ἀλλαγὴ τῆς πολιτικῆς τῆς Ν.Δ. ἀπό τήν «ὀριστική καί ἀμετάκλητη» ἀποχώρηση ἀπό

τό στρατιωτικό σκέλος τοῦ ΝΑΤΟ τοῦ 1974 ὡς τήν αἴτηση γιά «εἰδική σχέση» συνοδευόμενη ἀπό τή διακήρυξη τοῦ κ. Καραμανλῆ, ὅτι ἐμεῖς δέν διαζόμεστε καί ὡς τήν πρόσφατη διασύνη νά ἐπανενταχθοῦμε. Τά ἐπιχειρήματα ἦταν πολὺ λιγότερο ἰδεολογικά (οἱ «δεσμοί» μας πού ἐπικαλέστηκε, κυρίως, ὁ κ. Ἀδέρωφ) καί πολὺ περισσότερο πολιτικοῦ «ρεαλισμοῦ» (Μητσοτάκης: ἀπὸ τότε πού ἔγιναν οἱ δύο συμμαχίες, ἡ Δυτική καί ἡ Ἀνατολική, πόλεμοι ἔγιναν μόνο στόν Τρίτο Κόσμο, στίς χώρες πού δέν καλύπτονται ἀπὸ καμιά συμμαχία). Ἡ Κυβέρνησις ἐπικαλέστηκε ἀκόμα καί κάποια ἐκκλήση τοῦ Μακαρίου τόν Ὀκτώβριον τοῦ 1975 νά μὴν ἀποχωρήσουμε ἀπὸ τό ΝΑΤΟ. Τό κύριο, ὅμως, ἐπιχείρημά της ἦταν ὁ κίνδυνος νά ἐνισχυθεῖ ὑπέρμετρα ἡ Τουρκία μέ πισώσεις καί ἐξοπλισμούς καί νά μείνουμε ἐμεῖς χωρὶς ὅπλα καί ἀνταλλακτικά. Μέ ἄλλα λόγια, κατὰ τήν ἴδια τήν Κυβέρνησις, ἐπιστρέφουμε στή στρατιωτική δομὴ τῆς Συμμαχίας, ἀπὸ τήν ὁποία ἀποσύραμε τίς ἐνοπλες δυνάμεις μας γιά νά τίς ἔχουμε διαθέσιμες γιά νά ἀντιμετωπίσουμε τήν τουρκικὴ ἀπειλή καί νά διαμαρτυρηθοῦμε, γιατί δέν μᾶς προστατεύει ἀπὸ ἐπίθεση τοῦ γείτονά καί συμμάχου μας, γιά νά ἀποτρέψουμε τώρα παραπέρα ἐνίσχυση τῆς Τουρκίας σέ βάρος τῆς δικῆς μας ἐθνικῆς ἀμυνας!...

ΑΥΤΕΣ οἱ ἀντιφάσεις ὑπογραμμίζουν τό δράμα μιᾶς μικρῆς χώρας, τῆς Ἑλλάδας, πού βρίσκεται σέ μία κρίσιμη γεωγραφικὴ θέση καί ἀγωνίζεται νά διαφυλάξει τήν ἐθνικὴ τῆς ἀκεραιότητα καί ἀνεξαρτησία περισσότερο ἀπὸ τοὺς «φίλους» της παρὰ ἀπὸ τὸν ἀντίπαλο συνασπισμό.

ΚΑΙ ΤΟ δράμα τονίζεται ἀκόμα περισσότερο ἀπὸ τό γεγονός, ὅτι καί ἡ Ἀντιπολίτευσις – ὁλόκληρη, ἀλλὰ κυρίως ἡ Ἀξιωματικὴ – δέν παρουσιάζει καμία πειστικὴ ἐναλλακτικὴ λύση ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Γιατί εἶναι ἀμφίβολο ἂν πείθεται κανένας ὅτι ἀρκεῖ, γιά νά προστατευθοῦμε, μία ἀδέσμευτη ἐξωτερικὴ πολιτικὴ (στὰ παρασκήνια λέγεται, ὅτι ὄχι μόνο οἱ Κινέζοι, ἀλλὰ καί οἱ ἡγέτες τῶν ἀδεσμεύτων φίλοι μας Γιουγκοσλάβοι μᾶς ἔχουν συστήσει νά ἐπιστρέψουμε στό ΝΑΤΟ γιά νά διατηρηθεῖ ἡ ἰσορροπία στὰ Βαλκάνια), ἢ ἀπὸ μία πολιτικὴ πολυδιάστατη, «Εἰρήνης καί Δημοκρατίας» (Ἡλιοῦ, Κύρκος).

Σ' ΑΥΤΕΣ τίς ἐξαιρετικὰ δύσκολες πραγματικὰ γιά τὴ χώρα καί τό ἔθνος μας στιγμὲς ἀποκτᾷ σημαδιακὸ καί δραματικὸ χαρακτῆρα ἡ πρόσφατη ἐκκλήσις τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἀξιωματικῆς Ἀντιπολιτεύσεως κ. Α. Παπανδρέου στήν ὁμιλία του στήν Κοινοβουλευτικὴ Ὁμάδα τοῦ ΠΑΣΟΚ, νά δειξοῦμε ὅλοι, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοποθετήσεις στήν ἐσωτερικὴ καί ἐξωτερικὴ πολιτικὴ, ὑψηλὸ αἶσθημα ἐθνότητος. □

Ἡ φάση τῆς «φρόνιμης στρατηγικῆς» - ἀλλά καί ἡ κοινωνική ἐνσωμάτωση;

τοῦ Ἀντ. Ἑργατικοῦ

Ἀντιμέτωπη ἐνός ἐκρηκτικοῦ καί πρωτοφανοῦς, τήν τελευταία εἰ-
κοσαετία, ἀπεργιακοῦ κύματος βρίσκεται ἡ κυβέρνηση, ἡ ὁποία δει-
χνει μιά τουλάχιστον περιέργη καρτερικότητα στήν ἐργατική ἀνατα-
ραχή, ἀποφεύγοντας νά πάρει οὐσιαστική θέση, τόσο μέ πολιτικά ὅσο
καί μέ οἰκονομικά μέτρα.

Τό «παράδοξο» τῆς ὅλης ἱστορίας εἶναι ὅτι τήν πρωτοβουλία τῶν
κινήτοποιήσεων ἔχουν οἱ κατ' ἐξοχήν κυβερνητικές συνδικαλιστικές
ὀργανώσεις (ΓΣΕΕ καί ΑΔΕΔΥ), οἱ ὁποῖες τυπικά ἀποδέχτηκαν καί
ὕλοποίησαν τίς προσκλήσεις - καί προκλήσεις - τῆς συνδικαλιστικῆς
ἀντιπολίτευσης «νά συναισθανθοῦν τίς εὐθύνες τους καί νά τεθοῦν
ἐπικεφαλῆς τῶν ἀγώνων τῶν ἐργαζομένων...».

Καί πραγματικά αὐτό ἔκαναν, φέρον-
τας τήν ἀντιπολίτευση σέ «ἀδιέξοδο»,
ἀφοῦ τῆς στέρησαν τό κύριο - καί θά-
σιμο - ἐπιχείρημα τῆς κριτικῆς καί τῆς
πολεμικῆς πού ἀσκοῦσαν ἐναντίον τους.

ΓΣΕΕ-ΠΑΣΚΕ καί οἱ ἐνδοκυ- βερνητικές ἀλλαγές

Οἱ λόγοι, ὅμως, πού ὤθησαν τίς δύο
κορυφαίες ὀργανώσεις νά τεθοῦν στήν
«πρωτοπορία» τῶν ἐργατικῶν ἀγώνων
δέν πρέπει νά ἀναζητηθοῦν τόσο στό ὅτι
«ἀνακάλυψαν» τά προβλήματα τῶν ἐρ-
γαζομένων καί «ἀποφάσισαν» νά τά
διεκδικήσουν, ὅσο στό διαγραφόμενο
πολιτικό μέλλον. Ἡ κυβέρνηση φαίνεται
ὅτι, ἐάν δέν ἀναψε τό «πράσινο φῶς»,
τουλάχιστον ἀνέχθηκε τή στάση τῶν
συνδικαλιστικῶν ὑποστηρικτῶν της,
γιατί, προφανῶς, πείστηκε ὅτι οἱ ὀργα-
νώσεις αὐτές, γιά νά διατηρήσουν κά-
ποια ὑπόλοιπα «κύρους», θά ἔπρεπε νά
δείξουν κάποια δραστηριότητα πού θά
«ἀπρυστόμωνε» τήν κριτική τῆς ἀντιπολί-
τευσης.

Καί ὅλα αὐτά συμβαίνουν σέ μιά περι-
οδο πού κυφοροῦνται σοβαρές ἀνακα-
τατάξεις στήν κορυφή τοῦ συνδικαλιστι-

κοῦ κινήματος, μέ τήν ἀναμενόμενη
«διεύρυνση» τῆς διοίκησης τῆς ΓΣΕΕ μέ
στελέχη τῆς Ἀξιωματικῆς) Ἀντιπολίτευ-
σης καί τήν ἐπαναβεβαίωση τῆς «δογμα-
τικῆς» θέσης τῆς ΕΣΑΚ-Σ (ΚΚΕ), ἡ
ὁποία, φαίνεται ὅτι μένει δέσμια τῆς
γραμμῆς τοῦ «ἢ ὅλα ἢ ποτέ».

Ἡ «διεύρυνση» τῆς ΓΣΕΕ ἐπιτυγχάνε-
ται μέ τήν «ἀναθεώρηση» τῆς στάσης τοῦ
ΠΑΣΟΚ, τό ὁποῖο φαίνεται νά πείθεται
ὅτι δέν μπορεῖ νά ἐλέγξει αὐτοδύναμα τό
συνδικαλιστικό κίνημα, ἐάν δέν συνερ-
γασθεῖ μέ δυνάμεις τίς ὁποῖες, μέχρι πρῖν
ἀπό λίγο καιρό, κατηγοροῦσε γιά «προ-
δοσία» τῶν συμφερόντων τῶν ἐργαζομέ-
νων καί γιά πλήρη ὑποταγή - καί συνερ-
γασία - στήν ἀντιστασιακή πολιτική τῆς κυ-
βέρνησης.

Ἡ προτίμηση πού ἔδειξε τό ΠΑΣΟΚ
(ΠΑΣΚΕ) πρὸς τήν ΓΣΕΕ - μετά τήν
ἐπικράτηση στοὺς κόλπους του τῆς
γραμμῆς τῶν κοινοβουλευτικῶν καί
παρασυνδικαλιστικῶν κύκλων, οἱ ὁποῖοι
ἀπό χρόνια εὐνοοῦσαν τή συμμαχία μέ
τήν ἡγετική ὁμάδα τῆς ΓΣΕΕ, σέ ἀντί-
θεση πρὸς τήν ἀριστερή πτέρυγα τῆς
ΠΑΣΚΕ πού πρόβαλε τόν «ταξικό χα-
ρακτήρα» της - εἶναι αὐτονόητο ὅτι δη-
μιούργησε ἕνα πρόσθετο «πρόβλημα»
στὶς, οὕτως ἢ ἄλλως, ὀξυμένες - καί ἀν-

ταγωνιστικές - σχέσεις τοῦ ΠΑΣΟΚ μέ
τό ΚΚΕ.

Γιά τήν ἐπίσημη ἀποκατάσταση τῶν
σχέσεων τῆς ἡγετικῆς ὁμάδας τῆς ΓΣΕΕ
μέ τό ΠΑΣΟΚ, ἀπαραίτητη προϋπόθεση
ἦταν κάποια «ἀποστασιοποίηση», τῆς
πρώτης ἀπὸ τήν κυβέρνηση καί ἰδιαίτερα
ἀπὸ τόν Ὑπουργό Ἑργασίας. Καί ἡ πα-
ροχή κάποιων «ἐγγυήσεων», ὥστε νά
ἐξελιχθεῖ κάπως «φυσιολογικά» ἡ ὅλη
μεθόδευση.

Ἔτσι, ἡ ΓΣΕΕ ἔκανε ὀρισμένα «ανοί-
γματα» τά ὁποῖα, κάτω ἀπὸ ἄλλες συν-
θήκες, ἦταν ἀδιανόητα (π.χ. ἀποχώρηση
ἀπὸ τό ΣΚΟΠ, μέ ταυτόχρονη καταγγε-
λία τοῦ ἄμεσου κυβερνητικοῦ παρεμβα-
τισμοῦ, «σκληρή» στάση στήν προβολή
τῶν ἐργατικῶν αἰτημάτων, προκήρυξη
πανελλαδικῆς ἀπεργίας, ἀποδοχή
«ὄρων», τοῦ ΠΑΣΟΚ γιά δημοκρατικο-
φανή ἐξέλιξη τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινή-
ματος, κ.ά.). Παράλληλα, ἡ ἡγετική
ὁμάδα ἔδειξε ὅτι ἐγκατέλειπε τήν ἀπό-
λυτη ἐξάρτησή της ἀπὸ τόν Ὑπουργό
Ἑργασίας, πράγμα πού ἄλλαξε τό συ-
σχετισμό τῶν πολιτικῶν δυνάμεων στοὺς
κόλπους τῆς Συνομοσπονδίας.

Τό πάγιο καθεστῶς πού ἐπικρατοῦσε
στό χώρο τοῦ εὐρύτερου κυβερνητικοῦ

ΗΛΙΑΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
«Ο ΑΠΑΓΟΡΕΥΜΕΝΟΣ
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ»

ΑΠΑΓΟΡΕΥΘΗΚΑΝ

1968,

Τά «Ρεμπέτικα τραγούδια»

1969,

Τό «Σώμα»

1971,

Τά «Καλιαρντά»

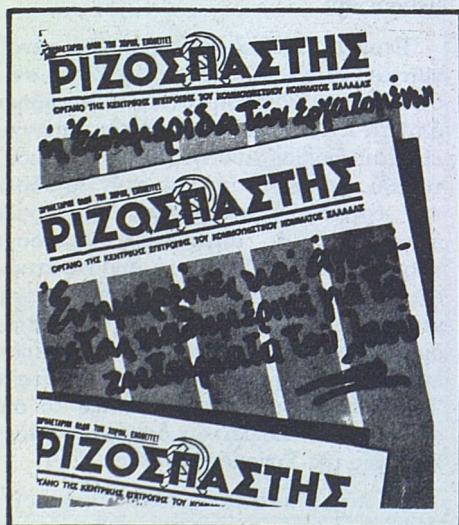
1980

Τό «Έγχειρίδιον του καλού κλέφτη»

ΤΩΡΑ Ο,ΤΙ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟΝ
στis εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
Σόλωνος 14, τηλ. 3607744

συνδικαλισμού ήταν η προσκόλληση των χουντικών στο πολιτικό περιβάλλον του σημερινού πρωθυπουργού – όταν αυτός, σάν ύπουργός, μετείχε στίς κυβερνήσεις τής Ν.Δ. – καί ή απόκτηση ή ή αξιοποίηση δυνάμεως απ' αυτή τήν «έπαφή». 'Αντίθετα, ή ήγετική ομάδα τής ΓΣΕΕ είχε «υιοθετηθεί» από τόν «σκληρό» 'Υπουργό 'Εργασίας, ό όποιος στήριζε τήν κυβερνητική του ύπόσταση στόν προηγούμενο πρωθυπουργό, παίζοντας όμως καί τό «χαρτί 'Αθέρωφ». Τό «χαρτί» αυτό τό εγκατέλειψε μάλλον «οίκειοθελώς», μετά τήν ένδοκομματική αλλαγή, γιά νά προσχωρήσει «έθελοντικά» στό νέο πρωθυπουργικό περιβάλλον, χωρίς, όμως, νά γίνει απόλυτα αποδεκτός, τουλάχιστον στήν αρχή.

Η ήγετική ομάδα τής ΓΣΕΕ, μέ αξιοζήλευτη «διοργαντικότητα» αποκατέστησε σχέσεις μέ τόν νέο πρωθυπουργό – σχέσεις πού ήταν κακές, όταν τό περιβάλλον τής ένίσχυε τήν χουντική συνδικαλιστική πτέρυγα. Μέ τόν έλιγμό αυτό, ή ΓΣΕΕ εξασφάλισε καί τήν ύποστήριξη τών «καθαροαιών» κυβερνητικών, πού τής ήταν απαραίτητη γιά νά προχωρήσει στούς χειρισμούς τής γιά τή «βελτίωση» τής δομής καί του προσώπειου τής. Συνομοσπονδίας. Η σχεδόν πλήρης αντίστροφή τών κυβερνητικών ρόλων στόν συνδικαλιστικό χώρο συντελέστηκε μέ τήν αποκατάσταση «άγαθών σχέσεων» τών τυπικά «άκέφαλων», αλλά ούσιαστικά έλεγχομένων από τή «σκληρή» κυβερνητική πτέρυγα, χουντικών μέ τόν «καθ' έλλην» άρμόδιο ύπουργό, ό όποιος φαίνεται νά διαφωνεί γιά τά «άνοίγματα» πού προετοιμάζει ή ΓΣΕΕ μέ τήν έγκριση τών άνωτάτων κυβερνητικών κλιμακίων, αλλά δέν έχει πιά τή δυνατότητα νά αντιδράσει ένεργητικά, γιατί τά κομματικά έρείσματα του «κυβερνητικού συνδικαλισμού» έλέγχονται από μηχανισμούς καί πρόσωπα πιστά στόν πρωθυπουργό (Σ.Σ. Πρέπει νά σημειωθεί ότι οί σχέσεις 'Υπουργού 'Εργασίας – χουντικών συνδικαλιστών ύπήρχαν από παλιά, αλλά ή στενή «συνεργασία» τής ήγετικής ομάδας τής ΓΣΕΕ μέ τόν ύπουργό, τίς καθιστούσε άνενεργείς, ως πρός τήν άνάλυση καί κάλυψη εύρύτερων πρωτοβουλιών τής «συνδικαλιστικής χούντας». 'Επίσης, πρέπει νά αναφερθεί ότι στόν «νομιμόφρονα» κυβερνητικό συνδικαλισμό άνήκουν επώνυμα συνδικαλιστικά στελέχη τής χούντας).

ΠΑΣΚΕ (άλλά καί) ΕΣΑΚ: ή «ήπια ταχτική»...

Η συνδικαλιστική παράταξη του ΚΚΕ – χωρίς νά έχει τήν παραμικρή διάθεση νά αντιπαραταχθεί μέ τήν κυβέρνηση καί νά τής δημιουργήσει πολιτικά προβλήματα μέ τήν ύποκίνηση άπεργιών σέ «κρiσιμους» τομείς – επιχειρεί τώρα νά έπωφεληθεί από τήν «προδοσία» τής

ΠΑΣΚΕ (συνδιαλλαγή μέ τήν ΓΣΕΕ) καί νά δημιουργήσει στίς εύρύτερες μάξες τών εργαζομένων τήν έντύπωση ότι τό «κόμμα» άποτελεί τή μοναδική έκφραση τών συμφερόντων τών εργαζομένων καί τόν γνήσιο ύπερασπιστή τών δικαιωμάτων τους.

Στήν πραγματικότητα, όμως, ή εργο-λαβική φιλεργατική δραστηριότητα ή περιορίζεται σέ φραστικές διακηρύξεις καί στήν «πριμοδότηση» ή προκήρυξη άπεργιών σέ τομείς πού δέν ένδιαφέρουν καί δέν έννοχλούν άμεσα τήν κυβέρνηση – όπως π.χ. οί περιοδικές άπεργίες τών οικoδόμων πού έχουν καταντήσει «ρουτίνα», στό συνδικαλιστικό κίνημα – ή εκφράζεται μέ άπεργίες σέ κλάδους πού δέν γίνονται αισθητές (λογιστές).

Τό ίδιο σέ γενικές γραμμές ίσχύει καί γιά τό ΠΑΣΟΚ, τό όποιο πέρα καί αυτό από τίς φραστικές διακηρύξεις καί τήν όποια «έπαναστατικότητα» του είχε άπομείνει, δέν φαίνεται διατεθειμένο νά χτυπήσει τήν κυβέρνηση μέ τήν «τόνωση» τής λαϊκής δυσαρέσκειας γιά τήν οικονομική της πολιτική (Σ.Σ. τήν «προσφορά» αυτή τών δύο κύριων κοσμημάτων τής αντιπολιτεύσεως τήν άναγνώρισε τήν περασμένη έβδομάδα καί ό πρωθυπουργός, ό όποιος – μέ μία πρωτοφανή γιά τήν νεοελληνική πολιτική πραγματικότητα καί τήν πάγια κυβερνητική «λογική» δήλωση – απέκλεισε ούσιαστικά τό ένδεχόμενο νά έχει τό άπεργιακό κύμα πολιτικά έλατήρια καί περιόρισε τά αίτια του στό «θεμιτό» δικαίωμα τών εργαζομένων νά διεκδικούν βελτίωση τής οικονομικής τους θέσης. Η πρωθυπουργική δήλωση – πέρα από τήν «άναγνώριση» τής προσφοράς τών κομμάτων τής αντιπολιτεύσεως στό «ήπιο πολιτικό κλίμα» – είχε καί μία πρόσθετη σκοπιμότητα: νά «καλύψει» τίς φιλοκυβερνητικές συνδικαλιστικές οργανώσεις [ΓΣΕΕ καί ΑΔΕΔΥ], πού πρωταγωνιστούν στό άπεργιακό κίνημα καί δέν μπορούν, λογικά, νά έχουν πολιτικά [άστικοκυβερνητικά] κίνητρα στίς πρωτοβουλίες τους, μέ τίς όποιες «υπέκλεψαν» τήν πάγια συνθηματοεργία καί τή δραστηριότητα τής συνδικαλιστικής αντιπολίτευσης).

... Καί κάποια «ρήγματά» της.

Μόνη «παραφωνία» στήν, σέ γενικότερο επίπεδο, «ήπια» πολιτική του ΠΑΣΟΚ, άποτελεί ή «σκληρή» άπεργία στή ΔΕΗ, ή όποια, τά τελευταία χρόνια, χρησιμοποιείται από τό ΠΑΣΟΚ σάν αίχμη του συνδικαλιστικού του δόρατος καί, έν πολλοίς, άποτελεί τούς «οικοδόμους» τής Άξιοματικής Άντιπολίτευσης σέ ό,τι άφορά κινητοποιήσεις πού στοχεύουν σέ πολιτική καί συνδικαλιστική (αυτό)επιβεβαίωση. Η «παραφωνία», όμως, αυτή έχει κάποια έξήγηση πού άναφέρεται στήν έσωτερική διαμάχη

στούς κόλπους του ΠΑΣΟΚ και της ΠΑΣΚΕ, σχετικά με τη συνδικαλιστική τακτική που ακολουθεί το Κίνημα. Όρισμένοι παρατηρητές των πολιτικών και συνδικαλιστικών εξελίξεων πιστεύουν ότι η απεργία, αυτή – ή οποία εμφανίζει αξιοζήλευτη μαζικότητα, ίσως έπειδή διεκδικεί «συντεχνιακά» αιτήματα – επιδιώκεται να λειτουργήσει σαν «μέσο πίεσεως» προς την κομματική ήγεσία και σαν «τορπίλη» προς τις συνδιαλλαγές και τους συμβιβασμούς που της προσάπτονται ότι έχει κάνει με την ΓΣΕΕ και τους νέους πολιτικούς της προϊστάμενους, παρά το γεγονός ότι η όμοσπονδία του κλάδου προορίζεται να αποτελέσει ένα από τα εκλογικά έρείσματα του ΠΑΣΟΚ στο προσεχές συνέδριο της ΓΣΕΕ. Παράλληλα, αξιοσημείωτη είναι και η «μετριοπάθεια» με την οποία το ΚΚΕ αντιμετώπισε αυτή την απεργία, αφού εκπρόσωπος του κόμματος, αποφεύγοντας «άκραιοις» χαρακτηρισμούς σε βάρος της κυβέρνησης, της «συνέστησε» να συμφωνήσει με τους απεργούς, θεώρησε «θετική» την έναρξη διαπραγματεύσεων – οι οποίες εν τούτοις γίνονται με απαράδεκτους, εκ μέρους της ΔΕΗ, όρους και «έξέφρασε ευχή» για την επίλυση της διαφοράς, «για να αποφευχθούν παραπέρα σοβαρές συνέπειες για την οικονομία της χώρας, το καταναλωτικό κοινό και την ΔΕΗ»... (Σ.Σ. ή καταδίκη των συνδικαλιστών της ΔΕΗ

μέ το γνωστό Ν. 330, τα τρομοκρατικά μέτρα σε βάρος των απεργών της ΔΕΗ και γενικά το «κόστος» σε βάρος των εργαζομένων από την συνέχιση της απεργίας, που οφείλεται σε κυβερνητική αδιαλλαξία, παραγνωρίζονται επιδεικτικά στην δήλωση του κοινοβουλευτικού εκπροσώπου του ΚΚΕ...

«Συντονισμός δράσης» και πολιτική ένσωμάτωση

Ενώ, όμως, η πραγματικότητα – ως προς τους άνωτέρους στόχους και τις σκοπιμότητες των δύο κομμάτων της αντιπολίτευσης – είναι αυτή, από την άλλη πλευρά επιχειρείται «αναδίωση» των ΣΑΔΕΟ με την διευρυμένη, και με δημόσιους υπαλλήλους, «συσπείρωση» των 16 Όμοσπονδιών, στην οποία κάθε κόμμα της αντιπολίτευσης πρόσφερε τις συνδικαλιστικές του «σφραγίδες», για να δοθεί, ίσως, στους εργαζομένους ή εντύπωση ότι οι «συνεπείς» πολιτικές και συνδικαλιστικές δυνάμεις ενδιαφέρονται για τα προβλήματά τους.

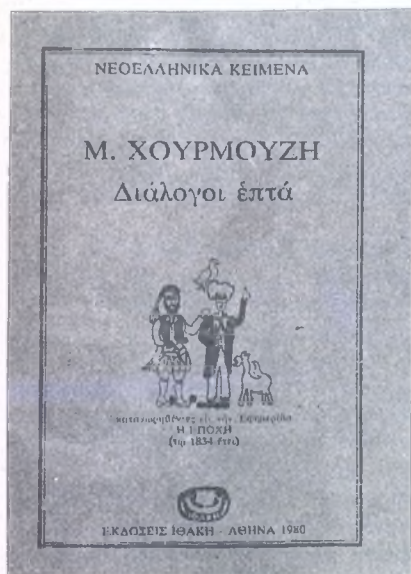
Η μέχρι τώρα δραστηριότητα των «16», περιορίζεται σε διακηρύξεις και καταγγελίες που δεν έχουν καμιά ουσιαστική προοπτική (ή μαζικότητα της πρόσφατης συγκεντρώσεώς τους δεν οφείλεται τόσο στην «πλειστικότητα» των συνθημάτων τους και την απόκτηση της

έμπιστοσύνης των εργαζομένων, όσο στην κομματική κινητοποίηση και την χρονική «σύμπτωση» της επανένταξης της χώρας στο ΝΑΤΟ).

Χαρακτηριστικό της αντικειμενικής και υποκειμενικής αδυναμίας των «16» να χαράξουν «αποδοτικές» προοπτικές στην – γραφειοκρατική – δραστηριότητά τους, είναι το γεγονός των συνεχών αναβολών των κινητοποιήσεων που επαγγέλλονται και οι οποίες τελικά «έναρμονίστηκαν» χρονικά με την απεργία που κήρυξε η ΓΣΕΕ. (Μόνο οι τραπεζικοί έχουν επεξεργαστεί συγκεκριμένο πρόγραμμα απεργιακής δράσης, πριν ακόμα η ΓΣΕΕ ανακοινώσει το χρόνο της... «επαναστάσεως»). Η δέ κυβέρνηση, από ότι διαβάστηκε από τις πρωθυπουργικές δηλώσεις της περασμένης εβδομάδας και τις ακριτομυθίες αρμοδίων ύπουργών, περιμένει να «ξεθυμάνει» το απεργιακό κύμα για να ανακοινώσει την εισοδηματική της πολιτική, ή οποία, όπως αναφέρουν σχετικές πληροφορίες, θα είναι πιο «γενναιοδωρή» σε σχέση με τα άμεσα μισθολογικά αιτήματα που προβάλλει η ΓΣΕΕ (π.χ. η ΓΣΕΕ ζητάει κατώτατο μισθό 13.000 δρχ., ενώ η κυβέρνηση προέχει να «προσφέρει» 15.000). Σε μία τέτοια περίπτωση, ο «άφρολισμός» του διεκδικητικού κινήματος απέναντι στην ευρύτερη κοινή γνώμη, δεν θα αποδεί ύπερ των εργαζομένων.

□

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Διάθεση:

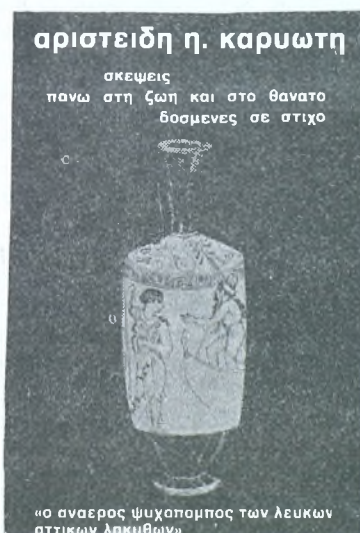
Μ. Χουρμούζη «Ο Ύπάλληλος»
Μ. Χουρμούζη «Ο Τυχοδιώκτης»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΙΘΑΚΗ»

Πανεπιστημίου 25-29

(Η φωλιά του βιβλίου) τηλ. 3229560

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

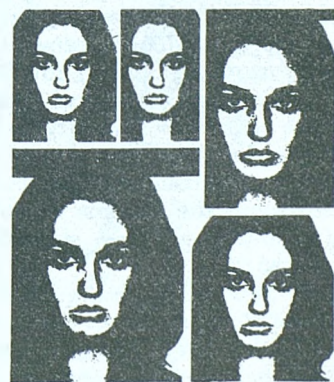
ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΑ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

(και στο τηλ. 36.12.542)

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Τό μυθιστόρημα-ντοκου-
μέντο της μετανάστευσης
στή Δ. Γερμανία

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Η ΚΕΡΜΑΝ ΣΠΙΣ
πώς μιά γυναίκα
πάει στον παράδεισο

Έκδόσεις Μπογιάτη
Σόλωνος 99 – τηλ. 36.27.028

'Ασθμαίνοντας τέλειωσε τόν προσυνεδριακό Μαραθώνιο ή Ν.Δ.

Τό 10ο περιφερειακό Συνέδριο τής Ν.Δ. στή Ρόδο είναι τό προτελευταίο τοῦ εἴδους, ἀλλά τό τελευταίο πού γίνεται στήν ἐπαρχία. Τό τελευταίο γίνεται στίς 29 Νοέμβρη στήν Ἀθήνα. Σ' αὐτό, ὅπως δηλώνουν ὀρισμένα στελέχη «δίνεται ἰδιαίτερη σηµασία µιά κι' ἓνα σημαντικό μέρος τῆς δεξιῶν ψηφοφόρων βρίσκεται στό χωρο τῆς πρωτεύουσας».

Συμπεράσματα τώρα ἀπό τή Ρόδο. Μιά κι' ὅπως εἶναι φυσικό ἓνα Συνέδριο ἀποτελεῖ µιά μοναδική εὐκαιρία γιά ἐπαφή ἄµεση ἢ ἔµµεση μέ τά στελέχη καί μέ τά ἀπλά μέλη τοῦ κόµµατος τῆς Δεξιᾶς. Ἔτσι, εἶναι πῶς εὐκόλο νά κατανοηθοῦν οἱ ἐξελίξεις καί οἱ συγκρούσεις πού συνθέτουν τή δυναµική αὐτοῦ τοῦ χώρου.

Σηµαντικό ρόλο ἔμοιαζε νά παίξει ἡ εἰσαγωγή κατὰ τά δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα τῶν μαζικῶν μέσων ἐνημέρωσης στό Συνέδριο. Ἡ ἀπ' εὐθείας ἀναμετάδοση τῶν πολιτικῶν λόγων ἀπό τή Βουλή στήν τηλεόραση ἐπέτρεψε στοὺς δωδεκανήσιους συνέδρους νά ἀναδιαρθρώνουν τίς ἐσωκομματικές τους προτιμήσεις μέ βάση τίς κοινοβουλευτικές τηλεοπτικές ἐπιδόσεις τῶν κορυφαίων στελεχῶν.

Ἔτσι ἄρεσε ἰδιαίτερα ὁ λόγος τοῦ κ. Μητσotάκη πού ἔφερε τό κύριο δάρος τῆς ἀνταπόδειξης γιά τό θέμα τῆς ἐπένταξης. Καί ἀσφαλῶς θά προώθησε στή συνείδηση τῶν τοπικῶν παραγόντων τήν ἀποδοχή τοῦ κεντροδεξιῶ πολιτικοῦ πού ἀπό πολλοὺς θεωρεῖται ἀκόµα «ξένο σώµα». Παράλληλα, τό πέρασμα τοῦ κ. Μητσotάκη ἀπό τή φθοροποιό καί δυσφηµιστική σέ περίοδο οἰκονοµικῆς κρίσης διαχείριση οἰκονοµικῶν ὑποθέσεων στό χωρο τῆς διπλωµατίας, ὅπου σηµειώνονται—γιά τοὺς ὁπαδοὺς τῆς δεξιᾶς πάντα—«ἐπιτυχίες» (εἰσοδος στήν ΕΟΚ, ἐπένταξη στό ΝΑΤΟ κλπ.) τόν διευκολύνει. Θά πρέπει, λοιπόν, νά υποθέσουμε ὅτι ἡ χρήση τῶν τηλεοπτικῶν μέσων θά ἐνισχύσει στοὺς µῆνες πού ἐρχονται τήν ἐσωκομματική θέση τοῦ κρήτα πολιτικοῦ πού διαθέτει τίς σοβαρότερες διασυνδέσεις στόν εὐρωπαϊκό καί ἀτλαντικό χωρο.

Ἔτσι, ἀντίθετα μέ τήν ἄµεση, ἢ τηλεοπτική ἐπαφή τῆς βάσης μέ τήν ἡγεσία τῆς Ν.Δ. δυναµώνει τήν ἐξευρωπαϊσµένη πτέρυγα σέ δάρος τῶν «σκληρῶν». Καί γιατί οἱ κεντροδεξιῶ εἶναι περισσότερο ἱκανοί νά ἀφομοιώσουν τή λειτουργία τοῦ μέσου καί γιατί ἡ ἐπιχειρηµατολογία τους εἶναι λιγώτερο κραυγαλέα. Ἀλλά,

τέλος καί γιατί οἱ µισαλλόδοξες ἀπόψεις τῶν ὀλοκληρωτικῶν δεξιῶν ἐπιβιώνουν δυσκολότερα, ὅταν ἀπό τό ἴδιο μαγικό κουτί ἔχει τή δυνατότητα νά ἐξηγηθεῖ σχεδόν ταυτόχρονα ὁ «καθ' οὗ» τό µῖσος ἀριστερός ἀντίπαλος. Μ' αὐτήν τήν ἔγνοια ἢ ἐξαιρετικά σπάνια ἰσοτίμη μεταχείριση τῆς ἀντιπολίτευσης ἀπό τήν κρατική τηλεόραση µποροῦµε νά πούµε ὅτι ἐξηµερώνει τά πολιτικά ἦθη τῆς Δεξιᾶς καί προωθεῖ τόν ἐκσυγχρονισµό τῆς.

Κι' ἔτσι—στά πρόθυρα τῆς ΕΟΚ — ἐνισχύεται ἡ προσπάθεια γιά τήν δημιουργία ἑνός δεξιῶ κόµµατος πού θά πρεσβεύει τό ριζοσπαστικό φιλελευθερισµό. Αὐτό τό μήνυµα τουλάχιστον μετέδωσε στό Συνέδριο ὁ Πρωθυπουργός κ.Ράλλης δίνοντας µάλιστα σάν παράδειγμα ἢ µᾶλλον σάν πρότυπο τό Ἰταλικό Χριστιανοδηµοκρατικό Κόµµα πού ἔχει περισσότερο ὁργανωµένα μέλη ἀπό τό Κ.Κ. Ἰταλίας.

Οἱ λέξεις «κόµµα ἀρχῶν» καί «στράτευση» ἔδιναν κι' ἐπαιρναν στό λόγο τοῦ κ. Στεφανόπουλου μαζί μέ ἄλλες παραδοσιακότερες ὅπως «ἐλευθερία», «δηµοκρατία» καί «Ἑλλάδα». Ἀπό κοντά καί ὁ κ. Μισαλίδης πού κάλεσε τοὺς συνέδρους νά «συναγερθοῦν» καί νά «στρατευθοῦν».

Ἀν βέβαια ἡ ἀναφορά στό Ἰταλικό Χριστιανοδηµοκρατικό Κόµµα θεωρηθεῖ μέσα στά συγκεκριµένα κοινωνικά καί πολιτιστικά τῆς πλάσια (συχνά οἱ κοµματικές ὁργανώσεις ταυτίζονται μέ τίς ἐνορίες καί κοµματάρχες εἶναι οἱ ἴδιοι οἱ παπάδες), τότε γεννᾶται τό ἐρώτηµα πῶς θά καταφέρει ἡ Ν.Δ. νά µαζικοποιηθεῖ, δηλαδή, κάτι πού δέν ἔχει ποτέ καταφέρει κανένα ἄλλο δεξιῶ εὐρωπαϊκό κόµµα. Ἀκόµα καί µερικά σοσιαλιστικά καί σο-

σιαλδηµοκρατικά κόµµατα τῆς Δύσης μοιάζουν συχνά περισσότερο μέ ἐκλογικούς µηχανισµούς.

Βέβαια, τίποτε δέν ἀποκλείει κι ἐδῶ µιά ἑλληνική ἰδιορρυθµία. Στό κάτω κάτω ἡ μετεξέλιξη τοῦ κεντροαρισστεροῦ χώρου στίς ὁργανωµένες δυνάμεις τοῦ ΠΑΣΟΚ εἶναι πρόσφατη καί συνεχίζεται ἀκόµα.

Εἶναι ἀκόµα ἀναµφιβόητο ὅτι ὑπάρχουν ὁργανώσεις καί Ὅργανώσεις, ὅπως ὑπάρχουν συνέδρια καί Συνέδρια. Αὐτό, ὅµως, δέν ἐμποδίζει τοὺς νεοδηµοκράτες ρήτορες νά ρωτοῦν τά κόµµατα τῆς ἀντιπολίτευσης — ἀπό τοῦ βήµατος — γιά τό πῶς ἐκλέγουν τήν ἡγεσία τους καί γιά τό πόσα συνέδρια ἔχουν κάνει. Αἰχµή πού στρέφεται κατὰ κύριο λόγο κατὰ τοῦ ΠΑΣΟΚ, ἀλλά ἀφορᾷ, βέβαια, καί τό Κ.Κ.

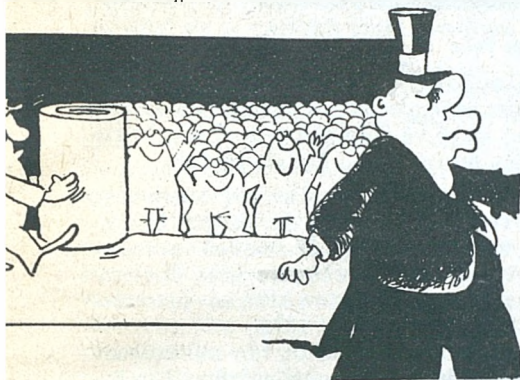
Ἡ διοργάνωση τῆς Ρόδου εἶχε ἔντονο προεκλογικό χαρακτήρα. Ὁ κύριος ἐισηγητής ὑπουργός Ἑσωτερικῶν κ. Στράτος δήλωσε ἐξᾶλλου ρητά: «Μπήκαµε στήν τελική εὐθεία τῶν ἐκλογῶν». Καί πρόσθεσε — κάπως ἀνεύθυνα: «Ἀγνοοῦµε, ὅµως, τό µάκρος της καί δέν καταπατοῦµε τό χωρο τῶν προφητῶν».

Στό παράλληλο προεκλογικό µέτωπο κατὰ τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τοῦ ΚΚΕ θά χρησιµοποιηθοῦν ποικίλα ἐπιχειρήµατα, ἀνάλογα μέ τήν πτέρυγα πού ἐκπροσωπεῖ ὁ ὁµιλητής. Ἡ συνθηµατολογία τῶν «σκληρῶν» καί ἐκεῖνη τῶν «µετριοπαθῶν» ὁπωσδήποτε δέν ταυτίζονται.

Στίς «...κρυσµότρες ἐκλογές τῆς τελευταίας ἐξηκονταετίας» (Μισαλίδης) ἢ «Νέα Δηµοκρατία» θά ἐμφανιστεῖ — διαταξικά σάν τό «κόµµα τῶν νοικοκυραίων» (Μποκοβός). Κατά τόν τελευταῖο, πού κατάπληξε τό κοινό — εὐχάρι-

στα - και τούς δημοσιογράφους - δυσ-
 άρεστα - με τό μισαλλόδοξο πάθος του,
 οί αντίπαλοι είναι οί «σκληροί κομμουνι-
 νιστές» του «ΚΚΕ έξ. και όχι του ΚΚΕ
 έσ. και της ΕΔΑ» όπως διευκρίνησε,
 (Σ.Σ. ποιός του έχει αναθέσει, άραγε, την
 άρμοδιότητα νά διαλέγει...κομμουνι-
 στές;) πού είναι και «ύπολείμματα των
 συμμοριτών» και τό «μαρξιστικό ΠΑ-
 ΣΟΚ».

Ο κ. Στράτος πού έμμεσος περιορί-
 στηκε νά δηλώσει ότι «...ή σοσιαλκινη-
 ματική μελλοντολογία και οί ιδεολογικές
 της κορφολογήσεις πρέπει νά καταγγέλ-
 λονται συστηματικά.

Ο κ. Μισαηλίδης περιορίστηκε σέ διά-
 φορες γενικότητες, πού όφθαλμοφανώς
 δέν αντιστοιχούν μέ την πραγματική
 κατάσταση της χώρας, όπως, ότι ένα σύ-
 στημα πού... «δέν λειτουργεί» θά πρέπει
 νά τό διορθώσουμε κι' όχι κάθε φορά νά
 θέλουμε νά τό αλλάξουμε (Σ.Σ. τό από-
 φθεγμα είναι συζητήσιμο, στή διαπί-
 σταση, ότι τό σύστημα δέν λειτουργεί,
 δέν έχουμε τίποτε νά προσθέσουμε). Κι'
 ακόμα ότι τά κόμματα πρέπει συνεχώς
 νά διαφωτίζουν μέλη, όπαδούς και ψη-
 φοφόρους γιά τό τί πιστεύουν και γιά τό
 πού θά όδηγήσουν τή χώρα.

Ίσως αυτόν τό σκοπό νά θέλησε νά

ύπηρετήσει ό κ. Στεφανόπουλος άσχο-
 λούμενος κατά κύριο λόγο μέ τό σκοτινό
 θέμα της επανένταξης στό ΝΑΤΟ. Μόνο,
 πού οί συλλογισμοί του - γνωστοί, άλ-
 λωστε, από τή συζήτηση στή Βουλή -
 μάλλον συσκέτιζαν παρά φωτίζαν τό ζή-
 τημα. Η ιδέα ότι οί «άμυντικοί» συ-
 νασπισμοί αποτελούν έγγύηση γιά τήν
 ανεξαρτησία και τήν έθνική κυριαρχία
 των κρατών-μελών θά ήταν μιά θαυμά-
 σια παραδοξολογία. Σάν υπεύθυνο επι-
 χειρήμα, όμως, είναι μάλλον φαιδρή. Θά
 ήταν ένδιαφέρον π.χ. άν ρωτούσε κά-
 ποιος σύνεδρος εύθεως τόν κ.Στεφανό-
 πουλο άν πιστεύει ότι και τό Σύμφωνο
 της Βαρσοβίας εξασφαλίζει τήν ανεξαρ-
 τησία των χωρών πού μετέχουν σ' αυτό.
 Καί βέβαια οί παραδιόσεις συνόρων και
 οί πόλεμοι πού γίνονται στόν Τρίτο Κό-
 σμο όφείλονται σέ ένα πλήθος άλλων
 λόγους, εκτός από τήν άνυπαρξία στρα-
 τιωτικών συμφώνων. Γιατί δέν βλέπουμε
 σέ τί ώφέλησε τό Πακιστάν π.χ. ή συμμε-
 τοχή του στό ΣΕΝΤΟ όταν του επιτέθηκε
 ή Ίνδία γιά νά ανεξαρτητοποιήσει τό
 Μπάνγκλα Ντές.

Εξάλλου ό κ.Στεφανόπουλος ήρθε σέ
 αντίφαση μέ τόν ίδιο του τόν έαυτό, όταν
 δήλωσε ότι, όπως δέν μπόρεσε νά μάς
 βοηθήσει στήν κυπριακή κρίση...«...τό
 ΝΑΤΟ δέν θά μπορέσει ένδεχομένως νά
 μάς βοηθήσει σέ μιά κρίση πού θά επέλ-
 θει».

Διασκεδαστικότερος ήταν ό ύπουργός
 Προεδρίας όταν άσχολήθηκε μέ τήν
 Άριστερά. Δήλωσε ότι έχοντας άυπνία
 διάβασε στήν «Αυγή, ότι ό σοσιαλισμός
 εφαρμόστηκε από άνώνυμους ήγέτες σέ
 άνώνυμες χώρες· κι άναρωτήθηκε άν ό
 λαός και ή ήγεσία των σοσιαλιστών είναι
 περισσότερο ώριμοι στήν Έλλάδα και ή
 χώρα περισσότερο εκδιομηχανισμένη.
 Όρισμένα οικονομικά επιχειρήματα όχι
 μόνο δέν έχουν καμιά σοβαρότητα, αλλά

και χρησιμοποιούνται μέ εύκολία από
 τόν αντίπαλο.

Γενικά, φαίνεται ότι στή Δωδεκάνησο
 ή Ν.Δ. βρίσκεται κάτω από τή πρεση της
 δημοκρατικής ιδεολογίας και υίοθετεί
 τίς πío φιλελεύθερες θέσεις μέσα στά
 πλαίσια πάντα των ταξικών και διεθνών
 της δεσμεύσεων.

Άλλά και ό έθνικισμός των Ροδιών
 δημιουργεί προβλήματα στήν ήγεσία της
 Δεξιάς. Ο παλιός βουλευτής της Δεξιάς
 κ. Ζαννής καταδίκασε σάν λάθος τότε
 της Κυβέρνησης τήν επίσκεψη του δου
 Στόλου στή Ρόδο τό 1976 και καταχει-
 ροκροτήθηκε. «Ο τότε Νομάρχης Δωδε-
 κανήσου» είπε ό κ. Ζαννής «είχε δηλώ-
 σει: «μόλις μπούν στό μάρκ οί Άμερικά-
 νοι και αρχίσουν νά ρέουν τά δολάρια
 θά τους δεχθούν μέ άνοιχτές άγκάλλες οί
 Ρόδιοι». Καί ό κ.Ζαννής κατέληξε: «Νό-
 μισαν πώς γι' αυτά τά γομάρια (Σ.Σ. έν-
 νοεί τους σύμμαχους μας Άμερικανούς)
 θά άπεμπολούσαμε τήν έθνική μας συν-
 είδηση».

Ζωηρή ήταν, επίσης, ή κριτική των το-
 πικών στελεχών γιά τά θέματα της περι-
 οχής πού χρονίζουν. Πολλά άκριτικά
 νησιά δέν έχουν γιατρό και ή λειτουργία
 των σχολείων τους είναι έντελώς ύποτυ-
 πώδης. Μεγάλη πικρία και άπογοήτευση
 επικρατεί σέ όρισμένα στελέχη της Δε-
 ξιάς.

Ένας δικηγόρος, μάλιστα, είπε ότι
 από τους τριανταέξη νεοδημοκράτες δι-
 κηγόρους της περιοχής μόνον δέκα πή-
 ραν μέρος στό Συνέδριο, ένω οί άλλοι
 έχουν πικραθεί από τά λάθη της Κυβέρ-
 νησης και απέχουν.

Στό χώρο της Δωδεκανήσου, ή αλλαγή
 φρουράς από μιά δεξιά πλειοψηφία σέ
 μιά πλειοψηφία πού θά ύποστηρίξει
 ένα πρόγραμμα αλλαγής μοιάζει αρκετά
 πιθανή.Κι' αυτό φάνηκε και στό ίδιο τό
 Συνέδριο του κυβερνητικού κόμματος.

STUDIO H.F.
 ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 76 ΑΘΗΝΑ
 ΤΗΛ 3602647 3627858

Εαν δεχετε
 να αποκησετε το καμπερο STEREO και τα
 χρηματα εας να πιασουν τοπο εχάτε να ψαξουμε
 μαζί αναμεσα 6' αρες τις μαρες και τυπους της αγοράς.
 Εχουμε χαμηλες τιμες και θα περασουμε τοτες ωρες μαζί ψαχνοντας που
 μπορεί να γινουμε και φιζοι
 Θα εας βοηθησουν ενας φυσικος-ηλεκτρονικος 5 ενας
 ηλεκτρολογος-ηλεκτρονικος

Ποιός ὁ νέος Πρύτανης καί ποιά ἡ Σχολή του

τοῦ ΡΕΠΟΡΤΕΡ

Μάιος τοῦ 1967. Τό πραξικόπημα τῶν συνταγματαρχῶν ἔχει ἐπικρατήσῃ. Οἱ ἐφημερίδες καί τὰ περιοδικά ἐκδίδονται ὑπό καθεστῶς λογοκρισίας - πράγμα πού σημαίνει ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκφρασης ἐπιτρέπεται μόνο στούς «ἐθνικῶς» (τουτέστιν, χουντικῶς) σκεπτομένους. Ἄς δοῦμε, ὅμως, ἓνα κείμενο, πού εἶναι γραμμένο ἀπό ἓνα τέτοιο «ἐθνικό» χέρι καί, κατόπιν, θά συνεχίσουμε:

«Ὁ ἀπροκαταλήπτως κρίνων τήν ἐν Ἑλλάδι πραγματικότητα, μετά τήν ἐγκατάστασιν τῆς νέας Ἑθνικῆς Κυβερνήσεως, δέν εἶναι δυνατόν ἢ νά ὁμολογήσῃ, ὅτι εἰς πολλούς τομεῖς τῆς ἐθνικῆς καί κρατικῆς δραστηριότητος ἐγένετο ἤδη αἰσθητή μιά νέα πνοή ὑγείας καί ἀνακαινιστικῆς δημιουργίας. Ἡ ἐπιτευχθεῖσα γαλήνη καί τό ἐξαγγελθέν πρόγραμμα τῆς Κυβερνήσεως γεννοῦν τήν ἐλπίδα ὅτι θά ἀνατείλουν διά τόν τόπον καλύτεραι ἡμέραι. Οἱ στόχοι τοῦ κυβερνητικοῦ προγραμματισμοῦ εἶναι τω ὄντι ἀξίεπαινοι».

Τό κείμενο αὐτό, ὅπως διαβάσατε, κρίνει «ἀπροκαταλήπτως τήν ἐν Ἑλλάδι πραγματικότητα» - ἄρα δέν προέρχεται ἀπό τό ὄραμα τῶν ἐπώνυμων καί ἀνενδοϊαστων ὕμνητων τοῦ καθεστώτος τῆς αὐθαιρεσίας, τῆς βίας καί τῆς ἀναξιοπρέπειας. Προέρχεται ἀπό τό ὄραμα τῶν λεγόμενων πνευματικῶν ἀνθρώπων καί, συγκεκριμένα, εἶναι συνταγμένο ἀπό τόν σημερινό... Πρύτανη τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Εὐάγγελο Θεοδώρου, καθηγητῆ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Δημοσιεύτηκε ὡς ἀνυπόγραφο σχόλιο στό περιοδικό «Ἐκκλησία» (ἀρ. 10-11, σελ. 290, 15 Μαΐου 1967), ὅπου, μεταξύ ἄλλων, γράφονται καί τὰ ἑξῆς:

«Ἐν συνεχείᾳ πρέπει νά ἐξαρθῇ ἰδιαίτερος ἡ διά τούς νέους φροντίς τῆς Ἑθνικῆς Κυβερνήσεως, ἥτις, ὡς ἐτόνισεν ὁ Ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Παττακός, θά ἀποβλέψῃ εἰς τήν καταπολέμησιν τῆς ἀμαθείας καί τήν μόρφωσιν τῶν νέων μας διά μιάς πραγματικῶς δωρεάν παιδείας, καλουμένης νά ὑπηρετήσῃ ἀποκλειστικῶς τὰ Ἑθνικά Δημοκρατικά Ἑλληνοχριστιανικά Ἰδεώδη».

Τό γεγονός ὅτι ἓνα κείμενο εἶναι ἀνυπόγραφο δέν κατασφαλίζει πάντοτε τήν ἀνωνυμία τοῦ συντάκτη του: ἀπό τό ἐπίσημο ἡμερολόγιο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (1967) πληροφοροῦμαστε ὅτι ἀρχισυντάκτης καί σχολιογράφος τοῦ ἐν λόγω περιοδικοῦ ἦταν ὁ τότε καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης καί σημερινός Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Εὐάγγελος Θεοδώρου. Σέ αὐτό τό πόστο ὁ κ. πρύτανης παρέμεινε σέ ὅλη τή διάρκεια τῆς τυραννικῆς ἐπταετίας, πού δέν κατέληξε βέβαια στήν «ἀνακαινιστική δημιουργία», ἀλλά στόν ἐξευτελισμό τῶν πνευματικῶν, πολιτικῶν καί πολιτιστικῶν ἀξιών καί στήν κυπριακή τραγωδία. Καί παρέμεινε ὁ κ. πρύτανης σέ αὐτό τό πόστο, ὑμνώντας κάθε δεκαπενθήμερο τόν ἀρχιεπίσκοπο τῆς χούντας Ἱερώνυμο, τήν «ἐθνικήν κυβέρνησιν σωτηρίας τοῦ ἔθνους», τόν «ἐξοχώτατον πρόεδρον κύριον Γεώργιον Παπαδόπουλον καί τόν εὐσεβέστατον ἀντιπρόεδρον κύριον Στυλιανόν Πατακόν» κλπ. κλπ.

Γιά τόν ἀστεῖρευτο αὐτό λιβανωτό ὁ κ. πρύτανης ἀμείφθηκε πλουσιπάροχα, ἀ-

Ὁ περιώνυμος «ἅγιος Πρεβέξης» μέ τόν Ἱερώνυμο στήν Τήνο.

ναλαμβάνοντας διαδοχικά τίς κεντρικότερες θέσεις στόν ἐκκλησιαστικό ὀργανισμό κατά τή διάρκεια τῆς «ἀνακαινιστικῆς» δικτατορίας. Συγκεκριμένα:

- Τοποθετήθηκε Γενικός Διευθυντής τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, δηλ. ἐπικεφαλῆς τοῦ ἐπιτελικοῦ συντονισμοῦ κάθε ἐκκλησιαστικῆς δραστηριότητος. Στή θέση αὐτή τόν βρῖσκουμε τό 1969 καί τό 1970.

- Διορίστηκε μέλος τῶν πῶς καίριων συνοδικῶν ἐπιτροπῶν τῆς Ἐκκλησίας: τῆς ἐπιτροπῆς ἐξωτερικῶν υποθέσεων (1970-73), τῆς ἐπιτροπῆς γιά τήν ἀγωγή τῆς νεολαίας (1970-71) καί τῆς ἐπιτροπῆς χριστιανικῶν μνημείων (1973).

Ἡ σιωπή μέ τήν ὁποία ἔγινε δεκτὴ ἡ ἐκλογή τοῦ κ. Εὐάγγελου Θεοδώρου στή θέση τοῦ πρύτανη μπορεῖ νά ἐξηγηθῇ μέ πολλούς τρόπους. Ὅπωςδήποτε, ὅμως, ἡ ἀπουσία ἀντιδράσεων εἶναι σύμπτωμα καί κάποιου ἀποπροσανατολισμοῦ, πού ἔχει στή ρίζα του μιά φιλοσοφία τοῦ τύπου «ἐδῶ ὁ κόσμος χάνεται καί σείς... χτενίζεστε». Ἴσως βέβαια, νά ἦταν δυνατή ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος «Θεοδώρου» μέ τή βοήθεια μιάς τέτοιας φιλοσοφίας, μέ μόνο ὄφελος τῆς διάσωσης τῆς προσωπικῆς μας ἡρεμίας καί γαλήνης. Ἀλλῶστε, ἐν ὅψει τῆς πλήρους ἀδυναμίας γιά τή θεραπεία τῶσων καί τῶσων «κακῶς κειμένων», ἡ στάση αὐτή θά μπορούσε νά εἶναι τελικά «μιά κάποια λύση». Ὅμως τό ἀπλό καί συνηθισμένο στά μεταπολιτευτικά χρόνια γεγονός τῆς ἀνάδειξης ἀνθρώπων τῆς δικατορίας σέ θέσεις τῆς δημοκρατίας, ἔχει, γιά τήν προκείμενη περίπτωση, καί μιά ἄλλη διάσταση: ἡ ἀνάδειξη τοῦ κ. Θεοδώρου στή θέση τοῦ πρύτανη συνεπάγεται καί τήν τοποθέτησή του στήν προεδρεία τῆς ἐπιτροπῆς τῶν πρυτάνεων, πού ἐπεξεργάζεται τό νόμο - πλαίσιο γιά τὰ Α.Ε.Ι.

Ἐπειδή, λοιπόν, ἡ εὐθύνη τῆς διεύθυνσης ἑνός τέτοιου ἔργου δέν προϋποθέτει μόνο... φιλοχρυσόφιλους τίτλους (ἀπό τούς ὁποίους ὁ κ. Θεοδώρου μπορεῖ νά προσκομίσει πάρα πολλούς), ἀλλά καί αὐξημένα ἐπιστημονικά προσόντα, θά θέλαμε νά ρωτήσουμε καί νά μάθουμε:

● Σέ πόσες ευρωπαϊκές γλώσσες μπορεί ο κ. πρύτανης να πραγματοποιήσει, έστω και στοιχειωδώς, μιά συνομιλία;

● Πόσες επιστημονικές μελέτες έχει μέχρι τώρα δημοσιεύσει και ποιά είναι ή χρονολογία του τελευταίου επιστημονικού δημοσιεύματός του;

● Σέ πόσα επιστημονικά συνέδρια έχει συμμετάσχει σέ όλη τή διάρκεια της επιστημονικής του σταδιοδρομίας και μέ ποιές επιστημονικές ανακοινώσεις;

● Έχει ποτέ κριθεί όποιαδήποτε επιστημονική του εργασία από τά καθιερωμένα στό διεθνή χώρο περιοδικά του κλάδου του;

Ένδέχεται, αντί άπαντήσεων στά προωπικά αυτά έρωτήματα, νά μάς παραπέμψει ο κ. πρύτανης στήν κρίση των συναδέλφων του της Θεολογικής Σχολής, πού τόν πρότειναν γιά τή θέση αυτή. Τότε, όμως, θά του ζητούσαμε νά δώσει όρισμένες διευκρινίσεις γιά τήν πολιτική τοποθέτηση και δραστηριότητα των έν λόγω συναδέλφων του στά χρόνια της δικτατορίας. Ρωτάμε λοιπόν:

● Ήταν ή δέν ήταν ο Άθαν. Χαστούπης πρύτανης του Πανεπιστημίου Άθηνών τό 1973-74 — δηλ. στήν περίοδο των γεγονότων του Πολυτεχνείου — και συγκλητικός όλα σχεδόν τά χρόνια της δικτατορίας;

● Ήταν ή δέν ήταν ο Κων. Μουρατίδης ήθικός άυτουργός του εκκλησιαστικού πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου, γνωματεύοντας «έπιστημονικά» ύπέρ της καθάρσεώς του και δημοσιογραφώντας μέ πάθος στήν έφημερίδα «Έ-

στία» έναντίον του; Θεμελίωσε ή όχι μέ «νομικές άποφάσεις» τήν «άριστίνδην» Ίερά Σύνοδο και κάθε είδους παράνομη άπόφαση αυτής της Συνόδου; Διετέλεσε ή όχι πρόεδρος του Πειθαρχικού Συμβουλίου στά χρόνια της δικτατορίας, πού άποφάσισε τήν όριστική άποβολή των άντιστασιακών φοιτητών;

● Ήταν ή δέν ήταν ο Νικ. Μπρασιώτης άρχηγός των προσκόπων σέ όλη τή διάρκεια της δικτατορίας και, επομένως, πρόσωπο της άπόλυτης έμπιστοσύνης των συνταγματαρχών;

● Είναι ή δέν είναι ο Ήλιος Οικονόμου γαμπρός του Θεοφύλακτου Παπακωνσταντίνου και ή πιό κραυγαλέα περίπτωση διορισμού σέ καθηγητική θέση από τή χούντα, μέ τήν έκδοση ειδικών συντακτικών πράξεων; Ήταν ή δέν ήταν ο Ήλιος Οικονόμου τακτικός άρθρογράφος του περιοδικού της χούντας «Θέσεις και Ίδέαι»;

● Είναι ή δέν είναι ο Άνδρέας Θεοδώρου και ο Βασ. Δεντάκης μέλη της χουντικής «Νέας Φιλικής Έταιρίας» και ήταν ή δέν ήταν σύνδεσμοι γιά τή μεταφορά πληροφοριών από τήν Κύπρο στήν έφημερίδα «Έστία», γιά όλο τό διάστημα πού κράτησε ή πολεμική της έναντίον του Μακαρίου; Παρενθεντικά: Άρνοϋνται οι κύριοι αίτοί πώς, άκόμα και σήμερα, δέν έπιτρέπουν στους φοιτητές νά εκφρασθουν μέ τήν καθιερωμένη από τήν εκπαιδευτική μεταρρύθμιση δημοτική γλώσσα;

● Ήταν ή δέν ήταν ο Άνδρέας Θεο-

Ο Κόλλιας και ο Παττακός γονατιστοί στήν τελετή ένθρόνισης του πρώτου άρχιεπισκόπου της χούντας: από τά «πρότυπα» του σημερινού πρύτανη...

δάρου μέλος του Πειθαρχικού Συμβουλίου όλα τά χρόνια της δικτατορίας;

Η ευθύεια άπέναντι στό γεγονός και μόνο της διατύπωσης τέτοιων έρωτημάτων θά όδηγοϋσε, σέ άλλες έποχές και σέ άλλες συνθήκες, στήν ύποβολή της παραιτήσης του κ. πρύτανη. Όμως, είναι τουλάχιστον άνόητο νά περιμένει κανένας μιά τέτοια εξέλιξη, όταν ζει σέ αυτές έδω τίς έποχές και σέ αυτές έδω τίς συνθήκες. Ίσως νά είναι έπίσης άνόητο νά περιμένει κανένας έστω και άπάντηση σέ αυτά τά έρωτήματα... Όψόμεθα. ■

ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΕΧΝΗΣ PYLARINOS

ΜΕΓΑΛΗ ΤΡΙΗΜΕΡΗ ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑ

15 - 16 ΚΑΙ 17 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

ΔΕΥΤΕΡΑ 15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ:

ΩΡΑ ΕΝΑΡΞΕΩΣ 5.30 ΤΟ ΑΠΟΓΕΥΜΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ

ΤΡΙΤΗ 16 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ:

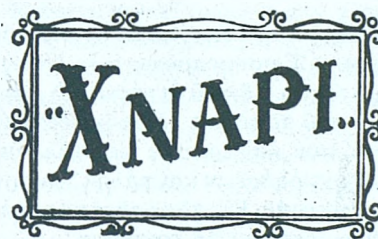
ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ — ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΑ —
ΜΕΤΑΛΛΙΑ — ΚΑΡΤΕΣ — ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΥΛ-
ΛΕΚΤΙΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ

ΤΕΤΑΡΤΗ 17 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ:

ΠΙΝΑΚΕΣ — 150 ΕΡΓΑ ΕΛΛΗΝΩΝ ΖΩ-
ΓΡΑΦΩΝ

ΜΙΑ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΓΙΑ ΕΝΑ ΔΩΡΟ ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ
ΦΘΑΝΕΙ ΠΙΑ ΤΟ ΚΟΥΤΙ ΜΕ ΤΑ ΓΛΥΚΑ!!!

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 7-9 Βος ΟΡΟΦΟΣ
ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΑΠΟ ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ
ΤΗΛ. 3210557 — 3210384

βιβλία
δισκοί
αφίσσες

γιώργος τσιλδερίκης

κίαφας 5 και ακαδημίας — τηλ. 36.05.493
σωστή επιλογή βιβλίων

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ & ΤΟΥ ΣΥΜΦΑΝΤΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Προοδευτική παρουσίαση των έπιστημονικών θεμάτων

Μια πεντάχρονη παρουσία στο χώρο της επιστημονικής ενημέρωσης. Συνεργασίες με γνωστούς Έλληνες και ξένους επιστήμονες. Αναθεώρηση των επιστημονικών απόψεων και παρουσίαση των νέων. Μια συνεχής μάχη κατά των κατεστημένων απόψεων στο χώρο της επιστήμης. Ένα όπλο για τον φοιτητή, τον διανοούμενο τον απλό αναγνώστη που θέλει νά 'ναι ενήμερος για τα επιστημονικά επιτεύγματα και τις παγκόσμιες ανακαλύψεις.

Για φοιτητές έκπτωση μέχρι 30%

ΧΡΥΣΗ ΤΟΜΗ, Πανεπιστημίου 56 Αθήνα τ.τ. 142, τηλ. 36.00.059

Μπορεί ή 'Αριστερά νά ασκήσει πολιτική δικαίου;

του Κώστα Σημίτη

‘Η σημερινή συντηρητική κυβέρνηση επιδιώκει νά εκσυγχρονίσει τό δίκαιο. Σχεδιάζει μεταρρυθμίσεις βασικών διατάξεων, όπως του οικογενειακού δικαίου, καί θεσπίζει νέους νόμους, όπως τό νόμο γιά τόν έλεγχο των μονοπωλίων. ‘Η νομοθετική της πολιτική δημιούργησε καί δημιουργεί στην ‘αριστερά διλήμματα. Πρέπει ή δέν πρέπει νά υποστηριχτεί ένα προτεινόμενο μέτρο; ‘Η υποστήριξη ποιά σκοπιμότητα εξυπηρετεί; Γιά πολλούς λό-

γους ή ‘αριστερά δέν μπορεί καί δέν πρέπει νά έχει πολιτικούς στόχους ως πρós τό δίκαιο (πολιτική δικαίου), δέν χρειάζεται ένα πρόγραμμα γιά τή διαμόρφωση του δικαίου. ‘Η ένασχόληση μέ τίς διαφορεσδήποτε νομικές μεταρρυθμίσεις είναι μάταιη μιά πού τό σύστημα παραμένει πάντα τό ίδιο. Οι μεταρρυθμίσεις συμβάλλουν στην ωραιοποίηση της κατάστασης, αποπροσανατολίζουν, καί ξινισχύουν τελικά την εξουσία της αστικής τάξης.

‘Η άποψη αυτή βασίζεται σέ δύο κυρίως επιχειρήματα: Τό δίκαιο έχει ταξικό χαρακτήρα καί λειτουργεί μονόπλευρα πρós όφελος της αστικής τάξης. Τό δίκαιο αποτελεί ιδεολογικό όπλο πού νομιμοποιεί την υπάρχουσα κοινωνική τάξη.

‘Ας εξετάσουμε τό πρώτο επιχείρημα. Θέση μας είναι ότι οι κανόνες του δικαίου δέν είναι αποκλειστικά καί μόνο μέσα έξουσίας καί καταναγκασμού. Οι αιτίες γένεσής τους καί ό τρόπος λειτουργίας τους μάς πείθουν γι’ αυτό. Θα αναφέρουμε δύο παραδείγματα.

α. ‘Ορισμένοι νομικοί κανόνες είναι αποτέλεσμα αγώνων των εργαζομένων, ταξικών αγώνων. ‘Επισημοποιούν τούς όρους άνακωχής μέ την όποία τερματίζεται ή διαμάχη γύρω από συγκεκριμένο θέμα. ‘Η νομοθεσία πού περιόρισε τό χρόνο εργασίας στα εργοστάσια, οι κανόνες πού καθιέρωσαν τίς συλλογικές συμβάσεις είναι αποτέλεσμα αντιδράσεων καί πάλης των εργατών. Οι αγώνες των άκτημόνων στην ‘Ελλάδα υπήρξαν μιά από τίς αιτίες της νομοθεσίας πού περιόρισε τά τσιφλίκια.

‘Ο χαρακτήρας του νόμου ως συμφωνία άνακωχής άρα, καί συλλογικής κατάκτησης των εργαζομένων, δέν είναι πάντα όρατός. ‘Οχι μόνο γιατί μερικές κατακτήσεις μοιάζουν αυτονόητες, αλλά γιατί ό καπιταλισμός άφομοιώνει τό «τραύμα». ‘Η νομοθεσία, πού περιόρισε τό χρόνο εργασίας, δημιούργησε στους κεφαλαιούχους νομικά εμπόδια στην άποδοτική εκμετάλλευση του κεφαλαίου τους. Τούς άνάγκασε έτσι νά έπινοήσουν νέους τρόπους παραγωγής καί όργάνωσης, νέες τεχνολογίες γιά ν’ αυξήσουν την παραγωγικότητα, πράγμα πού καί πέτυχαν. ‘Η μεταγενέστερη της νομικής ρύθμισης νέα ανάπτυξη του καπιταλισμού δημιουργεί σήμερα την έντύπωση ότι ή ρύθμιση πραγματοποιήθηκε πρós τό συμφέρον των κεφαλαιούχων, ότι ήταν έσκεμμένη ενέργεια γιά τή διατήρηση της εργατικής δύναμης, πού, όμως, δέν ήταν.

β. Νομικοί κανόνες δημιουργούνται γιά νά λυθούν αντιθέσεις μεταξύ των διαφόρων ομάδων πού απαρτίζουν την αστική τάξη, γιά νά κατοχυρωθούν τά ιδιαίτερα συμφέροντά τους. Παραδείγματα αποτελούν τό δίκαιο πού άφορά την καταχρηστική άσκηση μονοπωλιακής δύναμης καί οι διοικητικά δημιουργούμενες κοινοπραξίες μεταξύ παραγωγών. Τό δίκαιο εξομαλύνει έτσι τίς συγκρούσεις, πού συνεπάγεται ή μεταβολή των σχέσεων έπιρ-

ροής στα πλαίσια της αστικής τάξης, προλαμβάνει την επέκταση επί μέρους κρίσεων σέ γενικές κρίσεις. Χαρακτηριστικό των ρυθμίσεων αυτών είναι ότι παρέχουν όλο καί μεγαλύτερες έξουσίες στό κράτος, καθιστούν την πολιτική έξουσία επιδιαιτητή καί διαχειριστή. Τό κράτος αυξάνει, μ’ αυτόν τόν τρόπο, τή σχετική αυτονομία του άπέναντι στό συνασπισμό τάξεων καί όμάδων, πού προσδιορίζει την δραστηριότητά του. Οι μηχανισμοί έλέγχου πού διαθέτει, μορφοποιημένοι από τούς νομικούς κανόνες, εξελίσσονται σέ μηχανισμούς διπλής κατεύθυνσης καί λειτουργίας. Μπορούν νά χρησιμοποιηθούν καί ενάντια στα συμφέροντα εκείνα πού τούς έχουν θεσπίσει.

Πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί ή «κρατικοποίηση» της ‘Εμπορικής Τράπεζας. ‘Η τράπεζα εξακολουθεί νά εξυπηρετεί ιδιωτικά συμφέροντα. ‘Η «κρατικοποίησή» της έπαύθηκε τίς δυνατότητες κοινωνικού έλέγχου του τραπεζικού συστήματος, όπως καί έπeseήμανε την άνάγκη κατάργησης κάθε ιδιωτικής οικονομικής έξουσίας, πού αντιστρατεύεται μιά δημοκρατική όργάνωση της κοινωνίας.

Τό πλέγμα των νομικών κανόνων τό όποιο ρυθμίζει τή λειτουργία του καπιταλιστικού συστήματος δέν καθιερώνει λοιπόν μόνο προνόμια γιά τούς κρατούντες. Κατοχυρώνει καί τίς υποχωρήσεις, τούς συμβιβασμούς πού επιβλήθηκαν στην άρχουσα τάξη από τούς εξουσιαζόμενους. ‘Αντικατοπτρίζει τίς κοινωνικές αντιφάσεις καί δημιουργεί δυνατότητες γιά νά ξεπεραστούν.

‘Ως πρós τό δεύτερο επιχείρημα: ‘Η άποψη ότι τό δίκαιο αποτελεί μέσο παραπλάνησης, ξεκινά από τή διαπίστωση ότι τό δίκαιο καθορίζεται από την ιδεολογία καί παράγει ιδεολογία. Οι κανόνες γιά την κυριότητα υπάγουν στην ίδια ρύθμιση τόσο διαφορετικά πράγματα, όπως τά μηχανήματα ενός εργοστασίου, ένα μεγάλο άγροτικό κτήμα, τό διαμέρισμα ενός μισθωτού πού βαρύνεται μέ ύποθηκες, τά καταναλωτικά άγαθά πού οι περισσότεροι διαθέτουν (ψυγείο, κουζίνα). Δημιουργούν την έντύπωση ταυτότητας συμφερόντων μεταξύ του βιομήχανου καί του εργάτη, του γαιοκτήμονα καί του άρότη. ‘Η νομική μορφή συγκαλύπτει την πραγματικότητα γιατί την αναπαριστά σύμφωνα μέ τό νόημα πού θέλει νά της δώσει καί νά μεταδώσει, - την παρουσιάζει έρμηνευμένη. Τό δίκαιο δημιουργεί μ’ αυτόν τόν τρόπο

πο λαθεμένη συνείδηση της πραγματικότητας. Έξασφαλίζει την αποδοχή και τη συγκατάθεση των εξουσιαζομένων για καταστάσεις που δεν θα αποδέχονταν.

Η ανάλυση αυτή, όσο σωτή και αν είναι, αποδίδει μερικά μόνο την πραγματικότητα. Για ν' αποκτήσουμε πληρέστερη εικόνα της ιδεολογικής λειτουργίας του δικαίου θα πρέπει να λάβουμε υπ' όψη μας ότι τό δίκαιο δεν δρᾷ κατά ένιαίο τρόπο.

Αποτελεί σχεδόν πιά κοινοτυπία ή διαπίστωση ότι ό θεσμός δικαιο αποτελεί συνάρτηση της οικονομικοκοινωνικής ύποδομής. Δομείται, αναπτύσσεται και δρᾷ σύμφωνα με κατευθυντήριες ἄρχές που προκύπτουν από τη λογική του τρόπου παραγωγής. Οί κατευθυντήριες αυτές ἄρχές θέτουν όρισμένο πλαίσιο και καθορίζουν τόν τρόπο με τόν όποιο οί νομικοί κανόνες συνδέονται σέ σύστημα και λειτουργούν. Τό δίκαιο δημιουργεί έτσι τίς θεσμικές προϋποθέσεις της καπιταλιστικής παραγωγής. Ό καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής υφίσταται, όμως, παράλληλα με άλλους, όπως την παραγωγή για αυτοκατανάλωση ή τίς ήμιφεουδαρχικές σχέσεις. Οί παραγωγικές σχέσεις δεν είναι στό σύνολο του χώρου, όπου ισχύει τό δίκαιο, όμοιόμορφες. Μονοπωλιακή όργάνωση, ἄπλη ἔμπορευματική ἀνταλλαγή, κρατική παρέμβαση, ἐλεύθερος ἀνταγωνισμός συνυπάρχουν. Έπειδή, τέλος, τό σημερινό δίκαιο αποτελεί εξέλιξη προηγούμενων μορφών, ή λογική του κυρίαρχου τρόπου παραγωγής δεν ἐκφράζεται ούτε με τόν ίδιο τρόπο ούτε με τήν ίδια ένταση σέ κάθε κανόνα. Υπάρχουν κανόνες που ὑπακούουν σέ ἄλλη λογική, π.χ. συντεχνιακή προκαπιταλιστική. Η ἀποτελεσματικότητά τους σέ σχέση με τούς κύριους στόχους του συστήματος είναι μικρή, ἴσως και ἄρνητική. Υπάρχουν ρυθμίσεις που στηρίζουν ἀντιτιθέμενες ἐπιδιώξεις διαφόρων ομάδων. Υπάρχουν ιδέες, ἄρχές και παραδόσεις που είναι προϊόν της ίδιας της δομής του δικαίου, ἄλλων θεσμών, της εξέλιξης της ιδεολογίας. Καί αυτά τά στοιχεία συνκαθορίζουν τόν ιστορικό - κοινωνικό ρόλο του δικαίου. Τό δίκαιο δεν είναι λοιπόν σύστημα διαρθρωμένο σέ τρόπο ώστε νά ἐξυπηρετεῖ ἕνα και μόνο σκοπό, ἀλλ' ἀντικατοπτρίζει τήν πολυπλοκότητα των κοινωνικών σχέσεων, ἀναπαριστά τούς πολιτικούς και κοινωνικούς ἄγῶνες που τό δημιουργήσαν, καθορίζεται από δικούς του ιδιαίτερους κανόνες λειτουργίας και ἀνάπτυξης. Είναι σύστημα που προσδιορίζεται από πολλαπλές αἰτίες και ἐξυπηρετεῖ πολλαπλούς στόχους. Οί δυνατότητες παρέμβασης στήν εξέλιξη της κοινωνίας, που παρέχει, ξεπερνούν τίς σκοπιμότητες των ταξικών σχέσεων της συγκεκριμένης ιστορικής στιγμής. Προσφέρει ιδεολογικά μέσα που μπορούν νά στηρίζουν ἀντιτιθέμενα συμφέροντα.

Η ἄρχή του συστήματος ότι ὅλοι οί ἄνθρωποι είναι ἴσοι και ἐλεύθεροι, συγκαλύπτει γιά τούς ἐξουσιαζόμενους τίς βασισμένες στό κεφάλαιο σχέσεις ἐξουσίας, τήν ἀνισότητα και ἀνελευθερία της κοινωνικής ζωής. Παρέχει, όμως, ταυτόχρονα τά ἐπιχειρήματα γιά κριτική ἀμφισβήτηση του συστήματος, δικαιολόγηση και στήριξη της μεταβολής. Τό δίκαιο δεν είναι, λοιπόν, κατ' ἀνάγκη μόνο μέσο συντήρησης και παραπλάνησης. Στό μέτρο που αποτελεί ιδεολογία, παράγει τήν ἀντιιδεολογία του.

Προϋπόθεση της πειστικότητας του νομικού κανόνα είναι νά γίνεται ἀποδεκτός από τούς ἐξουσιαζόμενους ως δικαίος. Δίκαιος δεν θεωρεῖται, όταν δεν ὑπακούει σέ όρισμένη λογική, δεν ἐντάσσεται σέ όρισμένο σύστημα, λειτουργεί μόνο μονόπλευρα. Η διοικητική πράξη, γιά νά είναι ἐγκυρη, χρειάζεται, σύμφωνα με τή νομολογία των δικαστηρίων, αἰτιολογία. Τό ποινικό δίκαιο και ή ποινική δικονομία δεν καθορίζονται ἀποκλειστικά από τήν ἐπιδίωξη της μεγαλύτερης δυνατής ἀποτελεσματικότητας σέ βάρος των καταναγκαζομένων. Προβλέπουν όρισμένες διαδικασίες (π.χ. περιορισμό της χωρίς δίκη κράτησης, ἀπαγόρευση της ποινής γιά ἁδίκημα που δεν προβλέπεται ρητά), που θέτουν φραγμούς στήν ἄσκηση της ἐξουσίας. Η κρατική βία δεν ἁσκεῖται ἀνέλεγκτα, ἀλλά μόνον ὀργανωμένα και κάτω από προϋποθέσεις, που τήν περιορίζουν. Οί νομικοί κανόνες πα-

ρέχουν έτσι στους ἐξουσιαζόμενους τή δυνατότητα νά προβλέπουν τόν τρόπο ἐνεργείας των ἄρχων. Τούς ἐπιτρέπουν νά καθορίζουν τή στάση τους και νά ἀντιπαρατίθενται, με νομική ἐπιχειρηματολογία, στά εἰς βάρος τους μέτρα. Έπιχειρηματολογία που ἐπιδιώκει νά καταδείξει ότι ή συμφέρουσα γι' αὐτούς ἀπόφαση ἀνταποκρίνεται καλύτερα στίς ἄρχές της νομικής τάξης. Τό δίκαιο είναι πέρα από μέσο παραπλάνησης και μέσο ὑπεράσπισης και ἁγώνα των ἐξουσιαζομένων.

Οί παρακάτω παρατηρήσεις δικαιολογούν μερικά γενικότερα συμπεράσματα. Σύμφωνα με μία ἴδια δεδομένη ἄποψη, τό δίκαιο είναι τμήμα του ἐποικοδομήματος. Ἀντανακλᾷ και ἐξυπηρετεῖ τήν οικονομική ὑπόδομή. Η εξέλιξή του προσδιορίζεται σχεδόν ἀποκλειστικά από τή βάση, οί μεταβολές του ἀντικατοπτρίζουν τίς μεταβολές της ὑποδομής. Η θεώρηση αὐτή είναι μηχανιστική. Τό δίκαιο, ως μία από τίς δομές ή τά θεσμικά στοιχεία του καπιταλιστικού κοινωνικού σχηματισμοῦ, ἀπαρτίζει με τήν οικονομική δομή ἕνα ἑνιαίο σύνολο. Τόσο τό δίκαιο όσο και ή οικονομική δομή ὑπάρχουν μόνο ως στοιχεία ἑνός συνόλου, στά πλαίσια του όποίου ἀλληλοεξαρτώνται, ἀλληλοεπηρεάζονται και δρουν από κοινού. Η εἰκόνα που τοποθετεῖ τό δίκαιο στό ἐποικοδόμημα είναι λανθασμένη, γιατί οί οικονομικές σχέσεις και τό δίκαιο δεν βρίσκονται σέ σχέση αἰτίας και αἰτιατοῦ. Κάθε μεταβολή στό δίκαιο εἰσάγει ἕνα νέο στοιχείο στήν ἀλυσίδα των κοινωνικών ἀντιδράσεων και τίς ἐπηρεάζει πρὸς τή μία ή τήν ἄλλη κατεύθυνση. Μεταβάλλει έτσι και τίς οικονομικές σχέσεις. Χτυπητό παράδειγμα ἀποτελεῖ στήν Ἑλλάδα ή κατ' ὄροφον ἰδιοκτησία.

Παλαιότερα, ἴσχυε στήν Ἑλλάδα ρύθμιση σύμφωνα με τήν όποία ήταν δυνατό ν' ἀποκτήσει κανείς χωριστή κυριότητα σέ ὄροφο ή σέ διαμέρισμα. Η ρύθμιση ἀπέκλειε τήν ἀπόκτηση ἀκίνητης ἀστικής ἰδιοκτησίας από μικροαποταμιευτές. Τά χρήματα που διέθεταν, δεν ἔφταναν κατά κανόνα γιά ν' ἀγοράσουν γή και νά χτίσουν. Εάν ή ρύθμιση παρέμενε ἀμετάβλητη, ή ἀστική γή θά ἔμενε συγκεντρωμένη στά χέρια μεγαλοἰδιοκτητῶν και ή οικονομική δραστηριότητα θά ἐλεγχόταν από μεγάλες ἐπιχειρήσεις. Τοῦτο συνέβη στήν Ἀγγλία, όπου δεν ισχύει ή κατ' ὄροφον ἰδιοκτησία. Με τήν εἰσαγωγή στήν Ἑλλάδα ρύθμισης, που ἐπέτρεπε τήν κατ' ὄροφον ἰδιοκτησία, μπόρεσαν και ὅσοι διέθεταν λίγα κεφάλαια νά στραφούν στήν ἐκμετάλλευση της ἀστικής γῆς. Δημιουργήθηκε έτσι ἐκτεταμένη ἀστική μικροἰδιοκτησία, χιλιάδες μικροί ἐπιχειρηματίες ἀσχολήθηκαν με τήν κατασκευή οἰκοδομῶν και ή οἰκοδομική δραστηριότητα ἔγινε ὁ κύριος μοχλός της μεταπολεμικής οικονομικής εξέλιξης.

Τό δίκαιο δεν ἐξασφαλίζει μόνο τή λειτουργία του κοινωνικοοικονομικού συστήματος. Ένεργεῖ ἀναδραστικά, διαμορφώνει τίς παραγωγικές σχέσεις, ἐπιδρᾷ στήν εξέλιξη και τήν συνκαθοδήγηση. Μπορεῖ ἐπόμενα νά χρησιμοποιηθεῖ συνειδητά ως μέσο πολιτικής γιά νά ἐπιδιωχθοῦν συγκεκριμένα ἀποτελέσματα. Η ἀδιαφορία ἀπέναντι στίς σχεδιαζόμενες από μία συντηρητική κυβέρνηση λύσεις ἰσοδυναμεῖ, λοιπόν, με ἀποχή από τήν πολιτική διαπάλη. Η ἀριστερά πρέπει σέ κάθε περίπτωση νά παλέψει γιά τίς λύσεις ἐκεῖνες που θά εὐνοήσουν τίς ἐπιδιώξεις των ἐργαζομένων, θά ἰσχυροποιήσουν τήν πολιτική τους θέση. Παράδειγμα ἀποτελεῖ ή τροποποίηση του οἰκογενειακού δικαίου.

Η νομική δομή της ἀστικής οἰκογένειας, ὅπως διαμορφώθηκε από τίς δυτικοευρωπαϊκές νομοθεσίες του 19ου αἰώνα και ἔγινε ἀποδεκτή από τόν ἑλληνικό ἀστικό κώδικα, ἀνταποκρινόταν σέ μία μορφή οἰκογένειας, όπου μόνο ὁ ἄντρας - συζυγος ἐργαζόταν. Η οἰκογένεια συμμετείχε ως ἐνότητα στήν παραγωγική διαδικασία. Οί μεταβολές στίς συνθήκες παραγωγῆς ὀδήγησαν στήν ἀπασχόληση της γυναίκας στά ἐργοστάσια, μετέτρεψαν τήν οἰκογένεια σέ παραγωγό ἐργατικής δύναμης γιά τρίτους. Τό ἀποτέλεσμα ήταν τά μέλη με δικό τους εἰσόδημα νά ἀυτονομηθοῦν, ή νομικά κατοχυρωμένη ὑποταγή στόν ἄντρα νά

προκαλεί συνεχείς συγκρούσεις. Τό κυβερνητικό σχέδιο νόμου επιδιώκει τήν αναγκαία πιά προσαρμογή. 'Η αναμόρφωση του οικογενειακού δικαίου δέν είναι υπόθεση πού αφορά μόνο τήν άρχουσα τάξη, αλλά όλους τούς πολίτες καί ιδιαίτερα τούς εργαζόμενους. Τό οικογενειακό δίκαιο ρύθμιζε μορφές εξάρτησης. Σήμερα δίνεται ή εύκαιρία ενός αγώνα νά εξασφαλισθεί ή αυτόνομία καί ή ελεύθερη ανάπτυξη των μελών της οικογένειας.

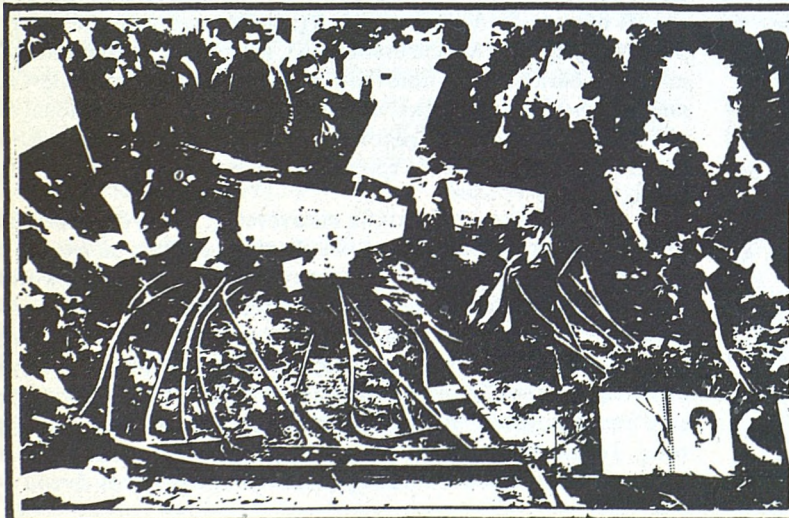
Μιά προοδευτική πολιτική δικαίου συναντά, βέβαια, δυσκολίες. Κάθε νομική μεταρρύθμιση ενέχει μία ένδογενή αντίφαση. Οί ταξικοί καί πολιτικοί αγώνες διεξάγονται γιά καί γύρω από νομικές ρυθμίσεις. Χωρίς συγκεκριμένα νομικά αιτήματα δέν είναι δυνατόν ό αγώνας νά πάρει συγκεκριμένη μορφή. Μέ τήν έκφρασή τους σέ νομική γλώσσα, τά προβαλλόμενα αιτήματα αποκτούν υπόσταση καί έννοια μέσα από τό υπάρχον δίκαιο, έντάσσονται στη λογική του, εμφανίζονται ως σύμφωνα καί όχι ανταγωνιστικά μέ τό σύστημά του. Τό υποβληθέν μ' αυτόν τόν τρόπο νά διευθετεί καί νά ξεπερνά τις κρίσεις. "Αν τά αιτήματα δέν συμβιβάζονται μέ τις επιταγές του νομικού συστήματος, τό θέτουν σέ κίνδυνο, ή λύση της κρίσεως επιδιώκεται από τούς κρατούντες μέ κατάργηση όλων εκείνων των ρυθμίσεων πού νομιμοποιούν τήν άμφισβήτηση. Είναι ή φασιστική λύση, ό περιορισμός της δημοκρατίας, ή εξαγγελία νέων συνταγμάτων πού τερματίζουν τήν άμφισβήτηση των ύφισταμένων δομών εξουσίας. "Όμως, όπως ή δυνατότητα μιας δικτατορίας δέν δικαιολογεί τήν άναστολή του πολιτικού αγώνα, έτσι καί ή πιθανή κατάργηση της συνταγματικής τάξης δέν αποτελεί επιχείρημα γιά νά μήν επιδιώκεται ή μεταβολή του νόμου, των θεσμικών προϋποθέσεων της πολιτικής δράσης. "Αλλωστε, οί προσπάθειες γιά τήν αλλαγή του δικαίου πρέπει νά κρίνονται μέ βάση τά μακροχρόνια αποτελέσματα καί όχι τις άμεσες αντιδράσεις πού προκαλούν. "Η ίση μεταχείριση του άνδρα καί της γυναίκας είναι σήμερα γενικά αποδεκτή παρά τή χρόνια καί συστηματική αντίδραση της συντηρητικής παράταξης.

'Η μεταβολή στον τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας εξαρτάται καί από ποιοτικά ανώτερους θεσμούς. 'Η φράση του Μάρξ ότι «τό δίκαιο μιας κοινωνίας δέν μπορεί νά είναι πιο εξέλιγμένο από τήν οικονομική διαμόρφωσή της καί τήν αντίστοιχή της πολιτιστική εξέλιξη» ισχύει καί αντίστροφα. 'Η οικονομική διαμόρφωση μιας κοινωνίας καί ή αντίστοιχή της πολιτική εξέλιξη δέν μπορούν νά έχουν επίπεδο ανώτερο από τό δίκαιο πού συναρτάται μέ αυτές. 'Η νομική ρύθμιση έρχεται κατά κανόνα μετά τήν κοινωνική μεταβολή. 'Ο γαλλικός άστικός κώδικας καί ό έμπορικός κώδικας, πού έθεσαν τά πλαίσια γιά τήν ελεύθερη επιχειρηματική δραστηριότητα των άστών, συντάχθηκαν μετά τή γαλλική επανάσταση. "Όμως, τά προβλήματα είχαν έντοπιστεί καί συζητηθεί προηγούμενα, οί επιδιωκτές λύσεις αποτελούσαν λίγο ως πολύ ξεκάθαρους πολιτικούς στόχους χρόνια

πρίν νά έκφραστούν σέ κανόνες. 'Η διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου καί του πολίτη, πού έκφραζε σέ συντομία όλες τις άρχές της γαλλικής επανάστασης, ψηφίστηκε στις 26 Αυγούστου 1790, ένα χρόνο, κióλας μετά τήν έναρξη της επανάστασης, γιατί οί ιδέες πού περιείχε αποτελούσαν τά άπαύσασμα πνευματικών προσπαθειών δεκαετιών. Χρειάζεται, λοιπόν, μελέτη των θεσμών καί ανάπτυξη της ιδεολογίας γιά νά μήν οδηγήσει ή μεταβολή σέ σύγχυση, γιά νά μή μείνουν άναξιοποίητες οί δυνατότητες πού άνοιχτηκαν, γιά νά μή δημιουργηθούν μορφές κοινωνικής οργάνωσης διάφορες από εκείνες πού άρχικά επιδιώχτηκαν. 'Η εξέλιξη στην Καμπότζη δείχνει τό τραγικό άδιέξοδο μιας πολιτικής, πού άγνοεί κάθε άλλο στοιχείο εκτός από τό οικονομικό καί τό πολιτικό καί προσπαθεί νά χτίσει μία κοινωνία μέ άρνηση κάθε προηγούμενου θεσμού καί ιδεολογίας.

'Η ιδεολογία αναπτύσσεται από τις δυνάμεις πού επιδιώκουν τήν άνατροπή της παλιάς κοινωνίας ήδη στά πλαίσια της παλιάς αυτής κοινωνίας μέ βάση τις παραδόσεις καί τά έννοιολογικά της εργαλεία. Τό νέο δίκαιο δέν μπορεί νά διαμορφωθεί από τό μηδέν, αλλά ξεκινά από συγκεκριμένο κοινωνικά καί ιστορικά προσδιορισμένο υπόβαθρο. 'Η άστική επανάσταση καθιέρωσε τήν άρχή της ισότητας όλων των πολιτών καί τήν απαγόρευση της ποινής χωρίς νόμο, γιατί ήθελε νά καταργήσει τά προνόμια των ευγενών καί νά περιορίσει τήν αυθαιρεσία του μονάρχη. Οί άρχές αυτές παραμένουν δεσμευτικές καί γιά έπόμενες μορφές κοινωνικής οργάνωσης, παρ' όλο πού οί ευγενείς καί ό μονάρχης δέν αποτελούν πιά πρόβλημα. Παραμένουν δεσμευτικές, γιατί είναι συνυφασμένες μέ όρισμένο επίπεδο οικονομικής καί πολιτιστικής ανάπτυξης, γιατί ή εξέλιξη των παραγωγικών σχέσεων τις συνεπάγεται ως αναγκάσιους κανόνες κοινωνικής οργάνωσης. Τό δίκαιο της άστικής κοινωνίας δέν είναι, λοιπόν, χωρίς εξαίρεση άπορριπτέο. Χρειάζεται ή μελέτη τόσο των προβλημάτων, τά όποια αντιμετώπιζει, όσο καί των λύσεων πού παρέχει, ώστε νά διερευνηθούν οί λύσεις οί επιβεβλημένες κάτω από διαφορετικές συνθήκες παραγωγής. 'Η κριτική έμβάθυνση καί αξιοποίηση των νομικών θεσμών καί κανόνων αποτελεί προϋπόθεση γιά μία νέα κοινωνική τάξη.

Τό συμπέρασμα τούτο δέν συμβιβάζεται μέ τήν άποψη πού θεωρεί τήν κατάργηση του δικαίου αναπόφευκτη συνέπεια της κατάργησης του καπιταλισμού. Τό δίκαιο καί οί συνυφασμένοι μέ αυτό μηχανισμοί καταναγκασμού, όπως φυλακές, άστυνομία, δικαστήρια είναι κατά τήν άποψη αυτή αναγκαίοι γιά τή ρύθμιση της κοινωνικής συμβίωσης, όταν ή κοινωνική οργάνωση στηρίζεται στην έκμετάλλευση του ανθρώπου. Μιά πολιτική πού επιδιώκει τήν οργάνωση της κοινωνίας μέ βάση τόν έλεύθερο καί ισότιμο συνεταιρισμό δέν μπορεί νά προωθεϊ τήν τελειοποίηση των μέσων καταναγκασμού. 'Ο συλλογισμός αυτός βασίζεται στην υπόθεση ότι στη μελλοντική κοινωνία δέν θά υπάρ-

...ΤΩΝ ΑΦΑΝΩΝ

**ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ
ΑΠΟ ΣΤΙΧΟΥΣ, ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ
ΑΝΑΘΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ
ΣΤΟ ΠΡΩΤΟ ΕΤΗΣΙΟ
ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ**

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ «ΑΝΤΙ»

χει έλλειψη αγαθών και για τούτο οι άνθρωποι δέν θά δρούν έγωιστικά μέ γνώμονα τήν ικανοποίηση των δικών τους προσωπικών αναγκών. Η άφθονία της παραγωγής θά επιτρέψει τήν χωρίς καταναγκασμό εφαρμογή της αρχής «ό καθένας σύμφωνα μέ τις ικανότητές του, στόν καθένα σύμφωνα μέ τις ανάγκες του». Η σημερινή κατάσταση, ιδιαίτερα των χωρών του τρίτου κόσμου, αποδεικνύει τήν άναμονή μιās κοινωνίας, όπου θά ύπάρχει περίσσεια όλων των αγαθών ως ουτοπία. Η σημερινή άνάπτυξη των παραγωγικών σχέσεων αποδεικνύει επίσης ως ουτοπία τήν αντίληψη της διανομής του κοινωνικού προϊόντος χωρίς προγραμματισμένη — άρα διοικητική και νομική — επέμβαση. Η κραυγαλέα αντίφαση του στόχου της βαθμιαίας εξαφάνισης του δικαίου μέ τήν πραγματικότητα οδήγησε και διευκόλυνε στη Σοβιετική Ένωση τήν καθιέρωση της άκριβώς αντίθετης άποψης. Η επιδίωξη για βαθμιαία κατάργηση του δικαίου και του κράτους, όπως ύποστηριζόταν από μερίδα σοβιετικών νομικών, έμοιαζε, κάτω από τις υπάρχουσες συνθήκες φτώχειας και έξωτερικής έπιβουλής, άρνηση της ίδιας της σοβιετικής κοινωνίας. Οι σταλινικοί δέν δυσκολεύτηκαν να χαρακτηρίσουν τούς νομικούς αυτούς ως άντεπαναστάτες. Νομιμοποίησαν, μάλιστα, «μαρξιστικά» τό σταλινισμό μέ τήν αντιφατική θεωρία, ότι «ό θάνατος του κράτους δέν θά επιτελεσθεί μέ τήν εξασθένηση της κρατικής εξουσίας, αλλά μέ τή μεγαλύτερη δυνατόν ένίσχυσή της».

Η άποψη ότι τό δίκαιο μπορεί ν' αποτελέσει μέσο πολιτικής μέ στόχο τό μετασχηματισμό δέ σημαίνει, ότι άρκοιιν πολιτικές μεταρρυθμίσεις για να πραγματοποιηθεί ό μετασχηματισμός της κοινωνίας. Τό δίκαιο δέν έγκαθιδρύει τήν κοινωνική όργάνωση. Έξουσίες, δικαιώματα, ύποχρεώσεις, ποινές σέ περίπτωση μή συμμόρφωσης ένυπάρχουν στίς κοινωνικές σχέσεις. Άποκοτούν μέ τή νομική κατοχύρωση νομιμότητα, αυξημένη λειτουργικότητα και, χάρη στά χαρακτηριστικά αυτά, διαμορφώνουν και έπεκτείνουν τις σχέσεις εξουσίας. Τό δίκαιο συντείνει αποφασιστικά στη διαμόρφωση της κοινωνίας, δέν είναι, όμως, γενεσιουργός αίτία της. Νομικές μεταρρυθμίσεις δέν μπορούν από μόνες τους να τροποποιήσουν τις βασικές σχέσεις εξουσίας. Η οικονομική δομή διατηρεί τόν κυρίαρχο ρόλο στόν καπιταλιστικό κοινωνικό σχηματισμό. Τό δίκαιο τήν διαπλάθει και τήν έκφράζει μάλιστα σέ πολύ μεγαλύτερο βαθμό άπ' ό,τι σέ άλλες έποχές. Όλο και περισσότερες κοινωνικές σχέσεις νομιμοποιούνται. Τό δίκαιο ύποκαθιστά τή θρησκεία και τις παραδόσεις, αναπληρώνει τήν ήθική. Είναι γι' αυτό ένα από τά κυρίαρχα φαινόμενα της σύγχρονης έποχής. Άποτελεί αναγκαία, άλλ' όχι ικανή προϋπόθεση για τήν εξέλιξη της κοινωνίας. Η άριστερά δέν μπορεί, έπόμενα, να τό άγνοήσει.

Άντιμέτωπη μέ τά νομοσχέδια μιās συντηρητικής κυβέρνησης θά ήταν λάθος να άρνείται κάθε ρύθμιση, όπως θά ήταν λάθος και ή άποδοχή ενός νόμου μόνο έπειδή είναι έπεν-

δυμένος σέ προοδευτική φρασεολογία. Σέ κάθε περίπτωση είναι αναγκαία ή έρευνα των αιτιών και της λειτουργίας του νόμου. Κρίσιμο σημείο αποτελεί ή διαπίστωση των μορφών κοινωνικής όργάνωσης, των προτύπων που προωθεί ό νόμος. Η άριστερά δέν μπορεί να έπικροτεί ρυθμίσεις που θ' αποτελέσουν έμπόδια σέ μιá διαδικασία μετασχηματισμού, άντιστρατεύονται μέ θεσμούς, όπως τόν δημοκρατικό προγραμματισμό ή τήν περιφερειακή όργάνωση. Η άριστερά δέν μπορεί να συναινεί στην όλο και πιό έκτεταμένη διάσπαση του πληθυσμού σέ ομάδες μέ ειδικά προνόμια, που αποτελούν φραγμό σέ κάθε προσπάθεια όρθολογικής όργάνωσης της κοινωνίας. Όπως πρέπει να είναι αντίθετη στη νοοτροπία ικανοποίησης αιτημάτων σέ ειδικές διατάξεις, που δημιουργούν δάσος από ρυθμίσεις, συνεχείς παγίδες στην πορεία για μιá συνολικότερη λύση των προβλημάτων. Οι θέσεις της άριστεράς πρέπει, κύρια, να έκφράζουν και να συντελούν στην πραγματοποίηση του προγράμματός της. Σέ δεύτερη μοίρα, να αποτελούν αντίλογο στη συντηρητική παράταξη και διάλογο μέ τις ομάδες πίεσης. Έτσι μόνο θά μπορέσει ή άριστερά να έτοιμάσει από σήμερα τήν κοινωνία του αύριο.

Η ψήφιση ενός νόμου πρέπει ν' αποτελεί για τήν άριστερά άφορμή για κριτική εξέταση των προβλημάτων που επιδιώκει να λύσει, για άποκάλυψη των πραγματικών προθέσεων ενός συντηρητικού νομοθέτη, για καταγγελία των ρυθμίσεων, που είναι αντίθετες μέ τά συμφέροντα των εργαζομένων. Μπορεί να προκαλέσει διαδικασίες που θά έπεκτείνουν τήν άμφισβήτηση για τη λειτουργία του συστήματος και θά έπιτείνουν τήν άδυναμία του να νομιμοποιηθεί ήθικά. Παράδειγμα αποτελεί ή κρίση που δημιουργήθηκε στα πανεπιστήμια μετά τήν ψήφιση του ν.815 για τήν άνώτατη παιδεία.

Η πολιτική δικαίου της άριστεράς δέν πρέπει να άφορά μόνο τη νομοθετική διαδικασία. Συμπληρώνεται μέ ένα πρόγραμμα δουλειάς για τήν κριτική έπεξεργασία του δικαίου. Τρεις θά έπρεπε να 'ναι οι κύριοι στόχοι του προγράμματος τούτου.

α. Η έρμηνεία του δικαίου, όπως πραγματοποιείται από τήν πλειονότητα των νομικών, σπάνια άνατρέπει στίς αιτίες μιās νομικής ρύθμισης. Η συγκεκριμενοποίηση και άνάπτυξη του περιεχομένου του νομικού κανόνα γίνεται είτε μόνο μέ τήν άνάλυση των νομικών έννοιών, των όποιών ή σημασία θεωρείται ως δεδομένη, είτε μέ άναδρομή στα οικονομικά και κοινωνικά φαινόμενα που επιδιώκει να ρυθμίσει ό νόμος. Η έρμηνεία πρέπει να συναρτά τόν κανόνα μέ τά ύλικά συμφέροντα που τόν διαμορφώνουν και τόν καθορίζουν. Πρέπει ν' άποκαλύπτει τόν συσχετισμό της ανθρώπινης σκέψης και συμπεριφοράς μέ τις ύλικές επιδιώξεις και δεσμεύσεις, τις κοινωνικές αναγκαιότητες που ξεκινούν από τις συνθήκες παραγωγής και τήν συναρτημένη διανομή κοινωνικής εξουσίας, τις νομοτέλειες που δημιουρ-

ΣΩΚΡΑΤΗ ΡΑΓΓΑ

δύο βιβλία ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ:

1. «ΤΙ ΛΕΕΙ Ο ΜΑΡΞ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ».
2. «ΤΙ ΛΕΕΙ Ο ΙΔΙΟΣ Ο ΛΕΝΙΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΤΑΛΙΝ»

● Η πραγματική αλήθεια για κάθε σκεπτόμενο άνθρωπο.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

«ΣΩΚΡΑΤΗΣ» Ζωωδ. Πηγής 4, τηλ. 36.39.365

ΤΟ ΠΛΕΧΤΟ ΣΤΗΝ ΠΗΓΗ ΤΟΥ

ΠΛΕΚΤΑ ΑΝΔΡΙΚΑ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ

Εύτυχία Ίγνατιάδου

ΣΤΑΔΙΟΥ 48 (ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ)
ΤΗΛ. 32.11.374

γούν θεσμοί καί κοινωνικές δομές. Μέ τόν τρόπο αυτό επιτυγχάνεται ή καθολική σύνδεση τών νομικών συμβόλων μέ τό κοινωνικό περιβάλλον, αναλύεται ό νόμος ως «σύνολο αιτιών, λειτουργιών καί κοινωνικών αποτελεσμάτων».

Ή άναδρομή στίς αιτίες πρέπει νά συνοδεύεται από διαρκή αντιπαράθεση τών πραγματικών κινήτρων καί αποτελεσμάτων μιάς ρύθμισης μέ τίς επίσημες εξαγγελίες. Ή αντιπαράθεση αυτή επιτρέπει νά διαπιστωθεί ή διαφορά μεταξύ προδιαγραφής καί υπάρχοντος, είναι μέσο γνώσης καί αποκάλυψης. Ή ανάλυση τού «νόμου περί έλέγχου τών μονοπωλίων» τού 1977 μπορεί νά δείξει ότι ό νόμος δέν καθιερώνει έλεγχο τών μονοπωλίων, δέν θίγει καν τό πρόβλημα τής συγκέντρωσης τού κεφαλαίου, άλλ' αντίθετα ευνοεί τίς συνενώσεις επιχειρήσεων.

β. Ή διαπίστωση ότι τό δίκαιο ως θεσμός καί ιδεολογία έχει «υλική υπόσταση», ότι είναι στοιχείο πού δρᾷ στήν κοινωνική πραγματικότητα, σημαίνει ότι πρέπει νά κατανοήσουμε όχι μόνο τίς αιτίες γένεσής του, αλλά καί τόν τρόπο δόμησης καί λειτουργίας του. Πρέπει νά έρευνήσουμε τήν τεχνική δημιουργίας τών κανόνων, τήν ένταξή τους στό σύστημα, τήν εφαρμογή, συμπλήρωση καί επέκτασή τους, τίς μεταξύ τους συγκρούσεις. Ή διαπίστωση π.χ. ότι ή καπιταλιστική παραγωγή απαιτεί, μεταξύ άλλων, γενικούς καί άφηρημένους κανόνες, τούς νόμους, γιά τήν οργάνωσή της, συνεπάγεται τήν έρευνα, μέ ποιά κριτήρια μπορεί νά καθορισθεί τό γενικό καί άφηρημένο καί ποιά είναι τά όρια μεταξύ γενικής καί άθέμιτης ειδικής ρύθμισης. Ή έργασία αυτή δέν ταυτίζεται μέ τήν άπασχόληση τής κατεστημένης νομικής επιστήμης, γιατί προϋπόθεσή της είναι ή εξέταση τής μορφής (τού νομικού κανόνα) ως στοιχείου πού συνδέεται μέ τά υλικά στοιχεία (παραγωγικές σχέσεις) σέ σχέση άλληλοεπίδρασης.

γ. Ή κριτική τού δικαίου πρέπει νά συνοδεύεται από τόν καθορισμό καί τήν επεξεργασία τών προοπτικών πού δικαιολογούν τήν κριτική καί διαγράφουν τή διεξοδό από τίς αντιφάσεις πού επισημαίνονται.

Μιά τέτοια προσπάθεια απαιτεί μιά νέα αντίληψη γιά τή σχέση ανάμεσα σέ δίκαιο καί πολιτική. Ή άρχουσα νομική θεωρία διαχωρίζει αυστηρά μεταξύ δικαίου καί πολιτικής. Ό διαχωρισμός έχει τήν αιτία του στή διάκριση κράτους καί κοινωνίας, πού καθιερώθηκε από τήν άστική ιδεολογία τόν 19ο αιώνα. Ό όρος κοινωνία προσδιόριζε, σύμφωνα μέ τίς αντιλήψεις τών νομικών τής εποχής εκείνης, τόν έλεύθερο από όποιαδήποτε κρατική επέμβαση χώρο δραστηριότητας, όπου κάθε άτομο (άστός) ανάπτυσσε έλεύθερα τίς επιχειρήσεις του καί επικρατούσε ή φυσική άρμονία πού αποκαθιστούσε ό ανταγωνισμός. Άποστολή τού κράτους ήταν νά επιμελείται τήν άπρόσκοπη ανάπτυξη τής κοινωνίας τών άστών, μέ τό νά φροντίζει άποκλειστικά τήν έξωτερική καί έσωτερική ασφάλεια. Όποιαδήποτε άνάμιξη του στήν οικονομική ζωή ήταν αυστηρά άπαγορευμένη. Στο σύστημα τούτο τό δίκαιο θεσπιζόταν γιά ν' αντιμετώπισει άνωμαλίες πού παρουσιάζονταν στή λειτουργία τής κοινωνίας, όπως ή μή εκπλήρωση συμβατικών ύποχρεώσεων. Τό δίκαιο άφορούσε τήν κοινωνία. Ήταν ιδιωτικό δίκαιο πού ρύθμιζε τίς σχέσεις μεταξύ τών μελών τής άστικής κοινωνίας. Ή πολιτική, αντίθετα μέ τό δίκαιο, άνήκε στή σφαίρα τού κράτους. Σκοπός της ήταν νά δημιουργεί σέ αυστηρά καθορισμένες διαδικασίες (κοινοβούλιο) τούς αναγκαίους έλάχιστους νομικούς κανόνες καί νά διοργανώνει τούς μηχανισμούς εξασφάλισης τής έσωτερικής καί έξωτερικής τάξης. Συνακόλουθα καί οι διατάξεις πού καθόριζαν τίς σχέσεις κράτους καί πολίτη ή μεταξύ κρατικών φορέων (δημόσιο δίκαιο) είχαν, κατά τούς νομικούς, βοηθητική λειτουργία σέ σχέση μέ τό ιδιωτικό δίκαιο.

Ή κοινωνική εξέλιξη έδειξε ότι ό διαχωρισμός ανάμεσα σέ μιά κοινωνία ιδιωτών — αυτολειτουργούσα χάρη στόν ανταγωνισμό — καί σέ ένα κράτος προστάτη ήταν ιδεολογικό εύρημα χωρίς αντίκρουσμα στήν πραγματικότητα. Ή ιδιωτική δραστη-

ριότητα προϋποθέτει καί καθορίζεται από τή δημόσια δραστηριότητα, κράτος καί κοινωνία, δίκαιο καί πολιτική αποτελούν ένότητες.

Ό διαχωρισμός μεταξύ δικαίου καί πολιτικής άπορρέει από τήν αντίληψη, πού θέλει τό δίκαιο αποτέλεσμα τής πολιτιστικής εξέλιξης, δημιούργημα λογικής επεξεργασίας μεταφυσικών, φιλοσοφικών καί πολιτιστικών άρχών. Ή στήριξη τού νομικού κανόνα στό φυσικό δίκαιο ή σέ γενικές ήθικές άρχές άνεξαρτοποιεί τό δίκαιο από τήν καθημερινή πραγματικότητα, τό θωρακίζει άπέναντι στήν κριτική πού βασίζεται στήν καθημερινή πρακτική, τό νομιμοποιεί. Ή άπολιτικοποίηση τών νομικών κανόνων άποτελεί έκφραση πολιτικής σκοπιμότητας. Τό έμφανιζόμενο ως άσχετο μέ τήν πολιτική δίκαιο είναι κατ' έξοχήν έκφραση όρισμένης πολιτικής.

Τό διαχωρισμό μεταξύ δικαίου καί πολιτικής στήριξε ή άποψη ότι τό δίκαιο ως επιστήμη δέν μπορεί νά καθορίζεται από πολιτικούς ύπολογισμούς. Ό σχηματικός διαχωρισμός επιστήμης καί πολιτικής έκφραζε μιά έποχή, όπου ή έρευνα ήταν ιδιωτική, ή άτομική προσφορά υλικών μέσων καί έργασίας άρκούσε γιά τήν πραγματοποίηση τού τεχνικού έπιτεύγματος, ή άξιοποίησή του ήταν έπίσης ιδιωτική. Ή έκταση, ή χρηματοδότηση καί οι στόχοι τής σύγχρονης έρευνας δείχνουν ότι ή επιστήμη είναι κοινωνικά προσδιορισμένη. Ή επιστήμη χωρίς πολιτικό ρόλο καί πολιτική επίπτωση δέν ύπάρχει.

Τό δίκαιο είναι συνυφασμένο μέ τήν πολιτική. Τό δίκαιο πού δέν θέλει μόνο νά συντηρήσει καί νά προφυλάξει, αλλά καί νά αλλάξει, πρέπει νά είναι πολιτικοποιημένο. Πολιτικοποιημένο σέ αντίθεση μέ τό φαινομενικά άπολίτικο δίκαιο τής άστικής κοινωνίας. Πολιτικοποιημένο, γιατί ή εφαρμογή του θά βασίζεται στήν ανάλυση τών συγκεκριμένων συμφερόντων τών τάξεων, κοινωνικών ομάδων καί ατόμων πού έξυπηρετεί, στήν έρευνα τού ιδεολογικού του ρόλου. Πολιτικοποιημένο, γιατί θά άποτελεί στοιχείο πολιτικής δράσης. Τό συγκεκριμένο περιεχόμενο τού νέου δικαίου θά προκύψει όχι από νοητική επεξεργασία έννοιών καί άρχών, αλλά από τήν επιστημονική ανάλυση τής κοινωνικής πραγματικότητας, από τή μελέτη τού συγκεκριμένου καί διαρκώς μεταβλητού σέ συνάρτηση μέ ένα πρόγραμμα πού θά διαγράφει τούς στόχους τού μετασχηματισμού σέ μιά δημοκρατική κοινωνική (σοσιαλιστική) πολιτεία.

Ή κατεστημένη νομική επιστήμη, όπως καί ή συντηρητική παράταξη καταλαμβάνονται από ρίγη αγανάκτησης μέ τήν προοπτική πολιτικοποίησης τού δικαίου. Ταυτίζουν τήν πολιτικοποίηση μέ τήν κομματικοποίηση καί διαγράφουν τόν κίνδυνο άπονομής τού δικαίου μέ βάση άμεσες πολιτικές σκοπιμότητες. Ή συντηρητική παράταξη άσκει, όπως έδειξε ή παραπάνω ανάλυση, μέ τήν άπολιτική της στάση, πολιτική, πού κρύβει τόν χαρακτήρα της γιά νά είναι πίο άδυσώπητη. Πολιτικοποίηση δέν σημαίνει ούτε κομματικοποίηση, ούτε ύποβιβασμό τής δικαιοσύνης σέ έκτελεστή έντολών. Σημαίνει τήν επιστημονική μελέτη τού δικαίου. Ή επιστημονική, γιατί δέν περιορίζεται από ιδεολογικές άπαγορεύσεις, άλλ' ανατρέχει στίς πραγματικές αιτίες, είναι άποκαλυπτική τών σχέσεων εξουσίας πού δημιουργούν οι νομικοί κανόνες, καί τολμά ν' αντιμετώπιζει τίς σήμερα έντεχνα συγκαλυμμένες σκοπιμότητες. Δέν μπορεί γι' αυτό παρά νά είναι δημοκρατική στήν επιδίωξη της καί αντικειμενική στό αποτέλεσμα της.

Κάθε Κυριακή

Εξόρμηση
ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

Ο ΜΕΓΑΛΕΞΑΝΤΡΟΣ

Είναι κοινοτυπία νά πεί κανείς πώς σέ τούτο τόν τόπο ή κάθε αξία είτε διώκεται είτε ύπονομεύεται. Άπό τήν «κανονική» αυτή αντιμετώπιση θά ήταν πολύ παράξενο νά άποτελέσει εξαίρεση ό Θόδωρος Άγγελόπουλος καί τό έργο του: ενώ ή ταινία του «Μεγαλέξανδρος» τιμήθηκε πρόσφατα στό Φεστιβάλ τής Βενετίας μέ τό βραβείο τής καλύτερης καλλιτεχνικής ταινίας («Χρυσό Λιοντάρι»), μέ τό βραβείο τής διεθνούς όμοσπονδίας κριτικών του κινηματογράφου («FIPRESCI») καί μέ τό βραβείο του Cinema Nuovo, δηλ. του σημαντικότερου περιοδικού γιά τόν κινηματογράφο στήν Ίταλία, στό Φεστιβάλ τής Θεσσαλονίκης μόλις καί μετά βίας κατάφερε νά κερδίσει τό πρώτο βραβείο παραγωγής, τό βραβείο σκηνογραφίας, τό μισό (sic) βραβείο ήχοληψίας καί τό μισό βραβείο φωτογραφίας.

Στό άφιέρωμα αυτό μιλούν γιά τήν ταινία «Μεγαλέξανδρος» όλοι σχεδόν όι συντελεστές της. Πρόκειται γιά συνεντεύξεις πού δόθηκαν πρίν άπό τήν έναρξη του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης καί πού διαμορφώθηκαν έδώ σέ ξεχωριστά κείμενα, ώστε ή κάθε άποψη νά παρουσιάζεται σάν μιά άυτότελης προσωπική μαρτυρία. Σημειώνουμε μόνο πώς τό κείμενο του Ο. Antonutti διαμορφώθηκε άπό μιά συνέντευξη του στόν Tullio Kezich καί συμπληρώθηκε μέ μιά συζήτηση μεταξύ του γράφοντος καί του Ο. Antonutti. Έπίσης, τό κείμενο του Π. Μάρκαρη μās παραχωρήθηκε άπό τόν ίδιο καί τόν εύχαριστούμε.

Στίς άρχές του Νοέμβρη κυκλοφορεί όλόκληρο τό σενάριο τής ταινίας άπό τίς έκδόσεις «Κάκτος». Στήν Αίθουσα Τέχνης Άθηνών, ό ένδυματολόγος Γιώργος Ζιάκας, έκθέτει τή δουλειά του γιά τήν ταινία. Τέλος, σημειώνουμε πώς όλες όι δημοσιευόμενες φωτογραφίες είναι του Δημήτρη Σοφικίτη.

Π. Καρακάσης

του Αγγελόπουλου

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΚΑΡΗΣ: *Πώς γεννήθηκε τό σενάριο τής ταινίας*

Θά 'θελα νά δώσω προκαταβολικά μερικές εξηγήσεις, πού νομίζω ότι θά βοηθήσουν νά καταλάβει κανείς καλύτερα τόν τρόπο δουλειάς μας μέ τόν Θόδωρο Άγγελόπουλο. Δέν έχω σχέση μέ τόν κινηματογράφο, είμαι θεατρικός συγγραφέας, δουλειά μου είναι τό θέατρο. Μέ τόν κινηματογράφο δέν άσχολήθηκα παρά μόνο σέ συνεργασία μέ τόν Άγγελόπουλο, πρώτα στίς «Μέρες του 36» καί τώρα στόν «Μεγαλέξαντρο». Σάν άνθρωπος του θεάτρου σκέφτομαι θεατρικά, όι παραστάσεις, όι εικόνες πού μου έρχονται στό νοΰ όταν έπεξεργάζομαι μιάν ιδέα είναι θεατρικές εικόνες, όχι κινηματογραφικές. Αυτή ή θεατρική

καταγωγή μου ήταν πού μ' έκανε νά διστάσω στήν άρχή, όταν ό Θόδωρος μου πρότεινε νά συνεργαστούμε στίς «Μέρες του 36». Όταν πέρασε λίγος καιρός άρχισα σιγά σιγά νά καταλαβαίνω τί ζητούσε: έναν αντίρρησία.

Θά ήταν λάθος νά σκεφτεί κανείς ότι τό σενάριο του «Μεγαλέξαντρου» τό γράψαμε μαζί, ό Θόδωρος κι έγώ. Τό σενάριο τό έγραψε μόνος του. Τό σωστό είναι ότι σκεφτήκαμε μαζί καί συζητήσαμε μαζί τό σενάριο σ' όλες του τίς λεπτομέρειες κι άπ' όλες τίς πλευρές: όχι μόνο τή δομή, αλλά καί τήν αισθητική, τίς πολιτικές καί ιδεολογικές προεκτάσεις. Γιά όσους βιαστούν νά πουν ότι ή δια-

δικασία αυτή είναι κάτι τό συνηθισμένο, τό αυγό του Κολόμβου, θά πρέπει νά τονίσω ότι στή συνεργασία αυτή ή συζήτηση είναι κοινή, όι σκέψεις άν όχι πάντα αντίθετες, είναι συχνά αντίστροφες. Κι έδώ είναι πού μπαίνει ό ρόλος του αντίρρησία. Δουλειά του Άγγελόπουλου είναι νά βάζει τίς ιδέες, δουλειά δική μου είναι νά προσφέρω τίς αντίρρήσεις, νά τίς ξεψαχνίζω, νά τίς ανατρέπω, ώσπου νά φτάσουμε στήν τελική ιδέα πού νά ικανοποιεί καί τούς δύο μας. Δέν είναι καθόλου εύκολο ν' ανατρέψεις τίς ιδέες του Θόδωρου:

Πρώτο, γιατί συχνά είναι τόσο ώραιες πού χρειάζεται νά ψάχνεις

μέ τή τσιμπίδα γιά νά βρεις κάποιο ψεγάδι, κι όμως πρέπει νά τό κάνεις, γιατί περισσότερη αξία άπό τήν ιδέα έχει ή διαδικασία επιλογής, διαλογής, καί δόμησης του μύθου.

Δεύτερο, γιατί ή άπόρριψη δέν είναι ποτέ θέμα προσωπικού γούστου, αλλά πρέπει νά βασίζεται σ' αισθητικές, ιδεολογικές αντιλήψεις ή σέ αντιλήψεις πού σχετίζονται μέ τό χτίσιμο του σεναρίου.

Τρίτο, γιατί δέ φτάνει ν' ανατρέψεις μιά ιδέα, πρέπει παράλληλα νά βοηθάς τόν άλλο νά βρísκει μιάν άλλη έκδοχή. Οί περισσότεροι δημιουργοί, συγγραφείς, σκηνοθέτες, όταν έχουν μιά ώ-

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ: *Δανείζομαι πάρα πολλά από τη ζωγραφική*

ραία έμπνευση γαντζώνονται απ' αυτή κι όταν επιχειρήσεις να τους την ανατρέψεις σε κάνουν «έχθρο» τους. Αντίθετα, ο Θόδωρος, όταν του απορρίψεις μιάν ιδέα που έχει, κεντρίζεται, έρεθίζεται, στίβει το μυαλό του να βρει άλλη, καλύτερη. "Αν κάποτε κάποιος αποφασίσει να εκδώσει το σενάριο του «Μεγαλέξαντρου» μαζί μ' όλες τις σημειώσεις, παραλλαγές, ιδέες που πέρασαν και απορρίφθηκαν θα χρειαστεί τόσο χαρτί όσο και για ένα μυθιστόρημα του Ντίκενς.

Τρεις μέρες μετά από τη βράβευση της ταινίας στη Βενετία, διάβαζα σε μια γερμανική εφημερίδα την παρουσίαση που έκανε ο κριτικός της και που έλεγε ότι την ίδια ταινία ένας άλλος σκηνοθέτης θα τη γύριζε σε μιάμιση ώρα διάρκεια, σάν ένα απλό θρίλλερ. Ξαναθυμήθηκα τότε πώς ξεκίνησε ο «Μεγαλέξαντρος»: από τη σφαγή του Δήλεσι. Και πώς τότε την απορρίψαμε λέγοντας άκριβώς ότι πρόκειται για θρίλλερ. Και πώς στη συνέχεια παρατήσαμε τον «Μεγαλέξαντρο», ψάξαμε ένα σωρό άλλα θέματα, κρατήσαμε σημειώσεις, κάναμε σκελεύσεις, για να μη μās ικανοποιήσει κανένα και να ξαναγυρίσουμε, από μια τελείως διαφορετική οπτική στον «Μεγαλέξαντρο».

Ως τώρα μίλησα για τον αντιρρησία, θα ήταν σωστό να αναφέρω και μερικά κοινά χαρακτηριστικά μας. Και οι δυο έχουμε μία τρομερή ευαισθησία για την αυστηρή ανέλιξη και δόμηση του μύθου και μία κοινή απέχθεια για τη συναισθηματική προσέγγιση προσώπων και καταστάσεων. "Όπως λέει ο Μπρέχτ, εκείνο που ενδιαφέρει δεν είναι να βγαίνει ο κοινωνικός περίγυρος από τις αντιδράσεις των προσώπων, αλλά οι αντιδράσεις των προσώπων να καθορίζονται και να υπαγορεύονται από τον κοινωνικό περίγυρο. Και δεν μās τρομάζει καθόλου αυτό που πολύ κοινότοπα ονομάζεται «αργή ανέλιξη του μύθου». Δέ μās ενδιαφέρει η αδιάκοπη υπερδιέγερση του θεατή σε βαθμό νευρικότητας, αλλά τό νηφάλιο κριτήριο του. Κι αυτό μπορεί να τό πετύχει κανείς μόνο όταν συνειδητοποιήσει ότι ή πιο σύντομη απόσταση ανάμεσα σε δύο σημεία μπορεί πολλές φορές να είναι ή καμπύλη.

Πέτρος Μάργαρης

Ξεκίνησα στόν κινηματογράφο σάν ηλεκτολόγος, είχα τελειώσει τη Σιβιτανίδειο και για να βγάλω τά έξοδα πήγα ηλεκτρολόγος. Είχα κάποτε αποκτήσει μία φωτογραφική μηχανή κι έβαζα κάτω την οικογένεια και τους φωτογράφιζα. Δούλευα κιάλας στο Φίνο και τους ζάλιζα μέ τις φωτογραφίες μου. "Ο οπερατέρ Γιώργος Καβάγιας ήταν ο πρώτος μου δάσκαλος, μέ πήρε βοηθό του. "Αγνωστα πράγματα για μένα" μηχανές, φίλτρα, διαφράγματα και μία αγωνία να μαθαίνω.

"Η πρώτη μου ταινία σάν οπερατέρ ήταν "Ο Ξυπόλυτος πρίγκιπας" μέ τόν Βουτσά και τη Σαπουντζάκη, τό 1965. Κι έτσι ξεκίνησα. Γύριζα 4 - 5 ταινίες τό χρόνο, αλλά άς μή μιλήσουμε για τό επίπεδο. "Εκείνο που έκανα ήταν αντιγραφή ενός έμπορικού κινηματογράφου, κακέκτυπο ξένου. Κάθε σκηνή τη φώτιζα, όπως εγώ ήθελα. "Ετσι μελετούσα: ώσπου βρέθηκα έτοιμος για ένα άλλο ξεκίνημα.

Είμασταν μία παρέα, ο Παντελής Βούλγαρης, ο Θόδωρος "Αγγελόπουλος, ο Ντίνας Μαυροειδής. Μ' αυτούς άρχισα να κάνω κάτι διαφορετικό στη φωτογραφία. Μέ τό Θόδωρο κάναμε την "Αναπαράσταση" και χωρίς να χωρίσουμε από τότε, φτάσαμε στο «Μεγαλέξανδρο».

Τώρα αν μέ ρωτήσεις πώς δουλέψες ή πώς τό φώτισες αυτό ή τό

άλλο, δεν ξέρω να σου πώ. Δεν είμαι θεωρητικός. Στόν Θόδωρο αλλάζουν πολλά πράγματα στο σενάριο. Στη μόνη ταινία που δεν ήξερα τίποτα, ήταν ο «Θίαςος». "Απλώς πήγαινα τό πρωί στό γύρισμα. Στηνότανε τό πλάνο κι έβλεπα τί γινότανε" κι ούτε μπορούσα να τό δέσω μέ κάτι προηγούμενο. Ούτε μία κόλλα χαρτί δεν υπήρχε μέ κάτι γραμμένο. Νομίζω ότι μ' έμένα και τόν Θόδωρο είναι αυτό που λένε ότι γεννιούνται τά δίδυμα. "Όπως ο Μπέργκμαν, ο Μπερτολούτσι, ο Φελλίνι δουλεύουν μέ τους ίδιους οπερατέρ.

"Εγώ είμαι πάρα πολύ επηρεασμένος από τόν Τσαρούχη. Δανείζομαι πάρα πολλά από τη ζωγραφική. Προσπαθώ να δώ τό φώς μέσα από τη ζωγραφική κι ύστερα να τό αποδώσω στην ταινία, αλλά πολύ μέ βοηθάει και ο Καραπιέρης, ο σκηνογράφος. Είναι καταπληκτικό. Πιάνοντας και διαμορφώνοντας ένα χώρο, ο Μικές μου λύνει τά χέρια.

Στό «Μεγαλέξανδρο» άρχισα μέ να διαμορφώνουμε τό χωριό. Συμφωνήσαμε στο καφέ χρώμα. "Εκμεταλλεύτηκα τό καθετί για να μου βγαίνει ο τόνος του καφέ. Είναι δύσκολο να σου εξηγήσω πώς τό έκανα.

Δέν είμαι υπέρ των πολλών τεχνικών μέσων, γιατί πιστεύω ότι και μία άπλη κάμερα να έχεις, αυτό που θέλεις να πεις θα τό πεις.

"Αρκεί να έχεις κάτι να πεις. Τό πρόβλημα βρίσκεται στό έργο-στήρια. "Εκεί, χαλάει πολλές φορές ή προσδοκία σου. Είδα την ταινία του Κασαβέτη. "Υπέροχη εικόνα. "Εδω σε μās, τί να σου πώ, φταίνε τά χημικά, φταίνε ένα σωρό πράγματα. "Όλες οι κόπιες μετά από δυο χρόνια αρχίζουν να παίρνουν ένα βιολετί χρώμα. Στην "Ελλάδα ο ένας εκμεταλλεύεται τόν άλλο. "Η Κόνταξ ξέρει ότι πάλι σ' αυτήν θα καταλήξεις. Φυσικά, μπορούσε ή "Ελλάδα να κάνει πολλά, έχει πολλούς καλούς σκηνοθέτες, αλλά λεφτά δεν υπάρχουν, παιδεία δεν έχουμε. Πώς ο θεατής να καταλάβει σε βάθος; Χωρίς μόρφωση; Και ή κριτική αλλοπρόσαλλη. "Από συμφέρον ρίχνουν ένα σύνθημα και μετά γενικό κομφούζιο...

"Εμείς σάν οπερατέρ δεν είμαστε τίποτα. "Ως έπάγγελμα τό κράτος δεν μās αναγνωρίζει καμία προστασία. "Όταν γεράσω δεν έχω σύνταξη, τί θα γίνει ή οικογένεια; Είμαι σάν τό σκυλί σ' άμπέλι. "Αν δεν έχω να λάνω ταινία είμαι άνεργος. Θεωρούμαι άνεπίδευτος εργάτης. Θά μου πούν στο Ταμείο "Ανεργίας «Νά, τά Ναυπηγεία Σκαρामαγκά, υπάρχει δουλειά. Και κεί που θά πάω δεν την ξέρω τη δουλειά. «Πάρε ένα σφυρί, θά μου πούν, και χτύπα να φύγει ή παλιά μοτοριά. Τώρα τί σχέση έχω εγώ μέ όλα αυτά; Στην ταυτότητά μου δεν γράφει οπερατέρ. Σου λέει «Τί οπερατέρ, δεν υπάρχει τέτοιο έπάγγελμα, άς βάλουμε κινηματογραφιστής, έτσι ένα γενικό». Μās κοροϊδεύουνε χρόνια. Τί μου ώφελεί ο τίτλος από τους τρεις καλύτερους φωτογράφοις του κόσμου». Πόσο θ' άντέξω να περιμένω την ταινία που θά' ρθει μετά δυο χρόνια ήσως;

Γιώργος "Αρβανίτης

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΧΑΡΩΝΙΤΗΣ:

"Ένας κινηματογράφος - θέατρο

Στην ταινία «Μεγαλέξανδρος» δούλεψα ως βοηθός σκηνοθέτη. Στη συνέχεια, θέλω να πώ τό εξής για τόν "Αγγελόπουλο. Σάν σκηνοθέτης έχει ένα προσόν που είναι παρεξηγημένο στόν κινηματογράφο. Είναι καλλιτέχνης που αυτοσχεδιάζει.

"Ο αυτοσχεδιασμός είναι τό πιο πολύτιμο στην τέχνη σύμφωνα και μέ τόν Μπρέχτ. Μέ την έννοια ότι άρνεϊσαι μία ποιότητα που υπάρχει και προχωράς στην ανακάλυψη της έπομένης. Αυτό δεν γίνεται έτσι ειρηνικά. "Η συγκεκριμένη ποιότητα βγαίνει μέσα από μία σύγκρουση που στόν "Αγγελόπουλο επιτελείται μέ τό ίδιο του τό ύλικό.

"Ο "Αγγελόπουλος ξεκινάει μέ ένα συγκεκριμένο πλάνο και βλέ-

πεις ότι τό αποτέλεσμα διαμορφώνεται στην πράξη, όπου όλα βήμα προς βήμα παίρνουν την τελική τους μορφή. "Άλλο πάλι: πλάνο που επενδύθηκε χρόνος, κόπος, ανθρώπινο δυναμικό και ύψηλο κόστος, ξαναγυρίστηκαν μέ μία μικρή αλλαγή ή στο τέλος δεν μπήκαν καν στην ταινία. Τό αποτέλεσμα της δλης δουλειάς σάν ιδεολογικό προϊόν και προϊόν κοιλτούρας είναι αυτό που δικαίωνει όλον τόν κόπο και την ταλαιπωρία.

Ναί, νομίζω ότι ο Θόδωρας κάνει έναν κινηματογράφο - θέατρο, δηλαδή συμβαίνουν πολλά θεατρικά ίσως τόν εξυπηρετεί έτσι. "Η ταύτιση του κινηματογραφικού χώρου μέ τόν θεατρικό τού άφ'ήν τις δυνατότητες να δουλεύει έτσι, όπως θέλει και νομίζω εκεί

γεννιέται και ή κριτική ματιά τού θεατή, ενώ στο κλασικό φτηνό σινεμά ο θεατής λειτουργεί συναισθηματικά και δεν τού γεννιέται ή κριτική στάση.

"Η δουλειά μου μέ τό Θόδωρο ήταν πολύ δημιουργική. Πέρα από τις τεχνικές έμπειρίες υπάρχουν κι άλλα άνεκτίμητα πράγματα που δεν τά βλέπεις κοντά σε άλλον. Για παράδειγμα, ο Θόδωρος χρησιμοποίησε τούς χωρικούς. Νά παρακολούθεις πώς εκφράζεται ή παραγωγικότητά τους και τό μεράκι τους ήταν κάτι άνεπανάληπτο. "Η τό πέρασμα από την έλληνική φύση. Κάποια σούρουπα, κάποιες αισθήσεις που σου γεννάει ο χώρος γύρω άπ' αυτό και τούς άλλους συγκεκριμένους ανθρώπους. Είναι κάτι βιώματα άνεπανάληπτα.

Λευτέρης Χαρωνίτης

ΟΜΕΡΟ ΑΝΤΟΝΟΥΤΙ:

‘Από τὰ βουνά της Σαρδηνίας στὰ βουνά της Μακεδονίας

‘Ο Μεγαλέξανδρος είναι ένα πρόσωπο σύνθετο, ένας απομονωμένος άνθρωπος γεμάτος νοσταλγία και μοναξιά, λίγο ληστής και λίγο ήρωας’ όχι άγιος, ούτε εγκληματίας. ‘Η δύναμή του τον αναγκάζει νά πάρει αμειλικτες αποφάσεις ακόμα και παρά τη θέλησή του. Σχεδόν ποτέ δέν μιλάει. ‘Ετσι πρέπει νά τού δώσουμε ζωή μέσα από τό σώμα του, μέσα από τήν τυπική συμπεριφορά και τις κινήσεις ενός άκτινοβολούντος άρχηγού. Είναι συναρπαστικός μ’αυτό τό άγγιγμα τού μυστηριακού και τού υπερφυσικού πού μάς δυσκολεύει νά τόν προσδιορίσουμε.

Γιά μένα ήταν μία δύσκολη δουλειά νά δημιουργήσω ένα τόσο πολύπλευρο χαρακτήρα’ έλπίζω νά τό πέτυχα. ‘Εζησα μέ τόν ένθουσιασμό και τό φόβο μέ τόν όποιο αντιμετωπίζω κάθε φορά χαρακτήρες διαφορετικούς από τή δική μου ιδιοσυγκρασία. ‘Ετσι έπρεπε νά ψάξω τού χαρακτήρα, νά τόν μελετήσω, νά τόν αναλύσω, νά μάθω τις απόψεις του, νά πλέξω τα γεγονότα και τις καταστάσεις πού θά μέ εμπλουτίσουν γιά νά μπορέσω νά ανακαλύψω εκείνα τά σημεία της προσωπικότητάς μου πού ποτέ ίσως νά μήν ύποψιαζόμουνα ότι ύπάρχουν.

‘Ο ‘Αγγελόπουλος μέ έννημέρωσε από τήν άρχή γιά τις δυσκολίες. ‘Εντυπωσιάστηκα από τή σχολαστική του φύση, τήν ισχυρογνωμοσύνη του, τόν καθαρό τρόπο πού μου διευκρίνιζε τό γύρισμα. ‘Ο ένθουσιασμός, ή αίσθηση της συμμετοχής και ή ανάληψη των εύθυνών όλόκληρου τού θιάσου ήταν κάτι παραπάνω από άρκετά γιά νά μέ κάνουν νά δεχτώ τήν ιδέα νά έχω μία έμπειρία ζωής και δουλειάς σ’ ένα είδος «κομμούνας». Τό πείραμα αποδείχτηκε τρομερά δύσκολο. Οί συνθήκες τού περιβάλλοντος ήταν όλέθριες. ‘Ανεβοκατεβαίναμε τήν ‘Ελλάδα μέ 15 βαθμούς κρύο. Κοιμόμαστε χωρίς θέρμανση σέ κρεβάτια έκστρατείας μέ πολύ λίγο φαγητό και καθόλου κρασί.

Δέν μπορώ νά πω πώς ήταν εύκολη ή συνεργασία μου μέ τόν ‘Αγγελόπουλο. ‘Ο ίδιος είχε πει σέ μία συνέντευξη: «Χρησιμοποίησα μία σκληρή μέθοδο μέ τόν ‘Αντονούτι. ‘Ηθελα νά τόν απομονώσω γιά νά τόν βοηθήσω νά εκφράσει καλύτερα τή φύση τού ‘Αλέξανδρου. Σχεδόν δέν τού μιλούσα και προέτρεπα τούς άλλους νά μήν τού μιλούν». ‘Αντέδρασα μέ δηλ μου τήν κατανόηση και τήν ύπομνη.

Στις ταινίες των άδελφών Ταβιάνι συνοψίζεται όσο τό δυνατό περισσότερο τό παράδειγμα τού Μπρέχτ: «Τό μήνυμα φτάνει άμέσως επειδή είναι ξεκάθαρο»’ τουλάχιστον έτσι συμβαίνει μέ τό «Πατέρας - ‘Αφέντης». Στόν ‘Αγγελόπουλο αυτό τό παράδειγμα γίνεται πιό σύνθετο και άφηρημένο. Σχετικά μέ τά βουνά πρέπει νά πω ότι ή Σαρδηνία των Ταβιάνι όπως και ή Μακεδονία τού ‘Αγγελόπουλου είναι μία συγκεκριμένη, εμφανής και δεσπόζουσα παρουσία. ‘Αν και ό ‘Αγγελόπουλος προέρχεται από νότια περιοχή (γεννήθηκε στήν ‘Αθήνα) όμως, φαίνεται νά άποζητά σκιές, όμίχλη, χιόνι... Θά μπορούσαμε νά πούμε ότι ό ήλιος δέν λάμπει ποτέ στις ταινίες του.

‘Ομέρο ‘Αντονούτι

ΕΥΑ ΚΟΤΑΜΑΝΙΔΟΥ:

‘Ο πολλαπλός ρόλος της γυναίκας

‘Από τόν «Θίασο» στους «Κυνηγούς» και τώρα στό «Μεγαλέξανδρο». Μία συνεργασία μέ τόν Θόδωρο ‘Αγγελόπουλο, πού άρχισε τό 1973, ήταν και τό πέρασμά μου από τό θέατρο στόν κινηματογράφο.

Στή νέα του ταινία κάνω τόν ρόλο της κόρης του. Ναί, είμαι και άδελφή του μαζί, γιατί όταν ή μάνα μου υιοθέτησε τόν ‘Αλέξανδρο, είμαστε αν άδελφια. Μετά πού τήν παντρεύεται γίνομαι κόρη του. Είναι ένας πολλαπλός ρόλος. ‘Η γυναίκα πού μπορεί νά είναι τρυφερή, νά είναι μάνα γιά τόν μικρό ‘Αλέξανδρο και ταυτόχρονα νά τού μαθαίνει σά δασκάλα τόν έρωτα’ γιατί όταν ό μικρός ‘Αλέξανδρος μπαίνει στό κρεβάτι όλο αυτό τό φούσκωμα είναι σά μία έγκυμοσύνη και συγχρόνως έρωτας.

‘Η μάνα μου, πού δέν φαίνεται στήν ταινία παρά μόνο τό νυφικό της, δέν ήταν ή πραγματική του μάνα. Κι έγώ πού είμαι άδελφή του δέν έχω οιδιπόδεια στοιχεία γιατί δέν είναι πραγματικός μου άδελφός. ‘Ο ρόλος μου ένσαρκώνει τή γυναίκα τού 1900, κλεισμένη μέσα στό σπίτι, πού δέν συμμετέχει. Μόνο καταπίεση. ‘Ενώ, αντίθετα, ύπάρχει ή άλλη γυναίκα της έπιτροπής τού σοσιαλιστικού χωριού πού στέκεται ίσια δίπλα στους άντρες. ‘Εγώ δέν συμμετέ-

χω καθόλου σ’ αυτό τό πράγμα. Δέν μετέχω καν στή ζωή τού χωριού, είμαι πάντοτε στό σπίτι.

Σ’ όλη τήν ταινία δύο - τρεις φράσεις λέω όλο κι όλο. Μία φορά μέ τό μικρό ‘Αλέξανδρο, μετά μέ τόν πατέρα στήν πόρτα και μετά ένα «γιατί». Γενικά οί ταινίες τού ‘Αγγελόπουλου δέν έχουν πολλά λόγια. ‘Η γλώσσα, όμως, έδω είναι άλλη’ ό χορός μου είναι μία έκφραση. Μέ τις κινήσεις κάνω ένα μακρύ μονόλογο. Τό χορό αυτό τόν φαντάστηκε ό Ζιάκας από λαϊκούς παραδοσιακούς χορούς. Και τόν λέμε χορό τού μαντιλιού. «Σκύψε και κάνε αυτό τό σκέρτσσο» μου είπε. Μέ δύο πρόβες βγήκε. ‘Απλώς γνώριζα πώς έπρεπε νά είμαι άσπαστη και νά εκφράζω τήν προηγούμενη σκηνή, τό διώξιμο πού μου κάνει ό ‘Αλέξανδρος.

‘Η συνεργασία μου μέ τόν ‘Αγγελόπουλο είναι άρμονική, μέ ξέρει και τόν ξέρω άρκετά. Δέν χρειάζεται νά μου πει και πολλά λόγια.

Γιατί οί ήθοποιοί του δέν είναι ζωντανά στοιχεία; Μά νομίζω από τό σενάριο και από τόν κινηματογράφο πού κάνει. Δέν ένδιαφέρεται γιά τις ψυχολογικές καταστάσεις ενός μόνο προσώπου, παρά άναφέρεται σέ ομάδες ανθρώπων. ‘Εδω δέν τόν ένδιαφέρει ό ‘Αλέξανδρος σάν άνθρωπος, παρά σάν σύμβολο. Τό ότι δέν μιλάνε οί ήθοποιοί δέν τούς έμποδίζει νά παίζουν. Δέν μιλούσα, αλλά νομίζω ότι έπαιζα. ‘Ο κινηματογράφος τού ‘Αγγελόπουλου εί! ναι έπικός. ‘Ο φακός του δέν πλησιάζει από κοντά ένα πρόσωπο νά τό ψάξει, νά δείξει ένα του πρόβλημα.

‘Ο ‘Αγγελόπουλος έλέγχει τά πάντα, όχι μόνο τούς ήθοποιούς, μά και τά κοστούμια, τή φωτογραφία, τά ντεκόρ. ‘Επεμβαίνει σέ όλα. Μέ τήν πείρα πού είχα και στό θέατρο, συνεργάστηκα μαζί του άρμονικά και δέν έχω νοιώσει κάποια καταπίεση κοντά του ως ήθοποιός.

Εύα Κοταμανίδου

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΧΑΛΑΡΗΣ:

Τά Γρεβενιώτικα τραγούδια

σέ σχέση μέ τά χορικά της τραγωδίας

‘Η μουσική χωρίζεται σέ δύο μέρη. Τό πρώτο γράφτηκε γιά τούς λαϊκούς οργανοπαίχτες και τό δεύτερο γιά νά εκτελεστεί από τόν χορό επί τόπου. Στήν άρχή της ταινίας άκούγεται τό μουσικό κομμάτι πού συνδέεται μέ τόν Μεγαλέξανδρο. Είναι μία προσωπική σύνθεση πού άργότερα επαναλαμβάνεται τραγουδιμένο. Είναι μία μίξη από ζωντανή ήχογράφηση και στοιχεία από στούντιο. ‘Εχει ιεροτελεστικό χαρακτήρα μία και ή σκηνή αυτή στό σύδεντρο είναι τή στιγμή πού ό ‘Αλέξανδρος γίνεται Μεγαλέξανδρος.

‘Από φυλακισμένος και δραπετής παίρνει τή διάσταση τού προσώπου πού θ’ ανακαλύψουμε στή συνέχεια τού έργου. ‘Εχει κάτι τό δοξαστικό πού έρχεται σέ αντίθεση μέ τό παρουσιαστικό τού ήρωα.

‘Αργότερα στό Μυστικό Δείπνο τραγουδάνε τή δόξα τού Μεγαλέξανδρου κι είναι τό ίδιο μουσικό θέμα. Είναι έντελώς πρωτότυπο θέμα, δέν ύπήρξε στήν παράδοση τέτοιο τραγούδι.

Διάλεξα τούς ανθρώπους σέ πρώτους και μπάσους, γυναίκες και άντρες. Κάναμε επί τόπου

πρόβες. Οί φωνές έπρεπε νά προσαρμολογούν στις άνάγκες της ταινίας, αλλά ήταν κάτι πού δέν τούς ξένιζε’ γιατί είναι μαθημένοι νά μαζεύονται σέ παρέες και νά τραγουδούν τέτοιου είδους τραγούδια.

Σύμφωνα μέ πολλούς μουσικούς ή διαδικασία αυτή συνδέεται άμεσα μέ τή σχέση χορού και κορυφαιου στήν αρχαία τραγωδία. Κάπως έτσι θά γινόταν τότε ή έκτέλεση και μέ τή συνοδεία μουσικών. Τά τόσο άυστηρής δομής τραγούδια, τά ήπειρώτικα και τά γρεβενιώτικα, έχουν σίγουρα σχέση μέ τις γνωστές θεατρικές δομές των χορικών της τραγωδίας. Στό γλάντι τά όργανα είναι ένα ντέφι, ένα κλαρίνο και ένα βιολί.

Οί λαϊκοί οργανοπαίχτες, δύο Γρεβενιώτες κι ένας από τόν Τύρναβο, είναι τόσο πειστικοί στούς

ρόλους τους, μάλιστα παίζουν κι ένα παραδοσιακό κομμάτι των Γρεβενών. Οί χοροί της Κοταμανίδου και των ληστών είναι πρωτότυπες συνθέσεις, είναι έμπνευση τού Ζιάκα.

Οί ληστές καλύπτονται κάτω από τήν αήλητ τού άρχηγού τους, παίρνουν μία διάσταση μεγαλύτερη από τού στρατιώτη - έλευθερωτή, είναι ένα είδος άγγέλων τιμωρών. ‘Ο χορός τους χαρακτηρίζεται από τό πολεμικό και ιεροτελεστικό στοιχείο. Θά ήταν άστειο γιά τό ρόλο τους νά χορεύουν τσάμικο ή καλαματιανό. Τά Ιταλικά τραγούδια των άναρχικών δέν έχουν καμιά επέμβαση δικιά μου. ‘Οταν εκτελέστηκαν έπαιξε ό ‘Ιταλός κιθάρα και ό Μάνος ‘Αβαράκης φουσαρμόνικα χωρίς νά φαίνεται.

Χριστόδουλος Χάλαρης

ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΙΑΚΑΣ:

*‘Ο Μεγαλέξανδρος
είναι όλοι οί άθλοι του ‘Ηρακλή μαζί*

Δουλεύω στό θέατρο και στόν κινηματογράφο. Μέ τόν Θόδωρο κάναμε τούς «Κυνηγούς» και τώρα τόν «Μεγαλέξανδρο». Στόν κινηματογράφο έχουμε τή λεπτομέρεια και τό πολύ κοντινό. Στό θέατρο υπάρχει μία γενική εικόνα μέσα σέ μία μπούκα κλειστή, φωτισμένη κατάλληλα. Είναι ένα μαγικό κουτί, κάτι πού δέν τό έχει ό πρώτος.

Τά κοστούμια στήν ταινία είναι μαύρα, καφέ και μπλέ. Βασικό χρώμα είναι τό μαύρο γιατί στά χωριά τής ‘Ηπείρου τά κοστούμια είναι μαύρα ή μαυροάσπρα και στίς γυναίκες κόκκινα.

Τά υφάσματα είναι μπροκάρι και μεταξωτά. Τά μπροκάρι θυμίζουν άστικά ρούχα. Στό χωριό Δοτσικό κυριαρχεί ή καφέ πέτρα. Σκέφτηκα ότι έπρεπε νά πάρουμε καφέ και μαύρα ρούχα.

Τά κοστούμια τών άστών στ’ άνάκτορα είναι τά μεγαλοαστικά τής εποχής. Τήν εποχή εκείνη τά νυφικά στά χωριά ήταν μαύρα και τό πέπλο, ήταν μία λουρίδα κόκκινο πανί πού σκέπαζε τό πρόσωπο τής νύφης κι έφτανε ως κάτω. ‘Αργότερα τό βέλο αντικαταστάθηκε από τό μεταξωτό μαντήλι. Στήν ταινία χρησιμοποίησα ένα σχέδιο τέτοιο πού νά θυμίζει νύφη τής ‘Ελλάδας τών σύγχρονων χρόνων. ‘Από τό 1910 φοροούν και στά χωριά άσπρα νυφικά. Είναι και τό μόνο κοστούμι πού είναι άσπρο μέ τήν κόκκινη πλεγή στό στήθος.

Τό κοστούμι τής κόρης είναι μία ζακέτα κι ένα παλτό, σχέδιο μεταξύ άστικού και χωριάτικου. Τό χτένισμά τής μέ τήν κοτσίδα κρατήθηκε άστικό, γιατί όσα χρόνια είναι φυλακισμένος ό Μεγαλέξανδρος λείπει κι αυτή από

τό χωριό.

Τά κοστούμια τών ληστών μέ τίς κάπες και τά φουσέκλια έχουν στοιχεία από τούς ληστές τής εποχής κι από τό αντάρτικο περισσότερο. ‘Όλα τούτα σέ συνένωση μέ τόν Θόδωρο, πού τά ψάχνει πολύ αυτά τά πράγματα.

Γενικά, γιά τά κοστούμια απόφυγα κάθε γραφικότητα πού θά μπορούσαν νά έχουν δηλαδή τό φολκλόρ τής λαϊκής φουστάνελας, πού αποφασίσαμε νά τήν φοράει μόνο ό ‘Αλέξανδρος κάτι σάν λαϊκή φιγούρα του Θεόφιλου. ‘Όπως ό Θεόφιλος είχε ζωγραφίσει τόν έαυτό του σάν Μεγαλέξανδρο μέ τήν άσπρη φουστανελίτσα και τά χρυσά.

‘Όταν πήγαμε στήν ‘Ιταλία γνώρισα τόν ‘Αντονουτί, τόν συμπάθησα, κι εκεί πού καθόμασταν αντίκρυ πήρα ένα μαρκαδόρο μαύρο και πάνω σ’ ένα χαρτί σχεδίασα τό κοστούμι μέ τήν περικεφαλαία και λέω του Θόδωρου «ό ‘Αλέξανδρος θά γίνει μαύρος». ‘Ανεξηγητά πράγματα, άλλά: θά μπορούσα νά πώ ότι τό κοστούμι βγήκε μαύρο γιατί είχα μαύρο μαρκαδόρο. Τελικά αυτό τό κοστούμι είναι μία σύνθεση πού δέν έντοπίζεται σέ καμιά περιοχή. ‘Η φουστάνελα είναι από τό ‘Αγρίνιο, άσπρη πού βάφτηκε μαύρη. Οί γκέτες και τό γιλέκο είναι από τή Βοβούσα ‘Ηπειρου, τό πουκάμισο βρέθηκε έτοιμο. Αυτά δέν ράβονται σήμερα. Τά τσαρούχια είναι παλιά. Τό γιαταγάνι και τά κοσμήματα τά φοροούσαν τότε στά γιορτινά τους. Τό κοστούμι του ‘Αλέξανδρου ζύγιζε είκοσι κιλά. ‘Η περικεφαλαία έγινε από μένα και ή έκτέλεση από τόν Τάκη Καβαλιεράτο, φίλο ζωγράφο πού άσχολεύεται μέ τό κόσμημα. Οί ‘Ιταλοί άναρχικοί φοροούν ταξιδιωτικά κοστούμια τής εποχής, άστικά.

Μέ τόν Θόδωρο έχω νοιώσει μία γοητεία πού άσκει ‘Ετσι ύπηρεξε και ύπάρχει μία σχέση έντονη, πού, όπως λέω έγώ, είναι μία έρωτική σχέση. Πιστεύω ότι σέ τέτοιες δουλειές πρέπει νά ύπάρχει ένας παλμός άνάμεσα στους άνθρώπους. Αυτό πού έμαθα, είναι νά ψάχνω τά πράγματα σάν τό Θόδωρο’ οί λεπτομέρειες, ή τελειότητα - κι άς μή φαίνεται. Στά μακρινά πλάνα κουρεύαμε έναν κομπάρσο πού στεκότανε πεντακόσια μέτρα πού πέρα.

‘Ο Μεγαλέξανδρος ήταν σκληρή ταινία. Οί καιρικές συνθήκες στό Δοτσικό φριχτές. Τρεις μήνες μέσ’ τό χιόνι ως τό γόνατο. Σηκωνόμασταν τό πρωί νά κάνουμε ένα γύρισμα κι ήταν όλα άσπρα. Τήν πρώτη μέρα πού πήγαμε στό χωριό, έγώ μέ δύο φωνολήπτες, τόν βοηθό μου και τήν Εύα Κοταμανίδου, πέραμε σέ θύελλα. ‘Ο δρόμος είχε εξαφανιστεί. Δέν έχω ξαναδεί τόσο άσπρο, εξαφανίζονται διά μιάς τά βουνά. Στό χωριό, σέ μία ώρα είχε βάλει 45 πόντους χιόνι. Δέν γινόταν τίποτα, βέβαια. ‘Ηταν και μία κακή όργάνωση, ή έλλειψη χρημάτων, τό κρύο. Ξεκινήσαμε στίς 2 Δεκέμβρη, κάναμε κάποια γυρίσματα και σταματήσαμε. ‘Εγινε ή μεγάλη κουβέντα: «Θά συνεχίσουμε ή δέν θά συνεχίσουμε». Στίς 2 ‘Ιανουαρίου ξαναρχίσαμε. Ξεκίνησε σάν ένα κοινόβιο, όπως τό κοινόβιο του χωριού. Στό τέλος κοντέψαμε νά βγάλει ό ένας τά μάτια του άλλου, νά μή μιλάει ό ένας στόν άλλο. ‘Ο ήλεκτρολόγος Λαζαρίδης μόνος του από τή μία βουνοκορφή στήν άλλη, ήρωας μεγάλος, μαζί μέ έναν ‘Ιταλό και έναν ‘Ελληνοαμερικανό. ‘Εγώ λέω, ότι ό Μεγαλέξανδρος είναι όλοι οί άθλοι του ‘Ηρακλή μαζί!

Γιώργος Ζιάκας

ΣΠΥΡΟΣ ΣΤΑΜΑΤΕΛΟΣ:

‘Ο ‘Αγγελόπουλος κάνει μνημόσυνα...

Είμαι από τούς Τσουκαλάδες Λευκάδος. Τό επάγγελμά μου είναι νομαδικός μελισσοκόμος. Οί σχέσεις μου μέ τόν κινηματογράφο κρατούν από τότες μέ τόν «Θίασο». ‘Εφαχνε ό ‘Αγγελόπουλος στή Λευκάδα νά βρεί τόπους, άνθρώπους και άλογα. ‘Εγώ πήρα χαμπάρι άμέσως και του βρήκα ό,τι ζήτησε. Καί πήγα κοντά του στό Γιάννενα.

Γιά τό «Μεγαλέξανδρο» μου παρήγγειλε ό Θόδωρας πέντε μήνες γρηγορότερα. «Σπύρο, στό «Μεγαλέξανδρο σέ θέλω όπως σήποτε». ‘Από τό Αύγουστο, μου είπε κι άφησα γένεια. Στίς 25 Δεκέμβρη άφησα τή Λευκάδα και πήγα στό Γρεβενά. «Σέ είχα γιά τήν κοινοτική έπιτροπή», μου λέει ό Θόδωρας, «άλλά τώρα ή φάτσα σου μ’ άρέσει νά γίνεις παπάς». Λέω, «έγώ ήρθα νά σέ βοηθήσω και σύ βάλε με, όπου νομίζεις καλύτερα».

‘Ο Θόδωρας δέν εξηγεί σέ κανέναν από πρίν τήν τελευταία ώρα σου λέει. Είμασταν τριάντα ά-

τομα και κανέναν δέν είχε διαβάσει τό σενάριο. Ούτε γιά καλό, ούτε γιά κακό τό πήρα αυτό. ‘Εγώ θά έκανα ό,τι μου έλεγε. Είμασταν οί ληστές δίπλα στόν ‘Αλέξανδρο. ‘Εγώ τώρα από μελισσοκόμος, έγινε παπάς. Οί παπάδες οί παλιοί ήταν πατριώτες, επαναστάτες, είναι, όμως, και κάτι άλλοι σήμερα πού αγαπάνε τό χρήμα... Λοιπόν, δέ μέ πείραζε έμένα.

Στή ταινία είμασταν μία ομάδα άνθρωποι πού σηκώσαμε μπόι και μās βάλανε φυλακή. ‘Υστερα πιάσαμε τά βουνά γιατί δέ μās δίναν άμνηστία. ‘Ηταν πολύ βαριά τά ρούχα πού ντυνόμασταν. Τό άντερί, οί κάπες, γουρουντσάρουχα, τσουράπια, γκέτες. Βέβαια, σήμερα ύπάρχουν μερικοί παλιοί πού τά φοροούν ακόμα.

Πήγαμε, σέ πολλές περιοχές, στό Γρεβενά, στόν Πλαταμώνα, στους πρόποδες του ‘Ολύμπου. ‘Εκεί γίναν και τά βαφτίσια, κουμπάρος ό ‘Αλέξανδρος, μετά τό τραπέζι τών χωρικών πού μās

δεχτήκαν μέ λαμπάδες και δάφνες σάν τό μυστικό δείπνο.

Πήγαμε στό Σχίνα, Σούνιο, Ζάππειο, Κωπαΐδα, Λευκάδα, Σύρο. Γιά τό Δοτσικό δέν ύπήρχε δρόμος. Μέναν ένα μήνα στό Γρεβενά άπραγοι. ‘Επιασε γιά τά καλά ό χειμώνας κι ούτε δρόμος, ούτε τίποτα. Μετά ξεκίνησε λίγο. Ταλαιπωρίες, κρύα, χιόνια, νύχτες... Καί πράγματα νά δείς. Γέφυρες μισογκρεμισμένες, χωριά μέ πεντακόσια σπίτια και νά μήν ύπάρχει ψυχή. Μέ πήρε τό παράπονο. Νά βλέπεις τόν τόπο σου νά φτάνει στό σημείο νά γίνονται όλα έρείπια. Σάν έρασι-τέχνης ήθοποιός; Μπά, δέν τό ‘χω σκεφτεί. Δέν εγκαταλείπω τό χωριό μου μέ τίποτα. Καί δήμαρχο στήν ‘Αθήνα νά μέ κάνουνε. Τίποτα. Κι αν είναι κι άλλη ταινία πού νά μ’ άγγίζει τό αίμα μου θά πάω, γιατί πιστεύω ότι ό ‘Αγγελόπουλος δέν κάνει έργα, κάνει μνημόσυνα...

Σπύρος Σταμέλος

ΘΟΔΩΡΟΣ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ:

Βάζω σέ κίνηση τίς ιδέες καί ὄχι τήν ἱστορία.

Στήν ἱστορία τῆς νέας μου ταινίας δέν μ' ἐνδιέφερε ἡ προσωπογραφία ἑνός ληστή, τοῦ Μεγαλέξανδρου, ἀλλά ἡ δόμηση καί ἀποδόμηση τῆς ιδέας τοῦ λαϊκοῦ ἥρωα καί περισσότερο τῆς ιδέας τοῦ χαρισματικοῦ ἡγέτη, ἐκείνου πού ξεχωρίζει αὐτόματα στή λαϊκή συνείδηση καί γίνεται τό σύμβολο τοῦ λαϊκοῦ ἀνθερωτή.

Γιά μένα τό θέμα δέν εἶναι τόσο συγκεκριμένο, ὅσο ὁρισμένο θέλουν νά τό παρουσιάσουν. Ὁ Μεγαλέξανδρος δέν παραπέμπει οὔτε στόν Ἀρη Βελουχιώτη, οὔτε στόν Κολοκοτρώνη δέν παραπέμπει οὔτε στό σταλινισμό, οὔτε στήν Ἑλλάδα τοῦ σήμερα. Εἶναι περισσότερο μιά ἐσωτερική πάλη, ἔχει τήν ἐννοια τοῦ βάζω σέ κίνηση τίς ιδέες καί ὄχι τήν ἱστορία ἢ τίς συγκεκριμένες ἱστορικές παραπομπές. Περισσότερο μ' ἐνδιαφέρει τό ἐπίπεδο τῶν συγκρούσεων, ἀνάμεσα σέ μιά ιδέα καί μίαν ἄλλη.

Στό χώρο τῆς Ἀριστερᾶς, σαφῶς ὑπάρχει ἕνα χάος, μιά σύγχυση. Ἀπό μιά ἀποψη εἶναι ταυφέρε, μέσα ἀπό τά διάφορα πρόσωπα, τίς διάφορες ὁπτικές τῆς Ἀριστερᾶς. Πάνω στό θέμα πῶς ἐφαρμόζεται μιά ιδέα, πῶς γίνεται καί συντηρεῖται ἡ πραγματώσῃ τῆς, πῶς μεταλλάσσει καί ἐξελλίσσεται καί τί θέση παίρνει κανεῖς στήν περίπτωσή πού οἱ ἐξωτερικοὶ παράγοντες συγκρούονται μ' αὐτή τήν ἐφαρμογή. Λοιπόν, πάνω σ' αὐτές τίς θέσεις μπαίνουν οἱ διαφορετικές ὁπτικές πού ἀντιπροσωπεύονται ἀπό τά διαφορετικά πρόσωπα τῆς ταινίας.

Οἱ ἀντιθέσεις πού δημιουργοῦνται ἀνάμεσα σ' αὐτά πρόσωπα καί ἡ μὴ κοινή ἐπιλογή τους δημιουργεῖ τήν ἐκρηξη, μὴδενίζει τή δυνατότητα ἐξέλιξης μίας ιδέας. Οἱ μόνοι πού κερδίζουν εἶναι αὐτοὶ πού δέν ἔχουν νά ὑπερασπίσουν τίπο-

τε ἄλλο παρά μόνο τό συμφέρον τους καί αὐτοὶ εἶναι οἱ γαιοκτήμονες. Αὐτοὶ εἶναι οἱ κερδισμένοι ἀπό τήν ἱστορία γιατί στή διαμάχη προτιμοῦν νά παίξουν πλάγια. Δέν βάζουν σέ κίνηση τόν ἑαυτό τους, ἀλλά μόνο τό συμφέρον τους.

Τό παιδί φεύγει στίς πόλεις μέ τήν ἐμπειρία μίας χαμένης ἱστορίας, πού ὅμως ἔχει χαθεῖ ἐκεῖ κι ὄχι παντοῦ! Ὅπως ὅποτε φεύγει μέ μιά ἐμπειρία τραυματική. Ὁ μικρός Ἀλέξανδρος δέν ἔχει καμιά σχέση μέ τόν Μεγαλέξανδρο. Εἶναι ἕνα κοινὸ παιδί πού θά μπορούσε νά τό λέν καί Ἡλία... Τό «μέσα στίς πόλεις», σημαίνει μέσα σ' αὐτοὺς ἀνθρώπους, μέσα σ' αὐτόν δρόμο, μέσα στίς πλατείες. Ὁ Μεγαλέξανδρος ἄφησε τοὺς συντρόφους του κι ἔφυγε μόνος νά βρεῖ τήν ἄκρη τοῦ κόσμου, ἐνῶ ὁ μικρός μπαίνει σ' αὐτοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὴ εἶναι ἡ μετατόπιση πού γίνεται ἐδῶ.

Μέ τήν ταινία μου δέν κάνω συγκεκριμένη κριτική. Εἶναι περισσότερο ἕνα τραγούδι σέ μιά στιγμὴ λύπης, ἕνα τραγούδι γιὰ κάτι πού χάθηκε, κάτι πού δέν πραγματώθηκε ὅπως τ' ὄνειρεῖμαστε καί πέρα ἀπὸ τοὺς διαφοροῦς-ισμούς, τίς φιλολογικὲς κατευθύνσεις ἑνός καί μοναδικοῦ πράγματος πού εἶναι ὁ σοσιαλισμός. Ἀλλάζει, βέβαια, ὁ τρόπος ἐπιλογῆς πραγμάτων, ὁ δῶμος, αὐτό δέν σημαίνει ὅτι μπορεῖ νά δημιουργεῖ αὐτό πού δημιούργησε τά τελευταῖα χρόνια. Τόσες διαφορετικὲς ὁπτικὲς ἀλληλοσυγκρούμενες καί ἀλληλομισούμενες πού εἶναι ἀδύνατο νά παραγουν ἕνα σύνολο πού νά οδηγήσει σέ μιά ἀντιπαράθεση, σέ μιά κεντρικὴ ἐξουσία.

Στὴ σφαγὴ τοῦ Δήλεσι, ὅπου καταφαίνεται ἡ ἀδυναμία συμβιβασμοῦ ἀρχουσας καί μὴ ἀρχουσας τάξεως, ὁ Μεγαλέξανδρος

σκοτώνει τοὺς λόρδους αἰχμάλωτους. Ἀπὸ μιά ἀποψη εἶναι μιά παραβολὴ στήν ἀδυναμία πραγμάτωσης τοῦ συμβιβασμοῦ, στήν ἀδυναμία πραγμάτωσης κάποιου «Εὐρωκομμουνισμοῦ». Στὴν περίπτωση Μόρο ἀποδείχτηκε πῶς ὑπάρχουν πολλές ὁπτικὲς περιέργειες στήν ὑπόθεση. Ἀλλά καί στήν ὑπόθεση Χομεϊνί μέ τοὺς ὁμήρους... Ὅλα θυμίζουν τὴ σφαγὴ τοῦ Δήλεσι.

Ἡ ἐμπειρία μου μέ τοὺς ἐρασιτέχνες ἡθοποιούς ἦταν πολὺ καλὴ. Χωρὶς αὐτούς τοὺς κομπάρσους νομίζω ὅτι ἡ ταινία θά ἦταν ἀσήμαντη. Ἡ ψυχικὴ τους συμμετοχὴ καί ὁ τρόπος πού δούλεψαν ἦταν κάτι παραπάνω ἀπὸ ἐκπληξη.

Γιὰ τό Φεστιβάλ τῆς Βενετίας καί τήν εἰκόνα τοῦ μέλλοντος στόν κινηματογράφο, λοιπόν, πρέπει νά ξέρετε ὅτι ὑπάρχει μιά πλήρης ἀποτυχία τοῦ Ἀντονιόνι πού χρησιμοποίησε ἐξ ὀλοκλήρου ἠλεκτρονικά μέσα, σέ τέτοιο βαθμὸ πού δήλωσε ὅτι ἐπιστρέφει στόν κινηματογράφο. Ἀδύνατο νά δώσει τό βίντεο τό σωστό χρῶμα εἰκόνας τοῦ κινηματογράφου. Δέν ξέρω τί θά γίνει αὐριο! Γιὰ μένα δέν χάθηκε ὁ κινηματογράφος, ἐξακολουθεῖ νά ἔχει τήν ἐλξη πού εἶχε, ὅμως, ἐπιμένω σ' ἕναν κινηματογράφο πού εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπὸ σκοπιμότητες. Ἡ σκοπιμότητα τοῦ διώρου, τοῦ συντομοῦ πλάνου γιὰ νά μὴν κουραστεῖ ὁ θεατὴς καί ὅποιες ἄλλες πού φτιάχνουν τό βόλεμα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου ἔρχονται σέ ἀντίθεση μέ τίς ταινίες μου. Τό γεγονός ὅτι παρ' ὅλα αὐτά οἱ ταινίες μου κάνουν εἰσιτήρια, τό θεωρῶ πολὺ σημαντικόν. Σημαίνει ὅτι ἀρκετοὶ ἄνθρωποι στό βάθος τους αἰσθάνονται ὅτι οἱ ἐπιλογές πού ἔχουν κάνει δέν εἶναι σωστές: ἡ ἐπιλογὴ τῆς τηλεόρασης, τοῦ εὐκολοῦ κινηματογράφου.

Ὁ τρόπος ζωῆς ὁ σημερινός, ἡ κούραση, τό ἄγχος, κάνει τοὺς ἀνθρώπους νά κυνηγοῦνται ἀντὶ νά κυνηγοῦν καί εἶναι δύσκολο νά ἔχουν τήν ἀνεση τοῦ τετράωρου

καί νά εἶναι ψυχικὰ διαθέσιμοι. Κι ἂν αὐτό μποροῦν νά τό κάνουν κάποιοι, δέν μποροῦν νά τό κάνουν ὅλοι καί μάλιστα ἡ ἐργατικὴ τάξη, οἱ ἄνθρωποι πού ἐργάζονται σκληρὰ ὅλη τὴ μέρα. Ὡστόσο, ἐγὼ ἀπῶθῶ κι αὐτὴ τὴ σκοπιμότητα, δέν πιστεύω ὅτι πρέπει νά ὑποτάξω τὴ δουλειά μου σέ τίποτα.

Ἡ πρόταση πού ἐγγράφεται στήν ταινία μπορεῖ νά κερδίσει περισσότερους αὐριο καί μεθαῦριο δταν οἱ ἄνθρωποι θά ἔχουν καταλάβει ὅτι τό νά ἀσφυκτιοῦν μέσα στήν εὐκολία εἶναι πολὺ πῶς θανάσιμο ἀπὸ τό νά ἀσφυκτιοῦν μέσα στὴ δύσκολία.

Ξαφνιάζομαι μερικές φορές γιατί εἶναι πολὺ δύσκολες οἱ ταινίες μου καί ἄργες, βαρετές καί λέω «πῶς κάθονται καί τοὺς ἀρέσει;» Ὁ «Θίασος» στήν Ἰαπωνία ἦρθε πέμπτη ταινία σέ εἰσιτήρια. Ἀναλογίζομαι γιατί τόσες χιλιάδες Ἰάπωνες πῆγαν καί εἶδαν τόν «Θίασο».

Στό Φεστιβάλ Βενετίας ἐκεῖνο πού φάνηκε εἶναι ὅτι δέν ὑπῆρχαν ταινίες, ὅτι ἡ γενικότερη κρίση ἀντανακλάται καί στό χώρο τοῦ κινηματογράφου. Ἐδῶ καί μερικά χρόνια δέν ὑπάρχει τίποτα τό καινούργιο σάν γλώσσα καί σάν πρόταση. Κάπου, μοιάζουν ὅλοι νά λέν τὰ ἴδια πράγματα. Ὑπάρχει, ἀπὸ τήν ἄλλη, ἡ ἐπιστροφή τοῦ ἐμπορικοῦ κινηματογράφου, δηλαδή ἡ φτηνὴ διασκέδαση πού ξανακερδίζει ἔδαφος. Πιστεύω ὅτι εἶναι παροδικόν τό φαινόμενον. Ἡ ἱστορία αὐτὴ κάνοντας τόν κύκλο τῆς θά σταματήσει ὥσπου νά ἐρθεῖ τό καινούριο.

Ἡ ἐποχὴ πού περνᾶμε, ὅπως τὴ χαρακτήρισε καί ὁ Μοράβια (τό ἔλεγα κι ἐγὼ) εἶναι ἐλλειμματικὴ σέ σχέση μέ τήν κλασικὴ ἐποχὴ, δηλαδή ἐποχὴ ἐγκυκλοπαιδῶν, βιογραφῶν, ἀναμνησμάτων αὐτῶν πού κάποτε ἦταν οἱ ἀνακαλύψεις. Κι ὅλα αὐτά περιμένοντας μιά ἄλλη περίοδο πού θά εἶναι ἡ ἐποχὴ τῶν καινούριων προτάσεων καί πού θά ἐρθεῖ γιατί τὴν θέλουμε ὅλοι...

Θόδωρος Ἀγγελόπουλος

ΟΛΛΙΒΙΕ — ΛΑΝΤΑΟΥ

Η G.P.U. ΣΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ

Ἡ σταλινικὴ ἀντεπανάσταση στὸν ἰσπανικὸ ἐμφύλιο

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ
Κιάφας 3 Τηλ. 36.39.980

ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΙΑ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΡΓΩΝ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΠΑΛΙΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΟ
ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΙΑ
ΕΒΔΟΜΗΡΙΑ

8 ΣΤΕΦΑΝΟΣ 79 78 (ΑΡΧ.30) ΕΚΔΟΤΗΣ: Κ. ΣΠΑΝΙΩ

ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΙΑ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΣΠΑΝΙΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
& ΛΟΙΠΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ 7-ΤΗΛ. 36 14 332 - 36 23 917
ΑΘΗΝΑ 11431

Ο φίλος και συνεργάτης μας Γιώργος Ίωάννου τραυματίστηκε σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα και η ανάκαυφισή μας ήταν μεγάλη όταν μάθαμε πώς δεν διατρέχει πιά κίνδυνο.

Με την ευκαιρία της δημοσίευσης τούτου του κειμένου, του εύχόμαστε γρήγορη ανάρρωση και του λέμε πώς τον περιμένουμε ξανά κοντά μας...

Τό Κοινό τῶν Θεσσαλονικέων καί τά κοινά

Μοῦ ἀρέσει νά συλλογιέμαι τή Θεσσαλονίκη, νά περιτριγυρῶ τό θέμα της, πού δέν εἶναι, βέβαια, γιά μᾶς, ἄλλο ἀπό τή σύγχρονη, τήν τωρινή μορφή της καί ζωή της, τήν ὁποία προσπαθῶ κι ἐγώ, ὅπως καί ἄλλοι, νά ἐξηγήσουμε, νά δείξουμε στούς νεώτερους καί τούς παντοδαπούς, μᾶ προπαντός νά καταλάβουμε, ὅσο εἶναι καιρός, ἐμεῖς οἱ ἱδιοί, τό πῶς καί τό γιατί τῶν ἀνθρώπων της, πράγμα πού, πολύ φοβοῦμαι, μᾶς ξεγλυστράει διαρκῶς μέσα ἀπό τά χέρια - καί παρατηροῦμε νά ἀπομένουν σ' αὐτά ἱστορίες διάφορες ὥσάν γραβοῦρες παλιές καί ἄλλες ἀρκετά πρόσφατες καί ἰδιαίτερα ἐντυπωσιακές ἴσως ἴσως, μιά καί τά πράγματα πού εἶδαμε μέ τά μάτια μας καί πλάσαμε μέ τό μυαλό μας ἦταν σημαντικά καί μᾶλλον τρομερά γιά τή μοίρα μας, κάνουν ἐντύπωση, ξυπνοῦν ζωηρό τό ἐνδιαφέρον, τή νοσταλγία συχνά, μᾶ ἀκόμα κι ἐμεῖς πού γινόμεστε κάποτε ἡ αἰτία γι' αὐτές, τίς νοσταλγικές ἀνακυκλήσεις, πιστεύουμε πῶς τίποτε πιο ἐνδιαφέρον καί μεθυστικό ἀπό τό παρόν δέν ὑπάρχει ἀλλά καί τίποτε πιο ἁπλοῦστο. Γιά νά συλλάβουμε αὐτό τό παρόν, τήν οὐσία δηλαδή τῆς ζωῆς μας, ἀνεβαίνουμε καί κατεβαίνουμε σέ γῆ καί οὐρανό, περιοριζόμεστε σέ ὅσο πιο μικρό γίνεται τόπο, πού ὅμως ξέρομε ἀπό τούς ἄλλους καλύτερα, σηκώνουμε πέτρες καί ἀνακατώνουμε χώματα, κοιτάζουμε ἀπόλες τίς γωνίες, δοκιμάζουμε πράγματα πού δέν δοκιμάζονται κανονικά, παθιαζόμεστε, μετέχουμε τελικά τοῦ σώματος καί τοῦ αἵματος καί ψελίζουμε μερικά ἀπό ὅσα μᾶς συμβαίνουν. Τό βέβαιο εἶναι πῶς δέν ἔχουμε εἰσχωρήσει καί πολύ πέρα ἀπό τό φαινόμενο. Ἄν βροῦμε ἐδῶ τό κλειδί ἢ ἔστω καί τήν κλειδαρότρυπα, θά ἔχουμε βρεῖ κάτι πού νά ταιριάζει καί γιά πολλά ἄλλα.

Μέ ὅλα αὐτά, θέλω νά ξαναδῶσω μερικές ἐξηγήσεις. Βλέπω ἀρκετούς νά σταματοῦν στό γραφικό καί νοσταλγικό μέρος τῶν λεγομένων μου, θαρρώντας πῶς πάει, φτάσαμε κιόλας σ' αὐτό πού εἴχαμε νά ποῦμε καί εἶναι ἐπομένως καιρός νά σταθμεύσουμε, ἐνῶ ἐγώ βρίσκομαι διαρκῶς σέ κύκλωση, κυκλώνω ἢ νομίζω διαρκῶς ὅτι κυκλώνω τήν ἐποχή μας, στό δικό μας τόπο βέβαια, στούς ἀνθρώπους τῆς πόλης μας βέβαια, προσπαθώντας νά ἐκπορθήσω αὐτούς τούς λεγόμενους πνευματικούς, πού θέλω νά τούς φαντάζομαι στό ἐπίκεντρο, στήν ἀκρόπολη αὐτοῦ τοῦ χώρου πού διαρκῶς κυκλώνω, συνεσφιγμένους καί ἀγριαυπούς, νά μοῦ πετᾶνε ξύλα καί πέτρες καί ἐνίοτε ζεματιστά ὑγρά, γιατί κανένας ἀνθρώπος ἐσωτερικός δέν ἐπιθυμεῖ νά ἐκπολιορθεῖ ἀπό ἄλλον καί μάλιστα ὁμότεχνό του, νά ἄλωθοῦν καί νά ἐκτεθοῦν σέ κοινή θέα τά φτηνά ἢ ἀκριβά πνευματικά μυστικά του καί νά γίνε ἐξηγήσιμη ἡ περιώνυμη ἰδιοτυπία του. Μά ἐγώ τώρα σ' αὐτό εἶμαι ταγμένος, δέν μπορῶ νά κάνω ἄλλῳ καί ὀλοένα προσπαθῶ νά ἐξηγήσω αὐτή τή σαλονικιώτικη ἰδιοτυπία, τή σημερινή βέβαια, τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων της, πού πρέπει κανονικά νά ἀντικατοπτρίζεται στά ἔργα τους καί στά καμώματά τους. Καί προσπαθώντας αὐτό, ἀρχίζω ἀπό τόν ἐξωτερικό περίβολο καί καταπατῶ ἴσως πολύν ἄλλο χώρο, γιά νά μπερῶ νά προσεγγίσω στούς πνευματικούς δημιουργούς καί ἴσως ἴσως στόν ἐαυτοῦ μου. Μέ τό θέμα αὐτό νοιώθω ἀρκετά παραμέσα ἀπό τόν ἐξωτερικό αὐτό περίβολο, ὅπου βέβαια τά πράγματα εἶναι πιο ἀφώτιστα καί θέλουν περισσότερες κουβέντες γιά νά δοθοῦνε.

Ανάμεσα, λοιπόν, σ' αὐτά πού ἀνέκαθεν παρατηρῶ, καί παρατηροῦμε στίς συγκινήσεις νομίζω ὅλοι μας, εἶναι ἡ ἀπουσία σχεδόν τῶν Θεσσαλονικέων ἀπό τά κοινά, ἀπό τήν πολιτική κοινότητα τῆς χώρας. Καί ὅταν λέγω ἀπουσία καταλαβαίνει ὁ καθεῖς τί θέλω νά πῶ.

Δέν ἐννοῶ, βέβαια, ὀλοσχερή, ἀκόμα καί τυπική ἀπουσία, γιατί τέτοια δέν ὑπάρχει, μᾶ ἐννοῶ πολιτικές προσωπικότητες ἢ ἔστω κύκλους, πού ἡ γνώμη τους καί οἱ ἐνέργειές τους νά βαραίνουν καί νά ἐπηρεάζουν τήν πολιτική ζωή τῆς χώρας. Σ' αὐτή τή διαπίστωση, θαρρῶ δέν μπορεῖ νά ἔχει κανεῖς ἀντίρρηση. Οὔτε τώρα, ἀλλά οὔτε καί ἀπό τήν ἀπελευθέρωση ὡς ἐδῶ, ἔχει ἀναδείξει ἡ πόλη μας πολιτικές προσωπικότητες σπουδαῖες ἢ ὁμάδες πολιτικά ζωηρές, πρωτότυπες καί δυνατές, πού θά μπορούσαν ἐκτός τῶν ἄλλων, νά δημιουργήσουν καί μιά παράδοση, μιά πολιτική σχολή, ἡ ὁποία θά μπορούσε νά παρατεθεῖ στήν πολιτική σχολή τῆς Πάτρας, τῆς Κρήτης, τῶν Ἰονίων νησιῶν ἀκόμα καί τοῦ Ἀνατολικοῦ Αἰγαίου. Ξέρω νομίζω, τί μπορεῖ νά τριγυρίζει στό μυαλό ὁρισμένων, πού ἀκοῦνε αὐτά. Ὅχι μόνο ἡ Θεσσαλονίκη, μᾶ ὀλόκληρος ὁ βόρειος χώρος δέν ἔχει καταφέρει κάτι τέτοιο, μέ τά δικά του φτερά τουλάχιστο. Ἄν καί πολλά θά εἶχε νά πεῖ κανεῖς ἐδῶ, νά μοῦ ἐπιτρέψετε νά μὴν ἀσχοληθῶ ἰδιαίτερα παρά μόνον μέ τήν ἀνέκαθεν μεγάλη κοινωνία τῆς Θεσσαλονίκης, γιατί ἐδῶ εἶναι πού συμβαίνουν τά ἀνεξήγητα πράγματα.

Ὑπῆρχε, ἴσως, ἐποχή πού μπορούσαν νά βρεθοῦν ἀρκετές δικαιολογίες γι' αὐτό τό φαινόμενο τῆς πολιτικῆς ἀτονίας. Ἀλλά τώρα, πενήντα τόσα χρόνια μετά τήν προσφυγική συρροή, πενήντα τρία μετά τήν ἱδρυση τοῦ Πανεπιστημίου μας καί προπαντός πενήντα χρόνια ἀπό τή δημιουργία τῆς Νομικῆς Σχολῆς*, ἀπόπου βέβαια προέρχονται κατὰ κανόνα οἱ πολιτικοί σ' ὅλες τίς χώρες, τί πρέπει πιά νά υποθέσουμε, τί νά βάλουμε μέ τό νοῦ μας, γιατί κάτι πρέπει νά υποθέσουμε, νά ἀσχοληθοῦμε ὅπως ὅποτε μέ τό θέμα, δέν μπορούμε αἰωνίως νά τό παραμερίζουμε ὡς δυσάρεστο καί νά παραδίδῶμαστε στούς ψυχικά τονητικούς μύθους, πού κι αὐτοί βέβαια εἶναι ἀπαραίτητοι ἐφόσον ἀπορρέουν ἀπό πραγματικές καταστάσεις.

Ἡ Θεσσαλονίκη ὑπῆρξε ἡ πιο μεγάλη πολιτεία τῆς Βαλκανικῆς — μέ ἐξαίρεση τήν Κωνσταντινούπολη — ἐπὶ πολλούς, ἐπὶ δεκάδες, αἰῶνες. Ἡ ἱστορία της, οἱ καμπύλες τῆς ἱστορίας της, ταυτίζονται μέ τούς δείκτες τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντίου ἀκριβῶς - ἀπό τίς παραμονές τοῦ βυζαντινοῦ κόσμου ὡς τήν πτώση. Ποτέ της ἡ πολιτεία αὐτή δέν εἶχε διαφορετική ἱστορική μοίρα ἀπό τήν καρδιά τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Ἡ Θεσσαλονίκη, οἱ ἀνθρωποὶ της, ἡ κοινωνία της, συνδημιούργησε τόν βυζαντινόν πολιτισμό καί τό βυζαντινόν πνεῦμα. Καί ἡ Θεσσαλονίκη ἀποτελεῖ γιά μᾶς σήμερα τό πρῶτο σκαλοπάτι γιά ἐκεῖ πού, θέλουμε δέν θέλουμε, κοροϊδεύουμε ἐμεῖς οἱ ἔξυπνοι ἢ ὄχι, τείνει ἡ ψυχὴ τοῦ ἑλληνισμοῦ ἀπαρέγκλιτα, πρὸς τήν καρδιά τῆς μόντης κρατικῆς μορφῆς πού μᾶς παραδόθηκε καί τήν ἔχουμε ἀπό τά χέρια μας χάσει. Ἀλλά, ἄς ἀφήσω στή σκιαγραφία αὐτὴ τὰ παλαιὰ κλέη. Ἐκεῖνο πού θέλω νά πῶ εἶναι ὅτι μέ τήν ἀπελευθέρωση τοῦ Δώδεκα ἑσωματώθηκε στόν κορμό τῆς Ἑλλάδας ἕνας πληθυσμός - ὁ ἑλληνικός πληθυσμός ἐννοῶ - πού ὅσο κι ἂν ἦταν ξεπεσμένοι, δέν ἦταν καθόλου ἀπείροος τῶν μεγάλων κοινωνικῶν προβλημάτων, τῶν πολιτικῶν ἀλλαγῶν, τῆς πείρας τῆς ἀναπτυγμένης κοινωνικῆς ζωῆς. Μὴν ξεχνᾶμε ὅτι ἀπὸ τίς ἀρχές τοῦ αἰῶνα ἡ Θεσσαλονίκη εἶχε γίνε τό θέατρο τῆς Νεοτουρκικῆς Ἐπανάστασης, ἡ ὁποία προσπάθησε, ἔστω καί ἀπὸ ὑπολογισμό, καί τούς Ἕλληνες τῆς Τουρκίας νά περιλάβει. Ἐπαναστάσεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους δέν προπαρσκευάζονται σέ ἀσήμαντα μέρη, ἀλλά μέσα στήν καρδιά τῆς χώρας. Καί ὅμως, ἀπὸ τήν ἀπελευθέρωσή του κι ἐδῶθε ὁ τόπος αὐτός βουλιάζει σέ μιά πολιτική ἀσημαντότητα. Δέν λέω γιά τόν πολὺ κόσμο, θά πῶ καί γι' αὐτόν, ἀλλά μιλῶ γιά πολιτικές προσωπικότητες, πολιτικούς κύκλους, ὅπου νά προσελκύουν κάθε τόσο τήν προσοχή. Ἀντίθετα, οἱ ἄλλες ἐθνότητες πού κατὰ ἱστορική συγκρίση βρέθηκαν στή Θεσσαλονίκη, ἔδωσαν πολιτικές προσωπικότητες πού κατὰ μέγεθος, ὅπως τόν Κεμάλ, ὅπως τόν Ναζίμ Χικμέτ — πού εἶναι νομίζω ἐξίσου σημαντικὸς καί ὡς πολιτικός — ὅπως ἀκόμα τόν Μπενά-

* Τό κείμενο αὐτό διαβάστηκε στό Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης τόν Μάιο τοῦ 1979 κατά τόν ἑορτασμό τῶν πενήντα χρόνων ἀπὸ τήν ἱδρυση τῆς ἐκεῖ Νομικῆς σχολῆς.

ρόγια. Οί έντόπιοι Έλληνες, όμως, όχι, σχεδόν τίποτε. Έβγαζαν, βέβαια, τούς βουλευτές τους, τούς δημάρχους τους, αναδείκνυναν, κατά παραχώρηση, και κανέναν ύπουργό, παρακατιανού συνήθως ύπουργείου και τόσο μόνο. Ή αλήθεια είναι ότι στη Σαλονίκη δέν μπορούμε να μιλάμε και πολύ για έντόπιους, γιατί από καιρούς, από τό 1914, άρχισαν να συρρέουν, να διοχετεύονται μάλλον, οί πρόσφυγες - όχι μόνο από την Τουρκία, αλλά και από τίς γειτονικές βαλκανικές χώρες, οί όποτες ήθελαν να ξεκαθαρίσουν μαζί μας μιά για πάντα τούς λογαριασμούς. Και όπως ξέρουμε, ή συρροή αυτή πήγε *crescendo* ως τό 1922 και τό 1924. Οί προσφυγικοί αύτοί πληθυσμοί δέν ήταν μόνο άγροτικοί και άτριφτοι, προέρχονταν και από μεγάλες άστικές περιοχές, Σμύρνη, Τραπεζούνα, Άδριανούπολη, Κωνσταντινούπολη, όπου ή πολιτική ήταν μιά αναγκαία καθημερινή πράξη. Άλλά, ως ύποθέσουμε πώς οί άνθρωποι αύτοί ήταν παραζαλισμένοι, όπως και ήταν άλλωστε, και δέν είχαν την άνεση, τή διάθεση και τόν τρόπο να άσχοληθούν με τά κοινά, να αναδείξουν τό ταλέντο τους. Γι' αυτό, ως τήν ίδρυση τής Νομικής, μάλλον ως τίς παραμονές του πολέμου, πού άρχισαν να έχουν κάποια ήλικία οί πρώτοι πυχιούχοι, και τώρα πού τό λέω, τό μεταθέτω άμέσως μετά τόν πόλεμο, γιατί τότε ήταν ή μεταξική δικτατορία, μιλώντας για άπέχοντες Θεσσαλονικιούς ως έννοούμε κυρίως τούς έντόπιους μιά και αύτοί βρίσκονται σέ θέση να παρυσιάσουν πολιτική δράση. Δέν πρέπει να ξεχνούμε ότι προτού ιδρυθεί στη Θεσσαλονίκη πανεπιστήμιο, πολλοί εύκατάστατοι βορειοελλαδίτες έστελναν για σπουδές τά παιδιά τους στην Άθήνα ή στο έξωτερικό. Τό ίδιο έκαμναν και αρκετοί από τούς πρόσφυγες, όταν βρίσκονταν ακόμα στα μέρη τους.

Άλλά για να μή μακρηγορούμε, ό, τι έγινε με τούς έντόπιους, έγινε και με τούς έδω πρόσφυγες. Ούτε δυνατές πολιτικές φυσιογνωμίες, ούτε πολιτικούς κύκλους, ούτε παράδοση, ούτε σχολή, ούτε πρακτικές έστω, πολιτικές θεωρίες, ούτε τίποτε τό πολιτικά σημαντικό. Μόνο πράγματα ρουτίνας, μίζερα ακόμα και στην άσημαντότητά τους.

Ομως στο ίδιο διάστημα, σέ άλλους, μή πολιτικούς τομείς ή Θεσσαλονίκη έχει κατορθώσει να δημιουργήσει κάτι, επιβάλλοντας τήν παρουσία της, ακόμα και τή σφραγίδα της, γενικότερα. Ή ιδιότυπη λογοτεχνία της, ή φερόμενη με τό όνομα «Λογοτεχνική Σχολή Θεσσαλονίκης», αποτελεί μαζί με τήν άνανεωτική λογοτεχνική κίνηση τής Γενιάς του Τριάντα, πού είναι βέβαια ύπόθεση του αθηναϊκού κλίματος, τό δεύτερο σέ σημασία και έπίδραση κίνημα των Έλληνικών Γραμμάτων μέσα στις τελευταίες πέντε δεκαετίες. Άλλά πέρα από τήν όποια ιστορική σημασία της και έπίδρασή της ή Λογοτεχνική Σχολή Θεσσαλονίκης — έτσι θέλω να τήν ονομάζω κι εγώ, παρά τίς άκατανόητες και μάλλον άνόητες άντιρρήσεις πού άνανεώνονται κάθε τόσο αυτομάτως, ιδίως από περιέργους γηγενείς — άποτελεί, λέγω, τήν πιό γνήσια ως τώρα, τήν πιό άυθεντική έκφραση του πνευματικού και ιστορικού χώρου μας — έξω ζωηρότατες επιφυλάξεις για τό αν κατόρθωσε να φτάσει και να δει έστω και κατ' έλάχιστο στο παρόν — και όλα, τά όσα μπόρεσε, τά κατόρθωσε γιατί ή πνευματική δημιουργία γίνεται, όταν γίνεται, από ανθρώπους λίγο-πολύ άξιους για τή λειτουργία αυτή, πού διαθέτουν και ταλέντο και μόρφωση και βιώματα και πού ώσαν να καλούνται από μόνοι τους, βαδίζουν καθώς οί ύπνωτισμένοι στον προορισμό τους, όπως έπρεπε να καλούνται και να βαδίζουν και οί άσכולούμενοι με τήν πολιτική, προκειμένου να εκφράζουν γνήσια τό κοινό τους και όχι να διορίζονται και να τοποθετούνται ξαφνικά σ' ένα κοινό, πού άδιαφορεί, πιά σχεδόν τελείως. Ή Λογοτεχνική Σχολή Θεσσαλονίκης, πού παρεμπιπτόντως λέγω — όλα όσα μάς ενδιαφέρουν, «παρεμπιπτόντως» τά λέμε — δέν έχει διερευνηθεί όσο τής πρέπει, είναι, παρά τίς ατέλειές της και τίς φοβερές πιά ρυτίδες της, τό παράδειγμα για τό τί θα μπορούσε να σημαίνει για τά ελληνικά πράγματα ή ανάπτυξη ενός πολιτικού φυτωρίου, βγαλμένου μέσα από τήν ιστορική παράδοση αλλά και τίς άρχές τής κοινωνίας τής Θεσσαλονίκης, γιά τόν δλο προσανατολισμό τής χώρας. Είναι γεγονός, άλλωστε, ότι ή πολιτική σκέψη, έγνοια και άντίληψη των πολιτικών έκφραστών τής Άθήνας, συχνά δέν μάς καλύπτει ούτε και μάς εκπράζει.

Είναι περιττό, θαρρώ, να αναπτύξω ότι με τούς όρους «πολιτικοί κύκλοι», «πολιτικό φυτώριο», «πολιτική σχολή» δέν έννοώ καμιά κίνηση με τοπικιστικούς μόνο όρίζοντες, ούτε άλλωστε ή Λογοτεχνική Σχολή Θεσσαλονίκης είναι κάτι τέτοιο, ούτε έννοώ κανένα κόμμα βορειοελλαδικό, μά έννοώ μιά έπίμονη, συνεπή προσπάθεια, μέσα σέ όλα, αν είναι δυνατό, τά κόμματα, από τούς άξιους με πολιτικό ταλέντο ανθρώπους και του δικού μας χώρου, πού θα άναμειγνύονται με πείσμα στα κοινά, προσπαθώντας να εκπράσουν στην πολιτική και τό πνεύμα αυτής τής πολιτείας, τής Βόρειας

Έλλάδας γενικότερα, πού είναι στα σύγoura αρκετά άλλο, καθώς άπορρέει από διαφορετικές ιστορικές και κοινωνικές διαδικασίες.

Θέλω να πιστεύω — κι αυτό, άλλωστε, είναι κοντά στο νοϋ — πώς ύπάρχουν αρκετά πολιτικά ταλέντα και στο χώρο μας — δέν θεωρώ βέβαια ως αυτόνητά τό έντελώς έξαιρετικά — τά όποια, όμως, ταλέντα κατατρίβονται με τήν πολιτικολογία περισσότερο παρά με τή δράση, για να τραπούν στη συνέχεια σέ άσכולίες άλλες, περισσότερο άποδοτικές. Και όμως, χωρίς αυτή τή βασική έμπέδωση και διακλάδωση δέν πρόκειται να δημιουργηθεί έντόπιο κλίμα πολιτικό, βόρεια ελληνική πολιτική άποψη, ούτε και να ξεπηδήσουν κάποτε οί έξαιρετικές ήγετικές φυσιογνωμίες, οί άληθινά χαρισματικές, και όχι καμωμένες από τίς εύνοιες και τή διαφήμιση του Τύπου. Οί λόγοι, πού οί περισσότεροι, ίκανοί περί τά πολιτικά, από τούς δικούς μας έννοούν να απέχουν από τήν πολιτική πράξη είναι διάφοροι, όλοι τους όμως έχουν ως κοινό παρονομαστή τόν σκεπτικισμό, τήν άπαισιοδοξία και τήν άπογοήτευση για τό άποτέλεσμα μιάς τέτοιας προσπάθειας.

Μέ λίγα λόγια, πιστεύω, πώς αν κατέβουν με δικές τους ανεξάρτητες όμάδες, ό έντόπιος πληθυσμός δέν θα τούς προτιμήσει, κι αν πάλι άναμειχτούν σέ κόμματα, θα πρέπει να προσκυνήσουν πολλά και διάφορα πρόσωπα του πρωτευουσίου κινήματος, πού κατά βάθος δέν έκτιμάνε, να άντιμετωπίσουν τρικλοποδιές και συνωμοσίες, κι αν κατορθώσουν να χρισθούν, να θεθούν κάτω από έντολές τοποτηρητών άνάξλων, κοσμημένων με άλλα, συνήθως, και όχι πολιτικά προσόντα, ξένων συχνά προς τόν τόπο μας, κι ακόμα, να διαγκωνιστούν μέσα στους συνδυασμούς, με άστεία πρόσωπα, των αυτών άρχων δήθεν, για να δούν τελικά αυτά και όχι αύτοί να θριαμβεύουν, να άμειβεται ό τσαρλατανισμός, τό καταγκιοζιλίκι, ή άσυνέπεια, ή εκ των άνω έπίνευση και φυσικά, όχι ή σοβαρότητα, ό ρεαλισμός και ή σύμφωνη με τίς γενικές αλλά και τίς προσωπικές άρχές άντιμετώπιση των θεμάτων. Άλλά κι αν εκλεγούν — όπως και εκλέγονται καμιά φορά και χάποιιοί άξιοι - τί πρόκειται — σου λεί — να καταφέρουν; Θα χαθούν μέσα στη χλαπαταγή και τόν φαβορισμό ή θα γίνουν κι αύτοί όμοιοι και θα σβήσουν.

Τά πράγματα, βέβαια, δέν είναι άκριβώς έτσι, αλλά όχι και πολύ διαφορετικά. Νομίζω πώς τό κακό ξεκινάει κυρίως από τόν κόσμο μας - αυτόν άλλωστε έχουμε περισσότερο στο χέρι. Ό βορειοελλαδικός λαός και ιδίως ή πλέμπα τής Θεσσαλονίκης, στην όποια έχω τήν τιμή να άνήκω, είναι πολύ άπασχολημένη ακόμα με τόν έαυτό της, τίς μέριμνες του καθημερινού βίου της, τήν πεποίθηση πώς ή πολιτική είναι ένα ξεκομμένο πράγμα, πού διεξάγεται κάπου στην πρωτεύουσα και πού οί αποφάσεις του ποτέ δέν φτάνουν ίσαμε τό σπίτι. Μιλώ, φυσικά, για τούς μεγαλύτερους - όχι πάντως μόνο για τούς γέρους. «Αν δέν δουλέψεις, λένε, κανέναν από αυτούς δέν θα σέ δώσει να φας». Ή προσφυγιά, ή ψυχολογία του ξεριζωμού, ό άγώνας για τό ψωμί και ιδίως για τή στέγη — αυτήν πού τόσο κινδύνεψε πάλι από τίς ιδιοτροπίες του φλοιού τής γής μας — ή κρατική έγκατάλειψη, ό κατά παράδοση άποκλεισμός από τά κοινά — ακόμα και τά προοδευτικά κόμματα προτιμούν να προβάλλουν — και όχι, μόνο στην Σαλονίκη — τούς διακεκριμένους άστούς πού προσχωρούν σ' αυτά — όλα αυτά και πολλά άσφαλώς ακόμα έχουν σκορπίσει αυτή τήν άπαισιοδοξία κι αυτή τήν κούραση, με άποτέλεσμα να ύπάρχει πολλή διάθεση για πολιτικολογία, άρνητική, γκρινιάρικη, μηδενιστική κατά προτίμηση, μεγάλη λατρεία για τίς πολιτικές έλευθερίες και τή δημοκρατικότητα — κι αυτό τό τονίζω μήπως και βρεθεί κανένας άνεπαρκής στο μυαλό και με παρεξηγήσει — μά όχι διάθεση για κάποια πολιτική άνάληψη, κάποια καταπόνηση για τά κοινά, μιά πίστη για τόν έπηρεασμό τους. Με άποτέλεσμα όταν έρχεται ή ώρα τής έκλογής, στην όποια βέβαια ό λαός με άπόλυτη προθυμία σπεύδει, να μόν είναι προετοιμασμένο τό έδαφος, να μόν έχουν έπισημανθεί και πάλι, οί νέοι οί καλύτεροι οί δικοί μας, οί έκφραστές μας, αλλά να άκολουθείται ή πεπατημένη στράτα και ή καθιερωμένη χειρονομία. «Τί έχεις Γιάννη, τί είχα πάντα». Μιά, δύο, τρεις φορές και οί ίκανοί νέοι άποσύρονται, παύουν να πολιτεύονται, αρκετά κουράστηκαν και ξεδενηχαν. Ήρθε ή ώρα να γίνουν κι αύτοί θεωρητικοί, μελετητές, άρθρογράφοι και έγκυροι φιλόσοφοι κάθε άνησυχίας γι' αυτόν τόν τόπο. «Όσο για τήν πολιτική είκόνα μας ανά τό Πανελλήνιο, αυτή πιά είναι από τίς πλέον άμυδρές και τόσο άνώδυνη, ώστε να μόν ένοχλεί και να μόν σχολιάζεται καθόλου ή σχεδόν καθόλου. Και λέγω τό «σχεδόν» γιατί δέν θέλω να μόν ύπαινιχνώ μερικές όμορφες και ζεστές παρουσίες, πού με ήρωισμό έπιμένουν τελευταία.

Τήν παθητικότητα αυτή τής πλειοψηφίας μπροστά στη συγκεκριμένη πολιτική δημοκρατική πράξη τής έκλογής τήν έχουν έπισημάνει, βέβαια, τά μεγάλα ιδίως κόμματα και τήν έκμεταλλεύονται κατά τά συμφέροντά τους, φερόμενα τό ίδιο άβασάνιστα σ' αυτό τό θέμα. Κι έτσι τά βλέπουμε σπάνια

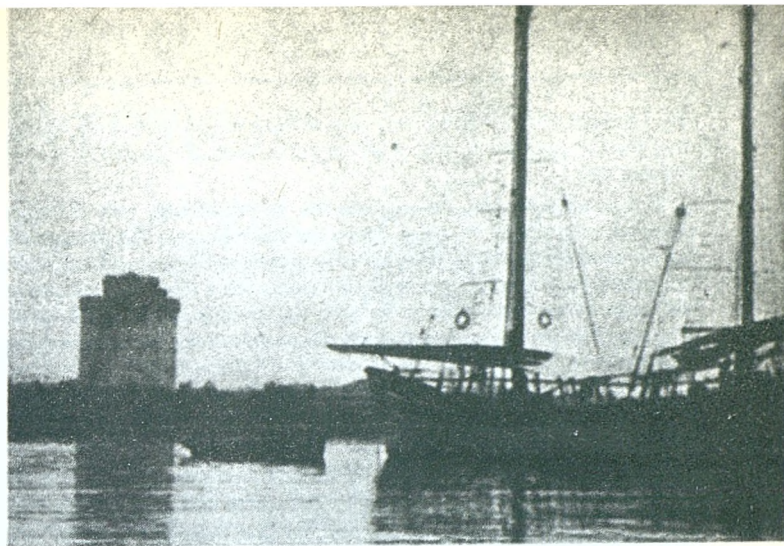
νά φροντίζουν για την αντιπροσωπευτική ποιότητα και συνήθως για να ταχτοποιήσουν διάφορα έσωκομματικά προβλήματα τους. Αρχίζει και φρίττει κανείς ακόμα από την έποχή της ανακήρυξης των συνδυασμών και φρίττει πολύ περισσότερο, όταν μυρίζεται προς τα πού στρέφονται οι πριμοδοτήσεις. Μας έχουν παρουσιάσει και δυστυχώς έχουμε ψηφίσει πολλές φορές — ακόμα κι εγώ πού μιλάω — ανθρώπους πού όχι μόνο δεν καταγονται από δω, αλλά ούτε κατοικοῦσαν ποτέ ἐδῶ μόνιμα. Θά ἔλεγε κάποιος' και είναι απαραίτητο αυτό; Και βέβαια είναι, γιατί έχουμε μεγάλα ιδιαίτερα προβλήματα και προπάντων τό πρόβλημα τοῦ πολιτικοῦ ζωντανέματος τοῦ τόπου, πού τά σίγουρα κόμματα θά 'πρεπε νά τό ἐνισχύουν. Και νά ἦταν βέβαια, αὐτοί οἱ διοριζόμενοι ἐνώπιόν μας κάτι τό ἐξαιρετικό, χαλάλι τους και τιμή μας, κατά γενικό κανόνα, ὅμως, είναι ἄτομα μέτρια — πολιτικῶς μέτρια — πού μόλις ἐκλεγοῦν, πέφτουν μέσα στή χράνη και ἐξαφανίζονται. Πάντως τήν ἔδρα μας τήν πήραν και τή φωνή μας μᾶς τή δέσμευσαν, ἀπό ὅποιαδήποτε παράταξη κι ἂν ξεπετιόταν αὐτή. Τό συνηθέστερο, ὅμως, φαινόμενο είναι οἱ διάφοροι ἐπὶ λυδοί, ἀπό αὐτούς πού τούς τράβηξε ἐδῶ κάποτε ὁ πλοῦτος τοῦ τόπου, ἡ ἐυκολία τῆς ἀγορᾶς, ἡ διοικητική μηχανή — ἄλλο σπυδαῖο και ἀναπόσπαστο θέμα — κι ἔτσι οἱ ἐπὶ λυδοί αὐτοί συνέλαβαν, ἀνάμεσα στά ἄλλα, νά γίνουν και βουλευτές και δήμαρχοί μας και πολιτικοί προστάτες μας. Γιατί όχι; τό πεδίο ἦταν ὁλότελα ἐλεύθερο και οἱ μπαρμπάδες στήν Ἀθήνα ὀλοπρόθυμοι για τό χρῆμα και τούς συνδυασμούς. Ἔτσι, μέ τή συνέργεια και τῆς λαϊκῆς παθητικότητας, ἔνα πλῆθος Μοραίτες, Κρητικοί, ακόμα και Θεσσαλοί — και λέω τό «ακόμα» γιατί αὐτοί ιστορικά δέν βρισκονται σέ πολύ διαφορετική ἀπό μᾶς μοίρα — μᾶς ἔχουν ἀντιπροσωπεύσει χρόνια τῶν χρόνων σέ βουλές και κυβερνήσεις. Ἀφῆνω πιά τή Δημαρχία πού εἶχε γίνει ἐνδιαίτημα ὅλων τῶν ἀπόστρατων και συνταξιούχων ἐπὶ λυδῶν. Δέν ἔχω τίποτα μέ τούς τόπους, οἱ τόποι ἔχουν μέ μᾶς. Οὔτε μέ τούς συγκεκριμένους ἀνθρώπους, αὐτοί μεπερδεύονται διαρκῶς στά πόδια μας. Καί ξαναλέω' νά ἀξίζε τόν κόπο, νά ἦταν κάτι τό ἐξαιρετικό, νά τούς παραδεχοῦμε και νά τούς τιμήσουμε. Νά ἀρθοῦμε πάνω ἀπό τά τοπικιστικά μας, ὅπως ἀσφαλῶς θά σπεύσουν νά μᾶς κατηγορήσουν. Ἀλλά ξέρι, ἄραγε, κανείς κάποιον ἀπό αὐτούς πού νά ἀναδείχτηκε μέ τή λάμψη τοῦ πνεύματός του, τήν γνώση τῶν θεμάτων, τήν κατάρτισή του; Καί ξέρι κανέναν Θεσσαλονικιό τῆς ἀράδας, πού νά ρίζωσε ὡς βουλευτῆς στό Μοριά ἢ στήν Κρήτη; Δέν ξέρομε βέβαια, και πολύ σωστά συμβαίνει ἔτσι. Ἔχουν οἱ ἄνθρωποι, ἐκεῖ, τήν πολιτική τους παράδοση, πού μπορεῖ νά ἔχει τοῦ κόσμου τά ἐλλειψήματα, ἀλλά πάντως τήν ἀνοχή αὐτή δέν τήν ἔχει. Ἀπό τήν παράδοση αὐτή ἐνθαρρύνονται οἱ καλύτεροι και παρουσιάζονται ἐνώπιόν τῶν ἐκλογέων, πού τούς γνωρίζουν ἀπό μικρούς. Τό φαινόμενο αὐτό παρατηρεῖται σέ τόση ἐκταση μόνον ἐδῶ και πολύ λιγότερο ἢ καθόλου στήν ὑπόλοιπη βόρεια Ἑλλάδα. Γι' αὐτό βλέπουμε τόν ὑπόλοιπο βορρά νά ἀναδεικνύει πολιτικούς ἀντιπροσώπους πολύ πιό γνήσιους και συχνά πολύ πιό σημαντικούς, ἀπό τήν ὑποτιθέμενη πρωτεύουσα τοῦ βορείου χώρου, τή Θεσσαλονίκη. Καί ἐδῶ, ἴσως, πρέπει νά κάνω μία παρένθεση γιατί οἱ λόγοι πού ἄπτονται, ἔστω και μέ γενικόττες πολιτικῶν καταστάσεων και συμπεριόντων μπορεῖ νά παρερμηνευτοῦν. Δέν ἔχω τίποτα οὔτε μέ τούς Μοραίτες, πού συχνά ἀναφέρω, οὔτε μέ τούς Κρητικούς, οὔτε μέ κανέναν ἄλλον ἀπό ἄλλοῦ. Οἱ καλύτεροι φίλοι μου Μοραίτες και Κρητικοί είναι. Καί αὐτοί εἶναι πού μ' ἔχουν παραδεχθεῖ περισσότερο. Καί ὅτε θεωρῶ Πελοποννήσιους ἢ Κρητικούς αὐτούς πού ἔχουν γεννηθεῖ και μεγαλώσει ἐδῶπέρα. Αὐτοί εἶναι Θεσσαλονικεῖς, ὅπως ὅλοι μας, ὅπως ἐμεῖς οἱ προσφυγικῆς καταγωγῆς. Καί ἂν καμιά φορά μιλάω μέσα στό ἔργο μου κάπως πειραχτικά για τούς Μοραίτες ἢ και για τούς Κρητικούς, τό κάνω όχι ἀπό αἰσθήματα προσωπικά, ἀλλά γιατί θέλω νά ἐκφράσω τό πνεῦμα πού ἐπικράτει στίς ἰδιαιτέρως — τίς προσφυγικές — συγκινήσεις μας για λόγους τοῦ. Λοιπόν, μιλώντας, θεωρῶ Θεσσαλονικεῖς ὅλους τούς γεννημένους και μεγαλωμένους ἐδῶπέρα κι αὐτό κυρίως ἤθελα τώρα νά πῶ.

Νομίζω πῶς ἐκτός ἀπό τά κόμματα, και όχι μονάχα τά ἀστικά πού θεωροῦν τή Θεσσαλονίκη καλόβολο πολιτικό μπαχτσέ, για νά μεταφυτεύουν σ' αὐτόν τά διάφορα ἀγγούρια τους ἢ τά καχεκτικά μέ εὐνοούμενα φυτά τους, και νά ἔχουν πάντοτε τή χαρά νά τά βλέπουν — ὦ, τοῦ θαύματος! — τόσο νά προκοποῦν, είναι και ἡ διοικητική μηχανή, ὅπου στά βασικά γρανάξια τῆς είναι ἐπανδρωμένη ἀπό τίς γνωστές και μή ἐξαιρετέες περιφέρειες, πού προαναφέραμε, πού λυμαινόνται, είναι ἡ ἀλήθεια, ἀπό καταβολῆς κράτους ὅλη τήν ὑπόλοιπη χώρα. Ἐγώ, βέβαια, δέν εἶμαι τόσο τυφλωμένος, ὥστε νά ὑποστηρίζω και καμιά διοικητική ἐντοπιότητα — για ὄνομα Θεοῦ. Ἀπλῶς τό διαπιστώνω και βλέπω συνεχῶς ὅτι ἄλλοι είναι, πού κατά βάθος τό ὑποστηρίζουν ἀπόλυτα, και ἔχουν δημιουργήσει μία ἀδιάσπαστη ἀλυσίδα, ὅπου ὁ ἕνας τραβάει τόν ἄλλον. Αὐτοί είναι

οἱ ἄγριοι τοπικιστές και όχι στή θεωρία — εἶναι ἀρκετά ἔξυπνοι ὥστε νά τό καλύπτουν — ἀλλά στήν πράξη. Καί τό φαινόμενο αὐτό, τό κακό αὐτό, δέν θεραπεύεται μέ ἐξορκισμούς ἢ συμβουλές. Χρειάζεται παρόμοια ἀντίπραξη, διείσδυση και δική μας. Τώρα, πῶς αὐτό μπορεῖ νά γίνει, είναι ἄλλο θέμα. Εἶναι ἀνάγκη νά βοηθηθεῖ νά εἰσχωρήσει κι αὐτός ὁ τόπος, όχι για τοπικιστικές ὠφέλειες κι ἐμεῖς, ἀλλά, γιατί εἴμαστε κοιμιστές μῖς κάπως ἄλλης παράδοσης, ἀγρότερης και δικαιοτέρας μάλλον. Τά πράγματα είναι ἀλληλένδετα: Δέν θά λύσει τά βασικά προβλήματα του, δέν θά ἀναδείξει τήν προσωπικότητά του, δέν θά ἐπιβάλλει και τή δική του ἀποψη θεωρίας και πείρας αὐτός ἐδῶ ὁ τόπος, ἐάν δέν πάψει νά είναι μακριά όχι μόνο ἀπό τήν πολιτική ἐξουσία ἀλλά και τή διοίκηση. Ἡ διοίκηση ἔχει τό προτέρημα νά δικαιολογεῖ τήν παρουσία παντοῦ, νά ζυμώνει κατά βάθος τή χώρα, νά σβήνει ἀκριβῶς τίς τοπικικές διαφορές. Καί ὅλα αὐτά, ὅταν δέν ἀσκέται, βέβαια, μονόπλευρα. Θά ἔλεγε κανείς' μά δέν είναι ἔτσι τά πράγματα. Ὑπάρχουν ἀρκετοί Θεσσαλονικεῖς σέ δημόσιες θέσεις. Σύμφωνα. Καί ακόμα, ὁλότελα σύμφωνα και σέ τοῦτο δέν ὑπάρχει, βέβαια, κανένας συστηματικός παραμερισμός ἀπό μέρους τῆς ἐξουσίας, δέν γίνεται καμιά διάκριση. Naί, ἀλλά ἡ ἀπό τήν παράδοση δημιουργημένη κατάσταση, μαζί μέ τόν διαταγμένο, τήν κάποια ἀνορεξία τῶν Θεσσαλονικέων για τή μεγάλη καριέρα μέσα στή διοικητική μηχανή τῆς χώρας, κάνει ἀενάως τό θαῦμα τῆς. Ὑπάρχει μία χτυπητή ὁμοαναλογία, ἐντυπωσιακή σπανιότητα, τῶν ἀνθρώπων αὐτῆς τῆς περιοχῆς ἀπό τίς θέσεις - κλειδιά τοῦ κράτους. Πού είναι ἡ παρουσία μας στή διαμόρφωση τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς χώρας; Ξέρετε πολλούς ἀπό τή Θεσσαλονίκη, τή δεύτερη ἀπό τή πολιτεία τῆς Ἑλλάδας, πού νά κατέχουν ὑψηλές θέσεις μέσα στό διπλωματικό σῶμα; Ἡ μήπως τόσο δέν ὑπάρχουν κι ἐδῶ ἄνθρωποι μέ τά τυπικά και οὐσιαστικά προσόντα για μία τέτοια σταδιοδρομία; Ξέρετε πολλούς διευθυντές ὑπουργείων, γενικούς γραμματεῖς, διοικητές μεγάλων ὀργανισμῶν, πού όχι μόνο νά καταγονται ἀλλά και νά κατοικοῦν ἐδῶπέρα; Γιατί ὑπάρχει κι αὐτή ἡ διάκριση, πού πρέπει νά γίνει. Νά ἐξετασθεῖ ἂν, ὁ Θεσσαλονικεῖς πού ἔχει ἀποχτήσει μία μεγάλη θέση μέσα στόν κρατικό μηχανισμό, κατοικεῖ ἐδῶ, ἢ στήν Ἀθήνα. Γιατί ἂν δέν κατοικεῖ ἐδῶ, ἂν δέν πάρθηκε ἀποδῶ, τό πράγμα δέν ἔχει για μᾶς σημασία και δέν μπορεῖ νά προβληθεῖ ὡς στατιστικό ἐπιχείρημα σέ μία παρόμοια συζήτηση. Τόν ἀνάδειξαν οἱ κύκλοι τοῦ τῆς Ἀθήνας, ὅπως ἔχουν ἀναδείξει σέ διάφορα πολιτικά ἀξιώματα και διάφορους πολιτευομένους για τούς ὁποίους εὐδόκησαν.

Μοῦ φαίνεται πῶς σιγά σιγά θά ξαναγυρίσουμε πάλι ἀπό κεῖ πού ξεκινήσαμε. Οἱ καίριες θέσεις κατά πρῶτο λόγο είναι πολιτικές. Προσφέρονται ἀπό τούς πολιτικά ἰσχυρούς σέ ἀνθρώπους πού ἔχουν τίς πιό πολλές φορές τά τυπικά και οὐσιαστικά προσόντα, ἀλλά συχνά χρονῶς είναι και γνώριμοί τους, εὐνοούμενοί τους, πολιτικά σημαντικοί γι' αὐτούς. Ἐφόσον ἐμεῖς δέν ἔχουμε πολιτικούς διακεκριμένους, και μάλιστα στήν κατεστημένη ἀπό τόσα χρόνια κυβερνητική παράταξη, είναι ἐπόμενο, νομίζω, νά μήν ἔχουμε και διακεκριμένους ἐκπροσώπους στόν κρατικό μηχανισμό. Ἀλλά, ἐκτός ἀπό τούς διακεκριμένους και τούς ἀπειροπληθεῖς ἐκπαιδευτικούς οἱ ὑπόλοιποι κρατικοί ὑπάλληλοι, οἱ προερχόμενοι ἀπό τή Θεσσαλονίκη, είναι σχετικά ὀλίγοι, γιατί ἡ μία ὑποστήριξη φέρνει τήν ἄλλη, κι ὅποιος δέν ἔχει πολιτική δύναμη μέσα στό κράτος δέν ἔχει ὅχι ἀνώτερους, ἀλλά οὔτε και κατώτερους ὑπάλληλους πολλούς, μία και γνωρίζουμε ὅλοι μας — και κανείς ἄλλωστε δέν τό ἀρνείται ἀπόλυτα — ὅτι οἱ ὑπάλληλοι αὐτοί ακόμα και σήμερα, δέν διορίζονται ἀπό τούς βαθμούς πού ἐπίασαν και μόνο στούς διαγωνισμούς οὔτε μόνο μέ τούς διαγωνισμούς, ἀλλά μέ πολλούς ἄλλους τρόπους.

Πίσω, ὅμως, ἀπό ὅλες αὐτές τίς καταστάσεις βασικό αἰτιολογικό ὑπόστρομα παραμένει τό μή ζωηρό ἐνδιαφέρον τῶν λαϊκῶν μας στρωμάτων, όχι τόσο για τά πολιτικά, γι' αὐτά δείχνει ζωηρό ἐνδιαφέρον, ἀλλά για τό συνεχῆ μικρό ρόλο τους στήν πολιτική δραστηριότητα, τήν ἐπαγρύπνησή του γύρω ἀπό πρόσωπα και πράγματα τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς πόλης μας, τήν προώθηση τῶν συμφερόντων του, ἀλλά και τῶν ἀπόψεων του μέσα ἀπό τά πρόσωπα αὐτά, τήν ἐμμεση συμμετοχή του στή διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς και στή διακυβέρνηση τῆς χώρας και τήν πιό ἄμεση συμμετοχή του στήν ἐξουσία μέ τήν κατάληψη δημοσίων θέσεων και μάλιστα ὅσο γίνεται πιό καίριων, πράγμα πού δέν συνδέεται ὁπωσδήποτε μέ τίς μεγάλες θέσεις. Τό φαινόμενο οικονομική ἐρμηνεία δέν παίρνει. Οἱ πληθυσμοί, ἐδῶ, ἦταν πτωχότεροι οὐσιαστικά ἀπό τούς πληθυσμούς τοῦ Μοριά ἢ τῆς Κρήτης, πού μέ τόση προθυμία και πρῶμο προανατατολίζον τούς νέους τῶν πρὸς τήν κρατική μηχανή και τήν πολιτική πράξη. Ἀκόμα και τά λαϊκά τραγούδια ὀνομάζουν τήν κατημένη τή Θεσσαλονίκη «φτωχομένα», ὀνο-

μασία που δεν τη δίνουν σε κανέναν άλλον τόπο. Ούτε, όμως, και πολιτική, στενά κομματική, έρμηνεία παίρνει. Οί προλεταριακοί αυτοί πληθυσμοί δεν είχαν μαζικά προσχωρήσει στην 'Αριστερά ώστε να πούμε ότι τους έμπόδισαν τα περιβόητα εκείνα πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων, για να δείξουν ενδιαφέρον για δημόσιες σταδιοδρομίες και γενικά για τα κοινά. 'Η ίδια απροθυμία παρατηρείται και σε οικογένειες που δεν θα είχαν κανένα λόγο να αποφεύγουν την προσέγγιση προς τη δημόσια σταδιοδρομία. Παρατηρώ ότι, ιδίως, τα δημόσια επαγγέλματα που έχουν στολή και καπέλο, δεν είναι καθόλου δημοφιλή ανάμεσα στο θεσσαλονικιώτικο πληθυσμό. Χωροφύλακες, αστυφύλακες, αξιωματικοί, ύπαξιωματικοί του στρατού, δεν είναι συχνό φαινόμενο αποδω μέσα. Μέσα στο δικό μου τό σόι, για παράδειγμα, δεν υπάρχει κρατικό καπέλο στον όρίζοντα, εκτός από ένα θειό μου που ήταν τελωνοφύλακας και έβαζε τότε τότε τη στολή του. 'Η απουσία μας από τον κρατικό μηχανισμό τόσο έχει συνηθιστεί από το Πανελλήνιο, ώστε μέσα στα ύπουργεία ή δήλωση ενός υπαλλήλου ότι κρατάει από τη Θεσσαλονίκη να κινεί συνήθως την έκπληξη. Και όμολογώ, την ευχάριστη μάλλον έκπληξη, καθώς και οί ίδιοι οί νοτιοελλαδίτες έχουν βαρεθεί πιά τις μεθόδους πολλών συμπατριωτών τους - για να τό πώ έτσι ευγενικά. Είναι, άλλωστε, γνωστή ή εξαιρετικά καλή φήμη που έχουν ανάμεσα στους αξιωματικούς οί στρατεύσιμοι από τη Θεσσαλονίκη. Θεωρούνται από τις καλύτερες περιπτώσεις. Φανταστείτε τί γίνεται και τί πρέπει να βλέπουν τά μάτια τους. Μιά επιτιμητική φράση που ακούγεται συχνά και που δείχνει, πάντως, τό όλο πνεύμα, είναι: «Δέν ντρέπεσαι; είσαι και από τη Θεσσαλονίκη».

Λοιπόν όσο και αν δεν εκτιμούμε συχνά τον έαυτό μας, όσο κι αν έχουμε άμφιβολίες για τη διαθρυλούμενη ποιότητά μας, νομίζω πρέπει να τ' ακούμε αυτά και να ένδυναμώναστε. 'Υπήρχε μία έποχή που κι εγώ αυτές τις γενικές παρατηρήσεις και τους κανόνες πάνω σε ανθρώπους και τόπους, πάνω στην ανθρωπογεωγραφία, θά έλεγε κάποιος, τά κορόιδενα άγρίως, γιατί μέ την άπειρία μου έπίστευα πώς κάθε άνθρωπος άποτελεί κάτι τό, άπαρχής μέχρι τέλους, μοναδικό και σε τίποτε δεν διασταυρώνεται, συμπιέται, μέ τους άλλους. Αυτό συνέφερε, άλλωστε στον ένωισμό μου, που μέ ήθελε μοναδικό, και άνεπανάληπτο. 'Αλλά σιγά σιγά έχω αλλάξει κατά πολύ γνώμη. 'Εχουν σημασία θαρρώ, οί τοπικές καταγωγές, δίνουν συνήθως μερικές κατευθυντήριες γραμμές συμπεριφοράς, που τό άτομο, θέλει θέλει, τις κουβαλάει. Γι' αυτό και πιστεύω ότι ή 'Ελλάδα διαθέτει άκόμα μία μεγάλη ανθρωπινή εφεδρεία που δεν είναι καθόλου κακή σε ποιότητα, αν και άρκετά στριμμένη στον χαρακτήρα και που όταν γίνει τρόπος να δραστηριοποιηθεί, σημαντικά θά άποδώσει. Φτάνει μαζί μέ τό άπαραίτητο μαλάκωμα της αυστηράδας της, να μή φθαρεί ήθικά κι αυτή, τόσο πολύ τουλάχιστο, όσο βλέπουμε να συμβαίνει. 'Αλλά οί ευχές είναι περιττά λόγια.

Εμάς μάς ενδιαφέρει να βρούμε τους λόγους αυτής της απροθυμίας που έπισημάναμε. 'Αλλωστε, παρατήρησα κιόλας ότι σε όσους σχεδόν, δεν άνακοίνωσα αυτό τό θέμα μου, προτού χάν τελειώσω, άκουσα να μου άραδιάζουν τους λόγους. Και οί λόγοι αυτοί δεν διαφέρουν και πολύ από αυτούς που έχουμε να έπισημάνουμε κι έμεις, μόνο που έμεις δεν θά τους παρουσιάσουμε ως δικαιολογίες και ούτε ως μοναδικούς. Πιθανόν υπάρχουν και πολλοί άλλοι.

Πρώτα πρώτα είναι αυτό που είπαμε κιόλας: Οί 'Ελληνες των άλλων περιοχών που για λόγους γεωγραφικούς, κυρίως, κατόρθωσαν να άπελευθερωθούν άρκετά πίο νωρίς από μάς, να κατασταθούν στη διακυβέρνηση και τη διοίκηση του κράτους και να μήν παραμερίζουν μέ κανέναν τρόπο από αυ-

τήν ούτε και μετά την άπελευθέρωσή μας - για την όποια άναμφισβήτητα άγωνίστηκαν. Πρόκειται για τους Πελοποννήσιους κατά πρώτο λόγο, για τους Κρητικούς κατά δεύτερο, και για μερικούς άκόμα, 'Επτανήσιους και Στερεοελλαδίτες, κατά τρίτο. 'Αλλά κυρίως για τους πρώτους. 'Η διάχυτη αυτή γνώμη νομίζω πώς δεν είναι χωρίς βάση. 'Η άγνόησή της συνιστά βλακώδη άφέλεια ή όόλιο κουκούλωμα κραυγαλέων φαινομένων, αλλά πάλι και ή άδιάκοπη χρησιμοποίησή της για έρμηνεία κάθε άνεπάρκειας και άποτυχίας μας συνιστά έλλειψη λογικής ή άποφυγή κάθε προσπάθειας για μία έξισορροπημένη συμμετοχή μέσα στα πλαίσια του όλου ελληνικού όργανισμού.

Είναι, λοιπόν, γεγονός ότι οί Μοραίτες εξακολουθούν να καλύπτουν, είτε από την πολιτική είτε από τη διοικητική πλευρά μέγα μέρος του κρατικού μηχανισμού σε όλες του τις βαθμίδες. Αυτό έχει και την ιστορική του αλλά και τη φυσική του εξήγηση. Την έξυπνάδα τους, την εύστροφία τους, την έπιπολαιότητα τους, την προχειρότητα, την άρπαχτικότητα τους, τη θερμότητα της συναισθηματικής προς τους φίλους, αλλά και τη φοβερή άλληλεγγύη που τους διέπει, ιδίως όταν βρίσκονται μακριά από την ιδιαίτερη πατρίδα τους. Μέ όλα αυτά, και μέ τό σπαθί τους, καταστάθηκαν σχεδόν άμέσως στον κρατικό μηχανισμό, τον δημιούργησαν μάλλον, κατ' είκόνα και όμοιώσή τους, και διαμόρφωσαν, μπορούμε να πούμε, όχι μονάχα στό πνεύμα, αλλά και στη μορφή την πρωτεύουσα του νέου ελληνισμού, την 'Αθήνα, που έμεις, βέβαια, θά τη θέλαμε πίο κοντινή στο Βυζάντιο. Κάποτε ό ποιητής Νίκος Γκάτσος, που είναι Μοραίτης, μου είπε χαρακτηριστικά ότι ή 'Αθήνα πολεοδομικά δεν είναι τίποτε άλλο παρά πενήντα Τριπολιτσές — Τριπόλεις — βαλμένες ή μία δίπλα στην άλλη. Και άλλωστε, είναι γνωστή ή έκφραση που λένε οί ίδιοι οί Πελοποννήσιοι μισοαστειεύμενοι: «'Η πρωτεύουσα του Μοριά είναι ή 'Αθήνα.» 'Εγώ όλα αυτά τά λέω προς έπαινό τους. Είμαι ένας θαυμαστής των Πελοποννησίων, μέ τους όποιους άλλωστε από πολλά χρόνια συνεργάζομαι. Τόσο μπορούσαν, τόσο έκαναν. Και δεν έκαναν, βέβαια, καθόλου λίγα. 'Εκ των ύστέρων είναι εύκολο να κρίνεις την ιστορία. 'Ο, τι έγινε μέ τό πρώτο κομμάτι της χώρας, που άπελευθερώθηκε, τό ίδιο έγινε και μέ τη Θεσσαλονίκη και τη Βόρεια 'Ελλάδα, άργότερα. Βέβαια ύπήρξε και ό έπικός Μακεδονικός 'Αγώνας, που κατά ένενήντα τουλάχιστο στά έκάτο έγινε από τους έντόπιους, αλλά χρειάστηκε και τό γιουρούσι των ύπόλοιπων 'Ελλήνων τό δώδεκα και τό δεκατρία για να έκδικωθούν οί έχθροί. Τό ελληνικό που καταστάθηκε πιά σ' αυτούς τους τόπους ήταν τώρα εκτός από μοραίτικο και άρκετά κρητικό, μία και πρωθυπουργός και πρωτεργάτης των πολέμων αυτών ήταν ό 'Ελευθέριος Βενιζέλος, έχοντας γύρω του μεγάλη αύλή Κρητικών, που έχουν άρκετά από τά χαρακτηριστικά των Πελοποννησίων και πολύ πίο κραυγαλέο τοπικισμό. 'Η νέα διοίκηση, λοιπόν, επανδρώθηκε από αυτούς κυρίως, πράγμα που τον πρώτο καιρό ήταν κάτι τό άπαραίτητο. Για τον παραμερισμό των έντοπίων κανείς δεν άνησύχησε, θά ταχτοποιούνταν μέ τον καιρό τά πράγματα. 'Αλλά σε λίγο άρχισαν να καταφθάνουν οί πρόσφυγες από διάφορα ελληνικά μέρη, που φοβισμένοι για τό έξεσπασμα της ελληνικής όρμης να ξεκαθάριζαν άρον άρον οί πεφιλημένοι μας γείτονες. Οί πρόσφυγες ήταν άμαθοι — δεν έννοω άμαθείς, άμαθοι, στά ελληνικά τερτίπια — άκατατόπιστοι και προπαντός βασανισμένοι. Προσπαθούσαν όπως όπως να βολεutoύν. Πήρε λοιπόν νέα και άναμφισβήτητη δικαιολόγηση ή διακυβέρνηση, άκόμα και ή αντιπροσωπευση αυτών των τόπων από άλλους. 'Αλήθεια, δεν έχει γίνει άκόμα κατανόητό, ούτε καν από τους ίδιους τους παθόντες, τί σημαίνει να χάνεις ξαφνικά την οικονομική σου κατάσταση, ιδιαίτερα την πατρογονική σου κτηματική περιουσία. Γιατί αυτό έπαθαν οί πρόσφυγες, όλοι σχεδόν ή άνεξαιρέτως. Οί έστίες τους ήταν πανάρχαιες και ή κτηματική κατάσταση τους

είχε δημιουργηθεί με τους αιώνες. Αυτό το θέμα των κτημάτων και της στέγης, τους απερόρησε σε μεγάλο βαθμό και ακόμα και σήμερα έχει τις επιπτώσεις του.

Ο άγωνας αυτός τους περιέκλεισε και τους αλλοίωσε, τους αλλοίωσε ψυχικά και σωματικά, αλλοίωσε ακόμα και την πόλη μας. Και βέβαια στην ανάγκη αυτή όφειλονται οι τόσες και τόσες φτηνές και άχαρες πολυκατοικίες που χτίστηκαν ή μία δίπλα στην άλλη. 'Ακόμα και ο ιδιαίτερος πανικός με τον οποίο αντιμετώπιστηκαν στην πόλη μας οι σεισμοί, νομίζω ότι στην κτηματική και στεγαστική κατάσταση των κατοίκων της όφειλεται και άρα ανάγεται στον ξεριζωμό και την προσφυγιά. Οι άνθρωποι δεν έχουν καταφύγιο, δεν έχουν κάποιο κτήμα, κάποιο πατρογονικό χωριό, κάποιο χαμηλότερο σπίτι για να καταφύγουν. Βλέπουν το έαυτό τους εγκλωβισμένο στο κυματισμό της φτηνής πολυκατοικίας, όπου κατάφεραν να στεγαστούν και διαμένουν από μία άνομολόγητη και δυσάρεστη φοβία, ίσως όχι τόσο για τη συγκεκριμένη απειλή, όσο για τη συνεχή υπόμνησή της. Βλέπω τώρα στην 'Αθήνα, όπου ζω και όπου, με ευχαρίστησή μου όμολογώ, περιστοιχίζομαι από παλιολλαδίτες, όπως λέμε, βλέπω ότι δεν υπάρχει αυτός ο άγωνας, που γνωρίσαμε εδώ οι περισσότεροι μας για τη ζωή, και προπάντων δεν υπάρχει αυτή η αγωνία. 'Ακόμα και οι φτωχότεροι τους, οι πιο άπραγοι, που τους θεωρείς στην ίδια, αν όχι και σε χειρότερη μοίρα με σένα, κάποια μέρα σου μιλούσε για κάποιο οικοπεδάκι, κάποιο άμπελοχώραφο που έγινε τουριστικό, κάτι τέλος πάντων που άποτελεί αποκούμπι. Οι πρόσφυγες, όμως, τά 'εχασαν όλα αυτά και αυτοί που εγκαταστάθηκαν στις πόλεις δεν τά αντικατέστησαν με άλλα.

Αλλά ως επιστρέφουμε στην ιστορική διαπλοκή της Θεσσαλονίκης και των κατοικούντων εν αυτή. Όπως είναι γνωστό η Θεσσαλονίκη στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο και συγκεκριμένα από το 1916 έγινε η έδρα της 'Εθνικής 'Αμυνας. 'Ανέβηκε και εγκαταστάθηκε εδώ ο Βενιζέλος με τα στελέχη του και χιλιάδες φανατικούς οπαδούς του. 'Η Θεσσαλονίκη ουσιαστικά έγινε η πρωτεύουσα του κράτους. Είναι μία περίοδος που δεν την ξέρουμε καλά, γιατί ακόμα διάφοροι την καλύπτουν. Και όμως, έχει μεγάλη σημασία για την εξέλιξη και τη μοίρα του τόπου μας. Πάντως μέσα στην κατάσταση εκείνη συνεχίστηκε ο παραμερισμός των εγχωρίων δυνάμεων. Ήταν, άλλωστε, και ο έρμπαγδός του κοντινού μετώπου, που δεν συγχωρούσε διοικητικές ανακατανομές και παραχωρήσεις σε αρχάριους. Σε λίγο, παρά τη θριαμβευτική αναχώρηση της κυβέρνησης του Βενιζέλου στην 'Αθήνα, έμεινε στη Θεσσαλονίκη σημαντικό μέρος μέσων και κατωτέρων στελεχών, που είχαν άλλωστε εγκατασταθεί πιά εδώ, στη γή της επαγγελίας, ή στις νέες χώρες, όπως τις έλεγαν οι ίδιοι, όπου δήθεν οι συνθήκες ήταν ιδιαίτερες σκληρές, για να 'έχουν κι απ' αυτό όφελος. Νομίζω, μάλιστα, ότι για όρισμένες περιπτώσεις, ακόμα ισχύει ο όρος και τα προνόμια. Πάντως, αυτοί οδήγησαν εδώ πάνω τη διοίκηση από τότε μέχρι τον πόλεμο του σαράντα κι ακόμα πιά πέρα. Και την οδήγησαν κατά τρόπο υποδειγματικά αυστηρό για τους γηγενείς. Οι πραγματικοί κίνδυνοι, αλλά και οι άλλοι που καλλιεργούσαν προς όφελός τους, όλοι αυτοί, μαζί βέβαια με τους στρατιωτικούς, τους αστυνομικούς, τους εκκλησιαστικούς — και πάνω σ' αυτό θα μπορούσε, θα έπρεπε μάλλον, να γίνει μία ολοκληρωτή ομιλία για το τί υπέστη από τους τελευταίους αυτός ο τόπος — βοήθησε ώστε να δημιουργηθεί εδώ μία κατάσταση αυστηράδας, που όταν ξεμακρυνθείς λιγάκι και διαπιστώσεις την ελαστικότητα με την οποία εφαρμόζεται το ίδιο πράγμα στην πρωτεύουσα ή άλλοι, μένεις κατάπληκτος για τη διαφορά και αλγεΐς ψυχικά εκ των υστέρων για τις αδιάλειπτες καταστάσεις που έχεις υποστεί έσύ και οι άνθρωποι σου. Και δεν σάς κρύβω ότι πιστεύω, ότι αυτό το πνεύμα συνεχίζεται, γι' αυτό έχω κάπου γράψει με κάποια υπερβολή 'Ίσως, ότι «στην 'Αθήνα έφειρρίζονται οι νόμοι και στη Θεσσαλονίκη εφαρμόζονται». Τό καταπληκτικό, όμως, είναι ότι το μουντό αυτό πνεύμα έχει μεταδοθεί και στον κόσμο της με αποτέλεσμα να διακρίνεις συχνά μεγάλη στυγνότητα σχέσης και συμπεριφοράς. Και να λυπάσαι. 'Αλλά αυτό θα γίνει το θέμα μιας άλλης ίσως ομιλίας μου ή όπωςδήποτε πεζογραφημάτων μου. Γιατί, όπως σάς είπα, το ζήτημα της ψηφοθετήσεως του προτύπου της Θεσσαλονίκης από μέρους μου δεν είναι καθόλου τελειωμένο ακόμα και μάλιστα τώρα τελευταία νομίζω ότι έχω αρχίσει να μπαίνω στη θεώρηση των ανθρώπων της πράγμα που κυρίως με ενδιαφέρει, αλλά ενδιαφέρει νομίζω και πολλούς άλλους.

Ας επιστρέψουμε, όμως, στην εγκατασταθείσα εδώ και τόσο αυστηρή προς εμάς τους Ιθαγενείς υπαλληλία. Όλοι αυτοί δεν έμειναν μόνοι. Έφεραν ή προσελίχυσαν και άλλους πολλούς συμπατριώτες τους, που δεν ήταν και κατ' ανάγκη κι αυτοί υπάλληλοι, αλλά

που βρήκαν εδώ μία ιδιαίτερη μεταχείριση και προστασία. Και έτσι, όχι μονάχα στη διοίκηση, αλλά και στην κοινωνική ζωή άρχισαν να απλώνονται και να επικρατούν. Στις Λέσχες των Πελοποννησίων και των Κρητών, πολλά πράγματα λύνονταν και αποφασίζονταν για τη ζωή αυτής της πόλης. Τά επιστημονικά σωματεία συνήθως από μη Θεσσαλονικείς προεδρεύονταν ή και προεδρεύονται πιθανώς. Θά μου πείτε εκλέγονται τά προεδρεία. Κι εγώ αυτό λέω απ' την αρχή αυτής της ομιλίας. 'Ετσι, οδήγήθηκαν να προχωρήσουν και στην πολιτική εκπροσώπηση του τόπου, μία και οι έντοτοι αποκαρδιωμένοι, βουτηγμένοι στα βάσανά τους και επιφυλακτικοί δεν έδειχναν και πολύ ενδιαφέρον ούτε ως υποψήφιοι, ούτε προπαντός ως ψηφοφόροι. Και το έγχειρημα επέτυχε θαυμάσια. Βγαίνουν βουλευτές και φρόντιζαν για άλλα θέματα κυρίως προσωπικά τους. 'Η ευκολία με την οποία έβγαιναν, η αδιαφορία των ψηφοφόρων τους αποθράσυνε έντελως. Κάποτε, στο σπίτι ενός Θεσσαλού πολιτευόμενου, όπου δεν πήγαινα για ρουσφέτια, αλλά γιατί γνωριζόμουν με τον αδελφό του, μου κατηγορούσαν έναν Πελοποννήσιο πολιτευόμενο, του ίδιου μάλιστα συνδυασμού. Είναι έτσι, είναι αλλιώς, είναι αλλιώς... Κι εγώ ακούγοντας το δριμύ κατηγορητήριο και βλέποντας τις χειρονομίες και το έκφραση τράβηγμα των γιακάδων σκεφτόμουν: «Δυό γαϊδάρια μαλώνανε σε ξένη άχυρώνα». 'Αλλά, δυστυχώς, μόνο τό σκεφτόμουν.

Λοιπόν, η ιστορική αυτή εγκατάσταση και στη συνέχεια η ύφαρπαγή του διοικητικού και του πολιτευτικού μεριδίου μας, που σε σημαντικό βαθμό συνεχίζεται, και τά βάσανα, η άπαισιοδοξία, αλλά και η δυσπιστία των προσφύγων προς το κράτος και τα κρατικά όργανα, δημιουργήσε αυτή την έλλειψη ενδιαφέροντος από μέρους του κοινού, με αποτέλεσμα όλοι οι άξιοι — και δεν είναι λίγοι — να διατάζουν να αναμιχθούν, αφού έλειπε η θερμουργός ατμόσφαιρα, και αφού προπάντων δεν εκλέγονταν κι αυτοί παρά μόνον κατά παραχώρηση. Ο θρίαμβος της καπτασοσύνης, της έντριγκας και της κλικαδορίας τους έριχνε σε αποκαρδίωση βαριά. Δεν τό κρύβω καθόλου και θά τό πω κι αυτό. Πιστεύω πως και η επάνδρωση του Πανεπιστημίου μας, ακόμα και σε επιστημονικό προσωπικό, έγινε και γίνεται με τις ίδιες διεισδυτικές, διατρητικές, θά έλεγα, μεθόδους. Βέβαια, εδώ ο χώρος είναι λεπτός, τό αίσθημα του δικαίου δεν σπανίζει τόσο. Οι εξαιρετικές περιπτώσεις δεν είναι ίσως και πολύ εύκολο να παραμεριστούν, αλλά οι άλλες οι συνηθισμένες, οι από τους παραπάνω, όμως, τόπους προερχόμενες, σε δοκιμασία έρχόμενες με παρόμοιες έντοπιες, συνήθως θριαμβεύουν. 'Αν δυσπιστεί κανείς, ως πάρει να φάξει τα γενεολογικά δέντρα, τά δάση και τά υπό δάση. Κι εγώ, που τά λέω αυτά, σάς βεβαιώνω ότι όχι μόνο δεν έχω κανένα προσωπικό όφελος από καμιά στροφή προς την επιστημονική έντοπιότητα, αλλά για την ώρα μάλλον ζημιά. Και ούτε είμαι τόσο άνοητος ώστε να πιστεύω πως ένα πανεπιστήμιο πρέπει να άπαρτισθεί από έντοπιες πνευματικές δυνάμεις. Αυτά τά πιστεύουν αυτοί που τά διαπράττουν, και που άσφαλώς θά μάς κατηγορήσουν για τοπικισμό. 'Εδώ, αν δεν φοβόμουν τον γνωστό για τά παθήματά του κριτή μου που με τόσο πάθος μάχεται για τον έκμοντερνισμό μας, μή με κατηγορήσει και πάλι, για λαϊκισμό, έπαρχισμό, δημοκοπισμό, και για όλα τά σε - ισμό, μία και μόνο μ' αυτά κινείται, θά έλεγα μία παροιμία για πετεινούς και γαϊδάρους και για τά κεφάλια τους, αλλά «σιγώ την θεόν φοβούμενη» όπως λέει και η 'Ιφιγένεια στη χώρα των ταύρων, και τί ταύρων!

Τελειώνοντας, έχω να προσθέσω και τοῦτα: Σχεδόν μετάνιωσα που διάλεξα αυτό τό θέμα, γιατί, ούτε συναισθηματικά άβαντα - δόρικο είναι, ούτε άσφαλώς παραδεκτό για πολλούς, άμεσα ενδιαφερόμενους ή κατεχόμενους από πνευματική ύποτονικότητα, πράγμα, που όπως ξέρω, εκτιμάται ιδιαίτερα από όρισμένους πρόωρα εκλεπτυσμένους κύκλους. 'Αλλά, άκριβώς ή εικόνα αυτών όλων, καθώς τους έφερα στο μυαλό μου, ήταν που τελικά με κράτησε. Και πέρασα τό Πάσχα μου παλεύοντας με αυτή την όμιλία, αντί να έρθω να κάνω κι εγώ 'Ανάσταση στην 'Αχειροποίηση.

Και πάλι, όμως, ξέρω ότι πρόκειται για μία άπόπειρα. Δεν υπάρχει, άλλωστε, και τίποτε σχετικό, μία κάποια προεργασία. 'Αλλά, πιστεύω ότι σιγά σιγά πρέπει ν' αρχίσουμε να άρχίζουμε τις πληγές μας, όσο κι αν οι διάφοροι κομπογιαννίτες ξεφωνίζουν: «μή!».

Νά τά πούμε όλα και νά τά πούμε τώρα και νά μήν αφήσουμε τίποτε και νά κάνουμε τό πᾶν νά φρίξει και νά φρυάξει και νά βγάξει άφρούς από τό στοματάκι του. Και νά μάς κατηγορήσει για τό 'να και για τ' άλλο και νά μεταθέσει όλο τό τό μίσος του' εκεί που νομίζει ότι μάς πονάει. 'Αλλά έ - μάς όσο πάει, δεν μάς ενδιαφέρουν πιά ούτε οι άπειλές, ούτε οι μπλόφες τους.

Ο Κορνήλιος Καστοριάδης καί ἡ κριτική τῆς παραδοσιακῆς σκέψης

τοῦ Πέτρου Δερβάκου

Η ΣΚΕΨΗ τοῦ Κορνήλιου Καστοριάδη θά μπορούσε νά παρουσιασθεῖ ἀπό μιά ἄποψη σάν «κριτική τοῦ Μαρξισμού ἀπό τὰ ἀριστερά». Προσωπικά, ὅμως, προτιμῶ νά τήν ἀξιολογῶ σ' ὅλη της τήν ἔκταση κι ἔτσι, τελικά, νά τήν βλέπω σάν κριτική στή σύ- νολη παραδοσιακή κληρονομημένη, σκέψη.

ΑΝ, ἐντούτοις, ἤμουν ὑποχρεωμένος νά καθορίσω τή σχέση αὐτῆς τῆς σκέψης ὡς πρὸς τὸ Μαρξισμό, θά ἔλεγα ὅτι στέκεται ἀ- πέναντί του, σάν «μιά κριτική σέ βάθος». Τό γιατί διαλέγω τελικά μιά τέτοια τοποθέτηση, θά δικαιολογηθεῖ πιστεύω, στό τέλος αὐτῶν τῶν γραμμῶν, πού θά πρέπει νά γίνουν δεκτές, ὅχι σάν

μιά ἐξαντλητική παρουσίαση, ἀλλά, σάν μιά εἰσαγωγή σέ μερικές ἀπό τίς βασικές κατηγορίες τῆς «Καστοριάδινῆς» σκέψης. Γι' αὐτό τό σκοπό, ἄλλωστε, καί θά περιοριστῶ αὐστηρά σ' ἓνα μονάχα ἀπό τά γραφτά του: «Τό ζήτημα τῆς ἱστορίας τοῦ ἐργατικοῦ κινή- ματος». Τό ἄρθρο αὐτό, γραμμένο τό 1973, καταχωρεῖται σάν εἰσαγωγή στόν πρῶτο τόμο τοῦ βιβλίου «Ἡ πείρα τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος».

ΑΣ ΔΟΥΜΕ, ὅμως, κάτω ἀπό ποιές συνθήκες γράφτηκε αὐτό τό ἄρθρο.

ΘΕΛΟΝΤΑΣ — μάς λέει ὁ ἴδιος — νά ἐπα- νεκδώσει τά ἄρθρα πού εἶχε, κατά καιρούς, γρά- ψει στό περιοδικό «Σοσιαλισμός ἢ βαρβαρό- τητα», διαπίστωσε πῶς ἡ ἀρχική του ἀ- πόφαση νά παρουσιάσει ξεχωριστά τά ἄρθρα πού ἀναφέρονταν «στίς διεκδικήσεις καί τίς μορφές ἀ- γώνα καί ὀργάνωσης τῶν ἐργαζομένων», ἀπό τά ἄρθρα πού ἀναφέρονταν στήν «πολιτική ὀργάνω- ση τῶν ἀγωνιστῶν», οὐσιαστικά δῆλωνε ὅτι ἀν- τιλαμβάνονταν τήν πραγματικότητα νά ἀποτε- λεῖται ἀπό δύο «ἐπίπεδα». Τό «ἄμεσο», μέσα στό ὁποῖο κινῶνται οἱ ἐργαζόμενοι μέ τίς διεκδι- κήσεις τους, καί τό «ἱστορικό», μέσα στό ὁποῖο κινῶνται οἱ ἀγωνιστές μέ τήν θεωρία καί τό μά- ξιμουμ πρόγραμμα. Ἐπειδή, ἐπίσης, πίστευε — ὅπως καί ἀρκετοί ἄλλοι — ὅτι τά δύο αὐτά ἐπί- πεδα γίνονται ἓνα, σέ στιγμές πού οἱ ἀγωνιστές κατορθώνουν νά συνδέσουν τίς ἄμεσες ἀπαιτήσεις μέσα στή θεωρία καί τό μάξιμουμ πρόγραμμα, αὐτό μᾶλλον ἐνίσχυε παρά ἀναιρούσε τήν ἀρχική ἀντίληψη.

ΜΕ ΑΛΛΑ λόγια, μιά τέτοια ὀργάνωση τῆς ἐπανεκδόσης θά ἔδινε τήν ἐντύπωση ὅτι ὁ Καστο- ριάδης ἐξακολουθοῦσε νά στοχάζεται μέσα ἀπό τίς βασικές ἔννοιες καί κατηγορίες τοῦ Μαρξι- σμοῦ, ἐνῶ, ὁ ἴδιος, εἶχε ἀρχίσει νά ἀπομακρύνε- ται συστηματικά ἀπ' αὐτές, ἀπό καιρό. Ἀφοῦ ἦ- ταν θέσεις χωρίς νόημα, τόσο θεωρητικά ὅσο καί πρακτικά.

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕ, ὅμως, συστηματική ἀπομά- κρυνση ἀπό τόν Μαρξισμό; Ὅπως ὁ ἴδιος διαπί- στωσε, ὁ Μαρξισμός ὀργανώνονταν πάνω στό ἀ- ξίωμα «ὅτι τήν παρελθούσα, σημερινή καί μέλ- λουσα ἀλήθεια τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης τήν κατέ- χει, ἀπό τώρα καί στό ἐξῆς, μιά θεωρία οὐσιαστι- κά ὀλοκληρωμένη...». Αὐτό τό ἀξίωμα ἦταν ἐ- πίσης, ὅπως διαπίστωσε, τό θεμελιακό ἀξίωμα πού χαρακτηρίζεε ὅλη τήν ἐλλήνο-δυτική σκέψη καί ἱστορία. Εἶναι τό ἀξίωμα τῆς ἀπόλυτης κυ- ριοκρατίας τοῦ «Θεωρητικοῦ - Θεωρητικοῦ». Τῆς πίστεως ὅτι μιά μεταφυσική φιλοσοφική σκέ- ψη εἶναι δυνατή. Ἔτσι κατάληγε νά μὴν ἔχει ἀμ- φιβολίες πιά, ὅτι ὁ Μάρξ ὀργανώνει καί ἀνα- πτύσσει τή σκέψη του μέσα στόν ἴδιο «χώρο» πού ὑπάρχουν καί λειτουργοῦν οἱ σκέψεις τοῦ Πλά-

τωνα, τοῦ Ἀριστοτέλη, τοῦ Σέλλινγκ, τοῦ Χέ- γελ.

ΚΑΙ ἡ σκέψη τοῦ Μάρξ ἐντάσσεται μέσα σέ αὐτό τό «χώρο» πού, παρ' ὅλες τίς νέες μορφές πού ἐμφανίζει κατά καιρούς, οὐσιαστικά ποτέ δέν παύει νά εἶναι πάντα τό ἴδιο πράγμα. Παρ' ὅλο, δηλαδή, πού ὁ Μάρξ δηλώνει, μέσα ἀπό τήν ἐν- δεκάτη θέση γιά τόν Φόουερμπαχ, ὅτι στόχος του δέν θά 'ναι νά δώσει μιά ἀκόμη ἐρμηνεία γιά τόν κόσμο, ἀλλά νά ἀλλάξει τόν κόσμο.

ΣΤΑ ΜΑΤΙΑ τοῦ Καστοριάδη ἡ τελική κα- πάληξη αὐτοῦ πού ὁ Μάρξ ἔβαζε γιά στόχο του, ἀπό τόσο ωρίς, δέν εἶναι παρά μιά «Πρακτική προέκταση τῆς θεωρητικῆς στάσης». Τό πέρασμα στήν πράξη, ἡ ἐπαναστατική ἀλλαγὴ τοῦ κόσμου, δέν θά μπορέσει νά πραγματοποιη- θεῖ τῇ στιγμῇ πού οἱ ἴδιες οἱ θεωρητικές καταβο- λές αὐτοῦ τοῦ ἀνοίγματος, θά ἐμποδίζουν πάντα τήν δυνατότητα μιᾶς ὀρθῆς κατανόησης τοῦ κοινωνικο-ιστορικοῦ «εἶναι», χωρίς τήν ὁποία μιά τέτοια ἀλλαγὴ εἶναι ἀδύνατη.

ΟΡΓΑΝΩΝΟΝΤΑΣ, λοιπόν, μιά ριζική ἀμ- φισβήτηση τῆς παραδοσιακῆς σκέψης, καί εἰδικά τοῦ Μαρξισμού, ἔφτασε στό συμπέρασμα ὅτι ἓνα ζήτημα, ἀνάμεσα στά ἄλλα, ἀποχτάει τή σπου- δαιότητα τοῦ προκαταρκτικοῦ ζητήματος. Τοῦ πρωταρχικοῦ ζητήματος. Τοῦ ζητήματος πού ἔ- πρεπε νά ἀντιμετωπισθεῖ πρῶτα ἀπό κάθε ἄλλο: τό ζήτημα τῆς ἱστορίας τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Πρωταρχικό, μέ τήν ἔννοια ὅτι σ' αὐτό ἀκριβῶς συγκεντρώνονται οἱ πιό σημαντικές συνέπειες αὐ- τῆς τῆς σκέψης: Σήμερα, χάρις στόν Μαρξισμό, τό ἐργατικό ζήτημα εἶναι δεμένο μέ τό ἐπαναστα- τικό ζήτημα. Τό πιό σημαντικό πού μπορούμε νά ποῦμε πάνω σ' αὐτό τό θέμα εἶναι ὅτι: «τό ζήτῃ- μα τῆς ἱστορίας τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος δέν τέ- θηκε ποτέ μέχρι σήμερα σοβαρά»!

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ὅμως νά θέτεις τό ζήτημα τῆς ἱστορίας μιᾶς κοινωνικῆς τάξης στά «σοβα- ρά»; Τί σημαίνει νά ἔχεις μιά «σοβαρή» στάση ἀπέναντι στό κοινωνικο - ιστορικό «εἶναι»;

ΣΗΜΑΙΝΕΙ πάνω ἀπ' ὅλα νά δεχτοῦμε αὐτή τήν ἀπλή θέση: ὅτι ἡ ἱστορία ἦταν - εἶναι καί ὅ- τι δέν κατασκευάζεται. Κάθε ἀντίληψη ὅτι «τά γεγονότα λαξεύονται ἀπὸ τή συνείδηση», μορ- φοποιῶνται ἐλεύθερα ἀπὸ τίς δυνατότητες μιᾶς

ὑστερης διανοητικῆς ἐπεξεργασίας, θά πρέπει νά θεωρεῖται ἐξωφρενική. Στό χώρο τῆς ἱστορίας - κοινωνίας τό «ὕλικό» ὑπάρχει αὐτοοργανωμένο. Ἐδῶ, δηλαδή, τό «ὕλικό» ὑπάρχει ὅχι ὡς πρὸς τήν ἐπέμβαση τοῦ ἐρευνητή, ἀλλά ὡς πρὸς τήν ἴ- δια τήν ἀναφορά στόν ἑαυτό του. Ἡ αὐτοαναφο- ρά εἶναι τό συστατικό στοιχεῖο μέσα στό πραγ- ματικό. Αὐτό ἀκριβῶς, ὅμως, εἶναι πού ἡ κληρο- νομημένη σκέψη ἀρνείται νά δεχθεῖ. Μέ τίς προ- κατασκευασμένες ἐννοιολογήσεις της, προχωρεῖ στήν οἰκοδόμηση ψεύτικων ὄντοτήτων καί ταυτό- χρονα «καταγγέλλει» τήν αὐτοαναφορά σάν πλάσματική ὑπόσταση!

ΤΟ «ΕΙΝΑΙ» στόν κοινωνικο-ιστορικό χώρο, «ἔχει σημασία» σέ σχέση μέ τίς φαντασιακές ση- μασίες (ὅρος μέ τόν ὁποῖο ἀποδίδει πιό πλατιά ὁ Καστοριάδης τίς ἰδέες) στὶς ὁποῖες καί ἀπὸ τίς ὁποῖες οἱ ἄνθρωποι ὀργανώνουν - βιώνουν τή ζωή τους. Αὐτὴ ἡ σχέση «εἶναι» πρὸς «φαντασια- κές σημασίες» εἶναι αὐστηρά ἰδιαίτερη, δέν μπο- ρεῖ νά ἀνασκευασθεῖ καί νά κατανοηθεῖ σέ σχέση μέ ἐξωτερικές σημασίες. Σημασίες καί ἐννοιολο- γήσεις πού θά ὀργανώνονται ἀπὸ ἓναν ἐρευνητὴ ἐ- ξωτερικά τοποθετημένο ὡς πρὸς αὐτό. Φιλοσο- φικά τοποθετημένο ἀπέναντι σ' αὐτό. Εἶναι ἀ- κριβῶς ἡ «φιλοσοφική τοποθέτηση» πού ὑπονο- μεῖται κάθε «σοβαρή» προσπάθεια γιά τήν κατα- νόηση τοῦ κοινωνικο-ιστορικοῦ «εἶναι».

ΜΕ ΑΛΛΑ ΛΟΓΙΑ, λοιπόν, ἡ ἴδια ἡ κριτική στάση ἀπέναντι στήν κληρονομημένη σκέψη ἐπι- βάλλει — ἂν σκοπὸς μας εἶναι νά κατανοήσουμε τήν ἱστορία σωστά — νά λογαριαστοῦμε μέ τήν ἴδια τὴ διαδικασία τῆς μεταφυσικῆς θεώρησης. Μιά θεώρηση πού, ἐνῶ προέρχεται ἀρχικά ἀπὸ τήν ἀγωνία καί τό δέος τῶν ἀντιφάσεων, ἀπὸ τὴ διαπίστωση ἑνὸς κλειστοῦ κι ἀποξενωμένου, ἀπὸ τόν ἄνθρωπο, κόσμου, κορυφώνεται τελικά στή διαπίστωση τῆς ὑπαρξης μιᾶς «οὐσίας» μέσα στόν κοινωνικο-ιστορικό χώρο καί στόν ὑποβίβα- σμό αὐτοῦ πού πραγματικά ὑπάρχει σέ ἐπιφανὸ- μένό της. Τό ὅτι ἡ κληρονομημένη σκέψη δέν μπόρεσε νά στοχαστεῖ τό κοινωνικο-ιστορικό «εἶ- ναι», δέν ὀφείλεται σέ σύμπτωση, σέ μιά τυχαία δηλ. ἀνεπάρκεια τῆς σκέψης αὐτῆς, ἀλλὰ στόν ἴ- διο τό χαρακτῆρα της.

ΓΙΑ ΝΑ ξεκαθαρίσει αὐτὴ τὴ θέση ὁ Καστο-

ριάδης, θά ἐπιχειρήσει νά δείξει μέ ποιό τρόπο ὀργανώνουν τό στοχασμό τοῦ κοινωνικοῦ «εἶναι» ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Χέγκελ καί ὁ Μάρξ. Ἐδῶ θά ἀφήσω κατὰ μέρος, γιά χάρις συντομίας καί μόνο, τὰ ὅσα γράφει γιά τόν Ἀριστοτέλη καί γιά τόν Χέγκελ, καί θά περάσω κατευθεῖαν στό μέρος πού ἀναφέρεται στόν Μάρξ. Κι ἐδῶ, ἐπίσης, θά παραλείψω νά ἀναφέρω ἀρκετά πράγματα, πού θά εἶναι καλύτερα νά μήν ἀπαριθμήσω, ἀφοῦ, ἔτσι κι ἄλλιως, θά φανοῦν μέ μιά ἀπλή ἀντι-παραβολή μέ τό κείμενο.

ΑΣΙΟΛΟΓΩΝΤΑΣ τό μέρος ἐκεῖνο τοῦ ἔργου τοῦ Μάρξ πού θά μπορούσαμε νά θεωρήσουμε σάν καθυπόστολο ἱστορικό ὕλισμό, σάν θεωρία τῆς ἱστορίας δηλαδή, βλέπουμε πραγματικά μιά ἀμεση συγγένεια — τουλάχιστον — μέ τόν Χέγκελ. Ἡ κατηγορία τοῦ «ἱστορικοῦ λαοῦ», πού ἐνσαρκώνει τίς ἀναπτύξεις τοῦ πνεύματος μέσα στόν κόσμο, ἔχει ἀντικατασταθεῖ, στόν Μάρξ, ἀπό τήν «τάξη μέ ἱστορικό ρόλο», πού ἀρχικά τοποθετημένη μέσα σ' ἕνα σύνολο ἀναγκαίων συνθηκῶν, ἀναλαμβάνει νά διακπεραιώσει τό ἱστορικό σχῆμα ἀνάπτυξης τῆς ἀνθρωπότητας ἀπό ἕναν τρόπο παραγωγῆς σ' ἕναν ἄλλο, ἀνώτερο.

ΑΛΛΑ, ἄς μὴν προχωρήσουμε σέ ἄλλες τέτοιες σχηματοποιήσεις. Εἶναι καλύτερο νά περάσουμε στό ἄλλο μεγάλο θέμα τοῦ Μάρξ, στή θέση ὅτι «ἡ ἱστορία εἶναι ἡ ἱστορία τῆς πάλης τῶν τάξεων». Αὐτή ἡ θέση φαίνεται στά μάτια τοῦ Καστοριάδη πολύ σημαντική, διαμετρικά ἀντιθετή στή θεωρία τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμου. Πού, ὅμως, ὁ Μάρξ δέν μπόρεσε νά τήν ἀξιοποιήσει ἀφοῦ τήν ὑποτάσσει τελικά μέσα σ' αὐτόν.

ΑΣ προσπαθήσουμε, ὅμως, νά δοῦμε ποιά εἶναι ἡ ἀποψη τοῦ Καστοριάδη στή θέση γιά τήν πάλη τῶν τάξεων (καί ἐδῶ πάλι θά προσπαθήσω νά προσεγγίσω τό ζήτημα «κατευθεῖαν», ἀφήνοντας δηλαδή κατὰ μέρος τίς κυκλικότητες πού περιέχονται, ἐξ αἰτίας κυρίως τοῦ συμπυκνωμένου χαρακτῆρα τοῦ ἄρθρου).

ΕΚΕΙΝΟ πού φαίνεται - σέ μένα τουλάχιστον - πολύ σημαντικό, εἶναι ἡ ἀποψη ὅτι: ἂν ἡ θέση «ἡ ἱστορία εἶναι ἡ ἱστορία τῆς πάλης τῶν τάξεων» παρουσιάζεται σάν θέση καθολικά ἀληθής, ἔχει (βέβαια) μόνο μερικό καί σχετικό κύρος! Αὐτός ὁ ἱσχυρισμός ἀποχτίζει ἐντυπωσιακές διαστάσεις. Ἡ πάλη τῶν τάξεων πού ἐθεωρεῖτο σάν τό βασικό ἐργαλεῖο γιά τήν κατανόηση τοῦ «ἱστορικοῦ εἶναι» γενικά, βλέπεται τώρα σάν μιά κατηγορία μέ σχετικό μονάχα κύρος!

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ, ἀκόμη καί ὅσοι ἔχουνε φτάσει νά δεχτοῦν ὅτι μερικῆς ἀπό τίς ἀρχές τοῦ Μαρξισμού (π.χ. ὁ προσδιορισμός τοῦ κοινωνικοῦ «εἶναι» σέ τελική ἀνάλυση ἀπό τήν οἰκονομία κλπ.) θά ἔπρεπε νά ἀπορριφθοῦν, δέν θά μπορούσε νά δεχτοῦν εὐκολά τόν ὑποβιβασμό τῆς θέσης, γιά τήν ἱστορία σάν ἱστορία τῆς πάλης τῶν τάξεων, σέ θέση μέ σχετικό, μή καθολικό κύρος. Ἐπιμένοντας, ὅμως, νά βλέπουμε αὐτή τή θέση σάν θέση μέ καθολικό κύρος — λέει ὁ Καστοριάδης — δέν κάνουνε τίποτε ἄλλο παρά νά γυρᾶμε πίσω στήν κληρονομημένη σκέψη, ὅπου τό «εἶναι» νοεῖται πάντα σέ σχέση μέ «σημαινόμενες ὀντότητες»! Ὀντότητες πού εἶναι πάντα μιά, πῶς ἀνώτερη ἀπό τήν ἀτομική δραστηριότητα, ἀνάπτυξη τοῦ κοινωνικοῦ «εἶναι». Μέ ἄλλα λόγια, ἂν δέν ἐννοοῦμε τήν ἐμφάνιση μιᾶς-ὁποιασδήποτε τάξης σάν ἀποτέλεσμα τῆς συγχέντρωσης ἑνός κανονικοῦ συνόλου ἀναγκαίων καί ἱκανῶν συνθηκῶν πού ἐνυπάρχουν στήν κατάσταση τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, ἀλλά σάν ἀποτέλεσμα τῆς ἐπεξεργασίας τῶν ἐμπειριῶν πού οἱ ἄνθρωποι καί

οἱ ὁμάδες βιώνουν κάτω ἀπό ὅμοιες συνθήκες σέ συγκεκριμένες ἐποχές, τότε τό ξεπέρασμα τῆς παραδοσιακῆς σκέψης θά μῆνε ἀνολοκλήρωτο. Θά πρέπει νά βλέπουμε τήν τάξη σάν ὀντότητα πού ἐμφανίζεται στή βάση μιᾶς συνειδητῆς τάξης γιά ταύτιση καί κοινὴ δράση. Καί ἡ ὁποία, ἀκριβῶς ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς φύσης καί τοῦ εἰδικοῦ τρόπου πού ὑπάρχει, δηλ. σέ πάλι μέ ἄλλες τάξεις, εἶναι δυνατό καί φυσικό νά μετασχηματίζεται καί νά ἐπιστρέφει στά «ἐξ ὧν συνετέθη», ἀκόμη καί ὀριστικά. Καί αὐτό θά πρέπει νά τό ἐννοοῦμε, ὅχι μόνο σάν ἕνα ἀποτέλεσμα τῆς μετάβασης ἀπό ἕνα τρόπο παραγωγῆς σ' ἕναν ἄλλο, ἀλλά ἐπίσης ἕνα πραγματικότητα δέν συνθηκῆς «ἀπλῆς ὑπαρξης» ἑνός τρόπου παραγωγῆς.

Η ΑΠΟΨΗ τοῦ Καστοριάδη δέν ἀποσκοπεῖ στό νά ἀπορρίψει τή σημασία τῶν «πολιτικῶν ὀντοτήτων» (ἢ τῶν πολιτικῶν ἀγώνων), ἀλλά στό νά ἀποκαλύψει ὅτι στό «κοινωνικο-ἱστορικό εἶναι» ὑπάρχει καί μιά ἄλλη διαδικασία, «ἡ ἀτομική δραστηριότητα», στήν βάση τῆς ὁποίας ἐμφανίζονται συλλογικῆς μορφῆς δραστηριότητας καί, φυσικά, καί οἱ τάξεις. Ἐκεῖνο πού θέλει νά πῇ εἶναι ὅτι ἡ ἔννοια τῆς πάλης τῶν τάξεων δέν εἶναι ἡ ἔννοια μέ τήν ὁποία κατανοεῖται, στό σύνολό του, τό κοινωνικο-ἱστορικό εἶναι. Κι αὐτό, γιατί δέν μπορεῖ αὐτή ἡ ἔννοια νά συμπεριλάβει καί νά ἐννοιοποιήσει μέσα τῆς τῆς δραστηριότητας πού τὰ ἄτομα ὀργανώνουν αὐτόνομα καί χωρὶς τήν προϋπόθεση τῆς συλλογικῆς ὀργάνωσης, σ' ἕνα ἀτομικό ἐπίπεδο. Κοντολογίς, ἡ θέση γιά τήν πάλη τῶν τάξεων, πού διατυπώνει ὁ Μάρξ, καί κυρίως ὁ εἰδικός τρόπος μέ τόν ὁποῖο τήν ἐφαρμόζει σταν γράφει ἱστορία καί ὅχι θεωρία τῆς ἱστορίας, «ἀνοίγει ἕνα καινούριο δρόμο γιά τόν στοχασμό μιᾶς κοινωνικο-ἱστορικῆς ὀντότητας» (τοῦ κοινωνικοῦ στρώματος μονάχα, κι ἄς τονίσουμε εἰδικά αὐτό τό μονάχα).

ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΕΙ δηλαδή ὁ Καστοριάδης πῶς ἂν συγκατῆσουμε (καί κυρίως ἀναπτύξουμε) τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ὁ Μάρξ βλέπει τό εἶναι ἑνός κοινωνικοῦ στρώματος (π.χ. τῆς ἀστικής τάξης) στίς ἱστορικῆς πού περιγραφές, τότε ἔχουμε κάνει σωστά τὰ πρῶτα βήματα πέρα ἀπὸ τήν κληρονομημένη σκέψη. Πράγματι, στίς ἱστορικῆς περιγραφές τοῦ Μάρξ, ἡ ἀστική τάξη βλέπεται σάν αὐτό πού εἶναι:

Κοινωνικό στρώμα πού ἀντιδρᾷ στήν κατάσταση στήν ὁποία βρίσκεται, μέ τρόπο πού ξεπερνᾷ τὰ δεδομένα αὐτῆς τῆς κατάστασης καί πού ἔτσι, οὐσιαστικά, καθορίζεται ἀπ' αὐτή τήν δραστηριότητα πού ἀναλαμβάνει καί ἡ ὁποία εἶναι δραστηριότητα γενικοῦ μετασχηματισμοῦ, ἀφοῦ τό ἴδιο τό ἀρχικό κοινωνικό στρώμα μεταμορφώνεται στήν διάρκειά της.

Η ΑΣΤΙΚΗ τάξη — ὅπως λέει ὁ Καστοριάδης — «ποιεῖ-πράττει» τόν ἑαυτό της στό μέτρο πού τό ποιεῖν - πράττειν τῆς μετασχηματίζει τήν κοινωνικο-ἱστορική κατάσταση στήν ὁποία βρέθηκε στήν ἀρχή: στήν ἔννοια τῆς κατάστασης αὐτῆς περιλαμβάνονται οἱ σχέσεις παραγωγῆς καί παραγωγικῶν δυνάμεων, ἀλλά καί ὁ τρόπος τῆς ἱστορικῆς χρονικότητας, ἀκόμα καί τὸ ἴδιον τὸ ὄρισμό τους!

ΛΕΞΕΙΣ κλειδιά τῆς νέας ἀντίληψης γιά τίς τάξεις, εἶναι ἡ δυάδα «ποιεῖν - πράττειν». Αὐτές μονάχα ἀρχοῦν γιά νά ὑπογραμμίσουν τόν «ἱστορικό - μετασχηματιστικό» χαρακτῆρα αὐτοῦ πού νοεῖται σάν τάξη, σέ ἀντίθεση μέ τόν ἱστορικό - ὕλιστικό τρόπο ἀντίληψης, ὅπου ὁ χα-

ρακτῆρας τῆς τάξης νοεῖται σάν «δομικός - ἀναλλοίωτος».

ΑΛΛΑ, ἄς ἀκολουθήσουμε αὐτή τήν ἀντίληψη ὡς τίς τελευταῖες τῆς συνέπειες. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἡ δραστηριότητα τοῦ κοινωνικοῦ στρώματος, πάνω στό ὁποῖο συγκεντρώσαμε τήν παρατήρηση καί τόν στοχασμό μας, μέ τήν δραστηριότητά του ἐπιφέρει τόσο σημαντικούς μετασχηματισμούς πού ἐπεχτείνονται καί πάνω σ' αὐτό τό ἴδιο, εἶναι ἐπόμενο νά παύει νά λειτουργεῖ σάν στοιχεῖο στή-ριξης τοῦ στοχασμοῦ μας πέρα ἀπὸ ἕνα ὀρισμένο σημεῖο. Μ' ἄλλα λόγια, ἐνῶ ἦταν δυνατό νά ἐπιστημάνουμε, γιά μιά συγκεκριμένη ἱστορική περίοδο, τὰ στρώματα πού μέ τήν δραστηριότητά τους συγκροτοῦσαν τήν ἀστική τάξη, εἶναι ἄτοπο νά διατηροῦμε αὐτή τήν ἀλληλοσυσχέτιση γιά μιά ἐπόμενη περίοδο, ὅπου μιά σειρά ἀπὸ σημαντικούς προσδιορισμούς ἄλλαξαν τή σύσταση τῶν ἰδίων αὐτῶν στρωμάτων.

ΞΕΠΕΡΝΩΝΤΑΣ τήν «ἱστορική στιγμή» καί βάζοντας σάν στόχο τήν ἐννοιολόγηση μιᾶς πῶς παρατεταμένης ἱστορικῆς περιόδου, ἀναγκαζόμαστε νά ἐγκαταλείψουμε τό σχῆμα «κοινωνικό στρώμα ὡς πρὸς δραστηριότητα» καί νά στραφοῦμε σέ μιά κατηγορία στοχασμοῦ ἱκανή νά περιλάβει αὐτή τήν ἀδιάκοπη κίνηση καί τό συνεχὴ ἀνασχηματισμὸ τοῦ κοινωνικοῦ εἶναι.

ΑΥΤΗ ἡ κατηγορία γιά τόν Καστοριάδη εἶναι ἡ «βλέψη». Ἡ βλέψη (ἢ σημασία) δέν εἶναι στοιχεῖο τῆς αὐτοαναφορᾶς τοῦ κοινωνικοῦ εἶναι, εἶναι ὅρος - κατηγορία τοῦ στοχασμοῦ. Ἐξάγεται ἀπὸ τόν ἄνθρωπο πού παρατηρεῖ καί στοχάζεται τήν ἱστορία, καί ἐξάγεται μέ προσωπική εὐθύνη, ἀφοῦ ἡ ἱστορία δέν ἔχει σημασία, «εἶναι αὐτό πού εἶναι». Ἡ «βλέψη» θά πρέπει νά κατανοηθεῖ καί νά χρησιμοποιηθεῖ μέ μιά διαφορετικὴ σημασία ἀπ' αὐτή πού ἔχει στόν καθημερινό Λόγο. Εἶναι μιά βλέψη χωρὶς ὑποκείμενο. Κάθε προσπάθεια, γιά νά μπεῖ πρὶν ἀπὸ αὐτὴ ἕνα ὑποκείμενο, ἕνας φόρεμα, μέ μόνιμα καί εὐδιάκριτα χαρακτηριστικά, ὑπεύθυνος τοῦ περιεχομένου της, θά εἶναι πράξη πού θά μᾶς ἐγκλωβίζει ξανά μέσα στά καθιερωμένα ὀντολογικά σχήματα.

ΑΣ ΚΑΝΟΥΜΕ, ἐδῶ, μιά σύντομη σύνοψη: Ἐκεῖνο πού ἐπικροτεῖ ὁ Καστοριάδης στόν Μάρξ εἶναι ὁ δρόμος πού ἀνοίγει — μέ τίς ἱστορικῆς περιγραφές μόνο — γιά τό στοχασμὸ μιᾶς ἱστορικῆς ὀντότητας, δηλ. τοῦ κοινωνικοῦ στρώματος ἢ αὐτοῦ πού θά μπορούσαμε νά ἐννοήσουμε σάν τάξη μέ τήν στενὴ ἔννοια τοῦ ὅρου. Ἡ δραστηριότητα πού τό κοινωνικό αὐτό στρώμα ἀναπτύσσει μέσα ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ τὴν κατάσταση, τό «ποιεῖν-πράττειν» του, δημιουργεῖ — ἐξαιτίας τῶν διασυνδέσεων πού προκύπτουν ἀπὸ τήν ταξική πάλη — μιά ἀκολουθία ἀπὸ μετασχηματισμοῦ πού ἐπιστρέφουν καί σ' αὐτό τό ἴδιο, μετασχηματίζοντάς το ριζικά. Ἔτσι, τό ἴδιο ἀποτελεῖ ἀντικείμενο, ἄς ποῦμε, τῆς ἰδίας του τῆς δραστηριότητας. Ἡ ἐνότητα, λοιπόν, μιᾶς ἐποχῆς δέν μπορεῖ νά δοθεῖ μέσα ἀπὸ τὴν στενὴ ἔννοια τῆς τάξης. Ἡ σχέση τοῦ ἀρχικοῦ στρώματος ὡς πρὸς τήν δραστηριότητά του εἶναι ὅπως μιά διαρκῶς μεταβαλλόμενη ἐνότητα πού τὴν ἴδια στιγμή με-ταβάλλει ὅλα τὰ στοιχεῖα πού συμμετέχουν σ' αὐτή. Ἔτσι, δέν μένει παρά νά περάσουμε στήν πλατιά ἔννοια τῆς τάξης, ὀργανωμένη, ὅπως δει-ξαμε, στή βάση τῆς νέας κατηγορίας πού εἰσαγάγει ὁ Καστοριάδης, τῇ «βλέψει». Αὐτὴ τῇ «βλέψει», θά πρέπει νά ἐπαναλάβουμε, τὴν ἐξάγει ὁ κάθε στοχαστὴς τοῦ κοινωνικοῦ «εἶναι» ἀπὸ τὴν προσωπική του ἀντίληψη - εὐθύνη, ἀπὸ τὰ ἀπο-τελέσματα πού προκύπτουν ἀπὸ τό κοινωνικό

πράττειν. Η «βλέψη» αναφέρεται σ' ένα σύνολο όμοιων αποτελεσμάτων. Δίνει έννοια στις θμίες σημασίες που προκύπτουν απ' αυτά. Για παράδειγμα, εκείνο που μπορεί να δοθεί σαν βλέψη της άστικής τάξης είναι η σημασία της απεριόριστης ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων. Σημασία, που έμεις την εξάγουμε από όλο αυτό που γίνεται εδώ και τόσους αιώνες. Η άστική τάξη, με την πλατιά έννοια (ό καπιταλισμός, ή άστική κοινωνία), προβάλλει όχι σαν «μορφή» αλλά σαν «φιγούρα». Κι αυτό έπειδή δεν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε σαν έγκυρη την έπισήμανση που συνδέει όριστικά τό κοινωνικό στρώμα με τη δραστηριότητα.

ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΜΕ να δώσουμε την ένότητα του κοινωνικού είναι από την ταυτότητα των άτόμων που τό αποτελούν. Ούτε έπίσης από την όμοιότητα των αντικειμενικών συνθηκών στις όποιες (τά άτομα αυτά) βρίσκονται τοποθετημένα, έφόσον αυτές ποικιλούν σημαντικά στο χρόνο και τό χώρο. Και ούτε από τις πραγματικές σχέσεις παραγωγής έφόσον απ' αυτήν την άποψη δεν μπορούμε να συνταυτίσουμε τούς χειροτέχνες και τούς έμπόρους του 13ου αιώνα, τούς μεγάλους τραπεζίτες του 16ου και τά άφεντικά της φάμπρικας του 19ου». Μπορούμε — κι άς τελειώνουμε εδώ — να συλλαμβάνουμε τό «πράττειν» και «πράττεσθαι» της άστικής τάξης μόνο σέ αναφορά με τις «φαντασιακές σημασίες» που της δίνει τό ιδιαίτερό της νόημα και οι όποιες μπορούν να άναγνωσθούν, μόνο, πάνω σ' αυτό τό «πράττειν - πράττεσθαι». Μ' αυτήν την έννοια, έπιφανείς εκπρόσωποι της απόλυτης μοναρχίας ή άκόμα και μονάρχες, εύγενείς και γαιοκτήμονες, μεταρρυθμιστές της θρησκείας, ιδεολόγοι και έπιστήμονες μπορούν να «άνήκουν» ή να «άνηκαν» στην άστική τάξη έξίσου και συχνά πολύ περισσότερο από όλοκληρες μάζες έμπόρων και μικρών άφεντικών».

ΑΛΛΑ, άς γυρίσουμε πιά σ' αυτό τό ζήτημα που έμφανίζεται σαν πρωταρχικό μέσα στη διαδικασία άπομάχρυνσης από την παραδοσιακή σκέψη και τόν μαρξισμό, δηλ. τό εργατικό ζήτημα.

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ που φυσιολογικά προκύπτει εδώ είναι: Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε την ίδια συλλογιστική που έξηγήσαμε παραπάνω και σέ σχέση με τό «είναι» της άστικής τάξης ή όχι; **ΑΣ ΕΞΗΓΗΣΟΥΜΕ**, όμως, πρώτα γιατί τίθεται τό έρώτημα, και από ποιά κατεύθυνση έρχεται.

ΒΑΣΙΚΗ θέση της μαρξιστικής θεώρησης είναι ότι οι κυριαρχούμενες τάξεις, σέ αντίθεση με τις κυρίαρχες, δεν μπορούν να υπάρχουν σέ όλο-

κληρωμένη μορφή προτού άναπτυχθούν σέ κυρίαρχες. Συνεπώς, ή θεώρηση που άντιστοιχεί σέ μία κυρίαρχη δεν μπορεί να ταιριάζει για τό στοχασμό μιάς ή κυρίαρχης.

ΕΝΑΣ τέτοιος ισχυρισμός δεν μπορεί να σταθεί με άπαιτήσεις άναγνώρισης, έκτός εάν δεχτούμε ότι γνωρίζουμε από τά πριν, εξαιτίας μιάς θεωρίας, ποιά τάξη πρόκειται να έξελεχθεί από κυριαρχούμενη σέ κυρίαρχη. Μά αυτό άκριβώς είναι που θέλουμε να άπορρίψουμε εδώ: τόν καταστατικό ρόλο της θεωρίας άπέναντι στο «κοινωνικο-ιστορικό είναι».

ΑΝ, λοιπόν, άπορρίψουμε αυτές τις άτοπες άπαιτήσεις της θεωρίας, μπορούμε να άπαντήσουμε στο έρώτημα πού θέσαμε παραπάνω, πώς ναί, ή ίδια συλλογιστική που παρουσίασε ό Καστοριάδης για τό στοχασμό του «είναι» της άστικής τάξης, μπορεί να εφαρμοστεί και για τό «είναι» της εργατικής τάξης.

ΑΣ ΞΑΝΑΠΟΥΜΕ πάλι, πώς εκείνο που μάς άπαγορεύει να δούμε τό προλεταριάτο σαν αυτό που είναι, (δηλαδή σαν: κοινωνικό στρώμα που αντιδρά στην κατάσταση στην όποια βρίσκεται με τρόπο που ξεπερνά τά δεδομένα αυτής της κατάστασης, και πού έτσι, ουσιαστικά, καθορίζεται απ' αυτήν του τη δραστηριότητα κλπ.) είναι ό ίδιος ό μαρξισμός και ό «ιστορικός ρόλος» που προδιαγράφει στο προλεταριάτο.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ της εργατικής τάξης, λοιπόν, είναι ή ιστορία ενός κοινωνικού στρώματος, δημιουργημένου από τόν καπιταλισμό (δημιουργημένου τόσο πραγματικά, όσο και σημασιακά). Είναι ή ιστορία της δραστηριότητας των ανθρώπων που άνήκουν σ' αυτήν την τάξη (με την έννοια του κοινωνικού στρώματος). Με την δραστηριότητα αυτή μετασχηματίζεται, μεταμορφώνεται. «Κάνει τόν έαυτό της τάξη - με μιά νέα (διαφορετική απ' αυτή που της κληροδότησε ό καπιταλισμός) έννοια. «Υποθετώντας αυτή τη μέθοδο παρατήρησης, ό Καστοριάδης καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, εδώ και 150 χρόνια (και πάντα στην άναπτυγμένη δύση), ή εργατική τάξη είναι μιά κοινωνικά καθοριστική δύναμη. Μιά δύναμη που μετασχηματίζει άρκετές από τις όψεις του καπιταλιστικού κόσμου. Μιά από τις πιο σημαντικές συνέπειες της έξάσκησης αυτής της δύναμης είναι ή «ίδια της έξαφάνιση σαν αυτόνομη κοινωνικο-ιστορική δύναμη».

ΜΕ ΑΥΤΟΝ τόν τρόπο, λοιπόν, ό Καστοριάδης άντιλαμβάνεται την ιστορία της εργατικής τάξης. Αυτή είναι ή σημασία που έξάγει από τη δραστηριότητα του προλεταριάτου. Άποφάσεις να άκολουθήσει αυτόν τόν δρόμο και να άναγκιστρωθεί όριστικά από την άντίφαση που ή μαρξιστική θέση για τόν ιστορικο-επαναστατικό ρόλο του προλεταριάτου άποχτούσε με την πάροδο του χρόνου και τά άποτελέσματα που προέκυπταν από την άμεση δραστηριότητά του.

ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΕ κάθε μαρξιστική άπόπειρα κατανόησης της ιστορίας της εργατικής τάξης, άφού όλες αυτές δεν άσκοπεύουν να δοούν τό προλεταριάτο σαν αυτό που είναι μέσω του «ποιείν - πράττειν» του, αλλά σαν αυτό που «ούσιαστικά» είναι, έτσι όπως προδιέγραψε από τά πριν ή θεωρία.

ΑΝΤΙ αυτού, άνασύρει, με τη δική του προσωπική εύθνη, (εύθνη που θα πρέπει να την ένοούμε μαζί σαν πολιτική και θεωρητική πράξη) τις σημασίες που περικλείει ή δραστηριότητα του προλεταριάτου τά τελευταία 150 χρόνια. «Έτσι, καταλήγει να διαπιστώνει ότι ή βασικότερη συνέπεια αυτής της δραστηριότητας ήταν ή ίδια ή έ-

ξαφάνιση του προλεταριάτου σαν αυτόνομη κοινωνικο-ιστορική δύναμη. Σάν μιά τάξη που δεν έκδηλώνεται πιά, και δεν θέτει τόν έαυτό της πλέον, σαν τάξη!

ΑΣ ΣΤΑΘΟΥΜΕ σ' αυτόν τό συγχλονιστικό ισχυρισμό για λίγο. Γιατί μήπως στόν κόπο να παρουσιάσουμε — έντελώς στοιχειωδώς — τις πιο χαρακτηριστικές όψεις της σκέψης του Καστοριάδη; Άλλά και μόνο για να καταλήξουμε στην θέση ότι τό προλεταριάτο δεν είναι ό φορέας της επαναστατικής κοινωνικής άλλαγής; Άλλά και μόνο για να καταγγείλουμε κάθε έλπίδα για ένα ξεπέρασμα της πιο συγχλονιστικής κρίσης που γνώρισε ή ανθρωπότητα;

ΣΕ ΟΛΑ αυτά ή άπάντηση είναι όχι.

ΜΠΗΚΑΜΕ στόν κόπο αυτό για να καταλήξουμε ότι, ένάντια σ' αυτήν τη ριζική κρίση, στέκουν καινούρια κοινωνικά στρώματα, που βιώνουν αυτή την κρίση και όργανώνουν τό «ποιείν - πράττειν» τους, έστω διακομμένα, άποσπασματικά και μερικά. Τό να μπορούμε να δούμε αυτά τά στρώματα σαν τό «κοινωνικό στρώμα των μισθωτών», όπως κάνει ό Καστοριάδης, ή, μένοντας πιστοί στις δικές του θέσεις, να άναμένουμε να έμφανιστεί μιά πιο όργανική «αυτοαναφορά», δεν έχει αυτή την στιγμή τόσο μεγάλη σημασία. Αυτό που έχει μεγάλη σημασία είναι ότι, για τό ξεπέρασμα αυτής της σύγχρονης καπιταλιστικής άθλιότητας, δεν υπάρχει κανένας ιστορικός φορέας δοσμένος από τά πριν, κρυμμένος σαν μυστική ουσία μέσα στα «πραγματικά έπιφανόμενα». Δεν υπάρχει κανένα υποκείμενο που να εκφράζει όριστικά τό επαναστατικό πρόταγμα και να είναι και ίκανό να τό όλοποιήσει στο άμεσο ή τό μακρινό μέλλον.

ΕΚΕΙΝΟ που υπάρχει πραγματικά είναι νέες μορφές πάλης και όργάνωσης, νέες συλλογικές αλλά και άτομικές τοποθετήσεις άπέναντι στην κοινωνική κρίση, με πολλαπλές διασυνδέσεις και μετασχηματισμούς.

ΑΝ μπορούσαμε, παρ' όλα όσα είπαμε, να έπικαλεστούμε μιά οποιαδήποτε ιστορική άναγκαιότητα άπέναντι σ' αυτό που πραγματικά γίνεται σήμερα, θα λέγαμε ότι αυτή «έπιβάλλει» την προσέγγιση όλων αυτών των κινήματων — του εργατικού κινήματος με κανένα τρόπο έξαιρουμένου — και την προσπάθεια για μιά νέα συλλογική άπάντηση άπέναντι στην κρίση.

Η ΕΛΛΕΙΨΗ μιάς θεωρίας που θα έπιλέγει ένα από αυτά τά κινήματα σαν τόν άποκλειστικό φορέα της επαναστατικής άλλαγής, αφήνει έλεύθερο τό πεδίο για μιά νέα συσχέτιση άτόμων και ομάδων. Άπαλλάσσει όριστικά κινήματα και ομάδες από τη νύρωση της άναγωγής των άπαιτήσεων τους σ' ένα κοινό άναγκαστικό στοιχείο (την έκμετάλλευση, όπως κατανοείται από τη θεωρία της υπεραξίας), και άνοίγει νέες προοπτικές για ένα βαθύ πολιτικο-κοινωνικό κίνημα, βασισμένο σέ μιά όλόπλευρη προσωπική συμμετοχή (άλλωστε τά ίδια τά νέα κινήματα άποκάλυψαν την πολιτική σημασία του προσωπικού), που θα όργανώνεται πάντα στη βάση της προσωπικής έκλογής και εύθνης. «Έτσι που τό άτομο, ή ομάδα και τό συλλογικό κίνημα να προβάλλουν σαν όργανικοί φορείς του ξεπεράσματος της κρίσης κι όχι σαν στοιχεία που θα «άρθρωνθούν» για την όργάνωση της μέλλουσας ύποδομής.

ΑΥΤΕΣ είναι μερικές από τις συνέπειες που άναδύνονται από τη σκέψη του Καστοριάδη, μέσα από τό πολύ συμπυκνωμένο εισαγωγικό σημείωμα, ή, τουλάχιστον αυτές είναι οι σημασίες που άνέσυρα με προσωπική μου εύθνη.

ΚΑΡΛΟ ΚΑΦΙΕΡΟ
ΣΥΝΟΨΗ
ΤΟΥ «ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ
ΤΟΥ ΜΑΡΞ»

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Κιάφας 3, Άθήνα, τηλ. 3639980

«Κυπριακό: εϋθύνες»

Όπως δείχνει και ο τίτλος «Κυπριακές εϋθύνες» του διβλίου που κυκλοφορεί αυτές τις ημέρες από τον Έκδοτικό οίκο «Γραμμή», ο Πλούτης Σέρβας θεωρεί ότι ήρθε πιά η ώρα να αναζητηθούν οι ουσιαστικές εϋθύνες για τη κυπριακή τραγωδία. Κι' αυτό

γιατί όλα τα στοιχεία υπάρχουν πιά, αν και μέχρι να ανοίξει ο περιβόητος «φάκελος της Κύπρου» λείπουν ορισμένες αποδείξεις.

Μέ την πείρα του παλιού αγωνιστή, με τη φλόγα και την αγωνία του Κύπριου Έλληνα πατριώτη, με την οξυδέρκεια

του δοκιμασμένου πολιτικού δοκιμογράφου, ο γνωστός συνεργάτης του «ΑΝΤΙ» προσθέτει στη διβλιογραφία για το Κυπριακό ένα πολύτιμο ντοκουμέντο. Παραθέτουμε μερικά χαρακτηριστικά αποσπάσματα, με δικούς μας τίτλους.

Η εξέγερση του 1931 στην Κύπρο

Το βράδυ της ίδιας μέρας ο επαναστάτης δεσπότης μιλά μπροστά στο λαό, στη μητροπολιτική του έδρα της Λάρνακας. Μετά δυο μέρες, στις 20 τ' Οκτώβρη, κατέρχεται στη Λεμεσό (τη δεύτερη μητροπολιτική του έδρα). Έκεί μπροστά σε μια λαοθάλασσα εκφωνεί νευρώδη λόγο και επαναλαμβάνει την ανυπακοή «στοιχούς παράνομους νόμους και το ένοχο καθεστώς, που αυτοκαλείται Βρετανική Διοίκηση».

Οί επισκοπικοί λόγοι ηλεκτρίζουν την ατμόσφαιρα. Και σάν σίφουνας απλώνουν σ' όλοκληρη τη νήσο. Την άλλη μέρα από το πρωί τα πλήθη συρρέουν στην εκκλησία Φανερωμένη της πρωτεύουσας Λευκωσίας. Ένα σύνθημα δεσπόζει: «Κάτω

1931: Άγγλικό στρατόπεδο στο Τρόδος.

οί φορομπήκτες. Ζήτω η Ένωση». Και τα ένθουσιασμένα πλήθη, με τα ελληνικά λάβαρα και με επικεφαλής παπάδες και πολιτικούς οδεύουν προς το Κυβερνείο, που βρισκόταν, ένα μίλι απόσταση, στη νοτιοδυτική άκρη της πρωτεύουσας.

Ο κυβερνήτης, κλεισμένος στο γραφείο του, αρνείται να δεχτεί την αντιπροσωπεία που θα του επέδιδε το ψήφισμα της συγκέντρωσης. Η όργη κορυφώνεται. Έξαλλοι νέοι, έξω από τον έλεγχο των ήγετων, πυρπολούν το Κυβερνείο. Παρόμοιες εκδηλώσεις έγιναν και σ' άλλες πόλεις και χωριά, ιδιαίτερα στη Λεμεσό, όπου πυρπολήθηκε το εκεί διοικητήριο.

Οί άψιμαχίες, με τους αστυνομικούς πυροβολώντας στο ψαχνό ήταν η συνέχεια. Και η Κύπρος θρήνησε στις 21 τ' Οκτώβρη του 1931 τους πρώτους νεκρούς για την Ένωση.

Οί Κύπριοι κομμουνιστές στρατεύονται για την Ελλάδα

Με την κήρυξη του πολέμου οί άποικιοκράτες είχαν καλέσει τους Κύπριους να ενταχθούν στο βρετανικό στρατό, με μισθό για εργασίες στα μετόπισθεν*. Φυσικά, κανένα Κυπριόπουλο δεν είχε, ως τότε φορέσει το χακί για ιδεολογικούς σκοπούς, ή από φιλοπόλεμο μένος. Η άμοιβή ήταν το κίνητρο. Όμως όταν άργότερα, ύστερα από όκτώ μήνες χτυπήθηκε η Ελλάδα, ή ένταξη προσλαμβάνει τα ιδεολογικά της χρώματα. Χαρακτηριστική ήταν ή 16η Ίουνίου του 1943 για μιá μαζική ένταξη έθελοντών στο βρετανικό στρατό. Εκείνη τη μέρα ή Κεντρική Έπιτροπή του ΑΚΕΛ, με μιá ιστορική απόφαση καλούσε το λαό, και ιδιαίτερα τους όπαδοϋς του Κόμματος, να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στην πρώτη γραμμή του αντιφασιστικού πολέμου. Αμέσως, όλα τα μέλη της Κεντρικής Έπιτροπής (δεκαεπτά το όλο) δήλωσαν ότι είναι έτοιμοι για να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους. Στα ένδεκα απ' αυτά δόθηκε ή άδεια να ενταχθούν στις μάχιμες δυνάμεις και τα άλλα έξη διατάχτηκαν να παραμείνουν στις θέσεις τους για να επιφορτισθούν την κομματική καθοδηγητική δουλειά. Σε δέκα μόλις μέρες, όκτακόσια μέλη και όπαδοί του Κόμματος, είχαν έγγραφεϊ στους στρατολογικούς καταλόγους. Και ή 27 Ίουνίου 1943 ήταν μιá λαμπρή πανηγυρική μέρα, με πλημμυρισμένη την ατμόσφαιρα από ένθουσιασμό και συγκινήσεις. Η Λεμεσός ολάκαιρη κατευόδωνε τα όκτακόσια παλληκάρια που με ελληνικές σημαίες ξεκινούσαν για το στρατόπεδο των Πολεμίδων (άπόσταση τρία μίλια από τη Λεμεσό). Έπικεφαλής της πορείας ήταν τα έντεκα μέλη της Κεντρικής Έπιτροπής. Και μετά απ' αυτή τη θριαμβευτική πορεία, εξακολουθούσαν τα Κυπριόπουλα να προσέρχονται στο προσκλητήριο του ΑΚΕΛ, ενώ, δυστυχώς, καμμιá όργάνωση της Δεξιάς, πολιτική ή επαγγελματική, δεν είχε αποφασίσει να προχωρήσει προς την κατεύθυνση που είχε προχωρήσει το ΑΚΕΛ. Η Έθναρχούσα Έκκλησία παρέμενε άπλός θεατής.

* Και στόν Α' παγκόσμιο πόλεμο είχαν κληθεί οί Κύπριοι για έμισση πολεμική υπηρεσία. Καί, έπειδή τότε οί μεταφορές γίνονταν, κυρίως με μουλάρια, ό λαός τους κόλλησε το παρτσούκι «μουλάρηδες».

Οί προτάσεις Χάρτινγκ

Οί καλούμενες προτάσεις Χάρτινγκ καλύπτουν μία περίοδο πέντε δλόκληρων μηνών. Οί διαπραγματεύσεις είχαν αρχίσει, όπως ήδη αναφέρθηκε, την επαύριο της καθόδου του στρατάρχη Χάρτινγκ στην Κύπρο, στις 4 τ' Οκτώβρη 1955 και διακόπηκαν στις παραμονές της έξορίας του Μακαρίου στις Σευχέλλες. Στην τελευταία φάση τους, πήρε μέρος σ' αυτές και ο βρετανός υπουργός των Άποικιών Λέννοξ Μπόυντ που κατέβηκε στην Κύπρο στις 28 του Φλεβάρη 1956.

Από πολλούς μελετητές θεωρούνται αυτές οι διαπραγματεύσεις, σαν ή πρώτη χαμένη ευκαιρία, που κατ' αυτή είχαν επιδειχθεί, όλες οι αδυναμίες της κυπριακής ήγεςίας.¹⁾

Στη διάρκεια τριών συναντήσεων 4, 7 και 11 τ' Οκτώβρη ο Χάρτινγκ προσπαθούσε να πείσει το Μακάριο, όπως αποδεχθεί το σχέδιο Μακμίλλαν, που «εξελικτικά θα οδηγούσε σ' ένα ακόμη πιό φιλελεύθερο σύνταγμα», ενώ ο Μακάριος επέμενε στην αυτοδιάθεση.

Ο βιογράφος του Μακαρίου Άντρος Παυλίδης αναφέρει ότι στις 10 τ' Οκτώβρη, ο τελευταίος είχε καλέσει τὰ μέλη της Έθναρχίας σέ συνεδρίαση, με διαθέσεις, ως διαφαίνεται διαλλακτικές. Άλλα εκεί, σέ συζητήσεις που βάσταξαν σχεδόν τρείς ώρες, προσέκρουσε στην έντονη αντίδραση του Μητροπολίτη

Μακάριος και Χάρτινγκ.

της Κερήνειας Κυπριανού, που «επέμενε με φανατισμό πάνω στο αρχικό ξεαλλο σύνθημα: "Ένωσις και μόνον Ένωσις", ενώ από το αντίρρτικό κρησφύγετό του ο συνταγματάρχης Γρίβας ύψωνε το λάβαρο με το ίδιο αυτό σύνθημα».

Είναι αμφίβολο, κατά πόσον ο Μακάριος είχε αντιληφθεί πλήρως τί ο Χάρτινγκ έννοούσε με τὰ ύπονοούμενά του. Κι αν με τούς συμβούλους του δοκίμασε να εξετάσει προσεκτικά το βάθος της σήραγγας, σέ συσχετισμό με προβλήματα, που δημιουργούσε ή κυβέρνηση της Άθήνας και ή ανακίνηση του τουρκικού παράγοντα. Είηαι φανερό ότι αποζητούσε κάτι περισσότερο (ίσως καθορισμό του χρόνου της διενέργειας του δημοψηφίσματος για την αυτοδιάθεση) ενώ οί «σκληροί» (Επίσκοπος Κυπριανός και Γρίβας), άμετακίνητοι και άμναλοι επέμεναν στον άκαρπο ένωτικό φανατισμό: «Ένωση χωρίς παζάρεματα — να ρίξουμε τούς άνομους στη θάλασσα». Και ή άριστέρα κολυμπώντας μέσα στην τρικυμία, που δημιούργησε για τον έαυτό της, με φοβία αντιμετώπιζε τις συζητήσεις στο έπιτελείο της Έθναρχίας, χωρίς ν' αποτολμά να εκφράσει κάποια δική της άποψη.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΤΕΥΧΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΤΖΗΣ

τριμηνιαία έκδοση έπιλογής άπό την παγκόσμια σύγχρονη λογοτεχνία τό πρίσμα

1

ΜΕΤΑΦΡΑΖΟΝΤΑΙ: TOM RAWORTH, ELIZABETH JENNINGS, BRIAN PATTEN, D. M. BLACK, ADRIAN HENRI (Άγγλία). — SAINT - JOHN PERSE. — MICHEL TOURNIER (Γαλλία). — PRIMO LEVI (Ιταλία). — JIRI KRENEK (Τσεχοσλοβακία). — YEHUDA AMICHAI (Ισραήλ). — JOHN UPDIKE (Η.Π.Α.). — JUAN RULFO (Μεξικό). — GABRIEL GARCIA MARQUEZ (Κολομβία). — Σύγχρονοι Κινέζοι ποιητές. — KHAM SING SRINAWK (Ταϊλάνδη). — Συλλογική διασκευή του σαιξπηρικού ΑΜΛΕΤ από σύγχρονους Γερμανούς θεατρικούς συγγραφείς:

ΜΕΤΑΦΡΑΖΟΥΝ ΚΑΙ ΓΡΑΦΟΥΝ: Φ. Δ. Δρακονταειδής. — Π. Α. Ζάννας. — Άλ. Ζήρας. — Η. Hokerda. — Ρ. Κρίστ. — Τ. Μενδράκος. — Τατ. Γκρίτση-Μιλλιέξ. — Γ. Μούστρης. — Χρ. Ντουινιά. — Τίτος Πατρίκιος. — Ezio Peraro. — Δημ. Ραυτόπουλος. — Άμ. Τσακνιά. — Σπ. Τσακνιάς. — Κ. Άργυροκάστρίτου-Χατζή. — Ρ. Ψυρούκη.

έκδόσεις καστανιώτη
φθινόπωρο 1980

Χέρια πάνω από τό 'Αργος

Οι διαμαρτυρίες των κατοίκων εμπόδισαν να ολοκληρωθεί ο βανδαλισμός, που διέπραξε πρόσφατα εκεί, ο εύπορος δοντιάτρος Δημήτριος Λιάκος κατεδαφίζοντας τα δύο τρίτα του αρχοντικού Τσώκρη. Η πράξη θα αποτελούσε, απλώς, μία ακόμα βαρβαρότητα, αν δεν ήταν και παράνομη και αν δεν υπήρχαν βάσιμες υπόνοιες ότι έγινε με την άνοχη, αν όχι με τη συνεργασία, των τοπικών αρχών.

Επειδή, μάλιστα, λέγεται (ο κόσμος τό 'χει τούμπανο κι αυτός κρυφό καμάρι) ότι ο Λιάκος είναι άνθρωπος του 'Αντιπροέδρου της Κυβερνήσεως κ. Παπακωνσταντίνου, θα θέλαμε πολύ να μάθουμε ποιός επιποδίζει τον Εισαγγελέα Ναυπλίου να ασκήσει δίωξη κατά του Λιάκου για παράνομη κατεδάφιση διατηρητέου κτιρίου, κατά των υπευθύνων της 'Υποδιοικήσεως Χωροφυλακής για παράβαση καθήκοντος και κατά του χειριστή της μπουλντόζας για παράνομη εργασία (νυχτερινή μάλιστα). Μήπως ο «λευκός» κήνωρ της «Ν.Δ.» έχει εγκαταστήσει εκείθεν του ισθμού δικό του «ντοβλέτι», στο οποίο οι νόμοι του κράτους δεν ισχύουν;

Και τί θα κάνει τώρα ο θυμώδης κ. Πλυτᾶς; Θά 'υποκύψει στην κομματική ιεραρχία ή θά διατάξει, όπως θά έπρεπε να κάνει, κινούμενος από στοιχειώδη αξιοπρέπεια, να ανοικοδομηθεί τό κατεδαφισμένο μνημείο μέ έξοδα του εγκληματήσαντος, κατά της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, οδοντογιατρού;

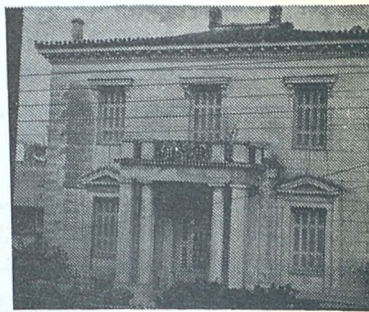
Θά επέμβει για να σταματήσει τό βέβηλο χέρι των κομματικών φι-

΄Αφου γκρέμισαν τό μέγαρο Τσουκρή (στις φωτογραφίες πρίν και μετά)...

λων του κ. Παπακωνσταντίνου, πού, μέ επικεφαλής τόν ανεκδιήγητο Δήμαρχο 'Αργους Πειρούνη, έτοιμάζουν τίς μπουλντόζες για να ίσοπεδώσουν όλη τήν ιστορική πόλη για κερδοσκοπικούς λόγους; (Βλέπε και παλιότερα σχόλιά μας).

Αρχίζοντας, ίσως, τίς προσεχείς μέρες από τούς θαυμάσιους στρατώνες και τό αρχοντικό Κωνσταντόπουλου, πού έχει κτίσει ο ίδιος ο Τσίλερ...

Τώρα θά προχωρήσουν και σ' αυτό...

Ένας μπόμπος πολύ άριστερός

Αυτές τίς μέρες κυκλοφόρησε απ' τόν έκδοτικό οίκο «Αστέρη» τό νέο δείγμα δουλειάς του Γιάννη Νεγρεπόντη. Ένδεικτικός - για τή σατιρική γλαφυρότητα της γραφής του ποιητή - τίτλος του νέου του έργου: «Ένας μπόμπος πολύ άριστερός»:

Παραθέτουμε ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα αφήγησης, σε πρώτο πρόσωπο, βασισμένης στη νεότερη γλώσσα κάποιας 'Αριστεράς, πού δέν κάνει άλλο απ' τό να άκυρώνει τήν προσπάθεια, μεταξύ άλλων, για γλωσσική άριότητα του σύγχρονου Νεοέλληνα. Έδώ ο Γ. Νεγρεπόντης ύπονομεύει, εκ των έδων, αυτήν άκριβώς τή γλωσσική άσυναρτησία, αναπαράγοντάς την κωμικά από κάποιον «μπόμπον» άριστερής - και δή ιστορικής - οίκογενείας.

Είμαστε μία οίκογένεια κομμουνιστών «παλαιού τύπου», όπως μᾶς λένε μερικοί δήθεν «κομμουνιστές» ειρωνικά. Και ξέρουν οι άνόητοι πώς έμεις θέλουμε να είμαστε έτσι παλαιού τύπου, άφου ο κομμουνισμός είναι ένας άνεκαθεν και δέν πρόκειται ν' αλλάξει στους αιώνες των αιώνων. (...) Η οίκογένειά μας ανήκει στον άνεκαθεν καθαρό, άδιαίρετο και μονολιθικό κομμουνισμό. Μπορεί κι άλλοι να διατείνονται πώς ανήκουν σε μονολιθικά και μοναδικά κομμουνιστικά κόμματα, αλλά αυτό είναι δικό τους θέμα. Γιατί στο κάτω κάτω ένας πραγματικός κομμουνιστής, εάν θέλει να δει τά πράγματα καθαρά δέν μπορεί παρά να έρθει στο δικό μας κόμμα τό μόνο πού κρατάει τίς άρχές - άρχές των μεγάλων του Μαρξισμού, όπως ο Μάρξ, ο Λένιν, ο Στάλιν και άλλων μικρότερων, μά αξίων σύντροφων, βετεράνων άρχηγών της έργατικής τάξης, - στο κόμμα πού είναι τό κουκούτσι-κουκούτσι-κουκούτσι του πιο βέρου, του μόνου βέρου κομμουνισμού. Είμαστε βέβαια πιο κομμουνιστές κι από τούς κουκουέδες κι από τούς έκκετζήδες, γιατί και τά δύο αυτά κόμματα παραδέχονται τόν κοινοβουλευτισμό, πού έμεις τό 'χουμε διαδηλώσει όχι μία και δύο πώς είναι ένα άστικοκαπιταλισμπεριαλιστικό προκάλλυμμα γι' άποπροσανατολισμό και συνεπόμενα ενουχισμό της επαναστατικότητας της μάζας της έργατοπρολεταριακής τάξης.

Έμεις - ή οίκογένειά μας, ή φαμίλια μας - σ' αυτή τή φάση της ζωής μας, πρέπει να τό πω, δέν ανήκουμε στην δύναμη της έργατικής τάξης, γιατί ο σύντροφος μπαμπάς άρνιέται να «μιστώ-

σει» τά χέρια του στους βρωμοκαπιτάλες πού βγάσουν ύπεραξία σε βάρος του ιδρώτα μας. Απ' τήν άλλη, ή συντρόφισσα μαμά μου ύποαπασχολείται, έχει κρατήσει μερικές ώρες για να προλαβαίνει και τίς δουλειές του σπιτιού - κράτησε και μερικές ώρες στο νηπιαγωγείο της Σχολής Ντουντού πού είναι ή πιο άριστοκρατική, αλλά τά άλλα, τά πιο παρακατιανά, πλερώνουν πιο λίγο. Φανερό πώς κατά κάποιο τρόπο ή συντρόφισσα μαμά έχει συμβιβαστεί στο θέμα προσφοράς έργασίας, αλλά πάντως έπειδή τό νηπιαγωγείο δέν είναι δά και κάτω στη βάση της παραγωγής - στην τελευταία όλομέλεια τό κόμμα μας τό 'βαλε στα μέσα επαγγέλματα της μικροαστικής έντιλγικέτας και στο πιο κάτω σκαλί του έποικοδομήματος - ένεκα λοιπόν ταύτα δέν τό παίρνουμε και τόσο βαρύ, τουλάχιστο δέν φτάνει να γίνει λόγος σοβαρός διαγραφής της απ' τό κόμμα.

Η σ. μαμά - άκου πράμα - τόλμησε μία μέρα να μᾶς πει φαλοκράτες. Ο σύντροφος μπαμπάς της τράβηξε για τρεις μέρες μία ανάλυση πώς, γιατί, πού και πότε τό σύνθημα αυτό, τό αντίδραστικό αυτό σύνθημα, έπιασε στην καταπιεσμένη γυναίκα τήν άπολιτική γυναίκα - δοχείο ήδονής και στην έκέκτασή του πασπαλισμένο μά κάποιες φρούδικολακανιστικές μεταφυσικές αρλούμπες πέρασε και στις διανοουμενιστικοποιημένες επαναστατημένες γυναίκες της άστικής τάξης πού φυσικά καμιά σύνδεση, αλλά και καμιά σχέση δέν είχαν μέσα στο κίνημα μέ τήν προλεταρίασα πού ξέρεi τή θέση της ότι είναι δίπλα στον σύντρόφο της επαναστάτη άντρα.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

● Στο προηγούμενο τεύχος μας δώσαμε όσα στοιχεία είχαμε στη διάθεσή μας σχετικά με τή «Λέσχη Μπλίντερμπεργκ».

Όμως, χρειάζεται να κάνουμε εδώ μία διευκρίνιση για ό,τι άφορά τή σχέση της έφημερίδας «Τό Βήμα» με τήν «Πρωινή» της Νέας Υόρκης και να πούμε πώς ή σύνταξη του «Βήματος», γενικά, δέν ήταν αναγκαίο να γνωρίζει τό δημοσίευμα της «Πρωινής», όταν παρουσιαζόταν τό θέμα της «Λέσχης Μπλίντερμπεργκ» στην Έλλάδα. Ειδικά ο κ. Νικηφόρος Αιωνόπουλος, συντάκτης των «Νέων», συνδέεται με τήν «Πρωινή» επαγγελματικά μόνο, σάν ανταποκριτής της από τήν Έλλάδα, χωρίς να έχει πάντα γνώση των δημοσιευμάτων της.

● Τό «Ισπανικό Λατινοαμερικάνικο Διδακτικό και Πνευματικό Κέντρο AL ANDAR» παρουσιάζει από τίς 23 Οκτωβρίου έως τίς 28 Νοεμβρίου τή ζωγραφική του Βραζιλιάνου ζωγράφου Amandos Sell.

● «Τά Παράλληλα» της Ντόρας Ήλιοπούλου-Ρογκάν είναι μία έξαιρετική έκδοση πού πραγματοποιήσε τό «Πολύπλανο» και πού άφορά τό μεγαλύτερο μέρος της δουλειάς του Νίκου Χατζηκυριάκου - Γκίκα σε παράλληλους δρόμους μ' αυτούς της ζωγραφικής του. Γίνεται μία άπόπειρα ταξινόμησης κατά κατηγορίες των έργων γλυπτικής, χαρακτικής, σκηνογραφίας, των

σχεδίων και των αρχιτεκτονικών εφαρμογών του μεγάλου Έλληνα ζωγράφου και συγχρόνως ή όλη παρουσίαση συνοδεύεται από ένα ιδιαίτερα κατατοπιστικό και έρμηνευτικό κείμενο. Σήμερα 7 Νοεμβρίου και αύριο θά μπορούμε νά δούμε τό μεγαλύτερο μέρος των έργων του καλλιτέχνη πού δημοσιεύονται στο διδύλιο, σέ είδική έκθεση στή Γκαλερί του Πολύπλανου.

● Η «Εταιρεία Μελέτης Νέου Έλληνισμού» συνεχίζει στή γραφεία της (Ισαύρων 29) τίς ανακοινώσεις - συζητήσεις σέ μία σειρά θεμάτων: τήν Τετάρτη 12 Νοεμβρίου ό Θ. Βερέμης θά μιλήσει γιά τά «Οικονομικά προβλήματα της παγκαλικής δικτατορίας», στίς 26 Νοεμβρίου ό Μάρκος Δραγούμης γιά τή «Δημοτική μουσική», στίς 10 Δεκεμβρίου ό Γ. Δερτιλής γιά τό «Ζήτημα των Τραπεζών»

(1871-1873), στίς 17 Δεκεμβρίου ό Φ. Δημητράκοπουλος γιά τό «Βυζάντιο στή νεοελληνική σκέψη» και στίς 14 Ιανουαρίου ό Ντ. Παπαθανασόπουλος γιά τήν «Έλληνική έμπορική ναυτιλία» (1833-56).

● Από τίς 2 έως τίς 23 Νοεμβρίου, ή Κινηματογραφική Λέσχη του «Φίλοπρόδου Όμίλου Ύμνητου» διοργανώνει έναν κύκλο προβολών μέ τέσσερις κλασικές ταινίες του σοβιετικού κινηματογράφου: «τό Θωρηκτό Ποτέμκιν» του Αϊζενστάιν, τή «Μάνα» του Β. Πουντόβκιν, τόν «Άνθρωπο μέ τήν κινηματογραφική μηχανή» του Βερτόφ και τή «Γή» του Ντοβζένκο.

● Μέ τήν ευκαιρία του έορτασμού της τεσσαρακοστής έπετείου της άλδανικής έποποιίας, ή Έθνική Τράπεζα της Ελλάδας ανατύπωσε δύο λαϊκές λιθογραφίες της έποχής, πού παριστάνουν ή μία τήν είσοδο του ελληνικού στρατού στο Άργυρόκαστρο και ή άλλη

τήν καταθύβηση της Ιταλικής νηοπομπής από τό ύποδρύχιο «Παπανικολής».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΚΕΪΒΕΛΗΣ

Ό γελοιογράφος και οί «σύμμαχοι»

Ό Γιώργος Γκέϊβελης γεννήθηκε στήν Κωνσταντινούπολη τό 1893 και πέθανε στήν Άθήνα στίς 5 Οκτωβρίου του 1976. Θεωρείται ένας από τούς πατέρες της ελληνικής γελοιογραφίας. Άρχισε νά σχεδιάζει από τό 1912 και εκδίδει στήν Πόλη και στήν Άθήνα άργότερα τή σατιρική έφημερίδα «Ο ΓΑΤΟΣ». Συνεργάζεται σέ μεγάλες έφημερίδες. Συμμετέχει στήν ίδρυση του πρωτοπόρου «Συνδέσμου Έλλήνων Σκιτσογράφων» (1926). Πήρε σύνταξη από τή «Βραδυνή» (τό 1959) όπου και συνεργάστηκε πολλά χρόνια. Γιά τήν περιπέτεια του σκίτσου του, πού δημοσιεύεται εδώ, ό Γιώργος Καραμάνος άφηγείται:

* * *

Αυτή ή γελοιογραφία, όπου ό Τζόνσον ευχαριστεί τόν σφαγέα Τουρκον, έπρεπε νά 'χει δημοσιευτεί από τά 1963. Άπό τότε, άκριβώς, πού τήν είχε σχεδιάσει ό Γιώργος Γκέϊβελης, μέ άφορμή τίς τουρκικές άεροπορικές έπιδρομές εναντίον του άμαχου πληθυσμού της Κύπρου. Μά ή έπίσημη πολιτική δέν επέτρεπε νά θιγούν τόσο ώμα οί «σύμμαχοι» και καμιά από τίς έφημερίδες, πού επισκέφθηκε ό Γκέϊβελης, δέν δέχτηκε νά τήν δημοσιεύσει. Έτσι, όταν άρχές 1967 τηλεφώνησα στόν Γκέϊβελη ότι θέλω μερικά σκίτσα του γιά τόν δεύτερο τόμο της άνθολογίας «Ένας

Ό γελοιογράφος Γιώργος Γκέϊβελης μαζί μέ τόν συγγραφέα Γιώργο Καραμάνο. Είναι τήν ήμέρα πού ξαναπήρε στή χέρια του «τ' άπαγορευμένα» σκίτσα του.

Στή λεζάντα γράφει:

ΟΥΑΣΙΓΚΤΩΝ: Καταγγέλεται δημοσία ότι εις τό Ύπουργικόν Συμβούλιον της Άγκύρας, όπου είχαν αποφασισθεί ό θομβαρδισμός της Κύπρου μετέσχεν ενεργώς και ό έν Άγκύρα Άμερικανός Πρεσβευτής... (ΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ)

Και ό τότε άμερικανός πρόεδρος:

ΤΖΟΝΣΟΝ - Thank you, darling, thank you very much!

Αιώνας Έλληνικό Χιούμορ» έδειξε μεγάλον ένθουςιασμό. Του δινόταν ή ευκαιρία νά θυάλει τό άχτι του μέ τίς «άπαγορευμένες» γελοιογραφίες και τήν άλλη μέρα μου τίς έφερε ό ίδιος. Καλοστημένος και ευγενικός, όπως πάντα, του ήρθε νά τά πούμε σάν φίλοι και νά κάνουμε μαζί τήν έπιλογή. Άπό τήν όλη συζήτηση διαπίστωσα πώς ό Γκέϊβελης ποτέ δέν είχε σέ συμπάθεια τούς... συμπαραστάτες μας! Άπό τήν έποχή του Πουανκαρέ και μέχρι της προεδρίας Νίξον είχε εκφράσει τό αντιδυτικό του πνεύμα μέ πολύ καυστικά σκίτσα. Γεγονός πού... μ' ένθουσίασε σάν άρθογράφο γιατί μου δινόταν ή ευκαιρία νά κάνω «δυναμική» έκλογή.

Όστόσο, τά σκίτσα πού ξεδιαλέξαμε δέν μήκανε στήν Άνθολογία. Τά πρόλαβε στήν έκτύπωση ή απριλιανή δικτατορία και φρόντισε τήν εξαφάνισή τους μέ πολιτοποίηση.

Μαθαίνοντας τούτο τό γεγονός, από τά παιδιά του τυπογραφείου, τηλεφώνησα άμέσως τού Γκέϊβελη.

Έχουμε δυσάρεστα νέα: μάς κατασχέσανε τά τυπογραφικά, ό εκδότης πιάστηκε και προορίζεται γιά τή Γυάρο, ό τυπογράφος καταδιώκεται κι εγώ προπονούμαι μέ είδικό φροντιστήριο στή Γενική Ασφάλεια.

Και τί γίνεται τώρα;

Άν έχετε άλλα σκίτσα - όχι θεδαίως... ένοχλητικά - ίσως ξανατυπώσουμε τίς κατεστραμμένες σελίδες από τήν άρχή.

Ό Γκέϊβελης είχε τό κουράγιο νά περάσει κι από τό τυπογραφείο. Ήθελε νά σώσει κάποιο δείγμα, από κείνη τήν ώραία δουλειά, αλλά δέν στάθηκε τυχερός. Τά τυπωμένα φύλλα είχανε εξαφανιστεί και γύρισε σπίτι του στενοχωρημένος. Πήρε, όμως, μία κάποια παρηγοριά, όταν του ξανατηλεφώνησα.

Όλες τίς γελοιογραφίες σας τίς έχω. Μπορεί νά μάς καταστρεφάν τά κλισέ και τά τυπογραφικά, όμως, τά προτότυπα σας τάχω φυλάξει σέ ασφαλές μέρος.

Σοβαρά; πήρε ξαφνική χαρά ό Γκέϊβελης. Έρχομαι νά τά παραλάβω!

Μετά τήν πώση της παπαδοπουλικής δικτατορίας θυμήθηκα πάλι τό Γιώργο Γκέϊβελη. Μέ κεντούσε άκόμη ή όρεξη, γιά τήν ολοκλήρωση της Άνθολογίας, και τόν ξαναπαίρνω τηλεφώνω.

Μήπως τά 'χετε κείνα τ' άπαγορευμένα σκίτσα;

Τά ζητάει ή... Ασφάλεια; γέλασε άστεεινόμενος.

Μάλλον τ' άπαιτεί ή Δημοκρατία.

Είσαι στήν ίδια διεύθυνση;

Όχι, έχω αλλάξει.

Και πού μένεις τώρα;

Του είπα πώς είμαι κοντά στήν πλατεία «Άμερικής» και ό Γκέϊβελης μου άποκρίθηκε.

Τά βλέπεις άγαπητέ μου;

Και στό ραντεβού μας άκόμη ή Άμερική μπαίνει στή μέση!

Γιώργος Καραμάνος

«Ηρωδιάδες» 1980...

του Γ. Λαυτσάκου

Μέ το σημερινό μας σημείωμα, τερματίζουμε τον κριτικό σχολιασμό των όποιων μουσικών εκδηλώσεων του Φεστιβάλ 'Αθηνών 1980 πόρεσαν να πραγματοποιηθούν μετά την ψήφιση του Νόμου 1075/1980 που τερμάτισε, όπως ξέρουμε, και τον διεθνή αποκλεισμό της

χώρας μας τον οποίο κήρυξε η Διεθνής Όμοσπονδία Μουσικών (FIM), βοηθώντας ουσιαστικά τους Έλληνες μουσικούς στη διεκδίκηση των αιτημάτων τους. Και από το επόμενο σημειώμα μας περνάμε πια ταχτικά στην κάλυψη της χειμερινής μουσικής κίνησης.

1. 'Η ορχήστρα της Βρέμης

'Αν και είχε εμφανιστεί στη Θεσσαλονίκη, πριν λίγα χρόνια με τη Συμφωνική του Ρώυτλινκεν (κοντά στη Στουτγάρδη) που διηύθυνε τότε, τον Δημήτρη 'Αγραφιώτη επί κεφαλής ξένης ορχήστρας δεν είχαμε ακούσει ως τώρα παρά στις 12.9.1966, όταν διηύθυνε στο 'Ηρώδειο την ορχήστρα «Μοτσαρτέουμ» του Ζάλτσμπουργκ. Στην τότε κριτική μας («Τά Νέα», 16.9.1966) δίναμε άφθονα περιθώρια στο νέο καλλιτέχνη που ξεκινούσε. Όμως, ύστερα από τη φετινή εμφάνισή του με την Κρατική Φιλαρμονική 'Ορχήστρα Βρέμης διαπιστώσαμε πως οι τότε παρατηρήσεις μας έλάχιστα διέφεραν από τις τωρινές: ο 'Αγραφιώτης παρέμεινε, φοβόμαστε, ένας μαέστρος με πολύ περιορισμένο φάσμα δυνατότητας - ύπουλα που ενισχυόταν άλλο ένα από τις σποραδικές εμφανίσεις του επί κεφαλής ελληνικών ορχηστρών.

'Η ίδια περιορισμένη κινησιολογία σ' όλα τα έργα και στυλ: Μονότονη ρυθμοδότηση με το δεξί, ελάχιστα «σήματα» (τονισμοί, δυναμική κλπ.) με τό άριστο. Και τα δύο χέρια σπάνια κατεβαίνουν κάτω απ' τό στήθος. Κρατούν έτσι την ορχήστρα σε συνεχή υπερένταση, αναγκάζοντάς την (δχι, βέβαια, ταυτόχρονα), ν' αναλάβει μόνη «πρωτοβουλίες» χαλάρωσης. Πολύ περιορισμένο, λοιπόν, τό πλάσιμο της έκφρασης. Κι ακόμη πιότορο του ήχου - παχύρρευστου, μέ ήχητικά πλάνα που ίσα ίσα ξεχωρίζουν κάποτε. 'Εξάλλου και στις δύο συναυλίες (από τη β' δέν ακούσαμε τη Συμφωνία Φράνκ) ο συγχρονισμός ήταν προβληματικότατος: άναριθμητες οι περιπτώσεις όπου τα όργανα δέν «μπήκαν» μαζί.

'Ετσι, έκτός από τα άνωτέρω που, όπως είπαμε, χαρακτηρίζαν δ λ ε ς τις εκτελέσεις, στην εισαγωγή των βαγκνέριων «'Αρχιτραγουδιών» (τό αντιιστικτικό αυτό μνημείο είναι λυδια λίθος του μαέστρου), τό πολυφωνικό πλέγμα ήταν συγκεχυμένο και τά χάλκινα έπαιζαν ρουτινιέρικα, ά-

φήνοντας μόνο στα βιολιά την ωστική δύναμη που χρειάζεται τό έργο γιά νά τραβήξει μπροστά. Στο 2ο Κοντσέρτο γιά πιάνο του Μπράμς, ό «παχύς», τυπικά και παλιομοδίτικα γερμανικός ήχος της ορχήστρας, ήρθε σέ άγεφύρωτη αντίθεση μέ την έρμηνευτική θεώρηση του σολίστ Μισέλ Μπερόφ, που άναζητούσε σ' αυτή τή μυώδη παρτιτούρα, ήχητικές φινέτσες Μότσαρτ, Σοπέν και Ραβέλ - μ' όλο πού ή τεχνική του (όλισθήματα) τόν πρόσθεσε στα δυσκολότερα πυκνής γραφής σημεία. 'Αποτέλεσμα: ένα άκρόαμα άφόρητα άνισρο.

Τό άριστούργημα του Ρίχαρντ Στράους «Τάδε έφη Ζαρατούστρας» όργανώθηκε όπως όπως σ' ένα σύνολο πλαδαρό, κάθε άλλο παρά ντισείκης πνοής, δίχως τόν αισθησιασμό της θείας ένορχήστρωσης, μέ χαλαρότητες ή σπασμωδικότητες ρυθμού, νησιδες όποτονίας πού μόλις διασκεδάζονταν από κάποια «κορυφώματα» και μία παρερμηνεία ενός μουσικού ιδιώματος πού όσο κι άν θυμίζει «'Ιππότη μέ τό Ρόδο», έδώ, έκφράζει συναισθήματα άλλου πλάτους και ποιότητας.

Δεινοπάθησε άπ' αύτοú του είδους τή διεύθυνση, ή σολίστ της β' συναυλίας Ρουμανίδα βιολίστρια Σύλβια Μαρκοβίτσι (γ. 1952) έυγε της! Είναι από τις έλάχιστες γυναίκες σολίστ πού αναφέρουν χρονολογία γέννησης!). 'Ενα πλάσμα γεμάτο πάθος κι άρχέγονη μουσικότητα πού, όμως, ήξερε νά μετουσιώνει τή ροή της σέ ραφιναρισμένη έκφραση, μέ πλούσιο και φωτεινό ήχο, χάρη σέ μία θείας άνεσης και σιγουριάς (τέλεια τονική άκρίβεια!) τεχνική. 'Ο,τι χρειαζόταν γιά μία έρμηνεία του 2ου Κοντσέρτου γιά βιολί του Μπάρτοκ, όπου, όμως, οι λεπτές φρικιόσεις του όρχηστρικού ήχοχρώματος ακούστηκαν θαμπές και άπονευμένες από μία ορχήστρα πού άλλο δέν έκανε παρά νά άναστήλλει σχεδόν σαδιστικά τις έκφραστικές παρορμήσεις της υπεράξιας σολίστ. 'Αχτίδα φωτός, ή σχετικά καθαρότερη ήχητική και έναργέστε-

ρη άρχιτεκτονικά εκτέλεση μιάς από τις τελευταίες σελίδες του άλησμόνητου Βάρβογλη (1885-1967), «Δάφνες και Κυπαρίσσια» (1950, α' εκτέλεση: 1954): μάς άφησε νά έννοήσουμε ότι ένας καλός μαέστρος μπορεί νά βρεί ένα βαθύτερο έκφραστικό νήμα - νόημα - σ' αυτήν τήν πυκνή και άυστηρή αντίιστικτική γραφή, γεμάτη άλαργινούς άπόήχους του 'Εθνικού μας 'Υμνου, σ' ένα κλίμα ζόφου και μελαγχολίας όχι άσχετου και μέ τήν έποχή όπου γράφθηκε τό έργο. ('Ηρώδειο, 1 και 2 Σεπτέμβρη 1980).

2. 'Αγγλική 'Ορχήστρα Δωματίου

Κατοχικές μέρες, όταν οι θερινές της ΚΟΑ στο 'Ηρώδειο, λόγω κυκλοφοριακών περιορισμών άρχιζαν μέ τόν ήλιο, θυμισε ή εμφάνιση της 'Αγγλικής 'Ορχήστρας Δωματίου στις 6.30 μ.μ. λόγω... άπόπλου του κρουαζιερόπλοιου πού τή μετέφερε και πού φιλοξένοσε τό φεστιβάλ «Μουσική στη Θάλασσα». 'Υπέροχο συγκρότημα, έξαισίας σύμπνοιας και συγχρονισμού, μέ διακριτικής στυλιπνότητας βελούδινο ήχο και λυγρή φράση, συγκρατημένη στον παλμό της, έδωσε όλο τό μέτρο της άξιας του στην έναρκτήρια «'Αφιξη της Βασίλισσας του Σαββά» του Χαίντελ. Κατόπιν, χρησίμεψε περίπου σάν ήχητικό πλαίσιο τριών σολίστ πνευστών από τους όποιους ικανοποιητικότερος ήταν ό όμπούιστας Νήλ Μπλάκ, στο Κοντσέρτο σέ ρε έλ. του 'Αλεσάντρο Μαρτσέλο (1969-1747), μέ εύγενικότατη μουσικότητα κι άποπνευματωμένο ήχο μέ χειμωνιάτικη ήλιαχτίδα. Σκιά του έαυτού του των δίσκων ό φλαουτίστας Ζάν-Πιέρ Ραμπάλ, μέ ήχο ξεθωριασμένο, άδύνατο κι έκφραστικό μηχανική: μόνο στο τελευταίο μέρος του Κοντσέρτου σέ σολ μείζ. έργο Κ.318 του Μότσαρτ, μαζί μέ μιάν άσπογη δεξιότεχνα (πού, όμως, συνηθίζει νά βιάζει άπαράδεκτα τό «τέμπο») ξαναβρήκε μία κάπως συμβατική μουσικότητα. 'Οπως έκείνη του κάπως θαμπόχου τρομπετίστα Μωρίς 'Αντρέ, στο Κοντσέρτο σέ μι ύφ. μείζ. σέ δύο μόνο μέρη του Μπελίνι, πού έχει άναδειξει σέ μικρό διαμάντι ό όμπούιστας Χάιντς Χόλιγκερ, παίζοντάς το σέ άγγλικό κόρνο. Τονικά λειψές και νοηματικά άποσυνδεδεμένες οι νότες του άρχικού 'Αντάντε, παιγμένο σέ «τέμπο» άργότερο από του Χόλιγκερ. Καλύτερο, αλλά μέ κάμψεις φάλτσες νότες του 'Αλέγκρο. Τονικά πιό σταθερό τό Κοντσέρτο σέ ρε έλ. του 'Αλμπινόνι, όπου, όμως, τό 'Αντάτζιο, μέ τις μακροδωρτες νότες του, ακούστηκε επίπεδο. Δέν ήταν κρίμα, αυτή ή ύπεροχη ορχήστρα νά χρησιμοποιεί μόνο σάν «όχημα» βενετών πού ή τέχνη τους έχει έπικίνδυνα ρυτιδωθεί; ('Ηρώδειο, 5.9.1980).

3. Κρατική 'Ορχήστρα Θεσσαλονίκης

Δέκα χρόνια τώρα ακούμε τήν Κ.Ο. Θεσσαλονίκης κάθε χρόνο στο Φεστιβάλ σέ μία και μόνη συναυλία. Και τουλάχιστον πέντε, ή κριτική ζητά νά γίνουν οι συναυλίες δύο και ν' ακούσουμε όχι μόνο τό γενικό της Κ.Ο.Ο. μαέστρο Γιώργο Θωμή, αλλά και τό β' άρχιμουσικό Κάρολο Τρικολίδη. 'Ομως, ό κ. Θωμής, ό όποιος όπως έπανεληγμένα μάς καταγγέλλουν φιλόμουσοι Θεσσαλονικείς, έχει ταξιδέψει σ' όλο τόν κόσμο διευθύνοντας ξένες ορχήστρες μέ τή μέθοδο των «άνταλλατών», κωφεύει όχι μόνο στις ύποδείξεις της κριτικής, αλλά και στην όλο και μεγαλύτερη κάμψη της άπόδοσης της ορχήστρας κι έπαναλαμβάνει κάθε χρόνο ένα άποκαρδιωτικό στερεότυπο πρόγραμμα - εισαγωγή, κοντσέρτο, μέ κάποιο «καμπανιστό» ξένο σολίστ - πού δείχνει και πώς τό ρεπερτόριο της ορχήστρας συρρικνώνεται σέ συνάρτηση μέ τή φθίνουσα τεχνική της. Τι νά περιμένουμε από μία φιλότιμη ορχήστρα πού, ενώ έχει ανάγκη νά «δουλεύτει» συστηματικά από ένα δάσκαλο της μπαγκέτας, σχεδόν κάθε βδομάδα βλέπει στο «πόντιούμ» της κάποιον άλλον κύριο; Λυπηρά δλ' αυτά, γιati ό κ. Θωμής και μουσικός είναι και ή τεχνική των κινήσεων του είναι κάθε φορά πιό καλοκουρντισμένη και σέ φόρμα. 'Ομως, όλο και περισσότερο ή άσπογη «χορογραφία» πέφτει στο κενο: κάκιστος ό συγχρονισμός - στη «Λεωνόρα» άρ. 3 του Μπετόβεν - οι μουσικοί δέν μπήκαν μαζί ούτε σέ μία άτάκα! Όλιβερά άπλαστος ό ήχος, ιδίως των ξυλίνων - λχ. τό όμπεσε πελεκούσε νότες. Στην Πρώτη Συμφωνία του Μπράμς - ήχητικό εφιάλτη πού μόλις θυμίζει τή φυσιολογική εικόνα του έργου - τό νοητό τονικό κέντρο λές και βούλιαξε από φράση σέ φράση!

Στό περίφημο Τριπλό Κοντσέρτο, έργο 56, γιά πιάνο, βιολί και βιολοντσέλο του Μπετόβεν, πού ή ένταξη του στο πρόγραμμα στάθηκε στοιχείο ένεργητικού, τά δύο έγχορδα μέ τόξο έχουν ρόλο πολύ δυσκολότερο άπ' ό,τι τό πιάνο: ό έξάιρετος Γιάννης Βακαρέλης έρμήνευσε τή συμβατική του γραφή μέ άνάλογο κόσμια συμβατικότητα, ντύνοντας, όμως, τόν καθαρότατο άρθρωμένο ήχο μ' ένα πεντάλ διακριτικό πλήν έμφανεστάτο. 'Αν ή τονική άκρίβεια των δύο έγχόρδων (Κ. Γαλιλαίας - βιολί, Friedrich Jürgen Sellheim - τσέλο) άπείχε πολύ από τό ιδανικό, ώστόσο, τό παίξιμό τους μάς κέρδισε μέ τή σύμπνοιά του, τήν άφοσίωση στο ύψος του συνθέτη και τό καθαρό ξετύλιγμα των μουσικών διανοημάτων. Μόνο θετικό σημείο μιάς θλιβεράς βραδιάς - μιάς άκόμη συντριπτικής

συνηγορίας για την άρση της ισοβιότητας των γενικών διευθυντών και αρχιμουσικών των κρατικών μας ορχηστρών και για το διορισμό τους με σύμβαση! (Ήρώδειο, 8.9.1970).

4. Μικρή αναφορά στο Μπεζάρ

Ναυαγούς καταποντιζόμενου υπερωκεάνειου που στριμώχνονται πατείς-με πατώ-σε στις σωσίβιες λέμβους, θυμίζαν οι μπαλετομανείς και σνόμπ που θεωρούν «σίκ» να παθιάζονται για το Μπεζάρ, κι άς μην είναι συχνά σέ θέση να τον παρακολουθήσουν στην Ιδιοφυή, αδιάλειπτα σκανδαλιστική και συνθηθέστατα αμφιλεγόμενη εξέλιξή του. «Τι Όδύσσεια είναι αυτή άπόψε;» ξεφουσουσε κάποια κυρία σ' ένα διάδρομο, ψάχνοντας να βρεί λίγα τετραγωνικά εκατοστά μαρμάρου για να πατήσει το πόδι της.

Κρίμα, πού για λόγους, πού ο Ιδιος εξήγησε σέ κάποια «πρές-κομφερεις», ο Μπεζάρ δέν έδωσε αυτό που κατερχόην θά ταίριαζε σέ μία ελληνική περιοδεία: τήν εμπνευσμένη άπό τή μορφή της Κάλλας τελευταία δημιουργία του, μέ τίτλο «Κάστα, ντίβα» πού τόσο έντυπωσίασε τό χειμώνα. 'Αντί για κάτι ούσιαστικότερο, παρούσασε ένα «πό-πουρί» άπό άλλες δημιουργίες του, μερικές άπό τίς όποιες έχουμε άλλοτε παρακολουθήσει όλόκληρης: «'Ιεροτελεσσία της 'Ανοιξης», «Μάλερ», «'Ηλιογάβαλος». Άλλες ήταν άγνωστες στό κοινό μας: «Σονάτα» (για τέσλο και τσέμπλο του Μπάχ), «Φωταψίες», «Μπάχτι», «Ρωμαιοί και 'Ιουλιέτα» κλπ. μέ κορωνίδα της όλης βραδιάς τό περίφημο «Μπολερό» του πού δίκαια είχε μαγέψει τό κοινό μας προκατατορικά. Τελικά, αυτό τό «πο-πουρί» πήρε τή μορφή μιάς άένανης και σχεδόν μονότονης άναμέτρησης του (πεπρασμένων έκφραστικών δυνατοτήτων) άνθρώπινου κορμιού μέ τό άπειρο του άνθρώπινου πνεύματος, τίς μεγαλειωδέστερες ήχητικές του εκφράσεις άνά τους αιώνες και πολιτισμούς: 'Ο Μπάχ, ο Μάλερ, ο Μπερλιός (έρωτική σκηνή άπό τή δραματική συμφωνία «Ρωμαιοί και 'Ιουλιέτα»), ή ινδική παραδοσιακή μουσική, ή όρχηστρική μουσική του Σιάμ, θαρρείς κι έπαιρναν τήν εκδίκησή τους άπό τά θνητά σαρκία πού προκαλούσαν τό άφθαρτο, πολυστοιχειακό τους κάλλος. 'Εξαίρεση, βέβαια, ή «έκ γενετής» χορευτική μουσική της στραβίνσκειας «'Ιεροτελεστίας» και οι έντελώς διαφορετικών (στήν καθημερινότητά τους, θά λέγαμε) στόχων «'Ορνίθες» του Χατζιδάκη.

'Ακόμη και στό ένα άπό τά δύο καινούρια (για μās) όλόκληρα μπαλέτα, τίς «Παραλλαγές» για πιάνο και όρχήστρα πάνω στό «'Εκεϊ θά δώσουμε τό χέρι», άπό τό μοτσάρτσιο «Ντόν Τζιοβάνι» του Σοπέν, άνάλαφρο κομμάτι

χακτήρα ως πρός τή χορογραφία, τά άραβουργήματα της πιανιστικής γραφής του Πολωνού μονοπωλούσαν τήν προσοχή μας. Κι όσο κι άν ο Μπεζάρ μās έχει συνθηθεί πιά σ' αυτές τίς αθάδικες προσμειξείς άλλογενών ήχων, στή «Λήδα» οι περιπτώσεις του Δία μέ τή θυγατέρα του Θεστιά υπό τούς ήχους της πανάρχαιας, τελετουργικά βραδυρευστης αυτοκρατορικής ιαπωνικής όρχηστρικής μουσικής «Γκαγκάκου» (παίζεται άπό μουσικούς καθισμένους κατά γής, μέ βάρυτιμας στόλες!) δέν κατάφεραν καν νά μās έξοργίσουν! (Ήρώδειο, 10.9.1980).

5. "Ενας άγνωστος» Χρήστου και άλλα έργα

'Η τελική ματαίωση της άρχικα προγραμματισμένης εμφάνισης της τσεχικής χορωδίας και όρχήστρας όδήγησε, IN EXTREMIS, στην άντικατάσταση του έντυπωσιακού προγράμματος π' ένα πενιχρότατο «Διήμερο Γιάννη Χρήστου», στηριγμένο άποκλειστικά σ' ελληνικές δυνάμεις. Δυστυχώς, δέ μπορούσαμε να παρακολουθήσουμε παρά μόνο τήν α' εκδήλωση, συμφωνική συναυλία μέ ελληνικά έργα, υπό τον χαλκέντρο Γιάννη 'Ιωαννίδη πού έχει δώσει πλήθος δείγματα άφροσύνης, ικανότητας και εύσυνειδησίας (λχ. πέρυσι, τίς Παγκόσμιες Μουσικές Μέρες) στην ύπόθεση της νέας τέχνης, ιδίως της ελληνικής. Όμως, παρά τίς υπεράνω βρωπες προσπάθειές του, παρά τίς 8 δοκιμές πού διατέθηκαν (λίγες για ένα πρόγραμμα τόσο βαρύ και μέ μουσικούς εύλογα «αποδιοργανωμένους» άπό τήν πολύμηνη κρίση της μουσικής μας) τό άποτέλεσμα ήταν συχνά κατώτερο αυτού πού χρειάζονται σύγχρονες σελίδες για νά περάσουν τό μήνυμά τους στό κοινό.

'Ετσι, πολλές φορές, άκόμη και ο συγχρονισμός, ύπολειπόταν όλοάνερα: Παράδειγμα ή πρώτη Συμφωνία (1951), του ΓΙΑΝΝΗ

ΧΡΗΣΤΟΥ (1926-70) όπου ή άλλοτε υπέροχη φωνή της πρώτης «διδασχής» 'Αλίκης Γκαμπαί, άκουγόταν τώρα μελαγχολικά μαρμαμένη. Κορωνίδα του ένδιαφέροντος της βραδιάς, ή α' ελληνική εκτέλεση της Τοκάτας για πιάνο και όρχήστρα (1962) παγκόσμια «πρώτη»: 23 'Απρίλη 1971, Town Hall 'Οξφόρδης, σολίστ Ζώρς Πλουτερμάχερ, Βασιλική Φιλαρμονική 'Ορχήστρα υπό τόν Ε. Σαπίρα). Θά μιλούσαμε μάλλον για μία τίμια κι έναγώνια προσπάθεια καθαρού διαβάσματος του έργου. Δέν καλοκαταλάβαμε λχ. πώς δέν μπορεί παρά νά συλλειτουργούσε, σέ βαθύτερα επίπεδα, ή «δεξιοτεχνική» βακχεία του πιάνου μέ τό έν κρήξει έκθαμβωτικό ήχητικό σύμπαν της όρχήστρας. Διαισθανθήκαμε ότι σ' αυτό τό έργο πρέπει, ίσως, ν' άναζητήσουμε (τίποτε στό Χρήστου δέν είναι τυχαίο ή άποσυνδεδεμένο ά-

πό τήν κοσμοθεώρησή του) σέ σπερματική μορφή αυτό πού άργότερα εκδηλώθηκε μ' άνελέτητη άφαίρεση στην «'Αναπαράσταση III ή ο Πιανίστας». Κι άν έγκυροι λόγοι σχετικοί μέ τή διεθνή προβολή του έργου του Χρήστου όδήγησαν στην έπιλογή του θαυμάσιου πιανίστα Τζέφρεϊ Μάτζ, σάν σολίστ, μήν ξεχνούμε ότι ο Χρήστου είχε διδάξει λεπτομερέστατα τήν Τοκάτα στη Νέλλη Σεμιτάκολο άπό τήν όποία πρέπει κάποτε νά τήν άκούσουμε.

Τό λοιπό πρόγραμμα; Μ' ένδιαφέρον νά τόν γνωρίσουμε καλύτερα, άκούσαμε τό δοκίμιο για όρχήστρα «'Ενιβτόκ» (1977) του νέου συνθέτη ΜΙΧΑΛΗ ΤΡΑΥΛΟΥ (γενν. ;). Συχνά, στατικό έπιφανεϊακά, αλλά μέ μία «έκ των ένδον» κινητικότητα, δίνει τήν έντύπωση ότι στηρίζεται σέ μία και μόνο έκφραστική χειρονομία. Πάνω της συμπλέουν τονικοί ύπαινιγμοί, μεταρομαντικοί κι έμπρεσιονιστικοί (άλά Συμανόφσκι) άπόηχοι, όπου, όμως, οι δυστυχώς δυσέξελεγκτης έντασης παρεμβάσεις των κρουστών έμοιάζαν μέ σώμα ξένο. Εύτυχέστερη, ίσως, εκτέλεση της βραδιάς εκείνη του γνωστού μας Κοντσέρτου για βιολί (1969) του Δημήτρη Δραγατάκη: περίτεχνο ύφαιδιό νεότροπον στοιχείων πού, όμως, λές και κουβαλούν μέσα τους πανάρχαιες μουσικές μνήμες περασμένες στό φοκλόρ. 'Εδωσε τήν εύκαιρία στόν Τάτση 'Αποστολίδη (εύπρεπέστατο σέ τονική άκρίβεια, ρυθμική ζωντάνια, καθαρότητα παιζίματος και ήχητική λάμψη) νά πραγματοποιήσει μιάν άπό τίς ωραιότερες έμφάνισεις του των τελευταίων έτών. (Ήρώδειο, 14.9.1980).

6. 'Ορχήστρα Δωματίου 'Αθηνών

'Η άποστραγγισμένη (ώς, τήν τελευταία νότα) άπό κάθε σταγονίδιο ζωικού χυμού και ίκμάδας εκτέλεση της 40ής Συμφωνίας του

Μότσαρτ υπό τήν αδιάφορη διένυση ενός Βύρωνα Κολάση πού έχτιζε μέ τή γνωστή του δεξιότητα, αλλά μήτε χρωμάτιζε, μήτε έμψύχωνε - άκριβώς τό αντίθετο! 'Η κόσμια έκφραστικά και έξαστερη νοηματικά άπό τήν όρχήστρα και τήν άντρική χορωδία (του Τρίτου Προγράμματος, όπό τόν 'Αντ. Κοντογεωργίου) εκτέλεση της περίφημης «Ραψωδίας», έργο 53, για μεσόφωνο, του Μπράμς μέ μία σολίστ (Λέλα Στάμος) πού ή φωνή της «πα-λάριζε» πέρα άπό κάθε άνεκτό όριο, ενώ ή άρθρωση της δέν μās πέρασε παρά μόνο δυό-τρείς λέξεις άπό τό εξαίσιο ποίημα του Γκαίτε «Χειμωνιάτικο ταξίδι στό Χάρτς». Καί τέλος ή επίδοση της άλλης σολίστ, πιανίστας Μαρίας Χαιρογιώργου - Σιγάρα: όλ' αυτά έδιναν ένα άθροισμα τόσο άπογοητευτικό ώστε νά μή δικαιώνει τή συναυλία παρά μόνο σάν...οικονομικό όφελος όσων πήραν μέρος σ' αυτήν.

Ειδικότερα ή πιανίστα, στό πασίγνωστο «Αυτοκρατορικό Κοντσέρτο» του Μπετόβεν έδειξε άξίεπαινη ήχητική όμοιογένεια, ενώ τό παιζιμό της (παρά τά κάμποσα στραβοπατήματα) έδειχνε ότι πράγματι πρέπει να είχε δουλέψει σκληρά ίσως. Όμως, προς μία κατεύθυνση τελείως λαθεμένη πού πρόδινε έλλειψη όχι μουσικότητας, αλλά μάλλον πνευματικής καλλιέργειας και καλού γούστου. 'Αδικαιολόγητες έπιταχύνσεις του «τέμπο», μουτζουρωμένα τέλη φράσεων σέ δεξιοτεχνικά περάσματα πού, όμως, άρχιζαν καθαρά, κλπ. Στο μεσαίο μέρος μιά έκφραστική υπερεπιτήδευση πού τό μεταμόρφωσε σέ παλιομοδίτικα ξελιγωμένο Σοπέν. Καί τό φινάλε, παρά τό άγριο ρουμπάτο (άρκούσε μιά άπλή σύγκριση της ίδιας φράσης παιγμένης άπό τό πιάνο και τήν όρχήστρα), θύμιζε έλαφρό αίσθηματικό...βαλσάκι! Πρός τί, προς τί, μά τήν άλήθεια όλ' αυτά; (Ήρώδειο, 16.9.1980).

ΚΕΡΑΜΙΚΑ

ΣΤΑΧΥ

Ξάνθου 7 Κολωνάκι

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Δημητρίου Ιδύναρη 30 Θεσσαλονίκη

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ:
Φανερωμένης 48 Χολαργός.
Τηλ. 652 1725

Έκθεση Βλάσση Κανιάρη στόν Τεχνοχώρο Μπερνιέ

της Ντόρας Ήλιοπούλου - Ρογκάν

Ένας υποδειγματικός χώρος για εκθέσεις καλλιτεχνών που το έργο τους αντιπροσωπεύει τους προβληματισμούς, τους στόχους και, γενικά, το πνεύμα της εποχής μας εγκαταστάθηκε τις προάλλες στο παλιό «Παγοποιείο Φίξ» (Καυταντζόγλου και Τσίλλερ).

Ο Τεχνοχώρος αυτός «άνοιξε» με το περιβάλλον που δημιουργήσε ο Βλάσσης Κανιάρης - καλλιτέχνης που το έργο του σάν σύλληψη, σάν εκτέλεση και κυρίως σάν μέσο ουσιαστικής επικοινωνίας λειτουργεί κατ' έξοχήν μέσ' από τον χώρο αυτόν φορτίζοντάς τον και ενεργοποιώντας τον άμεσα και αποτελεσματικά.

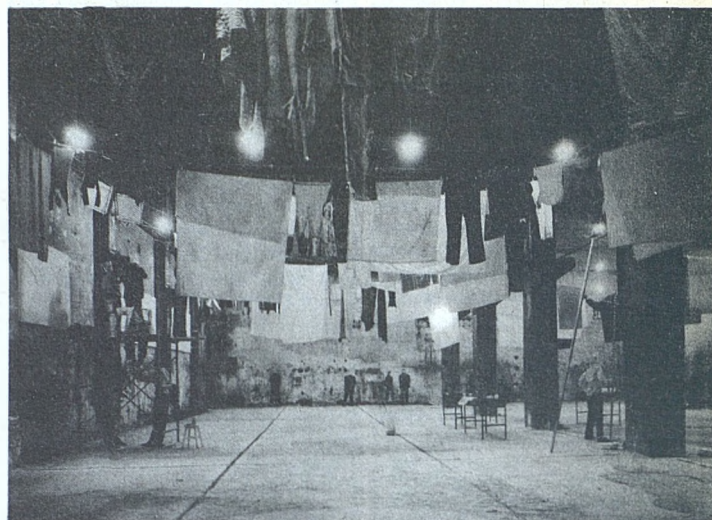
Στά πλαίσια της τωρινής έκθεσης ο Τεχνοχώρος που ανήκει σε τρεις νέους και δυναμικούς ανθρώπους, τούς: Ζ. και Κ. Μπερνιέ και την Μ. Ήλιαδη έχει οργανώσει, σε συνεργασία με το Ίνστιτούτο Γκαίτε, εκδήλωση με τον κύκλο φιλανθρώπων του Μπύλν.

Μετά την τωρινή παρουσίαση του Κανιάρη ο Τεχνοχώρος έχει προγραμματίσει εκθέσεις καλλιτεχνών, έτσι ώστε η καθεμία τους να λειτουργεί σάν πρόταση για ένα αντιπροσωπευτικό για την εποχή μας Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης. Με τις διαδοχικές αυτές παρουσιάσεις θα ανανεώνεται διαρκώς σε δυναμικό ή λειτουργία του Μουσείου ενώ, παράλληλα, θα υπάρχει η δυνατότητα της συγκρότησης μιας μόνιμης συλλογής από τα έργα των καλλιτεχνών που θα παρουσιάζονται. Με άλλα μέσα, δίχως καμιά πομπώδη γραφειοκρατική διαδικασία, διαβουλεύσεις και ατέρμονες συζητήσεις, αλλά και συνάμα δίχως έπαρση, ο χώρος αυτός με τη βοήθεια όχι μόνο των ιδιοκτητών, αλλά και όλων όσων θέλουν να συμμετάσχουν, θα λει-

τουργήσει αποδοτικά και εποικοδομητικά. Ήδη, η πρώτη καλή αρχή που έγινε με την έκθεση του Βλ. Κανιάρη αποτελεί μιάν εγγύηση και ένα ελπιδοφόρο μήνυμα για ό,τι πρόκειται να επακολουθήσει.

Ο Κανιάρης ένωσε — στην κυριολεξία — τό χώρο που είχε μπροστά του και έχοντας μιά πλήρη αίσθηση για τις δυνατότητες που του πρόσφερε, δημιουργήσε τό περιβάλλον του ή μάλλον έμπύκνωσε την αήθουσα του παγοποιείου και της έδωσε έναν «παλμό». Κοντολογής της έδωσε ένα «περιεχόμενο» με όλη τη σημασία του όρου, δηλαδή, ένα περιεχόμενο ουσιαστικό, αθύπαρκτο, αυτόνομο που συνάμα «μπορεί» και επικοινωνεί με τον επισκέπτη ανάλογα με τον χαρακτήρα, την ιδιοσυγκρασία και τη φύση των βιωμάτων του.

Ο καθένας αναγνωρίζει και βιώνει, έδω — μέσ' από την απλή καθημερινότητα, έτσι όπως είναι σε αυτό τό χώρο αντιπροσωπευμένη — κάτω από κάθε επιφανειακά μόνον τετριμμένη παρουσία, κάτι τό καίριο και τό σημαν-

τικό από τό σύγχρονό του περιβάλλον, τούς προβληματισμούς και τις «αντιδράσεις» που τού υποβάλλονται. Τις «ζει» τις καταστάσεις αυτές ο επισκέπτης και δέν έπεξεργάζεται παθητικά αυτά που βλέπει. Οί κατασκευασμένες από ευτελή υλικά φιγούρες, ιδωμένες με αυτό τό πνεύμα παύουν να είναι ομοιώματα ανθρώπων και λειτουργούν σε μιά άλλη, πολυδιάστατη, κλίμακα. Φτάνουν ακόμη και στό σημείο να παρακολουθούν, αυτές, έμās καθώς περιφερόμαστε ανάμεσά τους με την έννοια ότι μās ένθαρρύνουν να αναπτύξουμε μιάν καρπερή σχέση με αυτές.

Λειτουργεί έτσι με περισσότέρους από έναν τρόπος τό περιβάλλον που δημιούργησε στό χώρο αυτόν ο καλλιτέχνης: περιβάλλον αξιοποιημένο μέσ' από τις ανθρώπινες δράσεις και αντιδράσεις, τις ξεπλωμένες, τετριμμένες ιδέες - αυτά τά φθοροποιά στοιχεία - που κρέμονται από πάνω μας, όπως τά έδω άπλωμένα ρούχα της μπουνιάδας. Ίδέες «κοινές» και λογής λογής ταμπού, πεποηθείς άρτηριοσκλη-

ρωτικές, αιώρούμενες πάνω από την «τσίκνα» των άρνιων στή σούβλα: την τσίκνα που έδω συμβολίζει καταστάσεις που μās έχουν από κάθε πλευρά μπουχτίσει. Ή ακόμη ιδέες έρμηκτικά κλεισμένες, στοιβαγμένες, που καθώς δέν έχουν προλάβει — πρós τό παρόν — να φθαρούν, είναι προικισμένες με τη γοητεία τού αινιγματικού και τού διφορούμενου.

Όλα αυτά υποβάλλουν στόν έπισκέπτη μεστωμένους σε νόημα συνειρμούς και τό κυριότερο: δέν καταχωνιάζονται μέσα μας σάν παθητικές μνήμες, αλλά, τουναντίον, ενεργοποιούνται σε ζωντανά βιώματα. Αποτελεί ή δουλειά αυτή τού καλλιτέχνη — δίχως καμιάν αντίρρηση — τό άποκορύφωμα και την οργανικά έννοημένη ολοκλήρωση τού πρότερού του έργου ιδωμένου από όλες τις φάσεις μέσ' από τις όποιες αυτό ενεργοποιήθηκε. Συνάμα ή ολοκλήρωση αυτή είναι έννοημένη έτσι, ώστε να προβάλλει με τό σχήμα μιάς καινούριας άφετηρίας στην καλλιτεχνική πορεία τού δημιουργού.

**Παιδότοπος
παιδικός σταθμός
νηπιαγωγείο**

Ένας χώρος στην αποκλειστική διάθεση των παιδιών. Οί ανάγκες τού παιδιού για επικοινωνία, παιδαγωγικό παιχνίδι, δημιουργική συλλογική δραστηριότητα, αντιμετωπίζονται με την αγάπη, τη ζεστασιά και με ξεχωριστή ευθύνη από ανθρώπους ειδικούς.

**Ντίνα Καψάλη
Λ. Πεντέλης 53 - Χαλάνδρι Τηλ. 68.32.073**

Atlantis

Τά πιό φίνα πουκάμισα,
στis πιό χαμηλές τιμές θά τά βρεΐτε
στή βιοτεχνία μας.

Ποιότητα και καλό γούστο..

**ΠΑΡΑΣΙΟΥ 41 - 43
ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ
Τηλ. 88.39.323**

Καινούρια γλυπτά τῆς Φρόσως Μιχαλέα

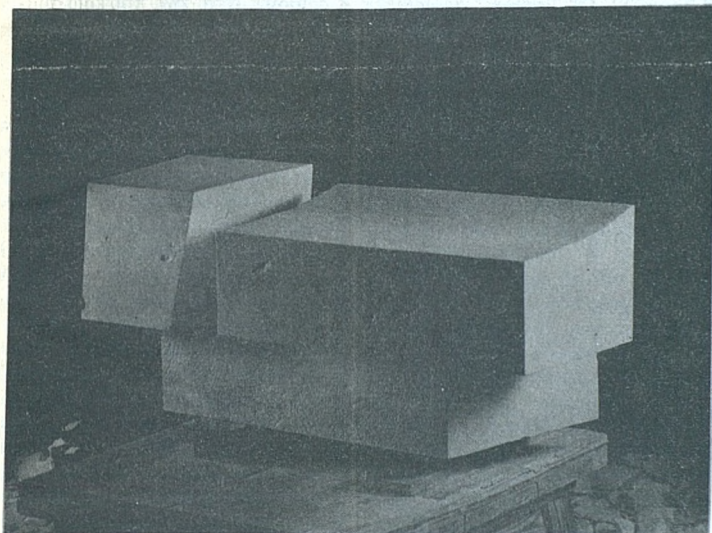
Τοῦ Α. Γ. Ξύδη

Ἡ δουλειά πού δείχνει σήμερα ἡ Φρόσω Μιχαλέα (Ζουμπουλάκης, Κολωνάκι, ἀπό τίς 6.11.80) εἶναι πραγματικά καινούρια – μερικά ἔργα της ἔχουν ἀκόμα νωπά τὰ χνάρια τοῦ ντισιλίδικου. Ὅμως, ὄχι διαστικά, οὔτε καμωμένα ἐπίτηδες γιὰ τήν ἔκθεση. Πηγάζουν ἀπό βαθιά ἐσωτερική ἀναγκαιότητα, ἀπό μακριές ἀναζητήσεις πού δέ φανερώνει τό τελειωμένο ἔργο πόσο ἐπίπονες ἦταν.

Ἐχει νά κάνει ἀτομική ἔκθεση ἀπό τό 1975. Δέν ἐπαναπαύθηκε στήν ἐπανάληψη τῶν μορφῶν σέ ξύλο πού τόσο ἐντυπωσίασαν τότε. Τά ἔργα τοῦτα ὠρίμαζαν πέντε ὀκταετηρίδες μέσα της, μέ διαδικασία πού δείχνει πῶς δέν ἀπόφυγε τόν προβληματισμό, ἀν δέν τόν προκαλοῦσε. Τόν ἀντιμετώπιζε πάντως, ὅπως τῆς

σμο πραγματοποιεῖται, δίχως ταλαντεύσεις ἢ διακοπές, πρὸς μία τέχνη ὁργανικά ἀφαιρεμένη – ὄχι πρὸς ἀνόργανες, ἀσύνταχτες μορφές – πού κλείνει μέσα της – καί ὄχι στήν ὄψη της – τή μαρτυρία τῆς ἀνθρώπινης καταγωγῆς της, καί δέν κρατάει κανένα χνάρι μηχανῆς.

Τά γλυπτά τῆς Μιχαλέα δέν ἐλ-

τόν γεννοῦσε, μέσ' ἀπό τήν ἀσκηση τῆς τέχνης της, ἡ ἀνάγκη νά συλλάβει τή μορφή μέσα στήν ὕλη, καί ὕστερα νά τήν ἀναπτύξει ὑλοποιημένη μέσα στό χώρο.

Τά γλυπτά της, οἱ «Μεταλλαγές» σέ πέτρα, τὰ «Ὁρόσημα» σέ ξύλο, εἶναι καταλήξεις ἐνός δρόμου αὐστηρά συνεποῦς, πού τήν ὁδήγησε πρὸς τήν πλέριαν ἀφαίρεση – ἐκείνη πού στηρίζεται μόνο στό παιχνίδι τῆς ὕψης τοῦ ὕλικου, τῆς φόρμας καί τῶν ρυθμῶν της, γιὰ νά πληρώσει τόν καλλιτέχνη καί νά ἐλκύσει τό θεατή. Ἐχει ἐγκαταλείψει τή μισή ἀφαίρεση πού χρειάζονταν ἀκόμα τήν ὑποτυπώδη ἀφήγηση τοῦ ζευγαριοῦ τῶν «Διαλόγων» – ἀντρας καί γυναίκα ἀντικρυστοί – πού ἡ θέα τους καί μόνο, σέ ποιοδήποτε ὕλικο, ὅπως καί στή φύση, πάντα ἀποτελεῖ πηγή συγκίνησης.

Ἡ μετάδοση ἀπ' τόν σχηματοποιημένο ἐκεῖνο ἀνθρωπομορφι-

ναί ὑπερμεγέθη – ἀκόμα καί τὰ μνημειακά στό Κολέγιο τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, πού φτάνουν, σέ ὕψος, τὰ τρία μέτρα. Διατηροῦν ἀναλογίες ἀνθρώπινες – δέν ξεπερνοῦν δηλαδή ἓνα μπόι ἀντρικό μέ σηκωμένο τό θραχίονα. Ἔτσι συγκροτοῦνται στήν κλίμακά μας – στήν κλίμακα τοῦ γλύπτη πού τὰ λάξεψε μόνος του. Τά διακρίνει ἐπίσης ἡ ἐμπειρία τοῦ ὕλικου τοῦ δουλεμένου μέ τό χέρι. Ἄν ἤξερε κανεῖς τί ὑπολογισμοί ἐπιφανειῶν καί διαστάσεων κρύβονται στή μακέτα κάθε ἔργου θά περίμενε ἓνα τελικό ἀποτέλεσμα ψυχρό, ἀπώθητικό. Ἀντίθετα, αὐτῇ ἡ ἀνθρώπινη κλίμακα, ἡ θερμῇ ὕψι τοῦ λαξεμένου πουριού (τῆς Αἰγίνης ἢ τοῦ Πειραιᾶ) μέ τίς ἐπίπεδες καί τίς κυρτές ἐπιφάνειες καί τούς ὀγκους τους νά τέμνονται καί νά ἀλληλοζυγιάζονται, γεννοῦν αἰσθησιολογία καί μεσογειανῆς ἰσοροπίας.

Ὅπως δέν προδίνουν τὰ ἔργα τίς ἐπίπονες ἀναζητήσεις ἀπό τίς ὁποῖες γεννήθηκαν, ἔτσι δέν ἔχουν κανένα στοιχεῖο ἐξπρεσιονιστικό, καμιά αἰχμή, καμιά βίαιη κίνηση, καμιά αἰφνίδια δυσαναλογία.

Σημαδεύουν, ὅπως μᾶς ἐκμυστηρεῖται ἡ ἴδια σ' ἓνα σημείωμά της, στάδια στήν ἀνάπτυξη μιᾶς ἐσωτερικῆς ἀρμονίας, μέσ' ἀπό διάφορες φάσεις προβληματισμοῦ.

Ἴσως νά τήν προβληματίσει καί τό ἀδιέξοδο στό ὁποῖο ἔχει καταλήξει ἡ γλυπτική σ' ὅλον τόν κόσμο – καί μιλάω γιὰ τή γλυπτική μέ τή στενή συμβατική, ἐτυμολογική της ἔννοια, αὐτήν πού πάει νά ἐκλείψει, καί ν' ἀντικατασταθεῖ ἀπό ποικίλες μικτές τεχνικές, ἡ ὁλοτέλεια νέες μορφές τέχνης. Οἱ συνέπειες τοῦ ἀδιέξοδου αὐτοῦ εἶναι ἰδιαίτερα αἰσθητές στή σημερινή ἐλληνική γλυπτική, πού ἔχει καί τὰ ἰδιάζοντα δικά της προβλήματα, τὰ «κληρονομικά», ν' ἀντιμετωπίσει.

Μέ τή δουλειά της τοῦτη ἡ Μιχαλέα – μαζί μέ τρεῖς – τέσσερις ἄλλους Ἕλληνες γλύπτες – δείχνει πῶς ἔξω ἀπό τό ρεαλιστικό πορτραῖτο, ἴσως ἡ συμβατική γλυπτική νά μὴν μπορεῖ πιά νά σταθεῖ, παρὰ μόνον σάν ἔκφραση στό χώρο κατασκευῶν ἀπό γεωμετρικά ἢ ὁργανικά στερεά πού ὑλοποιοῦν, δηλαδή κάνουν ἀπτή μέσα στήν ὕλη, ἓνα σύνολο μορφῶν ἀρροσμένων σέ κάποια μελετημένη διάταξη, μεταδίδοντας ἔτσι τήν ἡρεμὴ σιγουριά τους στόν τρίτο, στόν θεατή.

Τά γλυπτά της δέν ἀποδίδουν στό νά «διαμορφώσουν» χώρο· εἶναι κλειστά γύρω ἀπο τόν ἑαυτό τους. Καθαρά καί ἰσορροπημένα ἐλέγχουν ἀποτελεσματικά τόν ὅσο χώρο καταλαμβάνουν καί μεταδίδουν πρὸς τὰ ἔξω μὴν ἀκτινοβολία πειστικῆς δύναμης.

Ἀθήνα 2.11.80

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΣΤΑΘΗ Π. ΚΑΚΟΥΤΗ
(ΔΕΣΚΑΛΟΥ)

ΠΑΡΑΔΟΣΗ
ΚΑΙ
ΔΗΜΟΤΙΚΟ
ΤΡΑΓΟΥΔΙ
-Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΜΑΣ-

ΑΘΗΝΑ
ΒΙΒΛΙΟΠΛΕΙΟ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΩΝ
1980

ΣΠΑΝΙΑ ΒΙΒΛΙΑ
ΣΠΑΝΟΣ
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 7
ΤΗΛ. 36.14.332

Κυκλοφόρησε

ΓΙΑΝΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

ΠΑΗΜΜΥΡΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΝΘΕΤΗ

Κυκλοφορεῖ τό τεύχος Νο 65

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μηχανικοί - Μέθοδοι γενετικής στούς πρωτόγονους πολιτισμούς - Ἡ φωτογραφία Κιρλιάν - Κατακόμβες, ἡ ζωὴ κάτω ἀπὸ τή γῆ - Ἐπαφὴ μέ ἐξωγήινους πολιτισμούς - Ἀστροναυτική καί Οἰκονομία - Τί γνωρίζουμε μέχρι σήμερα γιὰ τό Διάστημα - Ἡ ἐπιστήμη τῆς ἰχνολογίας - Ὁ κομπιούτερ ἀποδείχνει τήν ὕλική ὑπόσταση τοῦ γιγάντιου πιθήκου (?) Σάσκουατς - Βιβλιοπαρουσίαση φανταστικῆς λογοτεχνίας.

Γιὰ φοιτητές έκπτωση 30%

ΧΡΥΣΗ ΤΟΜΗ, Πανεπιστημίου 56 Αθήνα τ.τ. 142, τηλ. 36.00.059

Επετειακά ή Έκλογικά;

Υπάρχουν πράγματα που δεν συνδέονται μεταξύ τους. Είμαστε, δηλαδή, έντελως πεπεισμένοι ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρξει συνειρμική σύνδεση. Για παράδειγμα: Επετειακές εκπομπές 28ης/ΕΡΤ και Έκλογές της Αμερικής. Και έρχεται η ΕΡΤ και μās αποδεικνύει ότι μόνο σε αυτό τον οργανισμό του παραλόγου ο οποιοσδήποτε συνειρμός μπορεί και πρέπει να αποδειχθεί σωστός.

του Κ. Α. Μανιάτη

Και ιδού. Έφ'ετος δόθηκε κατά κόρον τηλεοπτική εμφαση στο έπος του '40. Σέ τέτοιο βαθμό που ακούστηκε άνθρωπος που έπαιρνε μέρος σε εκπομπή, να λέει: «Μά και έφ'ετος τά ίδια πράγματα λέμε. Θά τά έχουν ξανακούσει οι θεατές». Μερικοί από τούς ανθρώπους που μιλούσαν για τό '40 δούλεψαν μέ βάρδιες. Δηλαδή, τό πρωί στην ΥΕΝΕΔ και τό απόγευμα στην ΕΡΤ. Θά πίστευε κάποιος ξένος που θά παρακολουθούσε τά δύο κανάλια πώς τό Έπος της Άλβανίας όφειλόταν σε έξι πρόσωπα τά όποια άλλαζαν άπλως τίτλους εκπομπών και κανάλια. Θά πίστευε κανείς πώς τό έπος του '40 έγινε από έναν ταξίαρχο τότε ίππίαρχο ίππικού, έναν ταξίαρχο, τώρα, πυροβολαρχίας, άξιωματικό τότε, έναν έφεδρο λοχία και έναν που έφυγε άντισυνταγματάρχης και μετά έγινε διευθυντής σε κοινής όφελειας οργανισμό. Όχι ότι φταίνει τίποτε οι άνθρωποι αλλά στέρεψε ή έμπνευση των άρμοδίων. Και από εκεί και ύστερα σκοτάδι. Η εικόνα αυτή άξίζει να συμπληρωθεί μέ τά έξης στοιχεία. Ηπειρώτισσες που θγαίνουν και λένε πώς αυτές μετάφεραν τά όπλα στην Πίνδο μέ μισό τσαρούχι. Πώς αυτές έφαγαν όλη τήν μύδρα του μετώπου. Γυναίκες κάποιας ήλικίας σήμερα που κλαίγανε μέ τίς πικρές τους μνήμες. Και άμέσως ύστερα και κολλητά. Μακεδονί-

τισσες που νά λένε πώς αυτές μετάφεραν τά πολεμοφόδια στην Πίνδο μέ τά παιδιά τους μαζί-μωρά. Πώς αυτές έφαγαν όλη τή μύδρα του Μετώπου. Γυναίκες και αυτές κάποιας ήλικίας που κλαίγανε μέ τίς πικρές τους μνήμες. Και άν τήν ώρα που μεσολαβούσαν κάποιος τίτλος στή μετάδοση από τή μιά εκπομπή στην άλλη, είχατε σηκωθεί από τήν καρέκλα σας, δεν θά είχατε καταλάβει ότι επρόκειτο για άλλη εκπομπή. Όσοπου δγίηκε κάποιος για νά πει πώς είναι λάθος νά νομίζει ο κόσμος πώς ως τώρα κουβάλησαν πυρομαχικά μόνο οι Ηπειρώτισσες. Και οι Μακεδόνες τό ίδιο έκαναν. Λές και τότες ώρες ο λαός χωρίζεται μέ νομούς και μέ τοπωνύμια. Η ΕΡΤ κατόρθωσε μέσα σε λίγη ώρα νά δάλει δύο τμήματα που κρατούν τά βορεινά της χώρας νά μάχονται για τήν προσφορά τους. Τήν αίτία δεν θά τήν μάθουμε ποτέ. Μόνο οι έγκεφαλοι της ΕΡΤ γνωρίζουν. Τώρα, γιατί όλος αυτός ο τόνος; Οι εκλογές είναι πολύ κοντά - όχι της Αμερικής που ήδη έχουν τελειώσει αυτή τή στιγμή - αλλά οι δικές μας. Σκέφτηκαν, λοιπόν, πώς λίγη περισσότερη έξαρση δεν βλάπτει. Άλλωστε, και οι κυβερνητικές εφημερίδες μās έδωσαν τήν πολεμική δράση του κ. Ράλλη αυτές τίς μέρες και νιώσαμε πολύ υπερήφανοι πώς και ο πρωθυπουργός

στρατεύθηκε μαζί μέ όλους τούς άλλους Έλληνες και δεν έμεινε στό γραφείο του παμπά του. Και σάν νά μήν έφταναν αυτά, ήρθε, και τήν έπαύριο, στην «Ταινία Συζήτηση» ο κ. Άκης Στεφανάκης νά μιλήσει ακριβώς μέ όσους είδαμε στην εκπομπή. «Στήν Φούρκα θυμούνται» ή κάτι τέτοιο και σε περσινές εκπομπές τόν Ζερβολάκου και στό ντοκιμαντέρ που προηγείτο της εκπομπής. Οι στόχοι προφανείς ψηφοθηρικοί. Άλλά, είναι δυνατόν νά παρουσιάζεται ο άδελφός του Δαδάκη - και αυτός της Β' Περιφέρειας πολιτευτής - και νά μιλάνε όλοι μαζί, χωρίς νά καταλαβαίνει κανείς τί λένε; Ο Δαδάκης μιλούσε για τόν άδελφό του στην κατοχή, ο Άκης μιλούσε για τόν Δαδάκη που «έκτελέστηκε», ο δημοσιογράφος μιλούσε για τό ήμερολόγιό του, ο Ταξίαρχος που άποκόπηκε σε μιά γέφυρα, και όλοι μαζί για τήν 28η Οκτωβρίου. Λές και δεν έφταναν οι φρικαλεότητες των άλλων εκπομπών που θά ήταν υπεραρκετές, βέβαια, για νά φύγουν οι άρμόδιοι που έπέτρεψαν νά βγουν στον άέρα. Εκπομπές χωρίς σπονδυλική στήλη, χωρίς ιστορική έρευνα, αλλά πλίνθοι και κέραμοι για νά τιμηθεί ή μέρα που σφράγισε τή μεγάλη άποψη ενός δόλοκληρου λαού νά άγωνιστεί, καθώς είπε από τό στρατιωτικό κανάλι σε μιά σχετική εκπομπή ο λογοτέχνης Άγγελος Βλάχος, περιγράφοντας τίς πρώτες πρωινές ώρες της μέρας που οι Ιταλοί έστειλαν στό Έποςγειο Έξωτερικών τή διακομισή τους, δίνοντας ένα μάθημα απλότητας ύφους και τηλεοπτικής άμεσότητας. Ποιος είπε στους κ.κ. άρμοδίους της ΕΡΤ ότι χρειάζονται διθυράμβοι, τραγούδια κατά κόρον - Βέμπο και δημοτικά - για νά φανεί ο άγώνας ενός άμαχου λαού; Έλειψε ή απλότητα, ή άμεσότητα και ή έλικρίνεια! Για τίς εκλογές, λοιπόν, θά είναι καλές οι θαλί-τες του κ. Στεφανάκη, καθώς και των άρχόντων. Θά έμειναν ικανοποιημένοι οι άπανταχού άνησυχούντες. Και είπαν στην ΕΡΤ, μιά που έρχονται εκλογές

στην Αμερική δεν πάμε νά δούμε τί γίνεται; - Νά, γιατί είχαν σχέση... παράλογη και οι άμερικάνικες εκλογές μέ τό πρόγραμμα του '40. Και πρώτος και κύριος ο Στεφανάκης που πήγε νά παρακολουθήσει τίς εκλογές επί τόπου, ώστε νά δει ο άνθρωπος και τά συστήματα, και νά μάθει. Βέβαια, δεν θά είναι μέσα στην ΕΡΤ, ώστε νά αντιγράψουμε τούς τρόπους που οι Αμερικάνοι θά δώσουν από τήν τηλεόραση τίς εκλογές τους, αλλά δέ βαριέσαι! Μπορεί νά οργανώσει τό πολιτικό του γραφείο ο άνθρωπος. Από κοντά και ο Άναστόπουλος. Αυτός, όχι για νά θυμωθεί τά άνεπανάληπτα ταξίδια του που, ως διευθυντής τηλεοράσεως, έκανε επί χούντας, αλλά για νά πάρει μέρος σε κάποιο φεστιβάλ. Όποιοι μās βρει τό φεστιβάλ και τί προβάλλεται σ' αυτό που νά ενδιαφέρει τόσο τήν ΕΡΤ, ως μās τό πεί. Γιατί, βέβαια, φεστιβάλ γίνονται κάθε στιγμή σε όλο τόν κόσμο. Γιατί μόνο η ΕΡΤ και όχι ή ΥΕΝΕΔ τά ανακαλύπτει, δεν τό κατάλαβαν ακόμη οι άρμόδιοι. Και από κοντά στην Αμερική πάει και ο Παναγιώτης Μυλωνάς. Εκείνος ο άνιψιός του Λαδά μέ τά καθαρά χέρια. Δεν ξερόνουμε τί πάει νά κάνει αυτός. Όμως για νά ψάλλει! Άλλά, γιατί ο άνθρωπος; Μήπως του είπαν νά κάνει άγιασμό για τόν Κάρετ, ενώ θά μπορούσε νά κάνει άγιασμό στην ΕΡΤ, μιά που καθώς φαίνεται χάθηκαν οι γάτες και άλωνίζουν κάτι ποντίκια που καταδροχθίζουν άστραπή τά πάντα; Άλήθεια, δεν είναι ντροπή; Δεν άπορεί κανείς, βέβαια, για τήν συντροφία - παρ' όλο που λείπει ο Σ. Χαραμής - μιά που όλοι δικοί «μας» είναι, αλλά άπορεί μέ τό Διοικητικό συμβούλιο της ΕΡΤ, πολύ εύαισθητο κατά τά άλλα - ως πούμε γι' αυτά που άφορούν τόν Χατζιδάκι. Φαίνεται πώς ήλθε τό πλήρωμα του χρόνου: Φτάσαμε στό στάδιο που ή ΕΡΤ, σε μιά θαυμαστή αυτοκριτική, όχι άπλά δέχεται πώς παίζει στό θέατρο του παραλόγου, αλλά πώς και έμεις γίναμε «νοήμονες» θεατές της. Σάν νά πηγαίνει πολύ...

σίσυφος

ΑΠΑΝΤΑ ΝΙΚΟΥ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ
(τῆς Κύπρου)

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ: 1. «11 Διηγήματα»
(έπιλογή)

2. «Τό Στραβόξυλο»
(μυθιστ.)

ΣΕ ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕΣ: 3. Τά Τρία Καρφιά»
(μυθιστ.).

Χαρ. Τρικούπη 60, τηλ. 3636248

Ε.Ι. ΜΠΙΤΣΑΚΗ

Θεωρία και Πράξη

Έκδ.: «Γκούτενμπεργκ», 1980

Στό διβλίο αυτό εξετάζονται δορισμένα προβλήματα φιλοσοφίας του ανθρώπου, μέ βάση τά πορίσματα τής φυσικής καί τής κοινωνιολογίας. Γιά τό σκοπό αυτό, ό συγγραφέας δέν περιορίζεται στή χρήση μόνο σύγχρονου ύλικού, αλλά ανατρέχει επίσης στίς πηγές τής μαρξιστικής σκέψης.

Κεντρικό πρόβλημα του διβλίου είναι, όπως δηλώνει καί ό τίτλος, ή σχέση ανάμεσα στή θεωρία καί τήν κοινωνική πρακτική – δηλαδή οι δρόμοι καί οι μορφές θεωρητικοποίησης τής κοινωνικής πράξης καί, αντίστροφα, ό ρόλος τής θεωρίας στήν κοινωνική πρακτική.

ΒΑΓΓΕΛΗ Π. ΛΙΑΠΗ

Άρθανίτικος γάμος – Ό κοινωνιολογικός

Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο «Πορεία».

Ό συγγραφέας αυτού του διβλίου είναι άρθανίτικης καταγωγής καί τό γεγονός αυτό είναι από μόνο του ένα πλεονέκτημα στήν πραγμάτευση του θέματος γιά τό όποιο αποφάσισε νά γράψει.

Μετά από μία γενική εισαγωγή γιά τους άρθανίτες του έλλαδικού χώρου καί γιά τά κάπως ειδικά γνωρίσματα των «Κουντουργιωτών», αναλύεται ή θέση τής γυναίκας στό άρθανίτικο σπίτι, ό τρόπος άσκησης τής πατρικής έξουσίας καί, ύστερα, ξεδιπλώνεται όλόκληρο τό πολύπλοκο τελετουργικό του γάμου, καί δίνονται οι σχετικές μέ όλες τίς τυπικές διαδικασίες του εξηγήσεις.

ΧΕΡΜΑΝ ΣΠΙΕ

Έλευθερία ή πώς μία γυναίκα πάει στόν παράδεισο

Μετάφραση: Ν. Άποστολίδου

Έκδ.: «Μπογιάτη», 1980

Τό μυθιστόρημα-ντοκουμέντο του δυτικογεμανού συγγραφέα Σπίε έχει σάν κεντρικό πρόσωπο μία έλληνίδα εργάτρια: μέσα από τίς σελίδες του δίνονται ή τραγωδία των μεταναστών πού προέρχονται από τίς «ύπό ανάπτυξη» χώρες. Τά δικαιώματα τής γυναίκας, οι κοινωνικές έλευθερίες καί τά εργατικά προβλήματα άπασχολούν τόν συγγραφέα, ό όποιος περιγράφει τους άγώνες, τίς άγώνες καί τους καημούς των ξενητεμένων εργατών – αυτών των σύγχρονων σκλάβων, πού ζούν στά γκέτο ή τίς παραγκουπόλες των βιομηχανικών περιοχών.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

Ό γεωργία στήν εποχή τής τεχνολογίας

Έκδ.: 70 – Πλανήτης, 1980

Τό διβλίο αυτό περιέχει γενικές θεωρήσεις γιά τήν εξέλιξη τής γεωργίας σέ παγκόσμια κλίμακα, σέ σχέση μέ τό φυσικό, τό οικονομικό καί τό κοινωνικό περιβάλλον, πού επηρεάζει τήν ανάπτυξη τής. Ιδιαίτερα εξετάζονται οι φυσικές συνθήκες (έδαφος, κλίμα κ.λ.π.), οι οικονομικές (συντελεστές τής παραγωγής, διάθεση τής παραγωγής, παραγωγικότητα κ.λ.π.), καθώς καί οι κοινωνικές συνθήκες μέσα στίς όποιες ζει καί εργάζεται ό αγρότης.

Ό διερεύνηση των θεμάτων αυτών γίνεται μέσα από τήν αλήθεια των αριθμών, όπως δίνονται από τίς έπίσημες διεθνείς καί έλληνικές στατιστικές (Ο.Η.Ε., Ε.Α.Ο., Ε.Ο.Κ., Ε.Σ.Υ.Ε. κ.λ.π.), καί περιλαμβάνονται σέ 43 σχετικούς πίνακες. Παράλληλα γίνεται μία σύντομη επισκόπηση τής πορείας τής ελληνικής γεωργίας στό πλαίσιο των διεθνών εξελίξεων μέχρι τήν ένταξη τής στήν ΕΟΚ.

ΜΑΡΙΕΤΤΑ ΑΥΓΕΡΙΝΟΥ – ΒΑΜΒΑΚΑ

Ό τιμωρία τής σφήκας

Έκδ.: Κέδρος, 1980

Τό διβλίο αυτό είναι ένα «σύγχρονο παραμύθι», μέ αλήθειες του καιρού μας δοσμένες έτσι, ώστε νά γίνονται αντιληπτές από τόν παιδόκοσμο. Τά κύρια πρόσωπα είναι: ή τεμπέλα καί πονηρή σφήκα, ή εργατική καί μαχητική μέλισσα, ή θούση πού μιλάει καί λέει πώς «είναι χαρά, μεγάλη χαρά, σάν μπορεί κανείς νά δίνει, χωρίς νά ζητά νά πάρει...». Οι διάλογοι του διβλίου είναι πετυχημένοι καί οι σελίδες του σωστά διακοσμημένες.

ΤΥΜΠΟΡ

Mini-Passeport

Μετάφραση: Χρ. Σταματοπούλου

Έκδ.: «Στοχαστή», 1980

Τό μυθιστόρημα αυτό βασίζεται στό γεγονός τής εφαρμογής του «μίνι διαβατηρίου», πού ή κατοχή του επιτρέπει στους πολίτες των ανατολικών χωρών νά ταξιδεύουν στίς άλλες λαϊκές δημοκρατίες, έκτός από τήν ΕΣΣΔ. Πρόκειται γιά μία εξέλιξη πού ίσοδυναμεί μέ επανάσταση. Χάρη σ' αυτήν, ό αντι-ήρωας του μυθιστορήματος Λάζλο γνωρίζει καί τους όμοιους του καί τους άνόμοιους του των άλλων λαϊκών δημοκρατιών. Μέ τή διάθεση του

ΤΟ ΒΗΜΑ

**γιά αυτόν
πού σκέφτεται
έλευθερα**

δεκαεννιάχρονο νεο, γεύεται τους τυχαίους ξρωτες, αντιδρά στον κομπορμισμό, διασχίζει όλα τα κοινωνικά στρώματα και κάνει όλες τις δουλειές που θα τον βοηθήσουν να παρατείνει το τουριστικό του ταξίδι. Τέλος, ο Λάζλο, που δεν είναι τυπικά πολιτικοποιημένος, περνάει, δίχως να το ξέρει, από την περιπετειώση ζωή στην ούσιαστικοποιημένη διαφωνία.

ΜΑΡΙΚΕΡΙΤ ΓΙΟΥΡΣΕΝΑΡ

Διηγήματα της Άνατολης
Μετάφραση: Ι. Χατζηνικολή,
Έφη Άδδελά, Άννα Φραγουδάκη, Γ. Παπαγεωργίου
Έκδο: «Ι. Χατζηνικολή», 1980

Πρόκειται για μία σειρά κειμένων που αποτελούν λίγο ή πολύ ελεύθερα δουλεμένες μεταφορές αυθεντικών μύθων και θρύλων. Τό «Πώς σώθηκε ο Βάνγκ Φό», λ.χ., εμπνέεται από έναν ταοϊκό ηθικοδιδασκτικό μύθο της παλαιάς Κίνας. Στόν «Τελευταίο ξρωτα του πρίγκηπα Ζένγκι», όμως, τα πρόσωπα και το πλαίσιο της αφήγησης δεν είναι παρμένα από το μύθο, αλλά από ένα μεγάλο κείμενο του παρελθόντος, τό γιαπωνέζικο μυθιστόρημα του 11ου αιώνα «Ζένγκι Μονογατάρι» της Μουρασάκι Σικίμπου, που αφηγείται σε έξι τόμους τις

περιπέτειες ενός ασιάτη Δόν Ζουάν ύψηλου ύφους.

F. GREEN-P. NORE

Τά οικονομικά χωρίς προσώπειο
Μετάφραση: Έλ. Κεφαλονίτου
Έκδο: «Κάλδος», 1980

Τό διβλίο αυτό είναι γραμμένο για τους σπουδαστές της θεωρητικής οικονομικής και, ιδιαίτερα, για εκείνους που έχουν ήδη καταλάβει πώς ή λεγόμενη νεοκλασική-νεοκευνσιανή θεωρία παραμερίζει πολλά από τά θεμελιακά κοινωνικοοικονομικά προβλήματα, ή δεν είναι σε θέση να τά επεξεργαστεί. Τό διβλίο απευθύνεται επίσης στους δασκάλους των βασικών οικονομικών μαθημάτων που δεν έχουν να παρουσιάσουν στους σπουδαστές μία κριτική μελέτη, που να έχει συνοχή και να καταπιάνεται με όλα τά ζητήματα.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗ ΚΑΡΥΩΤΗ

Σκέψεις πάνω στη ζωή και στο θάνατο δοσμένες σε στίχο.
Άθήνα, 1975.

Μέ τη γνώση του επιστήμονα και την ευαισθησία του ποιητή ο Άρ. Καρυώτης, καταπιάνεται να αποδώσει σε στίχο στοχασμούς για θέματα κοσμογονίας, της ψυχής, του θανάτου, του θεού: που κυλάει «στό άπέραντο σύμπαν» και που οι σκέψεις του «ούτε αρχή φαίνεται πώς έχουν, ούτε πώς μπορούν να τελειώσουν ποτέ».

Γύρω από τό μυστήριο που περιβάλλει αυτά τά θέματα ο ποιητικός λόγος του Άρ. Καρυώτη στέκεται έκστατικός και, ταυτόχρονα, ύποταγμένος στη δύναμη της γνώσης και με συγκροτημένη την έλπίδα για τό άσταμάτητο προχώρημα του ανθρώπου.

ΕΛΛΗ ΑΛΕΞΙΟΥ

Δεσπόζουσα
Έκδο: Καστανιώτη, 1980

Στή σειρά των «Απάντων» της Έλλης Άλεξίου κυκλοφόρησε και τό μυθιστόρημα αυτό. Ή συγγραφέας αντιπαραθέτει εδώ δύο κόσμους με διαφορετικές αντιλήψεις και στόχους ζωής. Ο άνθρωπος του ενός κόσμου ζει σε άγροτικό περιβάλλον την άπλή, ταπεινή ζωή του, μέσα σε άρχες ήθικες και τίμες, αλλά δίχως υψηλότερα πετάγματα. Πρόκειται για μία εικόνα των «ουδέτερων τύπων» της κοινωνίας, που δεν βλέπουν άλλα και δεν προωθούν στο καλύτερο. Ο άλλος κόσμος έχει προεξάρχουσα μορφή του τόν Δημήτρη, που είναι ή εικόνα των ωραίων ταγών των κοινωνιών, οι όποιοι, όταν θυσιάζονται για τά υψηλά ιδανικά της προόδου, νιώθουν θαύματα ευτυχής: ζουν και πεθαί-

νουν έχοντας κερδίσει τη «δεσπόζουσα» ευτυχία των εκλεκτών.

MARIETTA ΑΥΓΕΡΙΝΟΥ – BAMBACA

Ή Κατερίνα ή αντισταχτοπούτα
Έκδο: Αίχμη, 1980

Ή «άντι-σταχτοπούτα» έχει κάτι να πει στα σημερινά κορίτσια και τις αυριανές γυναίκες, που είναι σημαντικό: «Κορίτσια, κάθε μία από σάς, είσατε ένας άνθρωπος! Μία προσωπικότητα! Μήν την πουλήσετε ποτέ! Για τίποτα και σε κανένα!»

Τό διβλίο αυτό της Μαρίεττας Αύγερινου-Βαμβακά, που είναι εικονογραφημένο από την κόρη της Λίνα Δ. Στάθη, λέει στα μικρά παιδιά αλήθειες οδυνηρές με τη μορφή του παραμυθιού.

ΜΠΕΡΤΟΛΤ ΜΠΡΕΧΤ

Ή μάνα: ή ζωή της επαναστάτισας Πελαγίας Βλάσσοβα
Έκδο: 70 – Πλανήτης, 1980

Τό πιό πολυσυζητημένο διβλίο του Μπρέχτ. Ή «Μάνα» είναι πράγματι τό πιό άνοιχτά κομμουνιστικό έργο του Μπρέχτ, και άποτελεί διασκευή του δμώννυμου κλασικού μυθιστορήματος του Γκόρχυ. Παρουσιάζεται ή πορεία μίας άπλης γυναίκας του λαού, της Πελαγίας Βλάσσοβα, από τη μοιρολατρεία και την καρτερική ύπομονή των βασάνων της στην επαναστατική δράση: μία πορεία που δίνεται με ρεαλιστικό τρόπο, μακριά από κάθε ψεύτικο συναισθηματισμό και κάθε μυθοποίηση. Ή Πελαγία Βλάσσοβα δεν προσωποποιεί άπλως μία ήρωίδα με την κλασική έννοια, αλλά τό μέσο άνθρωπο, που κάποια στιγμή αναγκάζεται να ξεσηκωθεί ενάντια στις συνθήκες ζωής που του έχουν επιβάλλει. Αυτό τό μήνυμα άνησύχησε την άστική κριτική, αλλά τό δέχτηκαν με ένθουσιασμό οι εργάτες.

ΑΝΔΡΕΑ ΑΓΓΕΛΑΚΗ

Ο πρίγκιπας των κρίνων
β' έκδοση, Άθήνα 1980

Ο «Πρίγκιπας των κρίνων» του γνωστού όσο και αξιόλογου ποιητή της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς, Α. Άγγελάκη, πρωτοεκδόθηκε τό 1964. Είναι, δηλαδή, τό δεύτερο ποιητικό βιβλίο του, μετά τις «Όμιλίες του Θεού και της θάλασσας». Επανεκδιδόμενο σήμερα δίνει τη δυνατότητα στον αναγνώστη να διαπισώσει για μία άκόμη φορά την έσωτερικότητα του λόγου και τη βαθιά ποιητική ευαισθησία του ποιητή, που, άκόμη και όταν πάει να εκφράσει καταστάσεις και πράγματα της πεζής μας καθημερινότητας, μπορεί και να επικαλύπτει με μία διαφάνεια ποιητική και έναν πολυδιάστατο ψυχισμό.

MURRAN BOUKCHIN

Πρός μίαν άπελευθερωτική τεχνολογία
Έκδο: «Διεθνής Βιβλιοθήκη», 1980

Ο συγγραφέας είναι ρωσικής καταγωγής, συμμετέχει από τό 1930 στο εργατικό κίνημα και, από τά μέσα της δεκαετίας του '50 άρχισε να αντιλαμβάνεται τη μετατροπή του μαρξισμού σε ιδεολογία. Τότε άρχισε να προσεγγίζει τις θέσεις και την πρακτική του άναρχοκομμουνισμού και του ριζοσπαστικού άντιεξουσιαστικού κινήματος.

Άπορρίπτοντας τη θέση ότι ό τρόπος χρήσης είναι εκείνος που προσοδίδει στην τεχνολογία τον τερατώδη χαρακτήρα της, ο Boukchin άναζητεί και διερευνά τις τάσεις εκείνες της σύγχρονης τεχνολογίας που μπορούν να ένισχύσουν μία αποκεντρωμένη άπελευθερωτική κοινωνία, ή όποια θά σοφίζεται στην άμεση δημοκρατία.

Στήν έκδοση αυτή συμπεριλαμβάνεται και τό δοκίμιο του Martin Heidegger με τίτλο «Τό έρώτημα όσον άφορά την τεχνολογία», που δημοσιεύτηκε τό 1954.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΞΑΝΘΟΥΛΙΔΗΣ

Μελετήματα
Έκδοση Δήμου Ήρακλείου,
Ήράκλειο Κρήτης, 1980

Ή ανάπτυξη των «Μελετημάτων» του Στ. Ξανθουδίδη είναι πρώτα άπ' όλα μία άπότιση έλάχιστου φόρου τιμής σε έναν έξαιρετικό έπιστήμονα, που με τό έργο του έχει καθιερωθεί σαν ύψηλή πνευματική παρουσία στα έλληνικά γράμματα εδώ και όγδόντα τουλάχιστον χρόνια. Δεν πρόκειται, δέβαια, για την ανάπτυξη του συνόλου των μελετημάτων του Στ. Ξανθουδίδη – που τό άντικείμενό τους εκτείνεται σε μία ποικιλία ιστορικών, αρχαιολογικών, φιλολογικών και λαογραφικών θεμάτων – αλλά για μία έπιλογή με κριτήριο τη σχετική σπανιότητα του έντύπου της πρώτης δημοσίευσης. Έτσι, σε αυτόν τόν τόμο, ο αναγνώστης μπορεί να βρει: από τά ιστορικά μελετήματα, θέματα όπως «Οι άρχοντες Βαρούχαι ως φεουδάρχαι», «Ή πατριαρχική εγκύκλιος του 1401», «Ή Κυρία Γωνιά» κ.λ.π., από τά αρχαιολογικά, τά κείμενα «Έγυτική Λέσχη έν Κρήτη», «Τάφοι ρωμαϊκοί του Ήρακλείου» κ.λ.π., από τά φιλολογικά, τά δοκίμια «Άποκατάστασις δύο χωρίων του Χρονικού του Μορέως», τις «Άντιπαρατηρήσεις εις τά του Wagner» κ.λ.π. και τά λαογραφικά, τά κείμενα για τά «Ποιμενικά Κρήτης», «Οικογενειακά τινά έπώνυμα έν Κρήτης» κ.λ.π.

Ή όλη έκδοση – που είναι

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Συνταγες
για την ομορφιά
του προσώπου

εκδόσεις «ΑΚΙΔΑΛΙΑ»

υποδειγματικά φροντισμένη - έγινε υπό την εποπτεία μιάς επιτροπής, με μέλη τους κ.κ. Άνδρέα Καλοκαιρινό, Μενέλαο Παρλαμά, Λευτέρη Πλατάκη, Στέλιο Άλεξίου, Ν. Παναγιωτάκη και Θεοχ. Δετοράκη.

ΝΤ. Χ. ΛΩΡΕΝΣ

Έρωτευμένες Γυναίκες

Έκδ: «Έξάντας», 1980.

Τό μυθιστόρημα αυτό θέλει να είναι μιά έκθεση των επιθυμιών, των βλέψεων και των αγώνων του ίδιου του συγγραφέα του. Ή έκθεση αυτή δεν είναι μιά απόπειρα απολογίας, αφού αναπτύσσεται με την πίστη ότι τίποτε πού πηγάει από τη βαθιά, παθητική ψυχή δεν είναι κακό, ούτε μπορεί να 'ναι κακό:

«Ή κάθε καινούρια ανακάλυψη αγώνίζεται βασανιστικά στο έσωτερικό του ανθρώπου, όπως τα μπουμπούκια αγωνίζονται να ξεπεταχτούν από τό περίδημά τους. Κάθε άνθρωπος με αληθινή άτομικότητα προσπαθεί να γνωρίσει και να έννοήσει τί συμβαίνει μέσα του. Ό αγώνας αυτός γιά ρηματική συνείδηση είναι ένα σημαντικό μέρος της ζωής και όχι ή υπερεπιβολή μιάς θεωρίας. "Αν υπάρχει, πράγματι, κάτι ανυπόφορο, αυτό είναι ό εξευτελισμός, ή εκπόρνευση των μυστηρίων πού ζούνε μέσα μας».

Με αυτή, λοιπόν, την πίστη, ό Ντ. Χ. Λώρενς μάς καλεί «νά παιχνιδάσουμε τόν ίδιο τόν εαυτό μας μέ βαθύ σεβασμό, ή, ακόμη, καί μ' ευλάβεια, γιά όσα ή δημιουργική ψυχή, τό εσώτερό μας θεό μυστήριο, θέτει μπροστά μας».

ΛΟΥΚΑ ΤΣΟΥΚΑΛΗ

Ευρωπαϊκή νομοματική ένωση

Έκδ: Παπαζήση, 1980

Ένδιαφέρον καί κατατοπιστικό σύγγραμμα γιά ένα καίριο γιά τήν κατανόηση των ευρωπαϊκών διαδικασιών ζήτημα. Τό κοινό νόμισμα θά είναι τελικά τό κλειδί καί ή κύρια συνέπεια της επίλυσης του προβλήματος της υπερεθνικής εξουσίας στην Ευρώπη. Υπό από τό θέμα της καθιέρωσης του κοινού νομίσματος εκφράζονται οι κάθε είδους ανταγωνισμοί καί διαφορές συμφερόντων των ευρωπαϊκών κρατών τόσο μεταξύ τους όσο καί στά πλαίσια της κοινότητάς τους μέ τήν ατλαντική υπερδύναμη, τίς ΗΠΑ.

Τό σύγγραμμα αυτό θά κέρδιζε αν συνέδεε περισσότερο τό ζήτημα αυτό μέ τήν πρόσφατη κρίση του παγκόσμιου καπιταλισμού στο βαθμό πού ή τελευταία είναι δυνατό να αντιμετωπισθεί καί σαν μιά κρίση του παγκόσμιου νομοματικού συστήματος.

Ε.Γ. ΑΣΛΑΝΙΔΗ

Τό έκτυπλωτικό καλειδοσκόπιο

Έκδ: Κέδρος, Άθήνα 1980

Πρόκειται γιά τή δεύτερη συλλογή του Ε.Γ. Άσλανίδη, πού από τήν πρώτη του κιόλας παρουσία στο χώρο της ποίησης έδειξε μιάν όχι συνηθισμένη ώριμότητα, τόσο στον τρόπο μέ τόν όποιο εξωτερικεύε τα όσα ήθελε να εκφράσει όσο καί στον τρόπο μέ τόν όποιο κυριαρχούσε στο γλωσσικό του όργανο. Έδώ, στη δεύτερη παρουσία του, διακρίνει κανείς μιά προχωρημένη ποιητική ευαισθησία καί μιά θεματική ανανέωση, καθώς, στο πρώτο κυρίως τμήμα του βιβλίου του, επιχειρεί μιάν αναφορά στα επιμέρους κλαδιά του οικογενειακού, μάλλον γενεαλογικού του δέντρου.

ΚΩΣΤΑ ΣΤΟΛΙΓΚΑ

Ό πόλεμος 1940-41 καί ή γενιά του

Πρόκειται γιά ένα διβλίο έναρμονισμένο μέ τήν επικαιρότητα, αφού σε λίγες μέρες γιορτάζονται τα 40χρονα της μεγάλης εποποιίας του λαού μας, πού άρχισε στις 28 Όκτωβρίου 1940. Είναι, δέβαια, ένα χρονικό του πολέμου, αλλά καί μέ κοινωνιολογικές προεκτάσεις: δίνει μιά όσο τό δυνατόν πληρέστερη εικόνα γράφηση του πολιτικοκοινωνικού καί πολιτιστικού τοπίου, μέσα στο όποιο γεννήθηκε καί άνδρώθηκε ή γενιά του '40 καί, παράλληλα, περιγράφεται ή διαδικασία ανάπτυξης της αντίστασιακής της συνείδησης. Περιέχει επίσης μιά οξύτατη κριτική των γεγονότων καί των προσώπων, πού όδήγησαν τό λαό μέσα στά δουνά της Ήπείρου καί της Άλβανίας.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΛΙΟΝΤΑΚΗ

Τό τέλος του τοπίου - Μετάθεση

β' έκδοση

Έκδ: Έγνατία, Θεσσαλονίκη 1980

Στο βιβλίο αυτό είναι ένσωματωμένες οι δύο πρώτες ποιητικές συλλογές του Χ.Λ., πού άποτελεί έναν από τους πλέον αξιόλογους εκπροσώπους της νεότερης ποιητικής γενιάς. Διακρίνει σ' αυτό ό άναγνώστης μιάν έκφραστική άγωνία καί μιά προσήλωση - σεβασμό στις λέξεις διόλου συνηθισμένη, ένώ, θεματικά, τό στοιχείο πού έντονα προβάλλει είναι ή εκμηδένιση του ατόμου, του συνειδητοποιημένου ατόμου, μέσα στην άπανθρωποποιημένη σύγχρονη πραγματικότητα. Ένα πρόσθετο ένδιαφέρον πού παρουσιάζει αυτό τό βιβλίο είναι ότι βοηθάει έπαρκώς τόν πραγματικό φίλο της ποίησης να εισχωρήσει στην ουσία της ποιητικής του ποιητή, όπως αυτή εκφράζεται στην τελευταία ως τώρα συλλογή του, στο «Υπόγειο γκαράζ» (1978).

ΡΙΤΣΑΡΝΤ ΚΡΑΟΥΣ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

Ή εξέλιξη καί ή σημασία του χορού από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τίς μέρες μας

- Ό χορός στους πρωτόγονους πολιτισμούς
- Ό χορός στην αρχαία Αίγυπτο
- Ό χορός στους αρχαίους Έβραίους
- Ό χορός στην αρχαία Ελλάδα
- Ό χορός στην αρχαία Ρώμη
- Ό χορός στην Άμερική
- Ό χρυσούς αιώνας του μπαλέτου
- Ό μοντέρνος χορός
- Τό μπαλέτο σήμερα

ΜΙΑ ΠΟΛΥΤΕΛΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΗ
ΕΚΔΟΣΗ 450 σελίδων. ΜΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΠΟΥ
ΚΑΛΥΠΤΕΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΚΕΝΟ ΣΤΗΝ
ΑΝΥΠΑΡΚΤΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ. ΣΟΛΩΝΟΣ 94. ΤΗΛ. 3607744

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΣΙΜΟΝ ΝΤΕ ΜΠΩΒΟΥΑΡ
«ΜΑΝΔΑΡΙΝΟΙ»

ΣΙΜΟΝ ΝΤΕ ΜΠΩΒΟΥΑΡ

ΟΙ ΜΑΝΔΑΡΙΝΟΙ Ι

ΜΙΛΑΝΟ 1972

Τό
μυθιστόρημα
πού
καθορίζει
τούς διανο-
ούμενους
του
μεταπολέμου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
«ΑΝΟΙΧΤΗ ΓΩΝΙΑ»

ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ 1
ΤΗΛ. 417.129
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ.

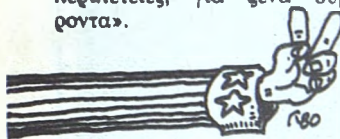
ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ: ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΕΣ:

«ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ» ΣΟΛΩΝΟΣ 94 ΤΗΛ. 36.10.589

Η ΕΠΑΝΕΝΤΑΣΗ

● Από την «Παναθηναϊκή Έπιτροπή για τη Διεθνή Ύφεση και Ειρήνη» (Παράρτημα Παθολογικών-Ριζοσπολής) καταγγέλλεται η απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης, για την επάνοδο στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, γιατί:

«Υπονομεύει την εθνική ανεξαρτησία, την ασφάλεια και την άμυνα της χώρας μας. Διαμορφώνει επικίνδυνη κατάσταση για τα κυριαρχικά μας δικαιώματα. Δημιουργεί προϋποθέσεις εμπλοκής της χώρας μας σε πολεμικές περιπτώσεις, για ξένα συμφέροντα».

ΑΠΟΛΥΣΗ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΗ

● Ο κ. Χρ. Αλιφέρης, μέλος του Συνδέσμου Υπαλλήλων Γραφείων Ταξιδίων-Τουρισμού, καταγγέλλει με γράμμα του ότι: Κύριε Διευθυντά,

Εγώ, ο Χρήστος Αλιφέρης, θεωρώ υπόδειγμα ανάρμοστης και παράνομης συμπεριφοράς εργοδότη προς εργαζόμενο τό γεγονός της απόλυσής μου από το γραφείο ταξιδίων του κ. Πέτρου Α. Μπράδου («Bravo Tours»).

Ο κύριος αυτός με απέλυσε γιατί μάχησα υπογραφές από τους υπόλοιπους συνδεδεμένους, του γραφείου, για ένα κείμενο με το οποίο ζητούσαμε μία νέα συλλογική σύμβαση εργασίας, με ανθρωπινότερους όρους δουλειάς...

Ο κ. Μπράδος, όταν πληροφορήθηκε ότι είχα μαζέψει υπογραφές υπαλλήλων ταξιδιωτικών γραφείων για το θέμα αυτό, με έκλεισε μέσα στο γραφείο του και με άπειλησε λέγοντας: «Δέν θά βγείς ζωντανός από δω μέσα, αν δέν μου παραδώσεις τά χαρτιά του σωματίου με τίς υπογραφές. Ή παύεις να έχεις σχέση με τούς Π... του σωματίου ή σταματάς άμέσως να δουλεύεις εδώ μέσα»...

Χρήστος Αλιφέρης

ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΛΗΨΕΩΝ

● Για την πρόσφατη απόφαση της ΕΦΕΕ να καταληφθούν τά ΑΕΙ sé ένδειξη διαμαρτυρίας για την επάνεταξη στό στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, γράφει η φοιτήτρια Παυλίνα Παραδομενάκη:

‘Αγαπητό ‘Αντί

Πέρσι τό φοιτητικό κίνημα, sé μία προσπάθεια συγκεκριμενοποίησης των στόχων του και ούσιαστικής πλώς ένάντια στον 815... αποφάσισε την κατάληψη των σχολών, δίνοντας έτσι μία νέα διέξοδο στον άγώνα του. Sé

αυτή την Ιστορική για τό Φ.Κ. στιγμή η ΕΦΕΕ όχι μόνο δέν ένίσχυσε, αλλά έκανε ό,τι μπορούσε για να δρωμίσει αυτόν τον άγώνα. Καταδίκασε την απόφαση για κατάληψη του Χημικού και, όταν άργότερα αναγκάστηκε να καλύψει επίσημα τίς καταλήψεις, τό έκανε έπειδή κινδύνευε να ξεπεραστεί από τά γεγονότα και τούς φοιτητές...

Τρείς μέρες (τόσες χρειάστηκαν για τά παζάρια) μετά την απόφαση της κυβέρνησης για την επανένταξη στο ΝΑΤΟ και χωρίς να έχει γίνει προηγούμενα καμία διαδικασία από τίς γενικές συνελεύσεις των φοιτητών, η ΕΦΕΕ «άποφασίζει και διατάσσει» τριήμερες καταλήψεις όλων των ΑΕΙ sé ένδειξη διαμαρτυρίας. Ή απόφαση αυτή επιβάλλεται «άνωθεν» στους φοιτητές sé μία φάση άδράνειας λόγω εξέτασεων και ιδεολογικής ζύμωσης sé ό,τι άφορά τούς στόχους του Φ.Κ. Για άλλη μία φορά κάθε έννοια συνδικαλιστικής δημοκρατικής διαδικασίας καταπατιέται και τό Φ.Κ. υποχρεώνεται να χορέψει τό χορό της «Κ»ΝΕ και της ΠΑΣΠ, που, στην προκείμενη περίπτωση, είναι ό χωρίς άρχές προεκλογικός τους χορός...

Εύχαριστώ για τη φιλοξενία Παυλίνα Παραδομενάκη

Η ΕΚΘΕΣΗ ΣΠΙΤΙΟΥ ΣΤΟ ΖΑΠΕΙΟ

● Παρά τον έρχομό στό προσκήνιο του θέματος «ΝΑΤΟ», ό κ. Χ: Τσίκας από τον Πειραιά αποφασίζει να άσχοληθεί με ένα φαινομενικά παρακατιανό πρόβλημα: με την έκθεση σπιτιού στό Ζάπειο:

‘Αγαπητό ‘Αντί

... ‘Αν, στον πρώτο χρόνο της παρουσίαις της, είχε ιδέες να προτείνει για συστήματα άπλοποίησης της καθημερινής μας ζωής, αλλά και λειτουργικότητας των σπιτιών μας, τώρα κατάντησε μία σειρά από διτρίνες, όπου παρουσιάζονται τά προϊόντα των έταιριών που συμμετέχουν. Έτσι δέν έχει πιά νόημα τό εισιτήριο - που έφτασε αίσίως τίς σαράντα δραχμές. Μία γυροβολία στην ‘Αθήνα παρέχει την ίδια ωφέλεια.

Νά δελτιωθεί, λοιπόν, η έκθεση αυτή στην κατεύθυνση της

παρουσίαση ιδεών-λύσεων για την καλύτερευση των συνθηκών της ζωής μας, ή να καταργηθεί. Ή επιμονή στην ίδια μορφή που διοργανώνεται τά τελευταία χρόνια, θά σημαίνει και τό «φυσικό» της θάνατο...

Φιλικά

Χ. Τσίκας

«ΑΥΓΗ» ΚΑΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ

● Στόν κ. Π. Πετρίτη και τίς επικρίσεις του για την τακτική της ‘Αυγής, απαντάει ό κ. ‘Αλκης Αύγερης:

‘Αγαπητό ‘Αντί

Θά’θελα να απαντήσω στόν Πάνο Πετρίτη που στό ΑΝΤΙ τχ. 161 της 26-9-80, ξεσπαθώνει ένάντια στην ΑΥΓΗ, μετά από 2,5 σχεδόν μήνες καθυστέρηση (όφειλόμενη στην άπουσία του).

1. Καταρχή για τίς «χυδαιότητες», «πλαστογραφίες» και «συνηγορίες της ΑΥΓΗΣ υπέρ του Κάστερ», θά’θελα να πώ, πώς όποιοι διαβάξει καθημερινά ή έστω άρκετά ταχτικά την ΑΥΓΗ διαπιστώνει τό αντίθετο. (Έάν, δέβαια, έχει δγάλει τίς παρωπίδες που τό ‘δαλαν και δλέπει άντικειμενικά τά γεγονότα). ‘Αλλά ό φίλος μας Π.Π., ή δέν διαβάξει ‘Αυγή, αλλά «πιάνει» ό,τι του σφυρίζουν, ή άπλά δέν έχει δγάλει τίς παρωπίδες του.

2. Οι συντάχτες, λέει ό Π.Π., της ΑΥΓΗΣ γνωρίζουν πολύ καλά «την πραγματικότητα για τίς σοσιαλιστικές χώρες». Συμφωνώ! ‘Αλλωστε και ή ΑΥΓΗ δέν τό ‘κρυψε ποτέ της. Πάντα λέει αυτά που δλέπει στίς σοσιαλιστικές χώρες, χωρίς να μετράει «άν συμφέρουν ή όχι τό κόμμα της».

3. Ειδικότερα, για τη φωτογραφία της Κομανέτσι, ό φίλος μας Π.Π. έχει δίκαιο. Νομίζω, όμως, ότι άφου έμφανίστηκε και πρώτευσε στους ‘Ολυμπιακούς, ή ΑΥΓΗ έδειξε στά ρεπορτάζ της τί έστí Νάντια. (Ό Π.Π. ίσως έπαψε να διαβάξει ΑΥΓΗ άπ’ τίς 15-7-1980). Σίγουρα λοιπόν κάποιο λάθος θά ‘γινε με την εποχή της φωτογραφίας.

4. Η ΑΥΓΗ φίλε μου, «φιλοξενώντας τά σχολιοτενή άπερίφραχτα άρθρα», θαδίζει τον πλατύ δρόμο της πολύπλευρης-άντικειμενικής ενημέρωσης και του διάλογου.

5. Όσο για τίς «φαρμακερές κλαυσιγελικές Ιστορίες θλιδερά σερβιρισμένες έν είδει χιούμορ», ό φίλος μας φαίνεται δέν ξέρει από χιούμορ και σάτιρα. Ή μήπως δέν είναι πραγματικότητα

όλα εκείνα που γράφονται κάθε Κυριακή στόν «Κλαυσιγελω»;

6. Για τίς «φωτογραφίες των άστέρων της Ν.Δ.» (που δάζει ή ΑΥΓΗ), άς την συγκρίνει με τό «Ρίζο» για να μη ξαναμιλήσει.

7. Τη συνέντευξη με τον Μπρέζνιεφ μετά τά γεγονότα του ‘Αφγανιστά, μπορεί ή ΑΥΓΗ να μην την δημοσίευσε, αλλά ό αναγνώστης της ενημερώθηκε πλήρως για τίς θέσεις του ΚΚΣΕ, της ΕΣΣΔ, του ΚΚΕ, κ.ά. Πράγμα που κάτι άλλοι δέν έκαναν π.χ. ό «Ρίζος» σχετικά με τίς δλοκληρωμένες θέσεις των Εύρωκομμουνιστικών κομμάτων και του ΚΚΕ έσωτερικού.

Τό ίδιο άκριδώς ίσχύει για τά πολωνικά γεγονότα. Έχεις άντίρρηση; Ή μήπως έχεις γενικότερα άντίρρηση στό ότι «δέν πρέπει να λέμε ό,τι συμφέρει τό κόμμα μας, αλλά μόνο την αλήθεια, που μόνο αυτή συμφέρει στό λαό»;

8. Για τίς «δοκιμασμένες συνταγές συκοφάντησης», για τά «χαλκεία που συνεργάζεται ή ΑΥΓΗ» (που τόσο πολύ πιπιλίζει ό κύριος Π.Π.), για τό «χιούμορ» του και τέλος για την τελευταία του παράγραφο: «άποδλέψαμε με καινούργιες έλπίδες προς την ΑΥΓΗ τά τελευταία χρόνια. Φαίνεται πώς κάναμε λάθος...». Για όλα αυτά τον ρωτάω: Μήπως είσαι κνίτης; Γιατί κρύβεσαι; Μήπως είσαι της ΚΕΑ ή του άθάνατου (;) ‘Αγροτικού Κόμματος;

Ξέρεις, τόση ώρα που γράφω, στριφογυρίζει ή έρώτηση αυτή στό μυαλό μου.

9. Πάντως, σ’ εύχαριστώ που διάβασες την ΑΥΓΗ έστω και μία φορά και που έγραψες όλα εκείνα στό ΑΝΤΙ, δίδοντάς μου την εύκαιρα να πώ όρισμένα πράγματα.

Εύχαριστώ για φιλοξενία ‘Αλκης Αύγερης

● Στό γράμμα του Π. Πετρίδη (τχ. 161) απαντάει και ό «Φ.Χ.»:

‘Αγαπητό ‘Αντί

Κατ’ άρχήν θά ήθελα να πώ ότι και μόνο κίνησε την περιέργεια τό περιστατικό με τη φωτογραφία της Κομανέτσι, δέν έβγαλα, όμως, τά ίδια συμπεράσματα και θέτω τά έξης έρωτήματα: για ποό λόγο ή «Αυγή» να διαλέξει την Κομανέτσι διά να διαψευσθεί άργότερα; Μήπως επειδή ή Κομανέτσι είναι Ρουμάνη; ‘Αλλά δέν έχει καλές σχέσεις τό ΚΚΕ έσ. με τό Κ.Κ. Ρουμανίας;...

Μέ έκτίμηση Φ.Π.

ΕΝΑ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

● Από την «Κίνηση Δημοκρατικών Γυναικών» Θεσσαλονίκης πήραμε το γράμμα που ακολουθεί σχετικά με το «Συνέδριο Γυναικών της Μεσογείου»:

Πριν από λίγο καιρό οι γυναίκες-μέλη της Ένωσης Γυναικών Ελλάδας κλιμάκωσαν τις προσπάθειες και τη δράση τους για τη διοργάνωση ενός συνεδρίου «Γυναικών των χωρών της Μεσογείου». Η ενέργεια αυτή πιθανότατα δεν ήχησε παράδοξα στους περισσότερους, για ένα ευαίσθητο, τοποποιημένο γυναικείο αντίκτυπο, και για όποια γυναίκα έχει αντιληφθεί τι σημαίνει χειραγώγηση του γυναικείου φύλου ο τίτλος του συνεδρίου δημιουργεί εύθους έξερχης άνησυχίες.

Στό χώρο της Μεσογείου, είναι αλήθεια, διοργανώνονται κατά καιρούς διάφορες συναντήσεις, αλλά ως αναρωτηθούμε γιατί θα έπρεπε να συνέλθουν σε συνέδριο ειδικά οι γυναίκες των χωρών της Μεσογείου. Ξέρουμε, δέβαια, ότι Μεσογειακή χώρα είναι η Γαλλία, όπως και η Παλαιστίνη, η Ιταλία όπως και η Σαχάρα. Υπάρχουν, δηλαδή, στην τεράστια αυτή ακτή χώρες με έντονα αναπτυσσόμενο φεμινιστικό κίνημα, όπου οι γυναίκες αναζητούν την έκφρασή τους άμφισβητώντας την πατριαρχικά δομημένη κοινωνία και τις αξίες της, υπάρχουν, όμως, και χώρες, όπου ο φεμινισμός είναι έννοια άγνωστη και ανεξερεύνητη. Θά χρειαστεί, μάλιστα, πολύς καιρός και άλλες προϋποθέσεις για να αντιληφθεί η Λιβύη για παράδειγμα, το περιεχόμενο αυτής της λέξης, καθώς και το πόσο στενά άφορα την ίδια και το μέλλον της. Έτσι όπως διαγράφεται λοιπόν, σήμερα, η κατάσταση των γυναικών της Μεσογείου τί πιστεύει κανείς πως θα τις παρακινούσε να δρεθούν σαν γυναίκες; Ποιά κοινή αντίληψη της γυναικείας τους ιδιότητας θα μπορούσε να τις κινητοποιήσει για κάποιο συνέδριο;

Και να πού η Ε.Γ.Ε. κρίνει ότι οι γυναίκες της Μεσογείου είναι ώριμες να συγκλίνουν σε ένα συνέδριο το οποίο και σπεύδει να διοργανώσει. Τό επίσημο επιχείρημα είναι ότι «έτσι άρχισε ο διάλογος», και ρωτάμε: Ποιός διάλογος όταν οι γυναίκες συνέδριοι μαζεύτηκαν έχοντας κατά νου να μιλήσουν για τελείως διαφορετικά πράγματα; Η Γαλλίδα ήρθε να μιλήσει για τη γυναικεία της ιδιότητα και όλες τις συνέπειές της και η Παλαιστίνη για τον ανεξαρτησιακό αγώνα του λαού της! Η Ισπανίδα πιστεύει ότι είναι παγίδα για τις γυναίκες να θεωρούν τα προβλήματα του φύλου τους δευτερεύοντα, και η εκπρόσωπος της Σαχάρας δηλώνει

«ότι γι' αυτήν δεν υπάρχει «γυναικείο πρόβλημα». Σαν επιστέγασμα δέ αυτού του τόσο «γυναικείου» διαλόγου τέθηκε σε ψηφοφορία μία πολιτική απόφαση που δεν περιέχει κανένα απολύτως γυναικείο θέμα.

Δεν χρειάζονταν, δέβαια, η άμορφη, η άσυνενοησία, η σύγχυση που δημιουργήθηκαν στο συγκεκριμένο συνέδριο για να δικαιώσουν τις επιφυλάξεις μας. Όποιαδήποτε γυναικεία δράση που θέλει να είναι σε αρμονία με την όνομασία της θά μπορούσε από πριν να ξέρει ότι οι γυναίκες της Μεσογείου δεν έχουν αυτή τη στιγμή εξασφαλισμένο κάποιο κοινό προδεδειγμένο, κάποια κοινή πορεία που θα τους επέτρεπε να προχωρήσουν σε συνέδριο, με δημοκρατικό, γυναικείο διάλογο. Μπορεί να υπάρχουν κατηγορίες προβλημάτων όρων για συζήτηση ανάμεσα στους λαούς της Μεσογείου. Τα προβλήματα αυτά είναι οικονομικά, στρατιωτικά, πολιτιστικά, όπωσδήποτε, όμως, όχι, προς το παρόν τουλάχιστον, γυναικεία. Και αυτό είναι σε θέση να το γνωρίζει όποιος έχει μία στοιχειώδη ευαισθησία απέναντι στα μηνύματα του γυναικείου κινήματος.

Συνέδριο, λοιπόν, γυναικών της Μεσογείου σημαίνει: καλώ τις γυναίκες της Μεσογείου όχι στο όνομα της γυναικείας τους ιδιότητας, αλλά στο όνομα μιας γενικής πολιτικής αντίληψης που έχω για τη Μεσόγειο και την οποία επιδιώκω να εξυπηρετήσω. Σ' ένα συνέδριο καθαρά πολιτικής σκοπιμότητας δεν χρειάζεται να' άπορούμε γιατί η έναρξη κηρύχθηκε από άντρα, πρόεδρο πολιτικού κόμματος, ούτε γιατί πολλές γυναίκες-συνεδριοί ήρθαν με τη συνοδεία του άντρα καθοδηγητή. Η αντρική αυθεντία αναγνωρίζεται γι' άλλη μία φορά και επιβεβαιώνεται πανηγυρικά ο περιθωριοποιημένος, δοθητικός ρόλος της γυναίκας. Και μετά από όλα αυτά κανέναν δεν ξεγελάει δέβαια το αναμείγγμα της λέξης «φεμινισμός» από τις διδραγανήτριες, ούτε το αράδιασμα μεταξύ άλλων και σωρείας «γυναικείων» αιτημάτων. Σ' ένα φεμινιστικό συνέδριο κανείς δεν θα σοκάρονταν, κανέναν δεν θα ξένιζε η έρώτηση για το αν οι γυναίκες της Μεσοποταμίας ύφιστανται και σήμερα περιτομή της κλειτορίδας τους. Κι' εδώ ακριδώς βρίσκεται το πρόβλημα, γιατί αν έμεις, οι γυναίκες δεν υπερασπίσουμε και δεν διαφυλάξουμε τη σοδαρότητα του αγώνα μας, τότε θα μπορούσαν ανενόχλητα άντρες δημογράφοι να σκανδαλισθούν και να σαρκάζουν γύρω από τον σεξουαλικό άκρωτηρια-

σμό της γυναίκας, όπως και έγινε. Αν η έρώτηση για την περιτομή της κλειτορίδας δεν έχει θέση σε συνέδριο γυναικών, τότε το ίδιο το συνέδριο αντιστρατεύεται τον χαρακτήρισμό του ως «γυναικείου».

Τό γυναικείο κίνημα, όπου αναπτύχθηκε υπήρξε αντίκειμενο επιθέσεων, δυσφημήσεων, έμπαιγμών, ελεφονικών σχολίων. Έδώ και λίγο καιρό ανάλυτες έμπειρες δίδουν και οι Έλληνίδες που συμμετέχουν λιγότερο ή περισσότερα ενεργά στους γυναικείους αγώνες. Οι επιθέσεις ξεκινούν απ' τα ΜΑΤ (8 του Μάρτη στη Θεσσαλονίκη) και φτάνουν ως τους κατά τα άλλα προοδευτικούς άντρες, όπαδούς και μέλη δημοκρατικών κομμάτων. Τα δώματα αυτά οι γυναίκες τα καταγράφουν όχι, προς θεού, για να καλλιεργούν την μνησικακία τους. Τα καταγράφουν ώστε να μην πέφτουν στην παγίδα να καλύπτουν με την ταμπέλα τους στόχους ξένους προς τό γυναικείο κίνημα, αλλά αντίθετα να διατηρούν και να διαφυλάγουν πέρα και πάνω απ' όλα την αυτονομία τους.

● Στο σχόλιό μας για την άπάντηση του Γραφείου Τύπου της ΕΔΗΚ (τχ. 160), ο κ. Στρ. Χαραλαμπίκης έχει να παρατηρήσει τα εξής:

Άγαπητό «Αντί»,

Γιά κάποιον που θά διάβαζε μόνο τό σχόλιό σας αυτό, ίσως του δημιουργείτο η έντύπωση ότι αυτή ήταν η πάγια θέση σας. Όμως, ένας προσεκτικός ανα-

γνώστης σας παρατηρεί όχι μόνο σε παλαιότερες αναλύσεις σας, αλλά και στο ίδιο ακόμα τεύχος (μία σελίδα πριν) την ίδια άτεκμηρωτη αντιμετώπιση του, σαφώς πια αντιθετικού, Κόμματος της ΕΔΗΚ και του Προέδρου της. (Είναι γνωστή ανέκαθεν η κρυστάλλινη αντιμονοπωλιακή και αντιδεξιά στάση του π.χ. τεύχος 156 - άγόρευση 1960 για Πεσινέ). Έτσι η παρουσίαση της δυναμικής και αξιόπιστης ΕΔΗΚ στην ίδια μοίρα και δύναμη με ύποπτες ομάδες και κινήσεις τάχα κεντρώων δείχνει τουλάχιστο έλλειψη αντικειμενικότητας.

Δέ θά ζητούσε δέβαια κανείς από γνωστούς κυριακάτικους άρθρογράφους του Συγκροτήματος δίκαιη μεταχείριση, αλλά από τη Σύntαξη του ΑΝΤΙ (ή τόν ΑΝΤΗΝΟΡΑ) δικαιούται να περιμένει κανείς θεμελιωμένη κριτική και όχι επανάληψη πολιτικής άρθρογραφίας.

Θά θέλαμε να πιστώσουμε ότι τό τελευταίο σχόλιό σας εκφράζει και τη θέση σας, που θά περάσει και στις άλλες σελίδες.

Μέ κάθε εκτίμηση
Χαραλαμπίκης Στρατής

ΓΙΑ ΤΗΝ Ε.ΠΟΙ.ΖΩ

● Σήμερα δημοσιεύουμε τό τελευταίο σχετικά με την πρόσφατη κρίση της Ε.ΠΟΙ.ΖΩ και της «Νέας Αριστεράς» γράμμα. Τό γεγονός ότι η διά του Τύπου συζήτηση έχει εξελιχθεί, ουσιαστικά, σε μία άτεκμηνη ανταλλαγή ύδρων και ύπονοσμένων «μορφών», μάς υποχρεώνει να κλείσουμε τις στήλες μας για τό θέμα αυτό. Τόν τελικό λόγο για την έκδοση της διαμάχης αυτής θά έπρεπε, ίσως, να τόν έχει η δικαιοσύνη.

Κύριε Διευθυντά,
Στό τεύχος 162 του περιοδικού

ΑΦΟΙ ΚΩΣΤΑΡΑΚΗ

● ΞΕΝΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ - ΦΟΙΤΗΤΙΚΑ
ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑΚΑ - ΣΧΟΛΙΚΑ

● ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ - ΠΟΙΗΣΗ - ΙΣΤΟΡΙΑ -
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ - ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ -
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΟΛΑ ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ -
ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑΚΑ

Ίπποκράτους 2 ΤΗΛ. 36.15.926

σας είδαμε δημοσιευμένη επιστολή του Τάσου Τερεζάκη, ή οποία μας «άφροφουσε». Δεν θα απαντήσουμε συγκεκριμένα γιατί αυτό θα απέβαινε προς όφελος των έχθρων της υπόθεσης του λαού. Ο βαθμός της ειδικής αναφοράς στα πολλά και φαιδρά που μας κατηγορούν έχει εξαντληθεί σε προηγούμενη απαντητική μας επιστολή στο κείμενο που υπογράψαν οι 80 «διαφωνούντες» και «άποχωρούντες». Σ' αυτό παραπέμπουμε τους τυχόν ενδιαφερόμενους αναγνώστες του περιοδικού σας.

Τελειώνοντας, εκφράζουμε, για το περιεχόμενο της επιστολής του απέραντη θλίψη γιατί, κατά τη γνώμη μας, αποτελεί υποβάθμιση της ανθρώπινης οντότητας.

Γ. Βοϊκλής
Π. Γουλιέλμος
Ν. Καλαποθαράκος

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΥ

● Για το θέμα της αναβίωσης του αντισημιτισμού στη Γερμανία και τη Γαλλία γράφει ορισμένες δικές του παρατηρήσεις ο κ. Άλκης Μοκάτος από το Κουκάκι:

΄Αγαπητό «Άντι»,

΄Η αναβίωση του αντισημιτισμού στη Γερμανία και τη Γαλλία, όπου μικρές νεοναζιστικές ομάδες — χρηματοδοτούμενες κατά τον Jean Pierre Bloch, πρόεδρο της Διεθνούς Ένωσης του Φυλετισμού και ΄Αντισημιτισμού από τη Λιθύη — προδίδουν σ' έγκληματικές ενέργειες κατά των Έδραίων, με αποκορύφωμα, παλιότερα, τη δολοφονία 8 Ισραηλινών αθλητών κατά τους ΄Ολυμπιακούς του Μονάχου και σήμερα την επίθεση κατά της συναγωγής του Παρισιού με θύματα 4 νεκρούς και πολλούς τραυματίες, θα πρέπει να οδηγήσει σε μία κινητοποίηση των συνειδήσεων όλων των αντιφασιστι-

κών δυνάμεων (δημοκρατών, σοσιαλιστών, κομμουνιστών κλπ), που δεν είναι δυνατό να δέχονται αδιαμαρτύρητα, ότι τεκταινείται ξανά εις βάρος του μαρτυρικού έδραϊκού λαού.

Προπολεμικά, ή καταπολέμηση του αντισημιτισμού αποτελούσε ένα από τα κύρια καθήκοντα των αντιφασιστικών και κομμουνιστικών οργανώσεων. Σήμερα, δυστυχώς, λόγω της πετρελαιοϊκής πολιτικής και ήθικης των μεγάλων και μικρών δυνάμεων, ή καταπολέμηση αυτή έχει άτονήσει, τό τραγικό ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ δεν αναφέρεται συχνά και πολλοί ψευτοεπαναστάτες συντακίζονται με την αντιεβραϊκή πολιτική των κυβερνήσεών τους, σ' αντίθεση με όποιαδήποτε διεθνιστική αρχή.

Καί δεν είναι τυχαίο ότι αρκετές προδοκατόρικες ψευτοεξτρεμιστικές μικροομάδες (λ.χ. ή R.A.F. που αγόραζε όπλα από τό νεοναζιστή Werner) δρίσκουν άσυλο και παίρνουν ύλικά άνταλλάγματα από τους διχτάτορες και βασιλιάδες ορισμένων άντικομμουνιστικών χωρών της Μ. ΄Ανατολής, τραγουδώντας όχι τόν ύμνο της Διεθνούς (για να μη δυσαρεστήσουν τ' αφεντικά τους), αλλά τόν ψαλμό «έν τή παλάμη και ούτω δοήσωμεν», πάντοτε εις πλάγιον ήχο και γίνονται φερέφωνα μιάς αντιεβραϊκής προπαγάνδας, που όμοιά της συναντούσαμε, παλιότερα, μόνο στα κείμενα των Χίτλερ, Στράσερ, Γκαίμπελς κλπ.

Οί κίνδυνοι λοιπόν που διαγράφονται στόν όρίζονται για τό λαό του ΄Ολοκαυτώματος και των σοσιαλιστικών Κιμπούτζ (όπου πρωτοεφαρμόστηκε ή αρχή της αυτόδιαχείρισης, που τήν ανακάλυψαν μετά πολλές δεκαετίες όρισμένοι «θεωρητικοί...») είναι όμοιοι μ' αυτούς που έδλεπε στή προσούρα του «Γιά τήν Παγκόσμια ΄Επανάσταση» (1939) ό Λέων Τρότσκι. Καί δεν είναι τυ-

χαίο, έπίσης, ότι στή χώρα μας, έκτός από τά ύποβολιμαία αντιεβραϊκά δημοσιείματα, βλέπουμε στούς τοίχους πολλών συνοικιών τή χιτλερική σβάστικα, χωρίς να ακούσουμε ποτέ να συλλαμβάνεται κανένας άπ' αυτούς που τή γράφουν και χωρίς να ενδιαφέρεται καμιά άρχή να τή σβήσει.

Άλκης Μοκάτος

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΩΝΙΑ

● ΄Από τόν κ. Μηνά Ρουχωτάκη, μόνιμο κάτοικο ΄Ηρακλείου Κρήτης (Βικέλα 11), έχουμε ένα γράμμα για τό κείμενο του συνεργάτη μας Νίκου Γιανναδάκη «Solidarnosc: σημειώσεις στο περιθώριο» (τχ. 162):

΄Αγαπητό «Άντι»

Είμαι δύσκολο να καταλάβει κανείς με ποιά λογική δημοσιεύτηκε ένα κείμενο σάν τό «Solidarnosc: σημειώσεις στο περιθώριο» του Νίκου Γιανναδάκη. Τό «Άντι» έν όνόματι ενός ιδεολογικού πλουραλισμού έχει γίνει πολύ άνοιχτό, τόσο άνοιχτό που να χωρά τά πάντα. Τό κείμενο του Ν. Γιανναδάκη δεν είναι παρά ένα κακοχωνεμένο άναμάσημα επί τό εργατικότερο — άφου ξεκινάει από τίς κινητοποιήσεις των Πολωνών εργατών — των κοσμοθεωρητικών άπόψεων γνωστού Έλληνα δοκιμογράφου. Οί άπόψεις αυτές θά είχαν τή θέση τους σέ όποιοδήποτε θεολογικό περιοδικό, όχι, όμως, σ' ένα περιοδικό των θέσεων και του πολιτικού προβληματισμού του «Άντι». Οί ιδέες για τό «χαμένο (μεταφυσικό) κέντρο», για τό ξεστράτισμα της ΄Ιστορίας από τήν ΄Αναγέννηση ως τά σήμερα από τήν «όρθή» πορεία της και ή νοσταλγία του Μεσαίωνα, της εποχής του θάλλους του «χαμένου κέντρου», δεν είναι παρά μία παραλλαγή των έν γένει άπόψεων της θεοκεντρικής δεξιάς.

Εύχαριστώ για τή φιλοξενία
Μηνάς Ρουχωτάκης

ΑΝΤΙ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
Αθήνα 602
Τηλ: 732.713-732.819.

ΕΚΔΟΤΗΣ:

ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131, Αθήνα 601.
● ΄Υπεύθυνος Τυπογραφείου:
ΤΡΥΦΩΝ ΛΥΓΟΥΡΑΣ
Βασ. Άλεξάνδρου 26.
● Περιστέρι
● Καλλιτεχνική επίμελεια:
ΜΑΚΗΣ ΣΤΙΠΟΥΡΙΔΗΣ
● Μοντάζ:
Γ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΟΣ
● ΄Υπεύθυνος Διαφημίσεων:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑΙΤΗΣ
● Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΦΩΤΟΚΥΤΤΑΡΟ» ΕΠΕ
΄Υμηττού 219 Τηλ. 75.16.333
● ΄Αναπαραγωγή φίλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 729.237
● Έκτύπωση:
΄Εργοστ. Γραφικών Τεχνών
Γ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ
΄Ιαού 5, Περιστέρι.
Τηλ. 57.22.201.
● Κάθε ένυπόγραφο άρθρο εκφράζει τήν προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
● Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

΄Εσωτερικού

΄Εξαρ. 320 δρχ. — ΄Ετήσια 640
΄Ετήσια ΄Οργανισμών,
Τραπεζών, κλπ: 1.500 δρχ.
Γιά φοιτητές έκπτωση 15%

΄Εξωτερικού

Ευρώπη — Μεσογ. χώρες:
έξάμηνη: άπλή δολ. 15
" άεροπ. δολ. 17
έτήσια: άπλή δολ. 30
" άεροπ. δολ. 34
Η.Π.Α. — Καναδάς — Άν. Ασία:

έξάμηνη: άπλή δολ. 15
" άεροπ. δολ. 22
έτήσια: άπλή δολ. 30
" άεροπ. δολ. 44

Αύστραλια — ΄Ωκεανία:

έξάμηνη: άπλή δολ. 15
" άεροπ. δολ. 30
έτήσια: άπλή δολ. 30
" άεροπ. δολ. 60

● ΄Εμβάσματα, έπιταγές:
ΧΡΗΣΤΟ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗ
Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601.
● ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 25
● ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΤΙΜΗ δρχ. 40

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

● για τά διθλιπωλεία
τής Αθήνας:
Στά γραφεία του «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732-713
● για τά διθλιπωλεία
Β. Ελλάδας:
Βιβλιοπωλείο
Μ. Κοτζιά και Σία Ο.Ε.
Τοιμακή 78, τηλ. 279.720
Θεσσαλονίκη

ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΑΣΙΛΙΔΗΣ Σταλακτίτες (Ποίηση). ΑΛΕΞΗ ΦΩΚΑ Γεράσιμος Σπανοδημητρακόπουλος (Δοκίμιο) — ΛΑΤΙΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ μετ. ΄Ηλίας Λάγιος — ΑΝΤΡΕΑΣ ΚΟΝΤΟΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ Τό ρατισμένο πιθάρι (Διήγημα) — ΑΝΤΡΕΑΣ ΒΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ ΄Ανα-εμφόρμιγγες (Ποίηση) — SAMUEL BECKETT CASCANDO (ραδιοφωνικό έργο) μετ. Μίτσα Παλαιολόγου — ΄Αλέξανδρος Δαναός — ΑΜΑΛΙΑ ΠΑΠΠΑ ΄Εξι έρωτικές στιγμές (Ποίηση) — terra nostra.

για χαλιά:
ΓΙΩΡΓΟΣ
ΜΑΚΑΤΟΥΝΗΣ

ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ 89
— ΤΗΛ. 9022.627

ΤΕΧΕΡΑΝ

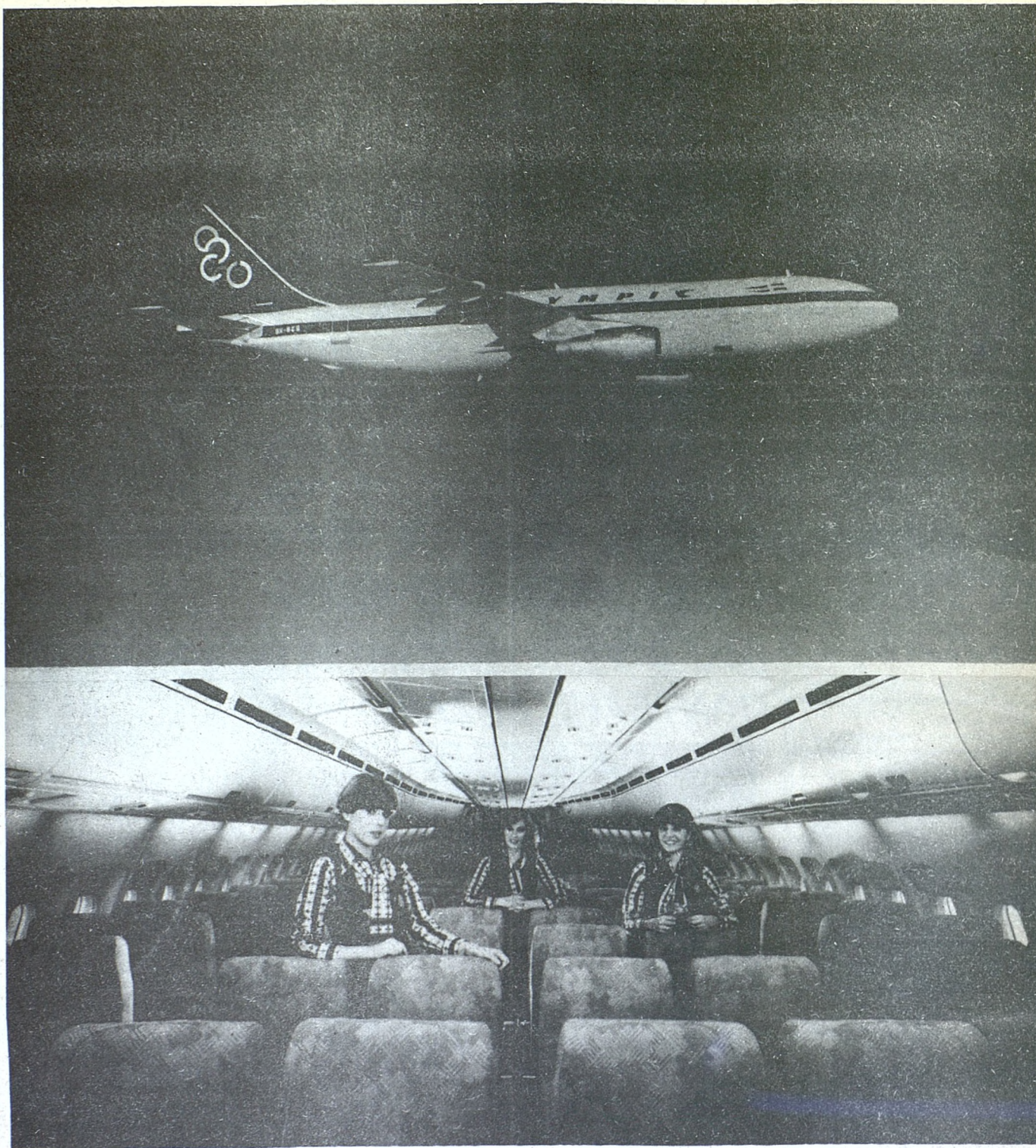
Χαλιά ποιότητας

Σήμερα περισσότερο από ποτέ άλλοτε, ή γνώση μέσα από τή γνώση, ή συνειδητοποίηση του πολίτη, για νά μπορεί νά συμμετέχει στίς αποφάσεις πού τόν άφοροῦν: **ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΤΡΟΠΟ ΖΩΗΣ**, είναι περισσότερο από άναγκαία. Αὐτή τή γνώση δίνουν ὑπεύθυνα τά βιβλία τῆς σειράς
«Η ΖΩΗ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ»

πού Δ/νει ὁ καθηγητής
ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Ἀγαπητοὶ μας ἐπιβάτες,
 Στὴν προσπάθειά μας νὰ σᾶς ἐξυπηρετήσουμε καλύτερα, φροντίσαμε νὰ εἴμαστε
 ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀερομεταφορεῖς τοῦ κόσμου ποὺ πετοῦν μὲ **AIRBUS A300**.
 Τὸ ἀεροπλάνο τῆς νέας γενιᾶς, τῆς ἄνετης μεταφορᾶς 255 ἐπιβατῶν, καὶ
 πολλῶν ἐμπορευμάτων, μὲ τὰ λιγότερα καύσιμα καὶ τὸν λιγότερο θόρυβο.

Πετᾶξτε καὶ θὰ δεῖτε...

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ